



RĂZBOIUL DE PE NISTRU DIN 1992: 30 de ani după...

Materialele Conferinței Științifice Internaționale
4-5 martie 2022, Chișinău, Republica Moldova

**RĂZBOIUL DE PE NISTRU DIN 1992:
30 DE ANI DUPĂ...**

Seria
Istorii și Documente Necunoscute – IDN
Culegere de studii
C 13

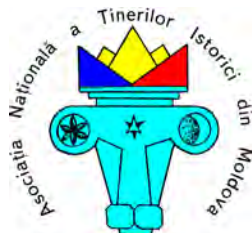
RĂZBOIUL DE PE NISTRU DIN 1992: 30 DE ANI DUPĂ...
Materialele Conferinței Științifice Internaționale
4-5 martie 2022, Chișinău, Republica Moldova

Coordonatorul seriei:
Sergiu Musteață

Centrul pentru Studii de Securitate
și Managementul Crizelor



Asociația Națională a Tinerilor Istorici
din Moldova (ANTIM)



Fundația Culturală Memoria,
România



RĂZBOIUL DE PE NISTRU DIN 1992: 30 DE ANI DUPĂ...

Materialele Conferinței Științifice Internaționale
4-5 martie 2022, Chișinău, Republica Moldova

CZU 94(478)''1992''(082)=135.1=111

R 34

Asociația Națională a Tinerilor Istorici din Moldova (ANTIM)
Centrul pentru Studii de Securitate Managementul Crizelor (CSSMC)
Fundația Culturală Memoria, România

Culegerea de studii a fost aprobată pentru publicare de către Consiliul de Administrare al ANTIM,
Proces verbal nr. 6 din 12.12.2022.

Coordonatorul volumului:

Sergiu Musteață
Natalia Putină
Cosmin Budeancă

Tehnoredactare: **Viorica-Ela CARAMAN**

Paginare computerizată: **Liubovi CORCIMARI**

Design copertă: **Liubovi CORCIMARI**

Coperta 1: Monumentul dedicat celor căzuți pentru independența și integritatea patriei din cadrul Complexului Memorial „Victoria” din municipiul Chișinău (Foto: S. Musteață, 2022)

Coperta 4: Element din cadrul monumentului dedicat celor căzuți pentru independența și integritatea patriei (Foto: S. Musteață, 2022)

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții din Republica Moldova

Războiul de pe Nistru din 1992: 30 de ani după... : Materialele Conferinței Științifice Internaționale, 4-5 martie 2022, Chișinău / coordonatorul volumului: Sergiu Musteață [et al.]. – Chișinău : Pontos, 2023 (Print-Caro). – 192 p. : fig., tab. – (Seria „Istorie și Documente Necunoscute – IDN” : Culegere de studii / coordonator: Sergiu Musteață, ISBN 978-9975-61-871-7 ; C 13).

Antetit.: Centrul pentru Studii de Securitate și Managementul Crizelor, Asoc. Naț. a Tinerilor Istorici din Moldova (ANTIM), Fundația Culturală Memoria, România. – Texte : lb. rom., engl. – Rez.: lb. engl. – Referințe bibliogr. în subsol. – [50] ex.

ISBN 978-9975-72-713-6.

94(478)''1992''(082)=135.1=111

R 34

Editura Pontos, str. 31 August 1989, nr. 98

MD-2004, Chișinău, Tel.: 022 23 22 18

editura.pontos@gmail.com

www.facebook.com/editurapontos.md

Tipar executat la Tipografia „PRINT-CARO”

tel: 022 85 33 86; fax: 022 85 33 87

printcaro@gmail.com

ISBN 978-9975-72-713-6.

© ANTIM, 2023

CUPRINS

Introducere.....	5
 I. Cauzele conflictului militar de pe Nistru din 1992: abordări comparative (Moldova, Georgia, Azerbaidjan, Armenia, Ucraina).....	 7
Victor Catan, Războiul de pe Nistru din 1992 și impactul reglementării conflictului armat din regiunea Transnistreană asupra Republicii Moldova.....	8
Nicolae Arnaut, Factorii geopolitici ai conflictului transnistrean și ai altor conflicte regionale.....	17
Vakhtang Maiasaia, Aliko Guchua, Gela Giorgadze, Geostrategic Aspects of the Transnistrian Conflict in aegis of the Eurasia Geopolitics.....	21
Aleksander Ilnicki, The relevance of “self-determination” concept as applied to Transnistria, Abkhazia and South Ossetia.....	29
Octavian Sergentu, Transnistria, una dintre anomaliile conflictelor etno-teritoriale în spațiul postsovietic	39
 II. Consecințele războiului din 1992 pentru cetățenii de pe ambele maluri ale Nistrului – aspecte sociale, economice, politice, juridice, umanitare.....	 55
Svetlana Cebotari, Zona transnistreană a Republicii Moldova – amenințare la adresa securității naționale	56
Carolina Budurina-Goreacii, The Energy Factor in the Transnistrean Region of the Republic of Moldova	65
Mariana Iațco, Vladimir Borș, Labour Market and Its Interaction with Sustainable Development Goals: Analysis of the situation on both banks of the Dniester	70
Ivan Moroz, Consequences of the 1992 War for Tourism in the Lower Basin of the Dnister River	80
 III. Reglementarea conflictului transnistrean și reintegrarea Republicii Moldova	 85
Ludmila Coadă, Problema transnistreană în opinia publică și discursul politic din Republica Moldova	86
Victoria Bevziuc, Reflections on the Mediation and Negotiation Process in the Case of Frozen Conflicts in Eastern Europe.....	96
Yuliia Podriez, Viacheslav Olitskyi, Viacheslav Tsivatyi, Transnistrian Conflict: International Institutional Realities and Prospects of Settlement (view from Ukraine)	106
Maximilian Ohle, Implications of the Moldovan-Transnistrian Dispute for EU Security in the Context of the War in Ukraine	116
Alexandru Roman, Stanislav Covalschi, Unele aprecieri ale Acordului privind principiile soluționării pașnice a conflictului militar de pe Nistru: realități și perspective.....	123

IV. Dimensiunea internațională a ”conflictului transnistrean” (mediul politic, diplomatic, mass-media etc.)	129
Silviu Miloiu, The Transnistrian War as depicted in Finland’s largest newspaper, “Helsingin Sanomat” (1992).....	130
Adrian Nae, Russian propaganda messages on the developments and prospects of the Transnistrian conflict: “Moldova otkazalas’ ot Pridnestrov’ya” vs. „Status Pridnestrov’e v sostave edinoi Moldovy”	149
Mihai Melintei, Politica externă a Federației Ruse în raport cu problematica transnistreană	159
Anatoli Buzev, Rolul strategiei naționale de management integrat al frontierei de stat în soluționarea conflictului transnistrean: realizări și perspective.....	170
George Damian Mocanu, Evoluția abordării conflictului transnistrean în presa online din România între anii 2017-2021. Studiu de caz: www.adevarul.ro	177
Marius Văcărelu, Nistrul și construcția statelor în Europa Centrală și de Est după 1990.....	181

INTRODUCERE

Dezvoltarea post-sovietică a Republicii Moldova și construcția statului democratic este profund marcată de războiului de pe Nistru din 1992. Negocierile între părțile implicate în conflict au înregistrat foarte puține progrese către o soluționare durabilă a conflictului. Odată cu reluarea discuțiilor oficiale în procesul de soluționare a conflictului 5+2, problema transnistreană rămâne să fie o prioritate pe agenda politică a Republicii Moldova. Această prioritate devine și mai stringentă în condițiile războiului din Ucraina vecină și în contextul noului statut al Republicii Moldova de stat candidat al Uniunii Europene.

Pe 2 martie 1992 forțele separatiste din raioanele din stânga Nistrului au atacat forțele de ordine ale Republicii Moldova, iar aceste operațiuni s-au transformat într-un război real. Confruntările militare din primăvara-vara anului 1992 au implicat multe sacrificii umane și eforturi politice ale unui tânăr stat abia în formare.

În scurt timp, acest război a devenit un conflict înghețat, care a determinat Republica Moldova să piardă controlul constituțional asupra regiunii transnistrene, în timp ce Federația Rusă și-a impus influența și presiunea geopolitică în regiune.

Din păcate, mulți ani la rând, soluționarea conflictului transnistrean nu a figurat ca prioritate pe agenda politică a guvernanților. Dar, odată cu ziua de 24 februarie 2022, când Rusia începe un război împotriva Ucrainei, situația a determinat conștientizarea vulnerabilităților și riscurilor de securitate emane de regimul neconstituțional instituit în stânga Nistrului și a atras atenția atât guvernului de la Chișinău, cât și unor actori politici internaționali, implicați în formatul de negocieri.

Conflictul transnistrean a reprezentat una dintre cele mai mari provocări pentru guvernanții Republicii Moldova, având rădăcini adânci încă din perioada sovietică. „Problema transnistreană” a lovit în integritatea statului și a subminat mult evoluția, dezvoltarea și consolidarea statalității, și a marcat deosebit de puternic viața social-politică a Republicii Moldova. Interferențele geopolitice și interesele Federației Ruse au lovit dur în tentativele și așa nu prea reușite ale guvernului de la Chișinău de a gestiona eficient sau de a pune în aplicare un proiect fezabil de reintegrare a țării.

Cert este că diversele abordări la care au procedat cercetătorii participanți la alcătuirea prezentului volum subliniază un fapt extrem de important, și anume că război are un caracter politic inspirat și alimentat din exterior, căci la nivelul populației celor două maluri ale Nistrului nu există antagonisme de natură etnică sau religioasă, tocmai acest lucru ar constitui premisa de bază pentru scenarii fezabile de reglementare pașnică. Soluționarea conflictului devine și mai acută în condițiile unei crize economice accentuate și ale multiplelor probleme cu care se confruntă oamenii simpli de pe ambele maluri ale Nistrului, deschizând, totodată, perspective noi pentru accelerarea dezvoltării socioeconomice și a edificării unui stat modern, democratic și prosper.

Dinamica regională trebuie să readucă soluționarea conflictului transnistrean în lista de priorități a guvernării de la Chișinău și un sprijin mai activ al partenerilor externi din vest în această problemă. Războiul din Ucraina a dat în vileag riscuri privind extinderea confruntărilor armate în stânga Nistrului, dar oferă, în același timp, noi argumente pentru relansarea tratatelor pe dosarul transnistrean.

Considerăm că soluționarea conflictului din stânga Nistrului poate fi analizată doar în contextul internaționalizării procesului de negocieri și al creșterii rolului Uniunii Europene și al altor parteneri internaționali în procesul de negocieri. Odată cu obținerea de către Republica Moldova a statutului de stat candidat al Uniunii Europene și după această mult prea lungă tergiversare în problema acestui conflict, defavorabilă soluționării, dar indispensabilă controlului geostrategic pe care a mizat Federația Rusă în tot acest timp, în plus, iată, și în perspectiva unei expansiuni extinse, conflictul transnistrean poate avea, în fond, doar o soluție europeană, care ar putea fi atinsă prin intermediul implicării mai largi a Uniunii Europene în procesul de reglementare a conflictului, pe de o parte, iar pe de altă parte, soluționarea depinde și de re poziționarea Ucrainei ca membru al formatului de negocieri și de evoluția războiului din Ucraina.

Asociația Națională a Tinerilor Istorigi din Moldova (ANTIM), Centrul pentru Studii de Securitate Managementul Crizelor (CSSMC), Asociația Română pentru Studii Baltice și Nordice (ARSBN)

în parteneriat cu Facultatea Relații Internaționale, Științe Politice și Administrative a USM, Facultatea de Filologie și Istorie a Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă”, Universitatea „Valahia” din Târgoviște, România și Fundația Culturală Memoria, România, au organizat la Chișinău, în perioada 4-5 martie 2022, Conferința Științifică Internațională „Războiul de pe Nistru din 1992: 30 de ani după...”, care a fost dedicată marării a trei decenii de la declanșarea războiului, încercând să reflecte subiecte importante ce țin de cauzele și evoluția confruntărilor; consecințele războiului din 1992 pentru cetățenii de pe ambele maluri ale Nistrului – aspecte sociale, economice, politice, juridice, umanitare; reglementarea conflictului transnistrean și reintegrarea Republicii Moldova; dimensiunea internațională a conflictului transnistrean (mediul politic, diplomatic, mass-media etc.).

Conferința a avut drept scop reunirea reprezentanților mediului academic, reprezentanților instituțiilor guvernamentale, experților din partea societății civile care să ofere o analiză critică a războiului de pe Nistru din 1992, plasându-l într-un context regional mai larg și examinând pozițiile actorilor-cheie în procesul de soluționare a conflictului. La conferință, realizată în regim online, au participat peste 60 de experți în problemele dezvoltării spațiului ex-sovietic din Canada, Georgia, Irlanda, Polonia, Republica Moldova, România, Rusia, Ucraina și Ungaria.

Volumul de față întrunește o bună parte a comunicărilor prezentate la conferință, fiind structurat în patru secțiuni. Astfel, în prima parte, Victor Catan, Nicolae Arnaut, Vakhtang Maisaia, Alika Guchua, Gela Giorgadze, Aleksander Ilnicki și Octavian Segentu dezbat în contribuțiile lor, dintr-o

perspectivă comparativă, despre cauzele războiului de pe Nistru din 1992. În partea a doua, Svetlana Cebotari, Carolina Budurina-Goreacii, Mariana Iașco, Vladimir Borș și Ivan Moroz analizează în studiile lor consecințele războiului din 1992 pentru cetățenii de pe ambele maluri ale Nistrului dintr-o perspectivă variată – socială, economică, politică, juridică și umanitară. În partea a treia, Ludmila Coadă, Victoria Bevziuc, Yulia Podriez, Viacheslav Olitsky, Viacheslav, Maximilian Ohle, Tsivaty Alexandru Roman și Stanislav Covalschi, discută în articolele lor diverse aspecte ale proceselor de reglementare a conflictului transnistrean și reintegrare a Republicii Moldova. În partea finală, care este și cea mai reprezentativă, Silviu Miloiiu, Adrian Nae, Mihai Melintei, Anatoli Buzev, George Damian Mocanu și Marius Văcărelu analizează în cercetările lor dimensiunea internațională a conflictului transnistrean în mediile politice, diplomatice și reflectarea războiului de pe Nistru în mass-media.

Aducem sincere mulțumiri tuturor celor care au susținut organizarea conferinței, redactarea și publicarea acestui volum. Mulțumiri speciale se cuvin participanților la conferință și autorilor studiilor incluse în acest volum colectiv, care contribuie la o mai bună cunoaștere și înțelegere a războiului de pe Nistru din 1992 și a impactului lui atât asupra Republicii Moldova cât și asupra Europei.

Sergiu MUSTEAȚĂ,
Natalia PUTINĂ,
Cosmin BUDEANCĂ,
editorii volumului

I.

CAUZELE CONFLICTULUI MILITAR DE PE NISTRU DIN 1992: ABORDĂRI COMPARATIVE (Moldova, Georgia, Azerbaidjan, Armenia, Ucraina)

RĂZBOIUL DE PE NISTRU DIN 1992 ȘI IMPACTUL REGLEMENTĂRII CONFLICTULUI ARMAT DIN REGIUNEA TRANSNISTREANĂ ASUPRA REPUBLICII MOLDOVA

Victor CATAN

Abstract

This article is dedicated to the analysis of the premises, causes, content and consequences of the 1992 war to defend the independence and territorial integrity of the Republic of Moldova, the role of the Kremlin and the Russian Federation in creating the self-proclaimed Transnistrian Moldavian Soviet Socialist Republic (Transnistrian Soviet Republic). The process of initiation by the separatist paramilitary formations and the command of the 14th Army of the Russian Federation of armed aggression against the constitutional order in the Republic of Moldova. Characteristics and effect of the implementation of the Moldovan-Russian Agreement of 21.07.1992 on the principles of peaceful settlement of the armed conflict in the Transnistrian region of the Republic of Moldova. Identifying gaps and non-conformities of legal acts (political declarations, agreements, memoranda, protocols) on the regulation of armed conflict. Determining the impact and principles of final settlement of the conflict, maintaining peace and territorial integrity of the Republic of Moldova.

Keywords: Soviet pro-imperial forces, geopolitical interests, self-determination, sovereignty, independence, separatist regime, armed conflict, war, Republic of Moldova.

Pentru Republica Moldova anul 2022 este marcat de aniversarea a 30 de ani a două evenimente cruciale, interdependente, care ne-au determinat cursul firesc spre devenire ca stat suveran și independent: primul – dedicat comemorării zilei de 2 martie din 1992 în care formațiunile paramilitare separatiste din Tiraspol, susținute de către Armata a 14-a sovietică, dislocată pe teritoriul Republicii Moldova, au declanșat o rebeliune armată împotriva orânduirii constituționale a Republicii Moldova, și al 2-lea, a datei de 21 iulie 1992 în care la Kremlin a fost semnat Acordul moldo-rus cu privire la principiile de reglementare pașnică a conflictului armat din regiunea Transnistreană a Republicii Moldova.

Analizând premisele, conținutul și caracteristicile *diferendelor, conflictelor armate și războaielor* din spațiul ex-sovietic, inclusiv și din Republica Moldova, din perioada anilor 1989-1992, observăm, că, practic, toate acestea au fost declanșate cu implicarea politică și militară, directă sau indirectă a forțelor pro-imperiale sovietice, dirijate din Kremlin, care aplicând duble standarde, *de jure* recunoscând oficial suveranitatea, independența și integritatea teritorială a fostelor republici unionale, pe teritoriul cărora acestea au fost declanșate, *de facto*, pentru a-și păstra influența geopolitică, au apărut și susținut politic, economic și militar – regimurile separatiste.

O parte din *diferenduri* s-au manifestat prin apariția în mai multe republici unionale a două curente politice antagoniste: pe de o parte, mișcările de renaștere națională, susținute de către autoritățile constituționale, predispuse să abandoneze URSS și să-și proclame suveranitatea și independența, iar pe de altă parte, forțele conservatoare, reprezentate de nomenclatura comunistă, armata sovietică și unele minorități naționale, hotărâte să apere pe viață și pe moarte Uniunea Sovietică și regimul comunist. La etapa când *deosebirile de păreri, neînțelegerile și dezacordul* între curente nu au fost aplanate, una sau ambele părți au recurs la declanșarea *conflictelor armate*.

În *Federația Rusă* se poate considera **conflict armat** intern lichidarea Puciului de la Kremlin din august 1991; confruntările armate de la Casa Guvernului între Sovietul Suprem al URSS și Președintele Federației Ruse din octombrie 1973; conflictul armat din Republica Cecenă între forțele armatei ruse și separatiștii ceceni din 1994-1996, denumit de către Federația Rusă „măsurile de menținerea ordinii constituționale”, care a fost stopat după 5 ani de la declanșare prin intervenția Forțelor Armate Ruse, provocând mai mult de 30 de mii de morți din ambele părți. Analogic, pot fi considerate *de jure* conflicte armate, declanșate la prima etapă (1988-1994) pe teritoriul *Azerbaidjanului* în Karabahul de Munte; pe teritoriul *Georgiei* în Osetia de Sud din

1992 și Abhazia din mai 1998; pe teritoriul **Republicii Moldova** în regiunea Transnistreană în perioada noiembrie 1991-01 martie 1992. La etapa culminantă când în conflictele armate de ordin intern s-au implicat forțele armate ale Rusiei, acestea fie că au fost stopate și conservate, fie că teritoriile disputate, aflate sub controlul separatiștilor, au fost recunoscute ca state independente sau anexate de către Federația Rusă ori au degenerat în război dintre 2 subiecte de drept internațional.

Astfel, printr-un proces politico-militar care a avut loc în 2014 pe peninsula Crimeea, la acel timp parte a Ucrainei, două subiecte ale acesteia, Republica Autonomă Crimeea și orașul Sevastopol ilicit au fost anexate la Federația Rusă. În 2008, după provocarea războiului ruso-georgian, au fost recunoscute de către Rusia ca state independente teritoriile Abhaziei și Osetiei de Sud ale Georgiei. Recent, pe data de 21 februarie 2022 Rusia recunoaște ca state independente regiunile separatiste din Ucraina Lugansk și Donețk și peste 3 zile declanșează un război total, fără precedent, pe întreg teritoriul Ucrainei.

În anii 1989-1991, Parlamentul Republicii Moldova conducându-se de hotărârile adoptate de către Marile Adunări Naționale și urmând practica de autodeterminare a republicilor Baltice, dar și a Federației Ruse, a adoptat un set de acte legislative cu caracter de drept constituțional, inclusiv Legea cu privire la statutul limbii de stat, Legea cu privire la modificarea art. 6, 7 și 49 din Constituția RSSM, Declarația de suveranitate a RSSM, Decretul cu privire la puterea de stat, Declarația de independență a Republicii Moldova ș.a., conforme prevederilor dreptului internațional și a voinței poporului, asigurând respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului și a intereselor legitime ale cetățenilor, fără deosebire de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, opinie, apartenență politică, avere sau de origine socială și care ulterior au stat la baza fondării statului suveran și independent. Cu toate acestea, în raioanele de Est ale Republicii Moldova, forțele pro-imperiale sovietice, reprezentate în teritoriu de către așa-numitul Inter-front, conducerea complexului militar-industrial al URSS, organizațiile de sprijin a colectivelor de muncă (OSTC) și formațiunile paramilitare separatiste, organizate și înarmate de către comandamentul Armatei a 14-a, recurg la rebeliune armată împotriva orânduirii constituționale și integrității teritoriale a Republicii Moldova și la 2 septembrie 1990 autoproclamă așa-

numita „Republica Sovietică Socialistă Moldovenească Transnistreană (r.m.n.)”.

Un rol determinant în crearea republicii nistrene separatiste, dar și a formațiunilor sale paramilitare la jucat comandamentul Armatei a 14-a sovietică, luată la 01.04.1992 sub jurisdicția Federației Ruse. În 1991-1992, comandantul Armatei Ghenadii Iacovlev, făcând abuz de putere și depășind împuternicirile funcționale, cumulativ, mai îndeplinește ilicit funcțiile de membru al așa-numitului soviet suprem al autoproclamatei r.m.n. și șef al departamentului paramilitar separatist. El organizează mobilizarea rezerviștilor transnistreni și înrolarea lor în formațiuni paramilitare ilegale pe care le înarmează cu pistoale automate, mitraliere și alt armament, sustrase din depozitele Armatei. Le conduce în atacuri banditești asupra organelor constituționale ale Republicii Moldova, comisariatelor de poliție, procuraturii, judecătoriilor, administrației publice locale, dislocate în centrele raionale din stânga râului Nistru și or. Bender. După eliberarea lui Iacovlev din funcție, la 15 ianuarie 1992 comandant al Armatei a 14-a a Federației Ruse a fost numit generalul Iurii Netcacev care continuă să înarmeze formațiunile paramilitare separatiste nu doar cu pistoale-automate, dar și cu tehnică blindată și artilerie. La 2 martie 1992 formațiunile paramilitare separatiste atacă armat și ocupă comisariatul de poliție din Dubăsari, iau ca ostatici 27 de polițiști și îi întemnițează la Tiraspol. În mai-iunie 1992 Netcaciov trimite să participe în lupte contra forțelor de ordine din raionul Dubăsari 33 de unități de artilerie și câteva plutoane motorizate de tehnică blindată. Pe data de 19 iunie 1992 formațiunile paramilitare separatiste, conduse de așa-numitul de presa rusă „sângerosul” comandant al unității orășenești a gărzii republicane separatiste Iurii Kostenco, asediază comisariatul de poliție din Bender și supune nimicirii a peste 100 de polițiști. Tratatările cu autoritățile din Tiraspol privind încetarea ostilităților teroriste nu au dus la aplanare și la ordinul MAI, brigada de poliției cu destinație specială „Fulger” intervine în forță și eliberează comisariatul și alte obiecte ocupate de formațiunile paramilitare separatiste. Cu toate că acest atac terorist a fost respins de către organele de drept ale statului în condiții de extremă necesitate și legitimă apărare, în noaptea de 20 spre 21 iunie 1992, după o notă ultimativă, adresată autorităților Republicii Moldova, comandamentul Armatei a 14-a a Federa-

rației Ruse declanșează de comun cu formațiunile paramilitare separatiste din Tiraspol o agresiune armată împotriva forțelor de ordine constituționale ale Republicii Moldova. În acest atac armat participă unități militare de artilerie, tancuri, tehnică blindată și efectiv militar ale Armatei a 14-a, care, de comun cu formațiunile paramilitare separatiste, prin lupte ocupă partea de est a orașului Bender. Astfel, conflictul armat intern degenerează într-un adevărat război al Armatei Federației Ruse împotriva orânduirii constituționale a Republicii Moldova. Pe data de 23 iunie 1992, în locul lui Netcacev, comandant al Armatei a 14-a devine Alexandr Lebedi care organizează evacuarea din Bender a câtorva mii de cetățeni, blochează cu blindatele sale centrul, intrările și ieșirile din oraș, impune mobilizarea generală a rezerviștilor din Transnistria, completează și înarmează formațiunile paramilitare separatiste cu tot necesarul, pregătindu-le de un asalt masiv. Pe 25 iunie trimite în Dubăsari pentru a participa în lupte contra forțelor constituționale ale Republicii Moldova o baterie din 4 instalații reactive de nimicire în masă BM-21 „Grad”, o baterie din 4 obuziere mobile de 155 mm și o baterie de aruncătoare de mine. În orașul Bender restabilește în funcții fosta administrație orășenească separatistă. Astfel, Armata a 14-a a devenit dominantă pe întreg teritoriul controlat de formațiunile paramilitare separatiste din stânga Nistrului și or. Bender. Potrivit Actului de primire-predare a armamentului, tehnicii militare și munițiilor din 10.09.1992¹, semnat de comandantul Armatei a 14-a Alexandr Lebedi și liderul separatist Igor Smirnov, în perioada noiembrie 1991 (!!!)-august 1992 din unitățile subordonate Armatei a 14-a către formațiunile paramilitare ale autoproclamatei r.m.n. au fost transmise 19 tancuri, peste 60 de blindate, tehnică militară și armament în sumă de peste 100 milioane de dolari SUA. Potrivit unei note de calcul a șefului serviciului logistic a unității militare nr. 13962 a Armatei a 14-a S. Jeltouhov, doar subdiviziunea sa în timpul acțiunilor armate împotriva forțelor de ordine și a populației Republicii Moldova a consumat peste 3,22 ml de muniții (obuze, mine, grenade, cartușe) în sumă de peste 48,3 ml de ruble rusești².

Pe 8 iulie 2004, Curtea Europeană a Drepturilor Omului (CtEDO) s-a pronunțat pe marginea cazului „Ilașcu și alții împotriva Republicii Moldova și a

Federației Ruse”, referitor la încălcările drepturilor petiționarilor, dar și asupra caracterului războiului de pe Nistru, menționând că, „în perioada conflictului armat din Republica Moldova (1991-1992), militarii Armatei a 14-a, care au aparținut URSS, iar apoi Rusiei, au luptat de partea forțelor separatiste transnistrene. În plus, în timpul confruntărilor dintre autoritățile moldovenești și separatiștii transnistreni, conducătorii ruși au susținut separatiștii prin declarațiile lor politice. Prin aceste acțiuni, autoritățile ruse au contribuit atât din punct de vedere militar, cât și politic la crearea regimului separatist din regiunea transnistreană a Republicii Moldova. Chiar și după acordul de încetare a focului din 21 iulie 1992, Rusia a continuat să susțină regimul separatist din punct de vedere militar, politic și economic, permițându-i astfel să supraviețuiască, întărindu-se și câpătând autonomie față de Republica Moldova.”³

În Războiul pentru apărarea independenței și integrității teritoriale a Republicii Moldova din 1991-1992 au fost uciși și răniți peste o mie de oameni. Zeci de mii de băștinași au fost nevoiți să se refugieze din zona ostilităților militare. De către separatiști au fost explodate podurile de peste râul Nistru de la Dubasari și Gura Bâcului, distruse sute de case, obiective industriale și de menire socială. În această situație de adevărat război, diplomația moldovenească reușește să ducă tratative cu administrația Kremlinului și după înțelegerea din 3 iulie 1992, Președintele Republicii Moldova Mircea Snegur și Președintele Federației Ruse Boris Elițan la 21 iulie 1992 semnează Acordul moldo-rus privind principiile de reglementare pașnică a conflictului armat din zona Transnistreană a Republicii Moldova⁴ cu care începe prima etapă a procesului de tratative, condus la noi de către șeful statului Mircea Snegur.

Acordul menționat prevede că este adoptat în conformitate cu principiile Statutului ONU și Convenției pentru Securitate și Cooperare din Europa. El poartă un caracter politic interstatal și pe parcurs a jucat un rol important în menținerea păcii în regiunea Transnistreană a Republicii Moldova, a deve-

³ Cauza Ilașcu și alții c. Moldovei și Rusiei, Hotărârea din 8 iulie 2004 a Înaltei Camere a CEDO / [http://justice.md/file/CEDO_judgments/Moldova/ILASCU%20SI%20ALTII%20\(ro\).pdf](http://justice.md/file/CEDO_judgments/Moldova/ILASCU%20SI%20ALTII%20(ro).pdf).

⁴ «Соглашение о принципах мирного урегулирования вооруженного конфликта в Приднестровском регионе Республики Молдова» din 21.07.1992, în: *Дипломатический вестник*, № 15-16 (15-31 августа 1992).

¹ Михаил Бергман, «Вождь в чужой стае», 580-596

² *Ibidem*, 577-579

nit fundamental în relațiile cu Federația Rusă și este unicul care a fost realizat integral. Cu toate acestea, până în prezent, Acordul este considerat de către mai mulți politicieni, analiști, experți și reprezentanți ai societății civile în contradictoriu, catalogându-l diferit, fie ca un act de capitulare a Republicii Moldova în fața inamicului, fie ca un armistițiu sau chiar ca tratat de pace. Însă, dacă ar fi să studiem atent prevederile Acordului, raportându-le la situația critică din acel timp, ne-am convinge că acesta nu este nici act de capitulare, nici armistițiu și nici tratat de pace, dar este din categoria actelor excepționale cu caracter organizatorico-militar de urgență, menit să asigure stoparea completă și imediată a focului și altor acțiuni armate unuia împotriva altuia.

La prima etapă de realizare a Acordului, Comisia Unificată de Control și comandamentul militar unificat tripartit a forțelor de menținere a păcii au stopat confruntările armate, din tot teritoriul au fost retrase părțile implicate în conflictul armat și tehnica lor militară. Pentru menținerea păcii în zona de securitate au fost introduse 4 batalioane de pacificatori, sosiți din Rusia, 2 dintre forțele armate ale Republicii Moldova și 2 batalioane din partea Tiraspolului. Au fost întreprinse măsuri de lichidare a consecințelor războiului, curățate de mine și explozibile circa o mie de hectare de terenuri și obiecte. Nimicite mai mult de 10 mii de mine și explozibile periculoase. De comun cu poliția/miliția, au fost ridicate de la populație, nelegal deținute, peste 600 de arme de foc, mai mult de 1 000 de grenade și circa 100 de mii de muniții. Populația din teritoriu era mulțumită de acțiunile CUC și a contingentului de menținere a păcii. O apreciere satisfăcătoare procesului de pacificare au exprimat-o unele organisme internaționale și autorități naționale. La 16 septembrie 1992 părțile în Comisia Unificată de Control au semnat o adresare prin care au informat șefii de state ai Federației Ruse și Republicii Moldova, liderul din Tiraspol despre executarea completă a prevederilor din acord și le-au propus lansarea negocierilor de soluționare definitivă a conflictului.

Dar propunerile CUC nu au fost luate în considerare și de la sfârșitul anului 1992 în procesul de menținere a păcii în regiunea Transnistreană a Republicii Moldova intervin schimbări radicale. *De jure*, administrația Kremlinului recunoscând suveranitatea, independența și integritatea teritorială a Republicii Moldova, continuând să rămână parte a acordului moldo-rus, *de facto* începe să încurajeze

regimul separatist din Tiraspol la acțiuni destabilizatoare, să-i acorde constant sprijin politic, economic și militar. Autoritățile separatiste din Tiraspol recurg la încălcări ale prevederilor acordului, iar pacificatorii ruși devin aliați ai regimului separatist. La 14 decembrie 1992, așa-numitului președinte al autoproclamatei republici nistrene Igor Smirnov, contrar prevederilor acordului moldo-rus din 21.07.1992, abuziv decretează măsuri organizatorice de preluare sub pază a graniței de stat a r.m.n. și în zona de securitate, alături de posturile forțelor de menținere a păcii ruse și transnistrene sunt amplasate puncte de control-trecere de grăniceri înarmați și vameși transnistreni care împiedică trecerea liberă a persoanelor și unităților de transport. La întreprinderile complexului industrial-militar din Bender (declarat cu regim sporit de securitate) încep să se producă arme de foc, aruncătoare de grenade și mine, complexe reactive modificate „Grad” ș.a. Observatorilor misiunii OSCE și a Comandamentului militar unificat de pacificare li se interzice să inspecteze obiectele care comit încălcări ale Acordului.

Localnicilor din satele Cocieri, Coșnița, Doroșcaia ș.a., situate pe malul stâng al Nistrului, li se încalcă dreptul la proprietatea privată asupra terenurilor de pământ aflate în zona de control a formațiunilor separatiste. La hotarul administrativ al teritoriului disputat, libera circulație a cetățenilor și a unităților de transport a devenit imposibilă. Refuzul unui tânăr din s. Pârâta, raionul Dubăsari, de a se opri la postul de pacificatori de pe podul de peste râul Nistru de lângă or. Vadul-lui-Vodă l-a costat viața, fiind împușcat mortal de către un militar rus. Cetățenilor din regiune le sunt încălcate flagrant drepturile și libertățile fundamentale la viață, integritate fizică și psihică, la libertate individuală și siguranța persoanei, libertatea opiniei și a exprimării, la justiție legală. În stânga Nistrului, zeci de activiști civici, jurnaliști, au fost reținuți, arestați, condamnați la privațiune de libertate pentru opiniile criticele aduse regimului separatist. Deși limbile rusă, moldovenească și ucraineană au un statut formal de limbi oficiale, în Transnistria doar rusa este *de facto* oficială, iar școlile cu predare în limba română constituie de mult timp o problemă sensibilă, copiii și părinții lor devenind victime ale regimului separatist din Tiraspol. Dosarul privind încălcările dreptului la educație în Transnistria a ajuns la CEDO, care a examinat cauza „Catan și alții

contra Moldovei și Rusiei”, în care reclamanții (elevii a trei școli cu predare în limba moldovenească și părinții lor) s-au plâns de închiderea școlilor lor și de persecuții din partea regimului separatist. La 19 octombrie 2012, Curtea a decis că „în virtutea susținerii militare, economice și politice continue oferite „RMN” (Republicii Moldovenești Nistrene), fără care ea nu ar fi putut supraviețui, Rusia poartă răspunderea în baza Convenției pentru încălcarea dreptului la educație al reclamanților” și acesteia i s-a cerut să plătească reclamanților despăgubiri.⁵ Recent, autoritățile separatiste din Tiraspol au stabilit răspunderea penală a persoanelor care contestă hotărârile instanțelor judecătorești separatiste la Curtea Europeană pentru Drepturile Omului.

Despre acestea, dar și alte încălcări ale prevederilor acordului delegația moldovenească a sesizat în permanență CUC, dar, deoarece hotărârile în Comisie se iau prin consens, iar reprezentanții transnistreni și ruși nu doresc să se intervină în soluționarea problemelor, CUC și comandamentul militar unificat al forțelor de menținere a păcii au devenit complet ineficiente. Zona de securitate din stânga Nistrului, aflată sub supravegherea pacificatorilor ruși și transnistreni este militarizată de diferite formațiuni paramilitare separatiste. Astfel, efectul pozitiv al acordului a fost compromis și acțiunile de menținere a păcii s-au derulat în sensul consolidării regimului separatist din Tiraspol.

La 21 octombrie 1994, Prim-ministrul Republicii Moldova Andrei Sangheli și Președintele Guvernului Federației Ruse Victor Cernomârdin au semnat Acordul între Republica Moldova și Federația Rusă privind statutul juridic, modul și termenii retragerii formațiunilor militare ale Federației Ruse, temporar dislocate pe teritoriul Republicii Moldova⁶ prin care staționarea formațiunilor militare ale Federației Ruse pe teritoriul Republicii Moldova a fost considerată temporară și s-a stabilit termenul de retragere a acestora de 3 ani de la intrarea actului în vigoare. Dar, partea rusă nici nu a supus acordul ca să treacă procedura de ratificare și astfel a devenit nul. Totodată, deoarece potrivit art. 2, alin. 4 din acord retragerea forțelor armate ruse de pe teritoriul Republicii Moldova în termenul stabilit este

condiționată de „necesitatea sincronizării acesteia cu reglementarea politică a conflictului transnistrean și stabilirea statutului special al regiunii Transnistrene”, până în prezent, procesul de reglementare și elaborarea statutului se stopează.

În conformitate cu adresarea părților din 28.04.1994, președintele Republicii Moldova Mircea Snegur și Igor Smirnov, în prezența șefului misiunii OSCE M. Vaigant și a însărcinatului cu afaceri al Președintelui Federației Ruse V. Vasev au semnat Acordul privind asigurarea păcii și garanțiilor de securitate între Republica Moldova și Transnistria din 5 iulie 1995, potrivit căruia Republica Moldova și Transnistria și-au asumat obligația să nu aplice în relațiile reciproce forțele militare, presiuni politice, economice și de altă natură, să se abțină de a fi semnatare în uniuni, blocuri și alte organizații îndreptate împotriva uneia dintre părți. Republica Moldova și Transnistria s-au adresat către Federația Rusă, Ucraina și OSCE să fie garante în realizarea prezentului Acord.

Drept urmare, au fost aprobate *înțelegerea bilaterală din 05.07.1995*⁷ în domeniul creditor-bancar și *hotărîrea protocolară din 07.02.1996*⁸ privind soluționarea problemelor în domeniul activităților serviciilor vamale prin care partea transnistreană obține un set de privilegii și facilități, inclusiv asigurarea băncilor transnistrene cu valută națională, crearea rețelelor de schimb a leului moldovenesc pe cupoane nistrene, împuternicirea serviciului vamal transnistrean cu drepturi depline în exercitarea operațiunilor de import/export al mărfurilor, dotarea acestuia cu ștampile și sigilii ale Republicii Moldova. Culmea iresponsabilității autorităților moldave față de Constituția Republicii Moldova și legislația națională a fost înțelegerea între părți, semnată în prezența garanților din Federația Rusă, Ucraina și OSCE, prevăzută în *protocolul de coordonare a subiectelor din 11.03.1996* prin care s-a acceptat ca Transnistria să adopte Legea fundamentală (Constituția), legi și acte normative, să dispună de propriile attribute statale (stemă, drapel, imn), să stabilească contacte internaționale în toate domeniile de activitate ș.a. Astfel, la prima etapă de reglementare a conflictului armat cu participarea reprezentanților Republicii Moldova și a Transnistriei, garanților din Federația Rusă, Ucraina și OSCE s-a obținut menținerea păcii în regiune cu cedări extraordinare din

⁵ <https://gov.md/sites/default/files/catan-si-altii-ro>

⁶ Acordul între Republica Moldova și Federația Rusă privind statutul juridic, modul și termenii retragerii formațiunilor militare ale Federației Ruse, temporar dislocate pe teritoriul Republicii Moldova din 21.10.1994 <https://gov.md/sites>

⁷ <http://library.fes.de/pdf-files/bueros/vifaost/a01-00339.pdf>

⁸ *Ibidem*.

partea reprezentanților Republicii Moldova, afectând grav statutul constituțional al statului suveran și independent, unitar și indivizibil care au dus doar la conservarea conflictului, la înzestrarea formală a părții transnistrene cu attribute de subiect de drept internațional, obținerea de privilegii și facilități în consolidarea regimului separatist din Tiraspol și mărirea gradului de instabilitate regională.

La 08.05.1997, noul Președinte al Republicii Moldova Petru Lucinschi și liderul tiraspolean Igor Smirnov, în prezența președinților statelor garante Boris Elțan, Federația Rusă și Leonid Cucima, Ucraina, Președintelui în Exercițiu al OSCE N. Helviga Petrosen, încep o nouă etapă de tratative cu adoptarea Memorandului privind bazele normalizării relațiilor între Republica Moldova și Transnistria⁹ care întemeiază largirea formatului de negocieri, internaționalizarea procesului de negocieri și justificarea prevederilor precedentelor acorduri bilaterale, obligațiunile părților de a nu aplica în relațiile reciproce forța sau amenințările cu forța, de a continua relațiile interstatale între părți, dreptul Transnistriei de a stabili independent contacte internaționale, angajamentul părților de a elabora statutul Transnistriei ș.a.

În baza Memorandului menționat, la 20.03.1998, conducerea Republicii Moldova și a Transnistriei reprezentată de P. Lucinschi și Ig. Smirnov, în prezența garanților din partea Federației Ruse, a Șefului de Guvern Victor Cernomârdin, Președintelui Ucrainei Leonid Cucima și a Șefului misiunii OSCE, au adoptat la Odesa Acordul privind măsurile de încredere și dezvoltare a relațiilor între Republica Moldova și Transnistria¹⁰ prin care *de jure* s-a prevăzut reducerea numărului posturilor de control permanente și a contingentului forțelor de menținere a păcii ale Republicii Moldova și Transnistriei, iar *de facto* s-a oferit posibilitatea ca acestea să fie înlocuite cu posturi de grăniceri separatiști, contrar prevederilor Acordului moldo-rus din 21.07.1992. Părțile și-au luat angajamentul să asigure evacuarea din Transnistria doar a *surplusului patrimonial militar rus* (!!!) fără a lua în considerație prevederile Acordului între Republica Moldova și Federația Rusă din 21.10.1994 privind statutul juridic, modul și termenii retragerii formațiunilor militare ale Federației Ruse, temporar dislocate pe teritoriul Republicii Moldova. În aceeași zi, Victor

Cernomârdin cu Igor Smirnov semnează în mod confidențial Protocolul de înțelegeri din 20.03.98 pe problemele patrimoniului militar rus, potrivit căruia au hotărât ca 3 grupe de patrimoniu militar rus, dislocat pe teritoriul Republicii Moldova, să fie împărțit între Federația Rusă și Transnistria la egal, în raport de 50x50 de procente.

În decembrie 1998 se propune un *proiect de acord privind reglementarea atotcuprinzătoare etapizată a relațiilor între Republica Moldova și Transnistria*, întemeiat pe principiile dreptului internațional și Constituției Republicii Moldova, care nu este acceptat de reprezentanții tiraspoleni. La 13.07.1999 s-a propus un proiect de declarație privind proclamarea statului comun în hotarele din ianuarie 1990 (un fel de confederație) care, în final, nu a fost acceptat. La 21 iulie 1999 delegațiile la negocieri examinează un proiect de acord privind reglementarea etapizată a urmărilor conflictului din regiunea Transnistreană a Republicii Moldova cu păstrarea de către Republica Moldova a statutului său constituțional și delimitarea competențelor între părți, dar nici acesta nu a fost semnat.

La 19.11.1999 la Summitul OSCE de la Istanbul a fost adoptată Declarația privind retragerea completă a Forțelor Armate ale Federației Ruse de pe teritoriul Republicii Moldova până la sfârșitul anului 2002, dar care până în prezent este ignorată de către Rusia.

După cum observăm și cea de-a doua etapă de reglementare a conflictului, trecută sub egida Președintelui Republicii Moldova Petru Lucinschi (1996-1999), a avut succes doar pentru proiectele inițiate de către Federația Rusă prin care Transnistria se justifică și mai mult ca subiect de drept internațional și obține noi facilități și privilegii. Totodată, proiectele conforme dreptului internațional și Constituției Republicii Moldova, au fost respinse de către reprezentanții ruși și transnistreni.

O dinamică galopantă, dar și contradictorie a reglementării conflictului se înregistrează la etapa a treia pe timpul (2001-2009) aflării în funcție a Președintelui RM a liderului Partidului Comuniștilor din Republica Moldova Vladimir Voronin, care, fără a intra în esența tratatelor și actelor juridice adoptate anterior, începe activitățile pe segmentul Transnistrean cu *Declarația comună a conducătorilor Republicii Moldova și Transnistriei din 09.04.2001, semnată de către dânsul și Ig.N. Smirnov* prin care se confirmă intențiile părților de

⁹ *Ibidem.*

¹⁰ *Ibidem.*

a examina subiectele privind aderarea la Uniunea Belorusiei și Rusiei, conferirea limbii ruse a statutului de limbă de stat, îmbunătățirea reală a situației economice, ridicarea nivelului de viață a cetățenilor prin armonizarea legislației fiscale și vamale, lichidarea posturilor fiscale și vamale stabilite între Transnistria și Republica Moldova, recunoașterea actelor civile, eliberate de către organele competente ale părților ș.a.

La 17 noiembrie 2003 Federația Rusă, la solicitarea confidențială a lui Voronin, propune conducerii Republicii Moldova și Transnistriei să semneze un proiect de *acord cu privire la principiile de bază ale organizării statale a statului unificat*, supranumit „Memorandumul Kozak”, care viza, chipurile, o soluționare definitivă a conflictului dintre Republica Moldova și Transnistria prin constituirea unui stat moldovenesc federal asimetric și staționarea pe teritoriul Republicii Moldova a trupelor rusești pentru încă 20 de ani (până în 2023). În acord se propunea crearea unui parlament bicameral format dintr-o cameră inferioară, aleasă prin reprezentare proporțională. Toate legile trebuiau aprobate de senat, a cărui repartizare era disproporționată în raport cu repartizarea populației pe teritorii: 13 senatori aleși de camera inferioară federală (de către toți subiecții federației), 9 de către autoritățile Transnistriei și 4 de către autoritățile Găgăuziei (Conform recensământului din 2004, în Transnistria locuiau 14% din populația republicii, iar în Găgăuzia mai puțin de 4%). Memorandumul Kozak mai presupunea ca regiunea transnistreană să aibă statut egal în federație cu restul țării.

Manifestările în masă ale cetățenilor pentru a nu admite încălcarea flagrantă a prevederilor Constituției, lichidarea suveranității și independenței Republicii Moldova, l-au obligat pe șeful statului de atunci Vladimir Voronin să refuze semnarea memorandumului. Drept rezultat, Kremlinul a declarat embargou la importul produselor din Republica Moldova și relațiile economice bilaterale au fost întrerupte, afectând grav exportatorii autohtoni. După confuzia cu Memorandumul Kozak, procesul de negocieri a fost suspendat pentru mai mult timp.

Impasul tratativelor cu Federația Rusă l-a impulsionat pe președintele Vladimir Voronin ca pe 1 iunie 2004 să reunească ambasadorii străini, acreditați în Republica Moldova, pentru a-i familiariza cu ideile sale privind semnarea unui Pact de Stabilitate și Securitate pentru Republica Moldova cu nuanțe

de federalizare a statului unitar și indivizibil, proiect care a rămas nerealizat.

Riscurile legate de eventuala federalizare a Republicii Moldova, care ar fi avut drept consecință constituirea unei entități lipsite de viabilitate, a motivat organizațiile civice să vină cu oferte alternative. Așa a apărut **Strategia 3D** esența căreia se reducea la atingerea a trei scopuri majore: demilitarizarea RMN (evacuarea trupelor Federației Ruse, a armelor și munițiilor din r.m.n.), decriminalizarea întregii regiuni prin stoparea fluxului de contrabandă și democratizarea Republicii Moldova în ansamblu.

Pe 10 iunie 2005, Parlamentul Republicii Moldova a adoptat Declarația cu privire la planul de reglementare transnistreană, propus de Ucraina, și *două apeluri* către comunitatea internațională referitoare la *criteriile de democratizare, principiile și condițiile de demilitarizare a regiunii transnistrene a Republicii Moldova*¹¹. Deși toate fracțiunile parlamentare au aprobat, în linii mari, planul Ucrainei, în principal datorită propunerii de a rezolva criza transnistreană prin democratizarea regiunii, au fost exprimate unele rezerve care în final au dus la eșecul acestor intenții.

Pe 22 iulie 2005, Parlamentul Republicii Moldova a adoptat Legea cu privire la prevederile de bază ale statutului juridic special al regiunii transnistrene¹², potrivit căreia regiunea transnistreană se consideră o unitate teritorial-administrativă în componența Republicii Moldova în care urmau să intre localitățile care acceptă autonomia prin referendum. Primele alegeri în organul legislativ local trebuiau să fie organizate de OSCE, după evacuarea trupelor ruse, demilitarizarea și democratizarea regiunii.

Legea prevedea elaborarea și adoptarea statutului juridic special al Transnistriei, care prevedea delimitarea competențelor între autoritățile publice centrale și autonomia transnistrenă, stabilirea garanțiilor de realizare a acestuia. Unele organisme internaționale au salutat adoptarea Legii menționate. Pe 30 iulie 2005 Guvernul Republicii Moldova a adoptat două hotărâri în regim de urgență: 1) *Cu privire la confirmarea garanțiilor principale pentru populația Transnistriei* și 2) *Cu privire la regularizarea fluxurilor de mărfuri ce constituie obiectul activității de comerț exterior al Transnistriei*. Dar cu timpul, hotărârile menționate și-au pierdut sensul.

¹¹ Igor Boțan, *Reglementarea transnistreană: o soluție europeană* (Chișinău: Adept, 2009).

¹² Legea cu privire la prevederile de bază ale statutului juridic special al regiunii transnistrene din 22 iulie 2005

Pe 27-28 septembrie 2005, în cadrul consultărilor între reprezentanții părților și mediatorii din partea OSCE, a Federației Ruse și a Ucrainei, desfășurate la Odesa, Uniunea Europeană și SUA au fost invitate să participe la procesul de negocieri în calitate de observatori în baza unui protocol al OSCE cu privire la drepturile și obligațiile observatorilor în procesul de negocieri. Astfel, *noul format al negocierilor era unul asimetric, fiind denumit „5+2”, care, din mai multe cauze, până în prezent nu a reușit să purceadă la soluționarea definitivă a conflictului.*

Reieșind din cele menționate, concluzionăm că, pe parcursul a 30 de ani, procesul de reglementare a conflictului armat din regiunea Transnistreană a Republicii Moldova se tergiversează conștient de către Federația Rusă pentru a-și motiva prezența pe teritoriul Republicii Moldova a forțelor sale armate și realiza scopurile sale geopolitice prin intermediul regimului separatist din Tiraspol pe care îl susține politic, economic și militar.

Impactul reglementărilor conflictului armat din regiunea Transnistreană a Republicii Moldova îl considerăm parțial pozitiv, dar și cu nuanțe negative.

1. **Impactul pozitiv** al reglementării pașnice se manifestă prin următoarele aspecte:

- 1) Realizarea Acordului moldo-rus din 21.07.1992 a dus la stoparea imediată și efectivă a conflictului armat, a vărsărilor de sânge, la dezangajarea și asigurarea retragerii forțelor armate și a formațiunilor paramilitare implicate în conflict, crearea zonei de securitate și introducerea forțelor tripartite de menținere a păcii, lichidarea consecințelor războiului, acțiuni care au fost încheiate în termen de 2 luni, până la 16.09.1992, fără a cauza jertfe omenești, fapt care a creat condiții optime pentru tratative și soluționarea definitivă a problemelor;
- 2) Internaționalizarea procesului de reglementare a conflictului armat a dat posibilitatea ca Republica Moldova să iasă din izolarea internă și să fie asistată atât de garanți ai realizării acordurilor, cât și de către observatorii internaționali.

2. **Impactul negativ:**

- 1) Majoritatea absolută a prevederilor din acorduri, memoranduri, înțelegeri semnate de către părți în prezența garanților, contravin principiilor dreptului internațional,

Constituției Republicii Moldova și legislației în vigoare, nu au fost ratificate în Parlament și nu pot fi valide.

- 2) Transnistria nefiind recunoscută oficial ca subiect de drept internațional, în procesul de reglementare, i s-au oferit formal competențe și atribute nejustificate, insistându-se de a stabili cu Republica Moldova relații interstatale la nivel de confederație.
- 3) Până în prezent conflictul transnistrean rămâne „înghețat/conservat”, ceea ce influențează negativ asupra dezvoltării politice, economice și sociale a Republicii Moldova, inclusiv și a Transnistriei. Totodată, luând în considerație factorii care au dus la degenerarea conflictelor armate înghețate în adevărate războaie sângeroase în Georgia și Ucraina, nu este exclus faptul că asemenea situații pot fi invocate și față de statul nostru.
- 4) Din cauza încălcărilor prevederilor Acordului moldo-rus din 21.07.1992 de către autoritățile separatiste care au transformat zona de securitate din stânga Nistrului și or. Bender într-un teritoriu excesiv militarizat, din cauza aplicării de către Federația Rusă a standardelor duble în procesul de reglementare a conflictului, *de jure* recunoscând oficial suveranitatea, independența și integritatea teritorială a Republicii Moldova, *de facto* folosește părtinitor mandatul său de garant al păcii în interesele sale geopolitice și în susținerea regimului separatist din Tiraspol.
- 5) Administrația separatistă din Tiraspol parazitează pe suportul economic și social al Federației Ruse și Republicii Moldova, se limitează în realizarea scopurilor pro-imperiale și geopolitice ale Rusiei, a intereselor oligarhilor din regiune, în detrimentul cetățenilor cărora li se încalcă grav drepturile și libertățile fundamentale. Fără susținerea politică, economică și socială din partea Rusiei regimul separatist nu ar mai avea șanse să existe.
- 6) Fiind implicată anterior în acțiuni armate împotriva orânduirii constituționale a Republicii Moldova, partea rusă refuză să-și retragă de pe teritoriul Republicii Moldova forțele sale armate, încălcând grav statutul constituțional al Republicii Moldova ca stat suveran, independent și neutru. În procesul

de reglementare a conflictului armat, obținând calitatea de garant în realizarea înțelegerilor, și-a luat rolul părțitor de promovare a intereselor sale geopolitice, folosind teritoriul controlat de regimul separatist din Tiraspol ca bază militară și factor de instabilitate regională.

- 7) Regimul separatist din Tiraspol ilegal s-a fortificat în teritoriul Republicii Moldova și nu-i aparține dreptul de autodeterminare prevăzut de tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte nici *de jure* și nici *de facto*. Arbitrar a inclus în așa-numita constituție a autoproclamatei r.m.n. localități și teritorii din stânga și dreapta râului Nistru, asumându-și ilicit anumite drepturi și obligații patrimoniale. Privatizarea sub auspiciile autorităților transnistrene este considerată ilicită, iar companiile internaționale participante la privatizarea din Transnistria vor trebui să fie gata de contestarea drepturilor lor.

Considerăm că în procesul de reglementarea definitivă a conflictului armat din regiunea Transnistreană a Republicii Moldova este necesar ca diplomația moldovenească să traseze și să se conducă de principiile liniilor: verzi (acceptabile), galbene (de compromis) și roșii (peste care nu se poate trece), inclusiv:

- 1) Respectarea strictă a dreptului internațional, a prevederilor Constituției Republicii Moldova și legislației în vigoare, **linii roșii** peste care nimeni nu poate să treacă, decât prin procedurile legale de modificare a Constituției;

- 2) Promovarea statutului constituțional al Republicii Moldova de stat neutru prin implicarea mecanismelor internaționale și cerințelor de evacuare completă și necondiționată de pe teritoriul Republicii Moldova a Forțelor Armate ale Federației Ruse;
- 3) Garantarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, inclusiv a dreptului tuturor cetățenilor la păstrarea, dezvoltarea și exprimarea identității lor etnice, culturale, lingvistice și religioase, combaterea discriminărilor, urii interetnice și separatismului pe întreg teritoriul Republicii Moldova, inclusiv și în Transnistria;
- 4) Apărarea suveranității, independenței, integrității teritoriale și a unității naționale a Republicii Moldova;
- 5) Sincronizarea măsurilor de încredere și soluționare a chestiunilor de ordin economic și social, cu progresele în procesul de negocieri. În acest sens, Republica Moldova trebuie să folosească argumentele UE pentru restricționarea libertății de circulație a lidelor separatiști ș.a.;
- 7) Conflictul transnistrean poate avea doar o soluție europeană cu respectarea dreptului internațional care poate fi atinsă prin intermediul participării la negocieri a UE și Statelor Unite ale Americii, bazată pe valori democratice și standarde euro-atlantice;
- 8) Transnistria nu are dreptul la autodeterminare externă, iar separarea ei în lipsa acorului puterii constituționale a Republicii Moldova nu este admisă de dreptul internațional.

FACTORII GEOPOLITICI AI CONFLICTULUI TRANSNISTREAN ȘI AI ALTOR CONFLICTE REGIONALE

Nicolae ARNAUT

Abstract

The Transnistrian conflict today illustrates one of the major challenges of the Republic of Moldova. Even if in the last according to the public opinion polls, this conflict descends in the hierarchy of the most stringent challenges facing the Moldovan society today, no political force, no Government of Moldova can afford to treat it as an ordinary problem. This factor is also understood by the Russian Federation, which has been involved since the initial phase of this conflict, can maneuver very skillfully around the situation and sometimes swings to Chișinău officially, sometimes to the Tiraspol administration, thus managing to maintain full control over Moldova. This analysis deals with the way in which Russia's current revisionist position confronts the current pro-European foreign policy priorities of the Republic of Moldova, Ukraine, Georgia but also the foreign policy balance of the other Caucasus countries in the context of political movements in those countries, against the background of frozen conflicts in the region (Transnistria, Ossetia, Abkhazia, Nagorno-Karabakh, Crimea, Donetsk and Lugansk). The latest regional events related to the war in Ukraine, which began on February 24, 2022, reveal new limits to the Russian approach beyond the appearance of "soft power" in the event of frozen conflicts, evidence suggesting the strengthening of the buffer zone in response to the danger of NATO and EU enlargement in the eastern region.

Keywords: frozen conflict, Transnistria, Russia, soft power, regional conflict.

Introducere

În urmă cu 31 de ani, 15 state se eliberau de sub ocupația sovietică și își începeau drumul pe cont propriu ca state independente și suverane. Colapsul Uniunii Sovietice care a marcat, de altfel, și sfârșitul războiului rece între URSS și SUA nu a însemnat și pierderea influenței Rusiei în zona fostelor hotare ale Uniunii Sovietice. Rusia și-a asigurat în primă fază controlul în zonă prin crearea Comunității Statelor Independente (formată din 9 foste republici federale ale Uniunii Sovietice din cele 15), excepțiile fiind

cele trei țări baltice: Estonia, Letonia și Lituania. În același timp, și-a consolidat zona tampon ca urmare a acțiunilor militare în regiune (hard power) a Rusiei, ca răspuns la extinderea NATO și UE. După destrămarea URSS, această zonă s-a confruntat cu mai multe conflicte înghețate în Moldova (Transnistria), Georgia (Osetia de Sud, Abhazia), Azerbaidjan (Nagorno-Karabakh), Ucraina (Luhansk, Donețk, Crimeea). Prezența conflictelor înghețate în țările Parteneriatului Estic menite să împiedice aderarea la NATO și UE au asigurat ca teritoriile separatiste combinate, aflate sub control rusesc efectiv să formeze astăzi un arc de protecție valoros de-a lungul graniței de vest și de sud-vest a Rusiei. Conflictele înghețate din Parteneriatului Estic au devenit o sursă permanentă de instabilitate și insecuritate în zonă cu toate că în ultimii ani păreau a fi pierdut în intensitate. Conflictul militar din 2014 în urma căruia Rusia a anexat ilegal Republica Autonomă Crimeea a anunțat o revenire a Rusiei, interveție ce a schimbat mediul de securitate din Europa, transparența și spațiul pașnic dintre Rusia, SUA și UE a eșuat.

Geneza conflictelor înghețate în spațiul post-sovetic

Conflictele înghețate din zona estică a Europei și Caucaz își au originea și sau fundamentat în mare parte pe principiile staniliste ce țin de limbă, viață economică, culturi și psihologii naționale comune.¹ Au fost determinate astfel ca fiind conflicte înghețate în contextul în care au atins o stare de echilibru, de tipul nici pace, nici război, în urma victoriei militare a comunităților minoritare, iar independența acestora nefiind recunoscută la nivel internațional.² Natura etnică constituie una dintre principalele cauze ale conflictelor înghețate, iar desfășurarea lor a generat crize atât politice, cât și militare prin implicarea Rusiei pe de o parte și SUA, Uniunea Europeană pe de cealaltă parte, acestea fiind în tabere diferite de inte-

¹ Ceslav Ciobanu, *Conflicte înghețate și uitate din statele post-sovietice* (Cartea Românească Educațional), 2009, 17.

² Natalie Tocci, *The EU and conflicts resolution. Promoting peace in the backyard*, Routledge, New York, 2007, p.p 2-3.

rese. Caracterul acestor conflicte fiind impulsional la rândul său de discursurile și poziția antagonistă față de SUA și Uniunea Europeană a liderilor din Uniunea Sovietică și Rusia actuală.

După crearea Uniunii Sovietice în 1922, Iosif Stalin a jucat un rol important în deciziile care vor duce mai târziu la tensiuni și război în regiune. Stalin a influențat decisiv guvernarea provinciilor îndepărtate și zecilor de grupuri etnice supraveghind crearea hărților și limitelor administrativ-teritoriale. În acest scop reușind să traseze în mod arbitrar frontierele care divizau în mod intenționat comunitățile, astfel reușind să diminueze puterea politică a grupurilor etnice unificate.³ Fapt relevant și prin declarația din mai 1945, prin care Iosif Stalin menționa: „Mie nu-mi place frontiera noastră aici”, spunând asistenților săi și făcând semn spre zona în care republicile sovietice Georgia, Armenia și Azerbaijan „au întâlnit ostilitatea Turciei și Iranului”.⁴ Poziția revizionistă și nostalgică față de hotarele fostei Uniuni Sovietice este manifestată și de predecesorii săi în persoana lui Vladimir Putin, președintele actual al Federației Ruse. În discursul despre starea națiunii din 2005, acesta a declarat că prăbușirea Uniunii Sovietice a fost „cea mai mare tragedie geopolitică a secolului al XX-lea”.⁵ Iar în martie 2018, deci după anexarea Crimeii în 2014, venea cu o nouă declarație prin care menționa că „Crimeea nu va fi întoarsă niciodată Ucrainei”, reitărând încă o dată interesul Rusiei în limitele vechilor hotare ale Uniunii Sovietice.⁶

Dimensiunile geopolitice ale conflictelor înghețate

Conflictele înghețate sunt varianta rusească prin care teritoriile separatiste combinate, aflate sub con-

trol rusesc efectiv, formează acum un arc de protecție valoros în contextul extinderii NATO și UE în Europa de Est. Prin încurajarea unor conflicte separatiste în țări precum Moldova, Georgia și Ucraina, Armenia și Azerbaidjan, Rusia a creat situații de instabilitate permanentă prin care blochează aderarea acestor țări la blocul NATO sau UE. Conflictele în Transnistria, Osetia, Abhazia, Nagorno-Karabah, Crimeea, Donețk și Lugansk sunt petele negre pe hartă, entități fără nicio recunoaștere internațională, create și alimentate de Moscova, ce rămân și astăzi nerezolvate.⁷

Conflictul transnistrean. Acest conflict, ca și altele din spațiul ex-sovietic, își poate avea cauza în moștenirea sovietică – în special în ceea ce ține de politicile identitare care au dus la o serie de proteste ale minorităților în întreaga RSS Moldovenească, inclusiv ale vorbitorilor de limba rusă din regiunea de est a râului Nistru.⁸ Aceste proteste au dus în cele din urmă la proclamarea independenței Republicii Moldovenești Transnistrene în luna septembrie a anului 1990 și la crearea conflictului înghețat, care astăzi rămâne unul dintre cele mai reprezentative conflicte înghețate din spațiul ex-sovietic. Contextul actual al conflictului din Ucraina reflectă gradul de risc major că Transnistria ar putea deveni noua Crimee pentru Rusia, dacă aceasta va recunoaște independența teritoriului separatist. În același timp, începând cu anul 2014, de când Republica Moldova a semnat acordul de asociere la UE, prin Politica de Vecinătate a UE, Parteneriatul Estic, R. Moldova a realizat mici succese în reglementarea conflictului transnistrean.

Conflictul din Osetia de Sud și Abhazia. După obținerea independenței, Georgia a încercat să păstreze cadrul teritorial până la destrămarea Federației Ruse, însă autoritățile din Osetia de Sud au proclamat Osetia de Sud Republică independentă, ceea ce a dus și la declanșarea conflictelor armate. Situația similară a fost și cazul Abhaziei confruntările dintre autoritățile georgiene și cele abhaze începând în anul 1992 și s-au sfârșit în anul 1994. Ambele conflicte au rămas înghețate, iar după evenimentele din 2014 Rusia chiar și-a consolidat controlul asupra Abhaziei și Osetiei de Sud, mărinz prezența militară în aceste

³ Europa Liberă, „Cinci lucruri-cheie de știut despre conflictul din Nagorno-Karabah”, 15 octombrie, 2020, <https://romania.europalibera.org/a/cinci-lucruri-cheie-de-%C8%99tiut-despre-conflictul-din-nagorno-karabah/30894640.html>

⁴ Benn Steil, „Russia's Clash With the West Is About Geography, Not Ideology”, 12 februarie 2018, <https://foreignpolicy.com/2018/02/12/russias-clash-with-the-west-is-about-geography-not-ideology/>

⁵ Jurnal.md, „Putin califică din nou drept tragedie dezmembrarea URSS”, 12 decembrie 2021, <https://www.jurnal.md/ro/news/68c4e7f1cc6a487a/putin-califica-din-nou-drept-tragedie-dezmembrarea-urss.html>

⁶ Ellen Ioanes, „Amid mass protests in Moscow, Vladimir Putin showed up at a right-wing nationalist motorcycle festival in Crimeea”, Businessinsider.in, <https://www.businessinsider.in/politics/amid-mass-protests-in-moscow-vladimir-putin-showed-up-at-a-right-wing-nationalist-motorcycle-festival-in-crimea/articleshow/70648891.cms>

⁷ Thomas Briot, „Conflicte înghețate – ce sunt și ce înseamnă”, truestoryproject.ro, <https://truestoryproject.ro/conflicte-inghetate-ce-sunt-si-ce-inseamna/>

⁸ Ekaterina Klimenko, „Protecte Armed Conflicts in the Post-Soviet Space and Their Impact on The Black Sea Security”, în: *SPIRI Insights on Pace and Security*, n. 8/2018, decembrie (2018), 11.

regiuni.⁹ Uniunea Europeană a fost primul actor implicat în mediarea conflictului din Georgia, oferind sprijin financiar pentru implementarea reformelor necesare dezvoltării capacității interne a Georgiei de rezolvare a acestor conflicte.¹⁰

Conflictul din Nagorno-Karabah. Conflictul cu privire la statutul noului stat separatist format are ca actori implicați Armenia și Azerbaidjan pe de o parte, iar pe de altă parte conducerea auto-proclamatei regiuni Nagorno-Karabah, fiind implicate și alte puteri regionale. Armenia se bucură de susținerea Rusiei, iar Azerbaidjanul este sprijinit de Turcia. Spre deosebire de celelalte conflicte, Nagorno-Karabah nu a acceptat operațiunile de pace conduse de către Federația Rusă, negocierile fiind conduse de OSCE și grupul de la Minsk, care a fost creat în anul 1992. Uniunea Europeană s-a implicat și în acest conflict, pentru soluționarea acestuia, oferind în perioada anilor 2007-2013 Armeniei suma de 215 milioane euro, iar Azerbaidjanului suma de 143,5 milioane euro.

Conflictul din Crimeea, Lugansk și Donețk. La 18 martie 2014, Rusia a anexat ilegal Republica Autonomă Crimeea și orașul Sevastopol, constituind o încălcare a integrității teritoriale a Ucrainei. Intervenția Rusiei în Ucraina și anexarea Crimeii au schimbat mediul de securitate din Europa, transparența și spațiul pașnic dintre Rusia și UE a eșuat. În ultimii ani, Rusia și-a demonstrat revenirea la o politică externă asertivă (*hard power*), practica războiului informațional din Rusia s-a dezvoltat rapid, deși urmând principii-cheie care descind din realitățile sovietice. La scurt timp după Crimeea a izbucnit și conflictul din Donețk și Luhansk, independența lor fiind proclamată în urma referendumurilor, nerecunoscute de comunitatea internațională. Ideea unui conflict înghețat în estul Ucrainei precum cel transnistrean din Republica Moldova pare să fi pierdut din actualitate în condițiile în care la 24 februarie 2022 Rusia a atacat Ucraina, fiind declanșat un conflict deschis de agresiune directă a statului Ucrainean. Moscova caută prin orice mijloace să-și mențină influența asupra fostului spațiu sovietic, folosind toate pârghiile sale, inclusiv forța armată, mai ales în condițiile în care majoritatea țărilor din estul Europei și-au manifes-

tat dorința de a fi țări membre ale UE. Astfel, Parteneriatul Estic lansat în 2009, ca dimensiune specifică politicii europene de vecinătate creată, se opune intereselor în regiune ale Federației Ruse. Statele Parteneriatului Estic fac în continuare obiectul unei concurențe intense între UE și Rusia. Ele sunt constituite într-o zonă de instabilitate în Europa, având statute diferite în cadrul Parteneriatului Estic și parcursului european.

Ucraina, Belarusi, Moldova. Situația acestora este determinată de câteva puncte importante:

- Acorduri de Asociere semnate între UE și Ucraina/Moldova (nu și Bielorusia), 28 iunie 2021. Bielorusia și-a suspendat participarea la Parteneriatul Estic.
- Dependența economică față de Rusia în mare parte este legată de aspectul energetic.
- Rusia rămâne încă o alternativă în ceea ce privește comerțul, investițiile, atracția culturală („soft power”) pentru unele elite politice și de afaceri...
- Creșterea sentimentului de identitate națională în Ucraina (nu în Bielorusia și puțin în Moldova).
- Prezența militară rusă în Moldova, războiul din Ucraina, regimul autoritar în Bielorusia, țări instabile din punct de vedere politic cu un înalt risc de securitate națională.

Caucazul de Sud. Georgia, Azerbaidjan conțin entități separatiste și luptă pentru a stabili suveranitatea/integritatea teritorială *de facto* și pentru a rezolva sau atenua conflictele interstatale/intrastatale („memoria războiului”) și problemele de naționalitate/etnie, pentru a oferi o măsură de stabilitate.

- Conflicte ce riscă o escaladare militară cu potențial de destabilizare și ridică problema rolului Rusiei ca „furnizor de securitate”.
- Georgia are un Acord de Asociere; Armenia a refuzat AA, Azerbaidjanul nu este interesat în acest sens.
- Dependența economică puternică față de Rusia este caracteristică în mare parte pentru Armenia și Azerbaijan, mai puțin pentru Georgia.

Cum își menține Moscova influența în țările din fosta URSS?

Federația Rusă s-a implicat continuu în ultimii 31 de ani pentru a gestiona politica statelor mici de la granițele sale și pentru a fi sigură că își menține sfera de influență între vechile hotare ale fostei Uniuni

⁹ *Ibidem*,

¹⁰ Cristina Bogzeanu, *Rolul Uniunii Europene în Gestionarea Conflictelor Înghețate din Vecinătate Granițelor Sale* (București: Editura Universității Naționale de Apărare Carol I, 2015), 44.

Sovietice. Acțiunile sale au avut un caracter premeditat, profitând de puterea sa militară și economică, utilizând metodele combinate de *hard power* și *soft power* de control al acțiunilor politice și economice ale acestor state. Rusia și-a asigurat la granițe cât mai multe „zone-tampon” care să fie folosite pe post de spații de manevră și să asigure o protecție în cazul expansiunii sau unui posibil atac al NATO. În ultimele trei decenii, Federația Rusă a acționat în așa-numitele zone de „proximitate de graniță” în scopul de a-și proteja interesele și în scopul de a-și restabili măcar o parte din sfera de influență a fostei URSS.¹¹ În același context, Rusia vrea ca NATO să înceteze orice extindere în est sau Europa centrală sau de adăugare de noi membrii în cadrul Uniunii Europene. Ucraina, Georgia și Moldova au semnat acordul de Asociere cu UE, iar în scopul de a proteja această zonă, Putin încearcă „să le țină la distanță” prin staționarea unor trupe rusești (*hard power*) pe teritoriul lor sau prin acțiuni de *soft power* (propagandă). Prin acțiunile ce specifică termenul de *hard power*, Putin și-a consolidat zona tampon prin teritoriile separatiste combinate care formează acum un arc de protecție valoros, ca urmare a acțiunilor militare în zonă (*hard power*) a Rusiei drept răspuns la extinderea NATO și UE a țărilor membre ale Parteneriatului Estic.

Termenul de *soft power* cu referire la Rusia deghizează „coerciția blândă” a Rusiei adică eforturile menite să mențină supremația regională prin mijloace non-militare, consolidarea forțelor pro-ruse având loc prin fabricarea narațiunii istorice care să denigreze națiuni, identități, promovând mesaje anti-SUA, ortodocși conservatori și valori eurasiatice prin răspândirea propagandei agresive. Putin a vorbit în 2011 despre o „Uniune Eurasiatică”: un „proiect de integrare”, o „asociație supranațională” cu „integrarea pe noi valori, politice și economice”, bazat pe consolidarea legăturilor educaționale și culturale: o integrare paralelă proiectată pe modelul UE, dar cu valori/norme diferite, în baza ideii naționale a lumii „rusești” (*Ruskii Mir*). Rețeaua de grupuri care promovează *Ruskii Mir* folosește acest lucru ca instrument de justificare a implicării statu-

lui rus în spațiul post-sovietic și nu numai, inclusiv țintirea publicului din Europa. Rusia reușește în acest context să își asigure un control, un rol în politica acestor state și mai ales să intervină pentru a face tot ce este posibil pentru schimbarea orientării politice a statelor respective.

Concluzii

Rusia de astăzi continuă să rămână nostalgică după vechiile teritorii ale Uniunii Sovietice, fapt menționat și de Vladimir Putin în repetate rânduri. Aspectul nostalgic cu privire la faptul că Uniunea Sovietică s-a prăbușit, republicile sale au devenit națiuni independente iar Rusia a rămas cu 23% mai puțin teritoriu și jumătate din populația Uniunii Sovietice a luat proporțiile unei tragedii naționale. În acelaș context, multe dintre țările est-europene au devenit democrații de orientare occidentală și Rusia se vede silită a interveni în mod repetat în treburile fostelor republici sovietice. Rusia se folosește de puterea sa economică pentru a presa guvernul de la Chișinău, Kiev, Tbilisi să nu adere la NATO sau la UE și exploatează situația volatilă din zonele de conflicte înghețate. Când relațiile cu Rusia se răcesc, exporturile de vinuri, legume, fructe se opresc, iar prețul gazului crește, Rusia asigurându-și astfel un spațiu de manevră cooercitivă asupra guvernelor din zona est-Europeană. În același timp, Summitul din decembrie 2021 părea că consemnează un eșec pentru Parteneriatul Estic și oferea Rusiei o speranță de control în regiune, singurul aspect recunoscut pentru Georgia, Republica Moldova și Ucraina fiind de a consolida cooperarea cu UE, luând act de aspirațiile europene ale partenerilor. Războiul din Ucraina însă a deschis o nouă pagină a relațiilor dintre UE – Ucraina, Moldova, Georgia prin depunerea cererilor de aderare la UE, 28 februarie – Ucraina, 3 martie – Georgia și Moldova. Aderarea Ucrainei, Georgiei și Moldovei la UE va fi un proces de durată. Din perspectiva Comisiei Europene, nu este posibilă o aderare imediată dar, în același timp, noul context deschide noi aspecte ce țin de conflitele înghețate. În acest sens, Transnistria a cerut, din nou, recunoașterea independenței acestei regiuni, ca urmare a cererii de aderare depuse de Moldova, situație ce poate avea efecte și în Georgia, Ucraina fiind deja implicată într-un conflict militar care poate avea efecte și repercusiuni la nivel de securitate regională pe termen lung.

¹¹ Vlad Barza, „Putin, conflictele înghețate și pregătirea invaziilor – Ce ne spun exemplele Georgia și Moldova despre războiul din Ucraina”, 21 februarie 2022, HotNews.ro, <https://www.hotnews.ro/stiri-razboi-ucraina-25387030-putin-conflictele-inghetate-pregatirea-invaziilor-spun-exemplele-georgia-moldova-despre-razboiul-din-ucraina.htm>

GEOSTRATEGIC ASPECTS OF THE TRANSNISTRIAN CONFLICT IN AEGIS OF THE EURASIA GEOPOLITICS

Vakhtang MAIASAIA,
Aliko GUCHUA,
Gela GIORGADZE

Abstract

Countries face many threats and challenges in modern international relations. To all this is added the confrontation of global players in terms of realizing their political interests in different regions. Consequently, they artificially create new hotbeds of tension, their modernization and transformation. At the end of the twentieth century, the end of the Cold War was followed by the collapse of the Soviet Union. As a result of this fact, 15 sovereign states appeared on the world political map. However, the disintegration process did not end there. Within these new countries, the ongoing political processes in the late 1980s and early 1990s have created fertile ground for “certain forces.” In the polytechnic regions, long-time “mines” have been detonated. As a result, hotspots have emerged in the post-Soviet space, in Azerbaijan, Georgia, Armenia, Moldova, and now Ukraine. All this affects not only these countries, but also the regional and global dimension of security. The study of the paper focuses on the Transnistrian political conflict, the international dimension with its regional security dimension in case of the Black Sea Region. The geopolitical transformations of the Transnistrian political conflict in the context of the Russian-Ukrainian political crisis are also discussed. As well as the likelihood of geopolitical rebirth in the context of new trends in the development of the system of international relations. Once again, strategic approaches to the settlement of the Transnistrian political conflict and ways to resolve them are discussed within the framework of Eurasian geopolitics.

Key words: Transnistria, Conflict, Russia, Black Sea Region, Regional Security, Ukraine, Moldova, Geopolitics, Eurasia.

Introduction

Countries face many threats and challenges in modern international relations. To all this is added the confrontation of global players in terms of re-

alizing their political interests in different regions. Consequently, they artificially create new hotbeds of tension, their modernization and transformation. At the end of the twentieth century, the end of the Cold War was followed by the collapse of the Soviet Union. As a result of this fact, 15 sovereign states appeared on the world political map. However, the disintegration process did not end there. Within these new countries, the ongoing political processes in the late 1980s and early 1990s have created fertile ground for “certain forces.” In the polyethnic regions, long-time “mines” have been detonated. As a result, hotspots have emerged in the post-Soviet space, in Azerbaijan, Georgia, Armenia, Moldova, and now Ukraine. All this affects not only these countries, but also the regional and global dimension of security.

In case of recent event development around the Transnistria which is indispensable part of the Republic of Moldova, the geopolitical trends toward the separatist region indicates that the region itself has very unique and important not only geopolitical, but also geostrategic location. In this regard, a new geostrategic identification of the area as a “Geostrategic Gateway” is likely to be considered. “**Geostrategic Gateway** – a space or area vital from the point of view of global security and the military, as the “southern limited flank” under the auspices of the CFE Treaty of the OSCE Istanbul Summit. Regarding the Caucasus, as part of the Black Sea dimension of security, it is called the “geo-strategic gateway” mainly due to the situation of the modern “new cold war”, where there is a forced rivalry between NATO and Russia for dominance in the Eastern European region. Under the aegis of the Gates, Transnistria becomes a very important center for attracting interest from the military-political leadership of Russia, as well as NATO’s military command and control structures. As it is known, the jargon “Geostrategy” was introduced initially by German political geographer Robert Strausz-Hupe

when he mentioned the term in his article “Let Us Learn Our Geopolitics”¹. Indeed, the term perfectly identified the Transnistrian region factor under the aegis of the Gateway, and in addition to this, several other factors of such geostrategic importance should be reinforced, such as the following:

1. Transnistria is an indispensable part of the sovereign Republic of Moldova;
2. Transnistria is a key geopolitical point under the aegis of the Eastern European region;
3. Transnistria is a geostrategic point from strategic studies under the aegis of the Black Sea Basin;
4. Transnistrian conflict was the first military conflict in the Eurasia space (Post-Soviet area) where Russia demonstrated its aggressiveness and imperial ambitions and attainment to restore the “USSR-2”;
5. Transnistria is a border-line spot between Euro-Atlantic and Eurasian Communities.

That is why Russia pays attention towards Transnistria and wants to transform the area into its vital geostrategic zone of influence. Russia’s unequivocal plan to seize and establish control over the entire Eurasian space in order to create a new type of “USSR-2” partially illustrates in the picture how this can happen. From this perspective, the current escalation is a part of Russia’s great power repertoire, based on the idea that major powers get together and decide the fate of smaller nations in Europe and elsewhere. However, Russia’s great power agenda is inconsistent with its regional agenda—the aim of playing the role of a regional leader for its post-Soviet neighbors. The attempts to build up the image of Russia as a “great power” provokes a reduction of its actual influence in the post-Soviet region. The more Russia acts as a “great power”, the less credible are Putin’s promises to respect the national sovereignty of the former Soviet republics. In other words, the global ambitions of Russian President Putin fundamentally hamper the integration of the post-Soviet space and significantly limit its scope. The Russian military strategic command in name of the National Defense Center in Moscow seeks to widespread its geostrategic influence and military strategic girth via Ukraine and Moldova (and may-

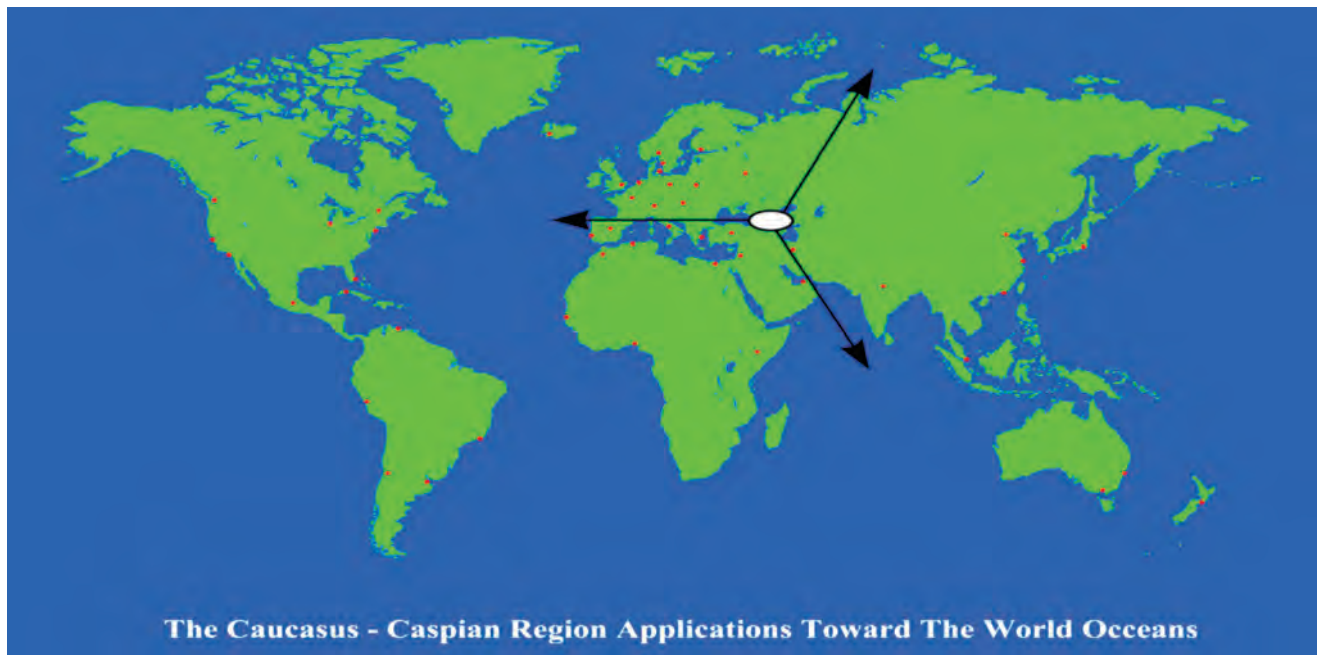
be, in future, Georgia as well as) in order to take over “Rimland” geopolitical area with East Europe region and realize the Kremlin’s dream to complete dominance over the EURASIAN space and via it to Global dominance perspective. The geostrategic missions could really endanger strategic stability at global level. The same approach is being concluded by the NATO and its approach to have its own leverage over the area. The Alliance has identified at this stage three geostrategically distinct regions for enhanced action in the context of strategic defense and deterrence. Those became the basic questions of this summit: **the Baltic Sea, the Black Sea and the Aegean Sea**. Overall, NATO has returned to a strategy of collective defense and is temporarily on its way to forgetting about collective security. This is a new game where the South Caucasus is becoming a “red frontier” line between the game actors: NATO and Russia. It seems that the priorities of NATO and Russia in the region are evolving within the frameworks of the so-called “security dilemma”, where the parties are trying to build their military capabilities and the tools of political pressure on the countries of the region, compete with each other in geostrategic dimensions. Even the NATO leadership has introduced new jargon „Black Sea Security Dimension” where Transnistria reflected its own space of importance. The importance and high relevance to the Alliance geostrategic approaches were demonstrated in the NATO Istanbul Summit held in 2004 where, in the Summit Communiqué, had been mentioned the following: „We note the importance of the Black Sea region for Euro-Atlantic security. Littoral countries, Allies and Partners are working together to contribute to further strengthening security and stability in the area. Our Alliance is prepared to explore means to complement these efforts, building upon existing forms of regional cooperation”².

Geopolitical Classification of the Black Sea Region – Wider Black Sea Implication for the World Politics

The above passage showed the geographical implications for the Black Sea region, but due to the geopolitical transmission and transformation after

¹ Andrew Gyorgy, “The Geopolitics of War: Total War and Geostrategy” published in magazine “The Journal of Politics” No.4, Volume 5, Southern Political Science Association, USA, November 1943, 347.

² Vakhtang Maisaia and Magdana Beselia, “Asymmetrical Warfare Strategy and Its Implications to the Black Sea Regional Security in 21st Century: Non-State Aggressive Actors and Terrorism” in “Ante Portas – Security Studies” #2(15), Poland, 2020, 74-75.



Map#1: The Black Sea Region applicability towards “Three Oceans” line.

the destruction of the bipolar system in modern international relations, regional security is steadily increasing. There are several indications why the region has become so important and unique not only in the Cold War period, but mostly afterwards. Here it should be noted, first of all, the very unique geopolitical significance of the region. The region is applicable with primary accessibility to “Three Oceans” line (Nord, Atlantic and Indian Oceans – see Map#1) via gateways the Black Sea Basin, Persian Gulf and Central Eurasia. Moreover, concrete geopolitical determinants of importance of the region are considered with three main criteria having pure geopolitical meaning.

These unique geopolitical indications are sought to be as following:

- 1) ***Combination of three concepts: Talasokrati a+Telurokratia+Montekratia***
- 2) ***“Eurasian Balkan” acronym for spurring new asymmetric challenges***
- 3) ***Key international energy gateway providing unlimited delivery of energy resources to international markets***

However, the geopolitical meaning is only the so-called “macro” level of analysis and corresponds to the general regional classification and the global political significance of the region. In order to provide so-called “micro” level of analysis and importance of the region under the aegis of the regional and local implications, there are some approaches to make classification of the Black Sea region. The classification is based on classical geopolitical iden-

tification, similar to the “Heartland theory” of the founder of the British geopolitical school, Professor Helford Mackinder. According to his theory, Mackinder defined the global geopolitical system into three main territorial areas: “Pivot Area” (or another way “Heartland”), “Inner or Marginal Crescent” and “Lands of the Outer or Insular Crescent”³. Even Mackinder supported the simplistic dictum on the basis of which he defined the then world order:

- *“Who rules Eastern Europe, commands the Heartland:*
- *Who rules the Heartland, commands the World-Island:*
- *Who rules the World-Island, commands the World⁴”.*

In this respect, based on the classical geopolitical methodology, it is possible to define geopolitical identification of the Black Sea region. Having considered the above-mentioned passage, it is necessary to figure out the following possible configuration. The configuration is a clearly identified regional geopolitical architecture in three specific circles, similar to the approach of the British classical geopolitical school:

Black Sea Basin – “Inner Core” Ring – namely six littoral states of the Black Sea itself (Bulgaria, Turkey, Ukraine, Georgia, Russian Federation);

³ Gearoid O Tuathail, “Critical Geopolitics: The Politics of Writing Global Space”, Routledge Publishing House, London, 1996, 33.

⁴ Robert D. Kaplan, “The Revenge of Geography”, Random House Trade Paperbacks, New York, 2013, 74.

Black Sea Region – “*Outer Core Ring*” – land and sea from the Balkans to the Caucasus and from the Ukrainian and Russian steppes to Anatolia;

Wider Black Sea Region (Area) – “*Close Outer*” *Ring* – the territory encompasses the following geopolitical spaces: MENA, Caspian Basin, Southern and Eastern Europe.

Consideration of the geopolitical classification is important for clarifying the dispositional characteristics of regional “circles”. The scheme means demonstrating the true geopolitical content of each of the “circles” – for instance, **Black Sea Basin** is associated with “*Talassokratia*”⁵ geopolitics, **Black Sea Region** – is associated with “*Montecracy*”⁶ geopolitics and **Wider Black Sea Area (Region)** – is associated with “*Telurokratia*”⁷ geopolitics. Roughly speaking, this is the geopolitical modality of the Black Sea region, and following the saying of Mackinder, the founder of the British geopolitical school, it is quite possible to create the same version for the regional dimension, and if the saying exists, then it should be as follows:

- “*Who rules the Black Sea Basin, commands Eurasia (Post-Soviet Space):*
- *Who rules the Black Sea Region, commands the Pan-Europe:*
- *Who rules the Wider Black Sea Region, commands the World Politics”.*

This interesting approach does contain historical provisions that have a detrimental effect on regional geopolitics. The most important and critical challenge is the fact that there is a large number of actors and clashing interests within the Black Sea Region. In security terms, the region suffers from several historical legacies. The Black Sea Region used to be treated as a ‘passive area’ and analyzed as the periphery of more significant geographical units. Thus, the Black Sea basin has been variously described as the backyard of the Ottoman and Russian Empires, as an extension of the Soviet zone of influence, as the frontier of Europe, and, finally, as the extension of the Mediterranean world. Moreover, the existence of several distinct sub-regions

within the Black Sea Region, i.e. the Caucasus, the Balkans and, to a certain extent, the Mediterranean, Eastern Europe and the Middle East, is another factor that destabilizes the area. Time and time again, sub-regional identities have prevented the emergence of a Black Sea identity, created instability, and prevented the establishment of a comprehensive regional security system. There are both regional and non-regional actors in the Black Sea region, and the three main actors have varying degrees of influence on the available security policy options. At present time, The Black Sea region is becoming very important for world markets, as it has large reserves of oil and gas, which are only now being traded for full development (taking into account the energy resources of Azerbaijan, Ukraine, Romania, Russia, the transit potential of Georgia, Bulgaria, Turkey and a very closed location to the Caspian basin). Developing these resources has resulted in competition between both companies to get the contracts to develop this potential, and nations to determine the final export routes. According to experts of the RAND Corporation, the Caspian oil potential today is 2% of the world’s total (Venezuela has one-fourth of such reserves; Iraq, one-seventh; and Saudi Arabia, one-seventeenth). Therefore, the Caspian Sea region’s oil and gas potential and the Black Sea region’s transition ability have attracted much attention since the breakup of the Soviet Union. Due to the unique geopolitical location, the Black Sea region interlines four very important areas: The Middle East, the Central Europe, the Central Asia and Western Europe, thereby further enhancing the political status of the region in the eyes of the international community. The nations in the Black Sea region and nearby “gateways” (term used by the American scientist Saul B. Cohen⁸ , and in this context means geographical one for key passages of the Black Sea for shipping of oil and gas)-the Caucasus – Azerbaijan, Georgia, Ukraine, Turkey, Romania, Russia, Bulgaria are already major energy producers and exporters, and production will increase with additional investment, technology, and the development of new export outlets. The Caspian Sea is 700 miles long and contains 6 separate hydrocarbon basins. However, the Caspian Sea strategic reserves importance is difficult to consider by exclusion of the South-East

⁵ Talassokratia – geopolitical jargon meaning sea power domain in politics.

⁶ Montecracy – geopolitical jargon, implies influence of mountainous geographic terrain on foreign political and military strategic decisions.

⁷ Telurokratia – geopolitical jargon meaning land power domain in politics.

⁸ David Minix, Samuel Hawley, “Global Politics”, Wadsworth Publishing Company, New York, 1998, 50-51.

Europe and the South Caucasus regions. The South Caucasus' strategic importance cannot be overestimated: it is a link between the North and the South (Russia and the Persian Gulf), it is a source of oil and gas for the European and Pacific markets⁹. In addition, one should understand the regional geopolitical perspective. The Caucasus has an important geopolitical role to play as a link between the North and the South (Central Eurasia, which is Russia, and the Middle East) and the West and the East (Western Europe-the Balkans-the Caucasus-Central Asia-Southeast Asia-the Far East). The true mechanism of managing the "resources" distribution requires stable and cohesive political stability and basement. It drives all nations to engage into a new relationship mechanism and to build democracy, free-minded society and rigid statehood by joint effort. In other words, a wider Black Sea-Caspian-Central Asian dimension, including all the countries of the Black and Caspian Seas, would be based on the existing mechanism of the Organization of the Black Sea Economic Cooperation (BSEC), which includes the countries of the Caucasus and South-Eastern Europe are members. The BSEC organization itself will be modernized operationally, and full membership will now be appropriate for the EU in view of the status of Bulgaria, Romania and Turkey as candidates for membership and possible links of the association with the South Caucasus, as well as their membership in NATO. Institutionalization can lay the foundation for the further development of the exploitation of the Black Sea reserves for the benefit of all participating nations and societies. This is a real chance for success in regionalization and completion of integration negotiations.

Military Dimension of The Wider Black Sea Regional Security: NATO and Russia's "New Cold War" Competition

Threat assessment criteria are considered the most common academic tool in reaching the true realms of the logic of international relations. In the 21st century, threat identification has determined and transformed into concrete systematic modality. We have considered the "Copenhagen School"

⁹ Vakhtang Maisaia, "The Caucasus-Caspian Regional and Energy Security Agendas – Past, Contemporary and Future Geopolitics: View from Georgia", second edition, IREX, Brussels, 2007, 15-17.

securitization concept which has five safety provisions that are listed as follows:

- Political Security
- Military Security
- Economic Security
- Society Security
- Environment Security

Therefore, with the enumeration of the provisions of the "five rings" in the 20-21st centuries, two academic sub-fields of international relations have emerged. Namely, Strategic and Security studies as a whole, represented the most important contribution to the research of security issues under the aegis of the political science. Even today, some authors consider them to be the only real research ground in the field of security research¹⁰. Thus, the correct classification of threat identification is important, which could be refined according to the principle: threat-challenge-risk. However, the classification is still plausible and general, and has yet to be validated within academic and analytical methodology. However, there are two types of threats that have already been identified, but in a general way – symmetrical and asymmetric threats¹¹.

In terms of regional security, the Black Sea has been referred to as a "geostrategic gateway" largely due to the state of the modern "new cold war" in which NATO and Russia are forced to compete for dominance in the Black Sea region. Due to strained relations between the West and Russia, on the one hand, there is the economic war between the EU/USA and Russia at the level of sanctions policy and there is the military confrontation between NATO and Russia, on the other hand, through the demonstration of "military muscles" between rival forces. In this regard, mainly the military confrontation between NATO and Russia, one of the dangerous "war zones" is the Black Sea basin and its coastal territories, which are designated as the "Black Sea di-

¹⁰ Robert Ondrejsek, "Introduction to Security Studies", Centre for European and North Atlantic Affairs (CEN-AA), Bratislava, 2014, 24-26.

¹¹ Eka Beraia, "The U.S. Foreign Policy Priorities in the Post-Cold War Period (1990-2016): Georgia's Case from Transnational Challenges (Including Migration) towards Enhancing Institutional Transformation", Ph.D. thesis at International Black Sea University (IBSU), American Studies Program, Tbilisi, Georgia, 21 September, 2017, 72-73.

mension of security". The unfavorable geostrategic situation in this region makes possible further deterioration of the geostrategic situation in this region, as evidenced by the actions of the current Kremlin authorities. As it is known, on July 27th 2015, a new naval doctrine was declared and later approved by the President of the Russian Federation. This document has identified new version or interpretation of the military doctrine that was approved by the National Security Council in December of 2015. The naval doctrine has identified strategic areas and basins, such as the Arctic and the so-called "Atlantic" direction, which includes the Black Sea basin. The doctrine also undermines the role of the fleet (both military and civilian), the shipbuilding industry, harbors and rigging infrastructure as priorities for the further development of Russia's naval economy. As can be seen from these documents, Russia is trying to position itself as a great power capable of building up its military potential along the Caspian-Black-Mediterranean Sea axis. The centre of this axis is the Black Sea, a basin from which NATO risks being excluded. The Russian policy-makers seek to regain its nation's great power status-quo with domination in the basin with controlling three key points: the Crimea, the mouths of the Danube and the Bosphorus. Having considered the latest events, Russia has partially achieved the strategic goals – first occupied and then annexed the Crimea and reinforced military positions and capabilities in the peninsula, with creation of so-called "Mediterranean Task Force" within the Black Sea Fleet and detachment of combat ships and boats for the Mediterranean Sea and the Gulf region, Russia sought to gain control over the Bosphorus (the Task Force was reinforced by the Rostov-on-Don nuclear submarine, which left Novorossiysk to join the group and was equipped with the latest "Kalibr" strategic weapons system missiles). With this strengthening of the naval forces, Russia seeks to gain control of the third pillar – the mouth of the Danube. However, in order to reinforce more its presence in the Black Sea basin, the Russian authority announced that 30 new ships are to be supplied to the Black Sea Fleet, including six new frigates, six new submarines and other smaller vessels for naval landing. In addition, the Black Sea Fleet will be reinforced with its Access Prevention (A2/AD) strategy

against NATO forces. Moreover, according to the Jamestown Foundation, official Moscow decides to create an "impregnable fortress" and a military key point in Crimea. In the peninsula with only 2.2 million population, the Russian militaries received several SU-27SM and MIG-29 fighters, SU-25M ground attack aircraft, IL-38N maritime patrol and anti-submarine aircraft KA-52K attack helicopters and KA-27ASW helicopters. In addition, the Kremlin is sought to deploy at the Crimea its strategic military armaments, which enables to carry on nuclear warheads. A regiment of TU-22M3 strategic bombers, which can be used as platforms for different high-precision missiles, will be deployed at Gvardeyskoye airfield, 15 kilometers northwest of Simferopol. Having considered the fact that in the North Caucasus Military District now transformed into operational-strategic HQ "South" already deployed strategic bomber jets with nuclear devices and equipment TU-160 "Black Bear" and TU-95M in Engelsk airfield and in Rostov-na-Donu military airfield already arrived "4+1" generation modernize aircrafts SU-34 and SU-35 also capable to carry on nuclear tactical bombs and "air-to-land" cruise missiles with precision guide systems, as well as creation of two battery of strategic strike rocket complex "ISKANDER-M" targeting Georgia and Ukraine becomes clear that Russia has sufficient strike capabilities to operate properly at any operational directions. This is enough to demonstrate military "muscle-show" toward these yet uncontrolled nations. The Kremlin's decision to launch the unprecedented large-scale second stage of the KAVKAZ-2016 exercises under the auspices of sudden combat duty at the operational-tactical level, involving 11,000 military personnel and using strike military capabilities – S-300M anti-aircraft missile systems, Su-34 aircraft, operational-tactical missile systems "ISKANDER-M", etc. mean that Russia is seriously considering the possibility of launching a military campaign in the region in any direction. According to Warsaw-based magazine: "New Eastern Europe", together with the new naval infantry and Special Forces units, some of which have already been used as part of its hybrid war, Russia will own a significant strike force, which could help implement different military combat operations in the Black Sea basin with clearly demonstrated the might of its Black Sea fleet by

deploying both offensive and defensive systems. In 2016, the Russian Ministry of Defense announced some interesting points for further strengthening the military potential in the area. As for example, Russian government would spend \$2.4 billion by 2020 to provide its Black Sea Fleet with state-of-the-art ships, submarines, air defense systems and naval infantry. Similarly, the Caspian Fleet is replenished with new warships and vessels equipped with "Kalibr" and "Bulava" sea-to-sea and sea-to-land cruise missiles, even covering the operational-tactical zone in Syria and Iraq. Given all these factors and close attention to the regional security environment, if the Russian government fulfills its tasks as envisaged in the naval doctrine, then by 2020 the Black Sea Fleet will have full control over the Black Sea. In this retrospective position, the current military balance between NATO and Russian forces has decreased in a ratio of 2:1 in favor of NATO forces, however, in these strengthened conditions by 2020, the balance will be absolutely opposite in the same proportion, but in favor of Russia. In that configuration, Georgia is in dangerous positions due to its littoral space and its unfrozen sea ports that Russia needs very badly. Consequently, Georgia should accept new aggressive steps on the part of the Russian authorities after the parliamentary elections, namely towards the ports. Therefore, the Georgian government and society should be very attentive to any provocations from the Russian side.

The modern security dimension in the context of the Russia-Ukraine war

Today's reality is that Russia does not want to recognize the independence of Transnistria because of geography and especially geopolitics. If Transnistria had a common border with Russia, it would have followed the path of the separatist regions of Georgia – South Ossetia and Abkhazia. Unlike these territories, Russia cannot enter Transnistria without first passing through Ukraine or the western bank of the Dniester River, controlled by Chisinau, the capital of an independent state inconsistent with Russian interests.¹² If Rus-

sia wins the war in Ukraine, which is less likely according to current data, then the same scenario is expected in the case of Donetsk and Luhansk as in Abkhazia. The most unlikely scenario is the recognition of Transnistria's independence by Russia. An independent Transnistria is not in keeping with Russia's geostrategic interests. Moreover, it would be difficult to handle the independence of Transnistria seeing that the Moldovan region does not share a common border with Russia. However, this scenario may happen only if Russia succeeds in getting control over the southern regions of Ukraine, and notably the port of Odessa in order to implement new secessionist projects in the region such as "Novorossiia".

The most likely scenario is to maintain the *status quo* in the Republic of Moldova, which seems to be the most convenient outcome for both Russia and Western actors. Keeping the current situation unchanged is the least of the worst-case scenarios for Russia, which seeks to prevent the Republic of Moldova from rapprochement with the European Union and the Euro-Atlantic community. At the same time, it looks like the most realistic option for Western actors whose main interest is to prevent Moldova from returning to Russia's sphere of influence.

The geopolitical situation around Ukraine is becoming more and more tense, at this time it is possible to expand the boundaries of the conflict and involve such states in this war which do not even take advantage of participating in the conflict. So the West needs to be prepared for a variety of scenarios, while the issue of a sufficiently serious nuclear threat affects not only Ukraine and Russia, but the entire civilized world. That is why it is important for Moldova and the West to develop preventive measures and be prepared for different scenarios.

Conclusion

The Black Sea region is of great geopolitical and geostrategic importance due to its strategic location and the interests of global players. Therefore, it is clear how important the role is assigned to the states of the Black Sea region. The interests of geopolitical players in this region collide with each other, creating hotbeds of conflict which can not be regulated and prevented without international actors. Geopolitical interests of the subjects of in-

¹² Inessa Baban, „The Transnistrian Conflict in the Context of the Ukrainian Crisis”, Research Division – NATO Defense College, Rome – No. 122 – December 2015. 7. <https://www.jstor.org/stable/pdf/resrep10271.pdf?refreqid=excelsior%3A039640bd3fa8be505e081b25b69094fb&ab_segments=&origin=> (6.05.2022).

ternational relations involved in the Transnistrian conflict based on geopolitical, actor and systemic approaches, the positions of the EU, USA, Russia, Ukraine, Romania, NATO military-political blocs, CSTO, international regional organizations of the OSCE, GUAM in the Transnistrian issue are analyzed. The interests of the parties involved in the conflict and their settlement are multidirectional, they are determined by non-linear connections within the subsystem of political relations around the conflict, the subsystem and the highly complex global system of international relations that are in dynamics. These circumstances act as basic conditions in which it is necessary to look for common ground for building a settlement strategy. Different degrees of involvement of international actors in the subsystem, their resources, opposing interests, lack of common ground and dynamics of positions in connection with the constantly changing geopolitical reality determine the format, content and effectiveness of the process of political settlement of the Transnistrian conflict.

References:

- Buzan B., Waever O. and De Wilde J. "Security, A New Framework For Analysis", Lynne Reinner Publishers, London, 1998;
- Bukowski, Charles, et al., Glasnost, „Perestroika and the Socialist Community”, Praeger, London, 2018;
- David Minix, Samuel Hawley "Global Politics", Wadsworth Publishing Company, New York, 1998;
- Eka Beraia "The U.S. Foreign Policy Priorities in the Post-Cold War Period (1990-2016): Georgia's Case from Transnational Challenges (Including Migration) towards Enhancing Institutional Transformation", Ph.D. thesis at International Black Sea University (IBSU), American Studies Program, Tbilisi, Georgia, 21 September, 2017;
- Gearoid. O Tuathail "Critical Geopolitics: the Politics of Writing Global Space", Routledge Publishing House, London, 1996;
- Inessa Baban, „The Transnistrian Conflict in the Context of the Ukrainian Crisis”, Research Division – NATO Defense College, Rome – No. 122 – December 2015. P.7. <https://www.jstor.org/stable/pdf/resrep10271.pdf?refreqid=excelsior%3A039640bd3fa8be505e081b25b69094fb&ab_segments=&origin=> ;
- Iulian Chifu, Andriana Sauliuc, Bogdan Nedea "Energy Security Strategies in the Wider Black Sea Region", Editura Curtea Veche, Bucharest, 2010;
- Martin Duffy, „Moldova and the Transnistria Conflict: Still a Regional Cold War?", AUG 3 2021. <<https://www.e-ir.info/pdf/93379>>
- Robert D. Kaplan "The Revenge of Geography", Random House Trade Paperbacks, New York, 2013;
- Vakhtang Maisaia "The Caucasus-Caspian Regional and Energy Security Agendas – Past, Contemporary and Future Geopolitics: View from Georgia", second edition, IREX, Brussels, 2007;
- Thomas de Waal Nikolaus von Twickel, „Beyond Frozen Conflict Scenarios for the Separatist Disputes of Eastern Europe“, CEPS, Brussels, Rowman & Littlefield International, London – 2020;
- Victoria Roşa, „The Transnistrian Conflict: 30 Years Searching for a Settlement”, SCEEUS Reports on Human Rights and Security in Eastern Europe No.4. OCTOBER 2021.

THE RELEVANCE OF “SELF-DETERMINATION” CONCEPT AS APPLIED TO TRANSNISTRIA, ABKHAZIA AND SOUTH OSSETIA

Aleksander ILNICKI

Abstract

The article is dedicated to the comparative analysis of the applicability of “self-determination” legal concept to Transnistria, Abkhazia and South Ossetia. The analysis starts with a review over the history of the right for self-determination as a key principle of international law in order to substantiate its importance for all conflicts in Central and Eastern Europe. The article includes the following units of analysis: the formal legal statuses of these regions before the split of the Soviet Union; the Soviet legal acts and norms on self-determination; the legal subjectivity and identity of the Transnistrian, Abkhazian and South Ossetic population to have right for self-determination, or whether they could be a consolidated subject for self-determination, in terms of their ethnic, linguistic, confessional, racial, cultural or other peculiarities; any foreign pressure or intervention, since international law strictly prohibits any self-determination as a legitimate process under the conditions of foreign coercion. The evidence-based conclusions indicate that Transnistria has had none of the grounds listed above for self-determination as compared to Abkhazia and South Ossetia, which still have not had enough grounds for separation from Georgia.

Key words: Abkhazia, armed conflict, self-determination, South Ossetia, Transnistria.

Introduction

Nowadays the problems of national self-determination are widely discussed among political scientists and legal experts. The discussions are of great importance for resolving the frozen or active armed conflicts related to the disputed regions in the post-Soviet countries. The recent unprovoked invasion of the Russian troops into Ukraine as an act of naked military aggression has essentially aggravated these problems. Unleashing an aggressive war by a nuclear power against a large European country could have far-reaching consequences not only for regional security but also for the global security and worldwide peace. Ukraine is the second

largest country in Europe after Russia. It spans the area of more than 600,000 km². It is the largest theatre of operations in Europe since World War II, affecting millions of Ukrainian civilians.

Moscow tries to justify its aggression by the right for the self-determination of “the people of Crimea” or “the people of Donbass”. The Kremlin made similar statements to justify its intervention into the Transnistrian War in 1990-1992 and into the Georgian-Abkhaz and Georgian-Ossetian conflicts. At the same time the right for self-determination was not mentioned as applied to separatist movements in Chechnya, Tatarstan, Sakha (Yakutia), Dagestan and other republics of the Russian Federation. Irrespective of such dubious justifications, it is still necessary to specify some aspects of self-determination legal concept as a universal legal principle.

There is a lot of scientific legal literature published on the legal aspects of regional conflicts, including those based on the successful experience of their final settlement. Many works of legal experts were dedicated to regional, ethnic and confessional conflicts in the post-Soviet space. However, the current dynamics of these conflicts clearly demonstrates the ineffectiveness of all existing approaches, mechanisms and institutions for their resolution.

The purpose of the present article is to evaluate the applicability of self-determination concept to Transnistria, Abkhazia and South Ossetia on the basis of comparative analysis. Four premises for self-determination are compared:

- 1) formal legal statuses of these regions within the administrative and territorial division of the Soviet Union before the split of the USSR;
- 2) Soviet legal acts and norms, including constitutional norms, on the self-determination of nations, having formed the USSR;
- 3) the legal subjectivity and identity of the Transnistrian, Abkhazian and South Ossetic population to have right for self-determination on the base of their distinctive ethnic, linguistic, confessional, racial, cultural or other features;

- 4) any foreign pressure or intervention, since international law strictly prohibits any self-determination as a legitimate process under the conditions of foreign coercion.

The aforementioned premises do not represent the exhaustive list of legal requirements for implementing the right for self-determination, according to the international legal norms. Nevertheless, the comparative analysis of the listed above is sufficient to come to substantial conclusions.

1. Origins of self-determination concept

The origins of the self-determination concept, as applied to political self-determination of nations, are in the political theory of “sovereignty of people”, promoted by John Locke, and in the ideological legacy of the Great French Revolution (1789–1794).

At the national level, the right of nations for self-determination was practically implemented at the end of the 18th century. In the U.S. Declaration of Independence of 1776 it was noted, “That whenever any Form of Government becomes destructive of these ends, it is the Right of the People to alter or to abolish it, and to institute new Government, laying its foundation on such principles and organizing its powers in such form, as to them shall seem most likely to effect their Safety and Happiness¹”. The same document fixed the key legal condition for self-determination, “But when a long train of abuses and usurpations, pursuing invariably the same Object evinces a design to reduce them under absolute Despotism, it is their right, it is their duty, to throw off such Government, and to provide new Guards for their future security – Such has been the patient sufferance of these Colonies; and such is now the necessity which constrains them to alter their former Systems of Government²”. At the same time, national sovereignty was reduced to the fact that it is the nation that is the source of power, and it has the right to choose their own political structure, form of government, independently determine their economic, social and cultural development.

This concept appeared in the Declaration of the Rights of Man and Citizen, adopted by National Constituent Assembly as a result of Great French Revolution in 1789. It stated in Article 3,

“The principle of any Sovereignty lies primarily in the Nation. No corporate body, no individual may exercise any authority that does not expressly emanate from it³”. The most important principles of the French Revolution were the natural equality of all peoples and respect for their sovereignty. These principles were fixed in the French Constitution of 1791. Its preamble stated, “Neither privilege nor exception to the law common to all Frenchmen any longer exists for any part of the nation or for any individual⁴”. In Article 1 of Title III, it is defined that “Sovereignty is one, indivisible, inalienable, and imprescriptible. It appertains to the nation; no section of the people nor any individual may assume the exercise thereof⁵”.

The principle of political self-determination was practically applied for the first time in 1792, when the papal enclaves of Avignon and Vincennes were included into France on the basis of plebiscite. Among the most famous plebiscites of the nineteenth century, it is necessary to mention the accession of the county of Nice and Savoy to France in 1860, the Kingdom of Naples and Sicily – to the Kingdom of Italy in 1860, Venice – to the Kingdom of Italy in 1866. Thus, in case of territorial changes, the will of the people, at least the interested part of the population, is already beginning to be taken into account through the results of plebiscites.

In the 19th century, the principle of self-determination of peoples concerned the relationship between European nations, especially the question of changing borders. A new impetus to the development of the concept of self-determination of peoples was given by the famous Italian politician Giuseppe Mazzini at the beginning of the 19th century. His idea was that according to the 18 political postulates put forward by him, the direct political unification of Italy should have been carried out exclusively through the implementation of the free choice of all peoples.

In the 19th century, the principle of “one people – one state” was promoted in Europe. The need to build a state on a national basis resulted in the principle of nationality, formulated and substantiated by Giuseppe Mazzini and Ernest Renan. The principle

¹ Thomas Jefferson, *Declaration of Independence* (Philadelphia, July 4, 1776), <http://mel.hofstra.edu/moby-dick-the-whale-proofs.html>.

² *Ibidem*.

³ *Declaration of Human and Civic Rights of 26 August 1789*, https://www.conseil-constitutionnel.fr/sites/default/files/as/root/bank_mm/anglais/cst2.pdf.

⁴ *The Constitution of 1791*, <http://www.historywiz.com/primarysources/const1791text.html>.

⁵ *Ibidem*.

of nationality is formulated as a dogma on the expediency of building a mono-ethnic state at any rate. Initially, the right to self-determination was associated with the principle of nationality. The principle of nationality, formulated as the principle of self-determination of nations, put forward by national liberation movements, is directed against the imperial multinational state. On the contrary, national states should be built instead of old European empires.

In the 19th century, national liberation and revolutionary movements in the Ottoman and Austro-Hungarian empires, as well as in Europe, where, in particular, Italian nationalists fought for the unification of fragmented Italy, began to call for the idea of the right of peoples to control their own destiny. As a consequence, the principle of nationality embraced a number of nationalist doctrines, but liberal nationalism was of particular importance for the development of the idea of national self-determination. Liberals believed that a national government would strengthen their views. The "Law of Nations" was a doctrine for the implementation of liberal principles. Liberalism, nationalism and the law of peoples were brought together, in particular, by the great liberal thinker and founder of utilitarianism, Jeremy Bentham. In a series of essays, later called *Principles of International Law*, he developed the idea of a community of nations based on mutual utilitarian benefit, facilitated by common institutions such as the international court of justice. The purpose of international law, according to Bentham, is the benefit of all nations and countries. It is the principle of utility that should underlie international relations.

In 1878, in the city of Berlin, in the building of the Reich Chancellery, an international congress was held following the results of the Russian-Turkish war, at which the Berlin Treaty was signed. At this Berlin Congress, the term "self-determination" was used officially. From that moment the process of self-determination of the Balkan peoples began, after they broke away from the Ottoman Empire. In particular, the Berlin Treaty of 1878 (adopted as a result of the congress) proclaimed the independence of Serbia and Montenegro, Bulgaria was granted the status of a self-governing principality with the nominal preservation of Ottoman rule, Eastern Rumelia was granted the status of autonomy within the Ottoman Empire. The congress also discussed the issue of national and religious mi-

norities, in particular, granting of autonomy to the Armenian population in the territory of the Ottoman Porte.

The new situation in Europe after 1918, associated with the simultaneous collapse of four powerful empires (Austria-Hungary, German, Ottoman and Russian) and the emergence of many independent nation-states, required new approaches to their self-determination in international law. The previous Vienna system of international relations, formed in 1815 as a result of the Congress of Vienna, was based on the dominance of the "great power concert". Most European peoples were deprived of the right to self-determination and the opportunity to create their own nation-states. The new post-war Versailles system, for all its shortcomings, became a system of precisely national sovereign states in Europe, which were encouraged to resolve disputed territorial issues through a democratic plebiscite.

The formation and development of the right of peoples for self-determination at the international level during this period is associated with the draft peace treaty that ended the First World War, proposed by the American President Woodrow Wilson. On 8 January 1918, he sent a message to the U.S. Congress, the main provisions of which were set forth in 14 points. The right to self-determination was formulated in paragraph 5 of this message, "A free, open-minded, and absolutely impartial adjustment of all colonial claims, based upon a strict observance of the principle that in determining all such questions of sovereignty the interests of the populations concerned must have equal weight with the equitable claims of the government whose title is to be determined".

In the same message, Wilson mentioned the principle of the territorial integrity of the state in paragraph 14 for the first time, "A general association of nations must be formed under specific covenants for the purpose of affording mutual guarantees of political independence and territorial integrity to great and small states alike". Thus, proclaiming the principle of equality and self-determination for colonial disputes and military territorial changes, President Wilson immediately

⁶ *President Woodrow Wilson's 14 Points* (January 8, 1918), <https://www.archives.gov/milestone-documents/president-woodrow-wilsons-14-points#:~:text=In%20this%20January%208%2C%201918,the%20end%20of%20the%20war..>

⁷ *Ibidem*.

limited it to the principle of territorial integrity. At the same time, he proposed the idea of creating the League of Nations. It can be taken for granted that Wilson's 14 points formed the basis of the Versailles Peace Treaty and made a significant contribution to the formation of these two fundamental principles of international law. Unfortunately, U.S. President Wilson's attempt to include a provision on self-determination in the Charter of the League of Nations failed because of the practical difficulties in implementing this principle. In addition, the United States itself refused to join the League of Nations.

At the same time, the self-determination of peoples became the slogan of the Bolsheviks, who seized power in Russia in 1917. In addition to the Bolshevik leader Vladimir Lenin, Joseph Stalin became a theorist and ideologist of self-determination of peoples. Stalin was criticizing the Austrian Social Democrats for their ideas of individual autonomy and headed the People's Commissariat for Nationalities in the first Bolshevik government of Soviet Russia.

The provision for the self-determination of nations became an integral part of the officially declared program of the first Soviet government. The Decree on Peace, adopted on 8 November 1917, at the Second Congress of Soviets of Workers' Peasants' and Soldiers' Deputies, stated, "If any nation is held within the borders of the state by violence, if, contrary to its expressed desire, whether this desire is expressed in the press, at popular meetings, in the decisions of parties or in revolts and uprisings against national oppression, it is not given the right to freely vote, with the complete withdrawal of the troops of the annexing or generally stronger nation, to decide without the slightest coercion the question of the forms of national state existence, then its accession is annexation, that is, seizure and violence⁸". Later, on 15 November 1917, the Council of People's Commissars of the Russian Soviet Federative Socialist Republic (RSFSR) adopted the Declaration of the Rights of the Peoples of Russia, in which the principles of national policy were fixed, in particular, "the equality and sovereignty of the peoples of Russia; the right of the peoples of Rus-

sia to free self-determination up to secession and formation of an independent state; the abolition of all and any national and national-religious privileges and restrictions; free development of national minorities and ethnographic groups inhabiting the territory of Russia"⁹.

However, the self-determination of peoples, according to the plans of the Bolsheviks, was to serve as a tool for fanning the fire of the "world revolution", since it was directed against their own governments. The genuine attitude of the Bolsheviks to the self-determination of peoples was clearly shown in 1918-1921, when the Red Army conquered the sovereign republics of Ukraine, Georgia, Azerbaijan and Armenia. The Polish-Bolshevik war of 1919-1921 was also, in fact, aimed at depriving the Polish people of the right to self-determination.

2. The right for self-determination in international law

The right of peoples to self-determination was fixed as one of the key principles of international law only in the middle of the 20th century. This principle first appeared in the Atlantic Charter, adopted in August 1941. On 24 September 1941, representatives of the Soviet Union and other countries joined the Atlantic Charter. On 1 January 1942, 26 member states of the anti-Hitler coalition signed the Declaration of the United Nations and joined the common program of goals and principles of the Atlantic Charter, thereby accepting the obligation to use all resources to achieve victory and not to conclude a separate peace with the enemy.

For the first time, the right of peoples for self-determination was recorded in the U.N. Charter, which entered into force on 24 October 1945¹⁰. So, this right has become a basic principle of the international law, i.e., the norm of *jus cogens*. Thus, Article 1 of the U.N. Charter establishes the goals of the organization, including the development of friendly relations between nations based on respect for the principle of equal rights and national self-determination. It should be noted that the right for self-determination is mentioned in the article defining the goals of the organization, but this right is fixed precisely as a principle of international law.

⁸ *Dekret o mire, razrabotannyi V.I. Leninym i edinoglasno prinyatyy na Vtorom syezde Sovetov rabochikh, krestyanskikh i soldatskikh deputatov 26 oktyabrya (8 noyabrya) 1917 g.*, <https://lenin.rusarchives.ru/dokumenty/dekret-o-mire-razrabotannyi-vi-leninym-i-edinoglasno-prinyatyy-na-vtorom-sezde-sovetov>.

⁹ *Deklaratsiya prav narodov Rossii* (15 November 1917), <http://www.hist.msu.ru/ER/Etext/DEKRET/peoples.htm>.

¹⁰ *United Nations Charter*, Chapter I, Article 1, <https://www.un.org/en/about-us/un-charter/chapter-1>.

In addition to the provisions in Article 1 of the U.N. Charter, the right for self-determination is mentioned in Article 55 of the Charter, “With a view to the creation of conditions of stability and well-being which are necessary for peaceful and friendly relations among nations based on respect for the principle of equal rights and self-determination of peoples, the United Nations shall promote:

- higher standards of living, full employment, and conditions of economic and social progress and development;
- solutions of international economic, social, health, and related problems; international cultural and educational cooperation;
- universal respect for, and observance of, human rights and fundamental freedoms for all without distinction as to race, sex, language, or religion¹¹”.

It is necessary to note that the decision to include the principle of equality and self-determination in the U.N. Charter was not consensual. Initially, the introduction of provision on the self-determination of peoples in the U.N. Charter was not considered. However, at the end of April 1945, at the San Francisco Conference, the countries-founders of UNO, including the USA, Great Britain, the USSR and China revised their changed to this issue.

Among other states, participating in the Conference, there were both opponents and supporters of the idea to include the right for self-determination in the U.N. Charter. Syria, Yugoslavia, the Philippines, Egypt, Iran, Ukraine (a separate U.N. member, being a part of the Soviet Union) actively supported the right for self-determination. At the same time, the Belgian delegation opposed it, referring to the possibility of applying this principle to national minorities. Egypt declared, referring to the practice of Germany and Italy that this principle could be used as a manipulation in international relations to justify military interventions and annexations. As a result of the discussions in a subcommittee (Committee 1, Commission I), it was decided and fixed in a special report that the principles of equal rights for all people and their self-determination were two components of one norm. The observance of this norm is the basis for establishing friendly relations between nations and, in fact, seems to be one of the appropriate measures to strengthen worldwide

peace. This principle should be considered in conjunction with other provisions of the U.N. Charter. The free and genuine expression of peoples’ will is an essential element of this principle. After long discussions, Committee 1 of Commission I, responsible for incorporating this provision into the Charter, agreed on the following points:

- this principle is directly related to the will and desire of the peoples and should be clearly fixed in the Charter;
- the principle implies the right for self-determination, but not the right for secession;
- the principle of self-determination can also be applied to the possible unification of ethnic groups according to their free will¹².

Thus, it is necessary to emphasize that at that time the implementation of the right for self-determination did not automatically imply separation from the territory of state, but also implied other forms for self-determination in addition to secession.

Self-determination in relation to specific “non-self-governing territories” is governed by the rules of Chapter XI (Articles 73 and 74) of the UN Charter. In particular, in accordance with Article 73, U.N. members assume responsibility for the administration of territories where peoples have not achieved full self-government yet. At the same time, the states took responsibility for ensuring respect for the culture of these peoples, for promoting their political, economic and social progress and the development of self-government.

In addition, Article 76 of the U.N. Charter, relating to the international trusteeship system, provides that one of the purposes of the trusteeship system is to promote the political, economic and social progress of the population in the territories under the trusteeship, their progress in the field of education and their progressive development towards self-government or independence, taking into account the will of these peoples. These articles do not explicitly mention the right for self-determination, but they recognized the right to internal self-determination for these peoples. Later, in many resolutions adopted by the U.N. General Assembly, it was emphasized that, in accordance with the Charter, the right for self-determination applies to

¹¹ *United Nations Charter*, Chapter IX, Article 55, <https://www.un.org/en/about-us/un-charter/chapter-9>.

¹² *Documents of the United Nations Conference on International Organization*, G/29 (vol. III), <https://archive.org/stream/documentsoftheun008783mbp#page/n21/mode/2up>.

both trust territories and non-self-governing territories¹³.

Thus, the right of peoples to self-determination became an international legal principle, although the UN Charter itself did not disclose either the content of this principle or the procedure for its implementation. After the adoption of the Universal Declaration of Human Rights in 1948, the work on the development of the Human Rights Covenants continued. In this regard, on 5 February 1952, the U.N. General Assembly adopted resolution No. 545 (VI) "On the inclusion in the International Covenant or Covenants on Human Rights of an article on the right of peoples to self-determination"¹⁴. It has already explicitly stated that the principle of self-determination is one of the fundamental human rights, and its application is a condition for worldwide peace and global security.

The supporters for the inclusion of this principle in the Pact also referred to the fact that colonial peoples cannot fully enjoy economic, social and cultural rights. This right assumed the presence of a political, economic and legal element. The view was expressed that an article on the right to self-determination should be included in the Covenants, since there can be no genuine exercise of individual rights without the realization of the right for self-determination, and that the drafting of the Covenants should be guided by the principles and purposes of the U.N. Charter. Despite the fact that the right for self-determination is a collective right, any encroachment on a collective right is tantamount to violations of fundamental human rights and freedoms. The opponents of the inclusion pointed out that there are various interpretations of this principle in the practice and doctrine of international law. In addition, the Covenant was not supposed to consolidate the collective human rights.

The International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights of 16 December 1966 states in paragraph 1, Article 1, "All peoples have the right

of self-determination. By virtue of that right they freely determine their political status and freely pursue their economic, social and cultural development"¹⁵. In addition, paragraph 3 of the same Article imposes the responsibility for promoting the realization of the right for self-determination on states, "The States Parties to the present Covenant, including those having responsibility for the administration of Non-Self-Governing and Trust Territories, shall promote the realization of the right of self-determination, and shall respect that right, in conformity with the provisions of the Charter of the United Nations"¹⁶. Similar statements are in the International Covenant on Civil and Political Rights, adopted by U.N. General Assembly on the same date¹⁷.

The Declaration on Principles of International Law (October 24, 1970) states, "By virtue of the principle of equal rights and self-determination of peoples enshrined in the Charter of the United Nations, all peoples have the right freely to determine, without external interference, their political status and to pursue their economic, social and cultural development, and every State has the duty to respect this right in accordance with the provisions of the Charter"¹⁸.

The same Declaration states that the means of exercising the right to self-determination can be "the creation of a sovereign and independent state, free accession to or association with an independent state, or the establishment of any other political status".

After the split of Yugoslavia, Czechoslovakia and the Soviet Union, the question of political self-determination of nations has become topical again. In 1922, the Declaration and the Treaty on the For-

¹³ *Declaration on the Granting of Independence to Colonial Countries and Peoples*, adopted by General Assembly Resolution 1514 (XV), United Nations (14 December 1960), <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/declaration-granting-independence-colonial-countries-and-peoples>.

¹⁴ *Inclusion in the International Covenant or Covenants on Human Rights of an article on the right of peoples to self-determination*, adopted by General Assembly Resolution 545 (VI), United Nations (5 February 1952), 36-37, <http://www.worldlii.org/int/other/UNGA/1952/80.pdf>.

¹⁵ *International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights*, adopted by General Assembly resolution 2200A (XXI), United Nations (16 December 1966), <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/international-covenant-economic-social-and-cultural-rights>.

¹⁶ *Ibidem*.

¹⁷ *International Covenant on Civil and Political Rights*, adopted and opened for signature, ratification and accession by General Assembly resolution 2200A (XXI), United Nations (16 December 1966), <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/ProfessionalInterest/ccpr.pdf>.

¹⁸ *Declaration on Principles of International Law Friendly Relations and Co-Operation Among States in Accordance with the Charter of the United Nations*, <https://www.un.org/ruleoflaw/files/3dda1f104.pdf>.

mation of the Union of Soviet Socialist Republics secured the right of the nations that became part of the USSR to self-determination, including their right to secede from the USSR and become independent states. However, the Soviet leaders, Lenin and Stalin, perceived this right as a void declaration just to show other countries that they were not going to annex them to the USSR. They never thought that the Soviet national republics could really exercise this right.

Only the Soviet national republics, the subjects of the USSR, received the right to self-determination, including separation from the Soviet Union. This right was not secured for autonomous republics within the national republics – subjects of the USSR. The law on the secession of republics from the USSR, adopted in 1990, specified article 72 of the Soviet Constitution of 1977, “Each union republic preserves the right to freely secede from the USSR”.

3. The legal conditions for the separation

As a result of the collapse of the Soviet Union, some self-proclaimed unrecognized republics arose in the post-Soviet space – Nagorno-Karabakh, South Ossetia, Transnistrian Moldavian Republic, Abkhazia. Russian authors call them *de facto* states¹⁹. Unrecognized states are not unique for the post-Soviet space; such states have emerged in the former Yugoslavia and in some other regions of the world.

The ethnic and regional separatism in the self-proclaimed unrecognized republics provoked armed conflicts in Central and Eastern Europe. Immediately there were attempts to settle these conflicts, since they were a serious threat for the world-wide peace. The issues of peace and security have always occupied a dominant place in the system of international law and have been undoubtedly a priority for the world community. After the Second World War, the international law, designed to ensure peace and security throughout the world, became more imperative, strict and comprehensive. The subjects of the international law, taking into account the negative experience of the policy of non-intervention and “peacekeeping” in relation to the Fascist states, which allowed these regimes to build up military power and pursue an aggressive policy,

began to insist on the need for interventions to prevent more destructive consequences of aggression. Even the most insignificant regional conflicts have begun to attract increased attention of international organizations, since any acts of aggression and violations of international law must be nipped in the bud, taking into account the destructive power of modern weapons and the high risk of a rapid escalation of conflicts involving powerful actors outside the conflict region. Such international intervention was possible in the former Yugoslavia, but would be risky for a conflict involving the Russian Federation as a nuclear power.

That is why the conflicts in the post-Soviet countries were frozen. The tactics of “freezing” the conflicts, that is, reducing its intensity to the lowest possible level while maintaining conflict-prone conditions and without changing the positions of the parties, increases long-term risks for peace and security in Eastern Europe and harbors the threat of new conflicts. Sometimes these conflicts become hot.

In 1990, Abkhazian Autonomous Soviet Socialist Republic, being a part of Georgian Soviet Socialist Republic, declared that if Georgia becomes an independent state, Abkhazia will also secede Georgia²⁰, irrespective of the fact that the constitutional law for self-determination was exclusively given to national republics, including Georgia, but not to autonomous republics. Abkhazian separatists claimed that they formed a republic that means a kind of political unit. They meant that they had some political and legal subjectivity.

In the same year, the leaders of South-Ossetian Autonomous Oblast arbitrarily raised the status of their region to the status of autonomous republic²¹. Thus, a new self-proclaimed republic illegally emerged in Georgia. In case of South Ossetia, there was no political subjectivity at all. The Ossetins as an ethnic group are divided between Russia and Georgia. In Georgia, they mixed with Georgians and other ethnic groups, so they did not have their own territory, where they settled compactly. The administrative borders of South-Ossetian Autonomous Oblast did not correspond to the settling area of the Ossetins.

¹⁹ S. M. Markedonov, “De facto gosudarstva postsovietskogo prostranstva”, in *Nepriznannye gosudarstva. Nauchnye tetradi Instituta Vostochnoy Evropy Rossiyskoy akademii nauk*, (Moscow: Institut Vostochnoy Evropy Rossiyskoy akademii nauk, 2006), 13-15.

²⁰ A. Furier, *Gruzja niepodległa – od monarchii do republiki* (Szczecin 2015).

²¹ K. Świątczak, „Wojna w Osetii Południowej w 2008 roku – geneza, przebieg i skutki konfliktu”, in *Pojęcie tradycji na przestrzeni dziejów*, red. Karol Łukomiak, t. II, Archa-eGraph, (Łódź: Wydawnictwo Naukowe, 2019).

The right of nations to self-determination up to secession from the USSR, provided for by the Union Treaty of 1922 and implemented by the union republics in 1991, does not in any way extend to the autonomous regions within these republics, to which the self-proclaimed authorities of Abkhazia and South Ossetia refer. This right for autonomous regions is nowhere fixed and is not recognized by Russia itself in relation to Chechnya, Tatarstan and other republics within the Russian Federation, despite the desire of some peoples for independence from Moscow. The Chechen-Ingush and Tatar Autonomous Soviet Socialist Republics had a higher level of autonomy in the USSR compared to the South Ossetian and Nagorno-Karabakh Autonomous Oblasts, although Chechnya and Tatarstan did not gain independence from Russia. South Ossetia and Nagorno-Karabakh became self-proclaimed republics, but the independence of South Ossetia was officially recognized by Russia. The legal nullity of declarations and other legal documents proclaiming the independence of the unrecognized republics on the basis of self-determination is obvious.

Moldavian Soviet Socialist Republic (MSSR) formed in 1940 after the annexation of Bessarabia by the Soviet Union as a matter of fact was a unitary republic. Moldova had no any autonomous republics, autonomous oblasts, autonomous districts or other autonomous territorial units as other national republics.

In 1924-1940, Moldavian Autonomous Soviet Socialist Republic existed in the territory of Ukraine, but its borders did not correspond with the borders of contemporary Transnistria. The Bolsheviks founded it as the embryo of a future socialist republic for all Eastern Romanians (the Moldavians and the Romanians). They established the Romanian Section of the Third Communist International, or Comintern. So, Lenin had plans to annex the whole Romanian lands, not only Bessarabia. That is why the Bolshevik leader did not recognize the Moldavians to be a separate nation, considering the Moldavians and the Romanians as one indivisible nation. Surely the Moldavian Autonomous Soviet Socialist Republic did not mean any political subjectivity of its population.

Nevertheless, the Transnistrian Moldavian Soviet Socialist Republic was proclaimed after armed conflicts in 1990, in which Transnistrian separatists were backed up by the Russian troops in Transnistria. Later it was renamed into the Transnistrian

Moldavian Republic without the definitions of "Soviet Socialist".

It is difficult to evaluate to what extent the Russian Federation intervened into the process of separation of Transnistria from Moldova. Contemporary conflicts in Eastern Europe are of a hybrid nature. Any acts of aggression are carried out covertly, "under a false flag", or in general, the conflicting parties do not have a certain legal status and cannot be unambiguously considered as combatants. For example, Russian "little green men" without insignia in Crimea in 2014 cannot be treated as combatants. The fighting is accompanied by large-scale aggressive information campaigns, counteraction to which the aggressor interprets as "abuse of freedom of speech." "The technologies for starting "remote wars" or "proxy wars" have become widespread. For example, cyber-attacks can lead to the most serious and devastating consequences for the economy, energy and transport infrastructure, and national armed forces. At the same time, it remains unclear whether cyber-attacks should be equated with an armed attack, or whether they should be considered as "indirect" hostile actions. Another common hostile action was the use of electronic warfare against ships and aircraft in neutral waters or in neutral airspace. Such distant acts of aggression are seen as more acceptable. Another feature of "remote" hostilities is the real or imaginary absence of a responsible subject. Unmanned air drones can strike any ground targets or conduct reconnaissance without the need for a real intrusion of military personnel into enemy territory. Modern trends in the development of international law and the entire system of international relations are characterized by a significant strengthening of international and regional organizations, international non-governmental institutions, network organizations and other non-state actors. As a result, the role of national states is weakened and their powers are limited, and opportunities for interference in the public competences and responsibilities on various humanitarian or environmental issues are expanding. Aggressors take advantage of these tendencies. Any attempt to suppress separatist movements causes powerful information campaigns, during which legal actions on their sovereign territory are presented in a distorted light as humanitarian crimes and encroachments on the life and safety of people. However, taking into account these hybrid actions, the facts of Russian intervention on the side of Transnistria are enough.

On December 22, 1990, Soviet President Mikhail Gorbachev signed a decree "On measures to normalize the situation in the Moldavian Soviet Socialist Republic". The fourth paragraph of the decree stated, "to consider null and void decisions of the Second Congress of Deputies at different levels from some settlements of Transnistria dated September 2, 1990 on the proclamation of the Moldavian Transnistrian Soviet Socialist Republic"²². But the Soviet authorities did nothing to implement this decree. Obviously, the self-proclamation of Transnistrian Republic was totally illegal, but it is necessary to pay attention to the words "some settlements". They meant that Transnistria was not an integral region.

Transnistria in 1990 was populated by three large ethnic groups – by the Moldavians (31,9%), the Russians (30,4%) and the Ukrainians (28,8%). The share of the Moldavians in the whole Moldova was higher – more than 64%. So, the shares of these ethnic communities in Transnistria were almost equal. Despite the fact that the Moldavians were the biggest group, the Russian language predominated as *lingua franca* for inter-ethnic communication. The Moldavian (actually Romanian) language was widespread in some rural areas of Transnistria. At that time, the Russian authorities did not use such a strange argument for intervention as "the defense of the Russian-speaking population". So, there was no ethnic unity of Transnistrian population.

On the both banks of the Dniester (the Nistru) people are predominantly Eastern Orthodox Christians. There were no confessional differences or contradictions between the Transnistrian and the Bessarabian people as they were in Bosnia between the Croats (the Roman Catholics), the Serbs (the Eastern Orthodox Christians) and the Bosnians (the Muslims). There were only some minor social and cultural differences, but they were not antagonistic. The Bessarabian people were more traditional and indigenous. The people of Transnistria included a lot of immigrants and were less religious²³.

The borders of Transnistria were formed absolutely arbitrarily, since it is impossible to find any grounds for the delimitation or demarcation of

borders. They do not coincide with the administrative-territorial division of the MSSR. The only difference between the Moldovan territories on the left and the right banks of the Dniester is that in the period from 1918 to 1940, Bessarabia (the right bank of Moldova) was a part of Romania. After the annexation of Bessarabia by the Soviet Union in accordance with the secret protocols to the Molotov-Ribbentrop Pact on 28 June 1940, all the Moldovan lands came under the Soviet rule. On 2 August 1940, the MSSR was formed on these lands as one of the national republics of the Soviet Union. By that time, the Soviet leader Joseph Stalin no longer had any illusions about the annexation of all the Romanian lands to the Soviet Union, and therefore began to pursue a policy to deepen the split between the Moldovans and the Romanians, to Russify the Romanian language of the Bessarabian population, to build a separate Moldovan nation. This policy turned out to be in direct opposition to the Leninist national policy in this region.

Thus, the left-bank Moldova was subjected to Russification and Sovietization for a longer period, which led to a more noticeable erosion of the traditional language and culture of the population of Transnistria²⁴. It is quite clear that the history of the republic does not provide any legal basis for "self-determination".

However, sometimes old historical borders show up in the most unexpected way, like old scars on the body. The border inside Poland between the German and Russian Empires of 1914 can be cited as an example. More than a hundred years have passed since the emergence of the unified Polish state on 11 November 1918, but the electoral border on the map of modern Poland surprisingly coincides with this vanished border. In the former German lands, Poles support pro-European parties seeking deeper integration with the European Union and good neighborhood with adjacent countries, while in the former Russian lands, Polish voters vote for the Conservatives and Eurosceptics. It is interesting to note that right-bank Moldova has been involved in the process of European integration, whereas the population of Transnistria do not still trust the European Union²⁵.

²² Decree of President of the USSR, "On measures to normalize the situation in the Moldavian Soviet Socialist Republic", *Izvestia* (23 December, 1990).

²³ P. Oleksy, „Mołdawski nacjonalizm vs. naddniestrzańska państwowotwórczość — przesłanki społecznej mobilizacji w konflikcie naddniestrzańskim”, *Sensus Historiae*, vol. XI, No 2 (2013).

²⁴ P. Oleksy, *Wspólnota z przypadku. Studium tożsamości mieszkańców Naddniestrza* (Gniezno 2016): 9.

²⁵ J. Solak, *Mołdawia. Republika na trzy pęknięcia. Historyczno-społeczny, militarny i geopolityczny wymiar „zamrożonego konfliktu” o Naddniestrze* (Toruń 2014): 11-12.

No	Premises	Abkhazia	South Ossetia	Transnistria
1	formal legal statuses	(–) autonomous republic	(–) autonomous oblast	(–) no status
2	Soviet legal acts and norms	(–) no right for self-determination	(–) no right for self-determination	(–) no right for self-determination
3	legal subjectivity and identity	(+) only ethnic and linguistic differences, insufficient subjectivity (republic)	(–) only ethnic and linguistic differences, no subjectivity	(–) no differences, no subjectivity
4	foreign pressure or intervention	(–) Russian intervention	(–) Russian intervention	(–) Russian intervention

Such scars still divide Germany into western and eastern lands, between which differences in mentality and culture still remain. The same non-existent borders divide Ukraine and Belarus into western and eastern parts. The western lands of these countries were part of the Commonwealth for a long time, and the eastern lands were part of the Russian Empire and the Soviet Union. The vast majority of the Germans, the Ukrainians and the Belarusians reject differences and insist on the unity of their nations, as if they want these scars to heal, but in fact, they are clearly aware of the cultural and mental differences between the western and eastern parts of their countries.

Evidently, these differences are manifested at the cultural level and do not lead to conflicts or separatism in Germany, Poland, Ukraine and Belarus. On the contrary, these nations are trying to overcome these differences in various ways and heal the remaining scars. They do not have any legal dimension and in no case can be a reason for “self-determination”. In the case of Transnistria, it is clear that the conflict is caused by foreign intervention, in which external forces exploited these cultural differences.

Conclusion

The Transnistrian population did not have any characteristics of political subject as compared to the Abkhazian and South Ossetic population. The Transnistrian population had no administrative borders or autonomous status within the USSR. The Transnistrians had no ethnic unity, they are not an ethnos. They had no confessional peculiarities as compared to the whole Moldavian population. They are not a separate confessional group. Obviously, the Transnistrian population have no racial peculiarities or differences. Transnistria was not a separate economic region since its economic and energetic infrastructure was integrated into the economic systems of Moldova and Ukraine. These

two republics were treated as one economic region in the USSR²⁶.

The legal grounds for the separation of Abkhazia, South Ossetia and Transnistria are represented in the following table in a simplified form. The symbol (+) stands for “a ground exists”, the symbol (–) stands for “no grounds”.

So, Transnistria had no grounds for separation in comparison with Abkhazia and, to a lesser extent, with South Ossetia. In fact, its existence would be impossible without strong support from the side of the Russian Federation. This evident fact should be used in future negotiations with all stakeholders involved in the settlement of this conflict.

Some Russian experts proposed convening a universal U.N. conference to finally determine the status of the unrecognized territories on the basis of the right for national self-determination. It is clear that Russia is counting on its high status in the U.N. Security Council. The Russian proposals can only be discussed on the basis of the complete exclusion of the U.N. Security Council from the decision-making process. The status of Russia in the U.N. Security Council has become dubious after Moscow has unleashed an aggressive war against Ukraine since 24 February 2022. There is reason to believe that not only European, but also states far from Europe, such as India or China, will oppose broad interpretations of the right for national self-determination, having problems with separatists on their own territory. On the U.N. platform, it is necessary to discuss not the status of these unrecognized territorial entities, but the conditions under which the realization of the right for self-determination is possible.

²⁶ N. Adamczyk, „Proces wdrażania Partnerstwa Wschodniego Unii Europejskiej a problemy transformacji gospodarczej państw poradzieckich na przykładzie Mołdawii”, *Krakowskie Studia Międzynarodowe*, nr 2 (2019), https://repozytorium.ka.edu.pl/bitstream/handle/11315/28175/ADAMCZYK_Proces_wdrazania_Partnerstwa_Wschodniego_2019.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

TRANSNISTRIA, UNA DINTRE ANOMALIILE CONFLICTELOR ETNO-TERITORIALE ÎN SPAȚIUL POSTSOVIETIC

Octavian SERGENTU¹

Abstract

The study deals with one of the conflicts in the post-Soviet space, its genesis, essence and typology. Within the sensitive ethno-linguistic processes, which led to the dismantling of the USSR and the emergence – on its ruins – of new independent states, this conflict was associated with a sharpening of inter-ethnic and international tensions. The centrifugal movements in the Soviet space, with a retreating metropolis and a rising periphery, produced the collapse of the Soviet Union, which manifested itself, indisputably, as an imperial, heterogeneous form in ethno-cultural relations. Thus, a new geopolitical reality was produced on the world map, involving numerous actors. The implosion of the superpower generated a conflictogenic reality, born of contradictions and conflicts, which had accumulated over the years, but until then deterred by Tsarist Russia or the Soviet Union by means of a colossal imperial infrastructure and dictatorial power. The Transnistrian subject remains current for the political world, for expertise, for the collective memory in the context of its lack of regulation, continuing to be a challenge to the security and stability of the sub-regional order.

Keywords: latent conflicts, geopolitical anomalies, Transnistria, Republic of Moldova, Russian Federation, remedy, unrecognized republics, secessionism.

Cuvânt introductiv

Nu trebuie să privim războiul rus-ucrainean ca pe o noutate. Era predictibil. Dar mai întâi vorbim de contextul regional. Regiunea Marea Neagră este amplasată între Europa, Rusia, Caucaz și țările din Orientul Mijlociu, care leagă Asia Centrală, fiind astfel o răscruce a diverselor culturi și civilizații, în care s-au concentrat acute probleme ale lumii contemporane. Problemele legate de asigurarea securității devin tot mai sensibile, mai ales

dacă luăm în calcul revoluțiile din Orientul Mijlociu, conflictele latente din fostul spațiu postsovietic (Transnistria, Crimeea, Ucraina de Est, Carabahul de Munte, Osetia de Sud și Abhazia), Irakul și Iranul sau Caucazul. În ultimele decenii regiunea Mării Negre capătă o tot mai mare însemnătate, ca loc în care se intersectează interesele celor mai importante puteri regionale – Turcia, Rusia, România, Ucraina, dar și ale celor mai importanți jucători geopolitici și geoeconomici cum sunt SUA, Uniunea Europeană și China. Actualmente, regiunea Marea Neagră atrage atenția mai ales fiind punctul de tranzitare a resurselor energetice, pe aici trec cele mai importante magistrale de transport ce leagă țările Occidentului de bogatele zăcăminte energetice ale Asiei Centrale și ale Caucazului. Rolul Mării Negre va crește considerabil, în geopolitică și în economia mondială, datorită noilor proiecte de oleoducte planificate în bazinul acestei, dar și datorită descoperirilor de rezerve energetice și a hidranților de gaze. Cel mai mare obstacol al exploatării și dezvoltării economice și geopolitice a zonei îl reprezintă un semnificativ potențial conflictual al acesteia. Mai multe disensiuni au fost și sunt încurajate de către Federația Rusă, care se află într-un marș forțat în competiția pentru rezervele strategice ale Mării Negre, motivată și de interesele geopolitice pe care le reclamă asupra fostului spațiu postsovietic. Cu toate că în regiune există un cumul semnificativ de structuri și organizații regionale, deocamdată niciun conflict regional nu a fost reglementat și nicio formațiune statală, interstatală sau regională nu a devenit și nu se poate afirma ca garant al securității din Marea Neagră.

1.1. Aspecte istorice bazate pe conflictul transnistrean

Transnistria a reprezentat un cap de pod al intereselor rusești la poalele României și a Europei Centrale și de Est. În anul 1914, la Tiraspol activau 24 de organizații politice rusești. Majoritar, populată de români, Transnistria a fost privită ca pe un punct strategic de descurajare a influențelor euro-

¹ Lect. univ. dr. la Universitatea Hyperion, București, colaborator al Universității „Babeș Bolyai”, Cluj-Napoca, colaborator internațional al Universității din Lviv.

pene și chiar a popoarelor din interiorul imperiului său – țarist sau sovietic – pentru obținerea libertății și independenței.

„După războiul civil din Rusia (1917-1922) și constituirea Uniunii Sovietice se inițiază un vast program de „autonomizare”. În aceste condiții, în octombrie 1924, în partea vestică a Transnistriei, a fost creată Republica Autonomă Sovietică Socialistă Moldovenească (RASSM), cu capitala în orașul Balta, iar din 1929 – la Tiraspol. RASSM făcea parte din Republica Sovietică Socialistă Ucraineană și avea o suprafață de 8,5 mii km². Întrucât moldovenii transnistreni sunt supuși Imperiului Rus încă din 1792, patria pe care a conservat-o memoria lor colectivă a fost Moldova, nu România, acești oameni se știu moldoveni și nu români, se știu cetățeni ai Rusiei, nu ai României. Cu atât mai mult cu cât, în timp ce basarabienii în perioada 1941-1944 au revenit la patria-mamă și au luptat pentru „cauza unității românești” sub tricolorul regal, moldovenii transnistreni considerau acest act drept unul de ocupație... Românii transnistreni nu au conservat în memoria lor colectivă anul 1859, anul 1918..., iar anul 1944 nu a fost de ajuns pentru consolidarea unei conștiințe românești”².

Direcția de informații a armatei Federației Ruse deține arhive legate de planificările strategice, de desfășurarea bătăliilor pentru Unificarea Basarabiei cu România, de înfrângerea României în bătălia de pe Nistru în 1918 și cum au recomandat experților ruși de pe teren să aplice aceeași tactică³.

Să ne amintim despre tentativele imperiului bolșevic, care, la ordinul lui Lenin, voia să destruc-tureze România și nu a reușit.⁴

„Finlandizarea” pentru Republica Moldova. Ce este?

În anii 2002-2010 am scris despre proiectul sovieticilor de „finlandizare” pentru Europa Occidentală, pe care l-au propus anumitor state, inclusiv Republicii Moldova în contextul conflictului transnistrean⁵.

Legat de acest model politic-administrativ, unii invocă transparența „compromisului”, întrucât

² Sergentu, Octavian, „România: între Balcani și Marea Neagră”, în: *Ecoul Transilvan* (Cluj-Napoca: 2019), 122-124.

³ *Ibidem*.

⁴ *Ibidem*.

⁵ Sergentu, Octavian, „Finlandizarea Republicii Moldova”, în: *Revista ROST*, ROMFEST (București: 2006), https://archive.org/stream/rost-anul-iv-nr.-44-octombrie-2006/Rost%20anul%20IV%2C%20nr.%2044%2C%20octombrie%202006_djvu.txt

finlandezii au luptat pentru libertate și după proclamarea independenței. Primul Război Mondial a fost considerat unul civil, însă a fost un război contra bolșevicilor, care voiau să sovietizeze statul. După atacul Uniunii Sovietice asupra Finlandiei, „iarna rece”, înstrăinarea de teritorii și în urma îndelungatului război deja în asentiment cu Germania, poporul finlandez a încercat să-și recupereze teritoriile pierdute.

URSS era interesată ca Finlanda să iasă din război, pentru a nu exista un inamic în zona centrală a asaltului. Dacă ocupa Stalin Finlanda, se lovea de adversitatea aliaților. Kremlinul a preferat să dețină controlul politicii externe a Finlandei și a încercat „sovietizarea” țării. Cu toate acestea, trebuie să remarcăm faptul că Finlanda a rămas cu Helsinki. Finlanda a rămas o țară europeană. În anii 70 ai secolului al 20-lea s-a încercat o „finlandizare” a Europei care, finalmente, a eșuat.

1.2. Atitudinea Rusiei, Ucrainei și a Republicii Moldova față de conflictul transnistrean

Trebuie spus din capul locului că toate aceste state au motive să mențină deschis conflictul transnistrean. Această atitudine le oferă o serie de avantaje în satisfacerea unor interese geopolitice, economice, politice etc.

Interesele Rusiei în Transnistria sunt determinate de următoarele motive: *păstrarea pozițiilor strategice în sud-estul Europei; preservarea intereselor populației ruse din acest teritoriu; păstrarea legăturilor cooperatiste cu întreprinderile din Transnistria, unele dintre ele fiind unice în cadrul complexului militar industrial; reglementarea conflictului în interesul stabilității proprii și al consolidării relațiilor sale cu statele în care există o minoritate rusă; stabilirea unor relații mai previzibile și mai stabile cu România și de a nu admite o influență românească asupra Moldovei*. Totodată, nu trebuie omise interesele economice din Transnistria ale unor grupuri din Rusia. În plus, aici există o serie de avantaje economice datorate absenței diferitor taxe (accize, taxe vamale, impozite etc.) ce se plătesc în alte state.

Ucraina este de acord cu conflictul transnistrean cam din *aceleași motive cu ale Rusiei*. Totodată, acest conflict a abătut atenția Republicii Moldova de la problemele de frontieră, teritoriu și populație pe care altfel le-ar fi revendicat Ucrainei.

În soluționarea conflictului transnistrean s-au implicat, în diverse moduri, atât o serie de state cu

varii interese în zonă (Rusia, Ucraina, România, UE), cât și unele organizații regionale (OSCE) și internaționale (ONU, prin Înaltul Comisariat).

Cel mai mult s-a implicat OSCE, datorită scopului și naturii sale, ca organizație de securitate și cooperare regională (europeană). De aceea, în continuare, vom prezenta atât eforturile sale, cât și rezultatele înregistrate în rezolvarea conflictului.

Per ansamblu, eforturile OSCE pentru găsirea unor soluții viabile pentru conflictul din Transnistria nu au produs efecte. Motivul principal al insuccesului îl constituie regula consensului, adică unanimitatea, fără de care nu se poate lua nicio decizie. Or, Rusia este membru al acestei organizații și se folosește de această prevedere ori de câte ori consideră că îi sunt lezate în vreun fel interesele în zonă. Inițial, stabilit pentru trei ani, termenul Misiunii OSCE a fost prelungit, la cererea expresă a Rusiei, în decembrie 2002, în cadrul Summitului OSCE de la Porto (Portugalia). Prestația OSCE în Republica Moldova, prin reprezentanți sau diplomați ai organizației la Chișinău sau Viena, a fost criticată de politicienii sau analiștii de la Chișinău sau Washington. De pildă, la Porto (2002), OSCE a suferit o serie de înfrângeri politice și diplomatice din partea Rusiei. Organizația a acordat Rusiei încă un an, până în decembrie 2003, ca să-și retragă toate trupele și arsenalele. Moscova se angajase deja, în 1999 (la Istanbul), să facă acest lucru până în 2002, dar nu a probat niciodată intenția de a-și onora promisiunea. Însă documentul final de la Porto, prin conținutul său, este chiar mai puțin semnificativ decât angajamentul de la Istanbul, pe care-l înlocuiește.

Procesul soluționării conflictului transnistrean sub patronajul OSCE a parcurs o serie de etape, denumite diferit, în funcție de semnificația lui socială. Astfel, mai întâi s-a vorbit de „conflictul transnistrean”, apoi de „federalizare” și, în final, de „regionalizare”.

a) *„Conflictul transnistrean” – prima fază a încercărilor de soluționare.* Acest conflict sângeros a fost declanșat de Moscova, ca reacție la tendința pro-românească a Chișinăului de la începutul anilor '90 și a lăsat în urma sa circa 1 000 de morți și 4 100 de răniți. Armata a 14-a a avut un rol hotărâtor în confruntare, înclinând balanța decisiv de partea separatiștilor transnistreni. La finele conflictului, partea secesionistă (pro-rusă) a câștigat tot ce și-a propus. (Menționăm și că documentul „Convenției” din 21 iulie 1992, referitoare la încetarea ostili-

tăților, a fost semnat între reprezentanții Republicii Moldova și Rusiei, asistați de Igor Smirnov, liderul transnistrean, reprezentantul unui stat nerecunoscut internațional.) În primul rând, a fost schimbată formula de negociere instituită de Mecanismul Cvadripartit (Moldova, Rusia, Ucraina, România). În aprilie 1992, la Chișinău, cele patru state semnașeră un acord prin care s-au angajat să colaboreze pe baza hotărârilor internaționale ale vremii – în speță, de la Helsinki și Kiev – pentru stingerea conflictului din Transnistria. Documentul a fost negociat, din partea română, chiar de Adrian Năstase, pe atunci Ministru de Externe al României. Atât a durat implicarea geopolitică a României în această zonă. După acel moment, România a fost complet eliminată din joc și nu a mai contat ca actor geopolitic în această dispută. De altfel, nici când a deținut președinția OSCE, România nu a fost mai activă în ceea ce privește problema transnistreană. Acordul semnat la 21 octombrie 1994, în care se stipula retragerea Armatei a 14-a în termen de trei ani, nu a mai fost ratificat de Duma de Stat. Astfel, staționarea armatei ruse în Republica Moldova a devenit o certitudine.

b) *„Federalizarea” – a doua fază de soluționare a problemei transnistrene.* În faza aceasta, derulată în perioada 1997-2003, se vorbește despre „federalizare”, care, în realitate, este tot o idee venind din partea Rusiei pentru soluționarea crizei transnistrene și, din păcate, acceptată inițial de occidentali cu ușurință.

La 8 mai 1997, se lansează la Moscova „Memorandumul cu privire la bazele normalizării relațiilor dintre Republica Moldova și Transnistria”, cunoscut și ca „Planul Primakov”. Susținătorii proiectului nu au fost doar Moscova sau Tiraspolul. Reprezentanții găgăuzi afirmă în acea perioadă că „Memorandumul de la Moscova, semnat în 1997, este singurul document real și funcțional care permite soluționarea integrală a tuturor problemelor ce țin de structura internă a Republicii Moldova în limitele unui stat comun, cu participarea Republicii Moldova, Transnistriei și autonomiei găgăuze”. Rusia are în acest proiect statutul de „garant”.

În proiect se stipulează, printre altele: stat comun format din două componente cu statut egal, Moldova și Transnistria. Să nu uităm câteva aspecte importante în acest context: Republica Moldova este stat suveran și independent recunoscut internațional, iar Republica Moldovenească Transnistreană nu este; repartizarea împuternicirilor prin

acorduri de la egal la egal între Chișinău și Tiraspol; negocieri cu cinci participanți (formatul pentagonal): Rusia, Ucraina, OSCE, Tiraspol, Republica Moldova; „mediatori” și „garanți”: Rusia, Ucraina, OSCE (deci, excluderea participării directe a Occidentului sau a României la negocieri și garanții).

În esență, în conformitate cu acest proiect, Transnistria ar fi devenit „parte” egală cu Republica Moldova, având posibilitatea să controleze atât politica internă, cât și politica externă a Chișinăului. Memorandumul, ca și documentele ulterioare care promovează federalizarea, nu intenționa decât să aplice *de jure* dominația *de facto* a Federației Ruse în Republica Moldova.

Occidentul a acceptat formula propusă cu desulă ușurință. Când OSCE a pus pe masă un proiect de federalizare, ca soluție la o criză, lumea europeană sau America a privit chestiunea cu speranță și bunăvoință. Aceasta deoarece, într-o societate democratică, „federalizarea” este un concept pozitiv, asociat cu democrația, drepturile omului etc.

Artizanul edificării provinciilor dependente de Moscova, Evgheni Primakov, va prezenta la 13 august 2000 două documente: un proiect al „Acordului privind bazele relațiilor dintre Republica Moldova și Transnistria” și altul intitulat „Principiile de bază ale mandatului OSCE, al forțelor pentru menținerea păcii și statalității în regiunea transnistreană a Republicii Moldova”. Filosofia și consecințele acestor documente nu diferă de cele ale textului din 1997: pe de-o parte, legiferarea și legalizarea prezenței ilegale a armatei și armamentului rusesc în Republica Moldova și, pe de altă parte, transformarea Republicii Moldova într-o entitate dependentă intern și extern de Transnistria, pe care Moscova o controlează integral.

În 2002, memorandumul capătă expresia cea mai concretă și, se speră, cea mai convingătoare, a „Acordului dintre Republica Moldova și Transnistria”, elaborat de OSCE, Federația Rusă și Ucraina. Textul acestui acord este o continuare logică a memorandumului din 1997, iar filosofia care îl fundamentează este aceeași. Ideea centrală din acel document (cele două „părți” sunt egale în drepturi) este păstrată, la fel și formula pentalaterală a procesului de negocieri.

Acest proiect de soluționare a problemei transnistrene a fost puternic criticat de mass-media de la Chișinău, Washington și București. Motivul era că așa-zisa „federalizare” – în formula susținută de

OSCE – este, în realitate, un mecanism prin care Republica Moldova va fi dominată și controlată de autoritățile de la Tiraspol. Și de aici, se deduce că Moscova, prin prerogativele acordate de proiectul de Constituție, cuplate cu prezența trupelor rusești în zonă, va determina regimul lui Smirnov să spună „nu” ori de câte ori va fi nevoie și să poată bloca orice inițiativă a Chișinăului care nu va fi convenabilă Tiraspolului sau, mai exact, patronilor săi de la Moscova. Independența Republicii Moldova va rămâne doar pe hârtie. Societatea civilă și partidele din opoziție au reacționat, respingând proiectul de federalizare. Ultimul episod, în acest serial regizat de Moscova, deocamdată eșuat, este încercarea de impunere a așa-numitului Memorandum Kozak. La 17 noiembrie 2003, prin persoana lui Dimitri Kozak, adjunctul șefului administrației președintelui Rusiei, Moscova propune Chișinăului un Memorandum pentru soluționarea conflictului transnistrean. Textul, de fapt, un proiect de Constituție federală care făcea întreaga Republică Moldova dependentă de Tiraspol, deci de Moscova, vine în continuarea șirului de inițiative pe aceeași direcție.

Moscova a avansat, deci, alternativa regionalizării Republicii Moldova. Dacă documentul ar fi fost semnat, s-ar fi legalizat dominația Rusiei asupra Republicii Moldova. Parafarea documentului era dorită intempestiv de Moscova, care voia să pună pe masă, la Reuniunea OSCE de la Maastricht (1-2 decembrie 2003), cel puțin o „realizare” de politică externă, respectiv chestiunea transnistreană. Gestul grăbit al rușilor a lăsat prezumtivii parteneri – SUA și OSCE – perplecși... Rusia își aroga controlul exclusiv al unui spațiu pe care convenise, teoretic, să-l discute și cu altcineva. Trimisul președintelui Putin venea la Chișinău cu o misiune precisă: să-i aducă pe cei doi lideri, Vladimir Voronin și Igor Smirnov, la aceeași masă, dispuși să semneze documentul. Dacă acest acord ar fi fost semnat, președintele Putin însuși s-ar fi deplasat la Chișinău. Acordul Kozak nu a fost semnat, dar asta nu înseamnă că dosarul Transnistriei și al dominației ruse în Republica Moldova se poate închide. Moscova a avansat alternativa regionalizării Republicii Moldova.

c) *Regionalizarea – a treia fază a încercării de soluționare a conflictului.* La 16 decembrie 2003, a fost lansat la Chișinău un text intitulat „Proiectul Planului de reglementare a conflictului transnistrean”, propus de mișcarea populară „Moldova Europeană Unită” conducerii Moldovei, Transnistriei, SUA,

României, OSCE, Rusiei, Ucrainei și opiniei publice, la 15 decembrie 2003. Textul este semnat de Roman Mihăeș, coordonator al mișcării populare „Moldova Europeană Unită”. În esență, respectivul text oferă spre discuția publică, a societății civile, regionalizarea, care nu diferă de federalizarea propusă anterior. Susținerea regionalizării se bazează pe comparația cu alte state, pentru a da legitimitate propunerii²⁵⁴. Opoziția și o parte din mass-media de la Chișinău au criticat acest proiect, pentru că urmarea întărirea dominației Moscovei în Republica Moldova, prin intermediul drepturilor acordate separatiștilor de la Tiraspol și nu aducea soluții în rezolvarea conflictului transnistrean.

d) OSCE și proiectul de federalizare din 2004. La Summitul OSCE de la Maastricht (1-2 decembrie 2003) nu s-a reușit, din cauza obiecțiilor Moscovei, adoptarea unei Declarații finale. Aceasta însemna că termenele pentru retragerea armatei și armamentului din Transnistria rămân în vigoare. Liderii opoziției de la Chișinău au subliniat atât acest fapt, cât și ideea că proiectul de federalizare s-a dovedit a fi un eșec. În același sens a reacționat și România, care a subliniat necesitatea ca un asemenea plan de federalizare să fie acceptat de către cetățenii Republicii Moldova și, totodată, să asigure funcționalitatea acestui stat și controlul efectiv al întregului său teritoriu național.

La finele lunii decembrie 2003, la Chișinău se vorbea despre trei proiecte de federalizare: Memorandumul Kozak (Rusia); documentul „mediatorilor” (Rusia și OSCE); un proiect al președintelui Republicii Moldova, V. Voronin.

În 2004, Bulgaria a preluat președinția OSCE. Conferința de la Sofia, din 27 ianuarie 2004, a „mediatorilor” – Rusia, Ucraina, OSCE – a decis, la propunerea lui William Hill, să combine documentul „mediatorilor” cu Memorandumul Kozak într-un singur document. Rusia și Ucraina au acceptat propunerea OSCE. Opinia publică din Moldova nu a avut posibilitatea să ia act de conținutul respectivului document. La 13 februarie 2004, președinția bulgară a OSCE a difuzat documentul numit „Propunerile și Recomandările Mediatorilor din partea OSCE, Rusiei și Ucrainei referitoare la reglementarea problemei transnistrene”. Documentul propune și recomandă, din nou, soluția rusească – adică „federalizarea” Republicii Moldova. În același timp, acest document lasă chestiunea militară și politică la discreția formatului pentagonal, dominat de Ru-

sia, și acordă Transnistriei drept de veto împotriva participării occidentale în operațiile de pacificare/garantare militară a situației din zonă.

La 9 martie 2004, Chișinăul a propus proiectul intitulat „Declarație cu privire la principiile de bază ale orânduirii de stat a Republicii Moldova”, care reia, în esență, tezele enunțate de documentele premergătoare. În plus, conținutul său va fi aprobat prin referendum (se ia în calcul majoritatea celor prezenți la vot).

Pe 16 martie 2004, Ministrul Integrării Republicii Moldova Vasili Șova a cerut mediatorilor în problema Transnistriei să fixeze o dată pentru reluarea negocierilor în format pentagonal (Rusia, Ucraina, OSCE, Chișinău, Tiraspol). Documentele care ar trebui să stea la baza viitoarelor negocieri ar fi, în opinia ministrului, recomandările mediatorilor, Memorandumul Kozak și propunerile autorităților de la Chișinău.

Apelul a rămas fără răspuns, dar, pe 5 aprilie a.c., ministrul Șova cheamă din nou Consiliul Permanent al OSCE să facă eforturi suplimentare pentru a contribui la „reluarea cât mai grabnică a negocierilor în format pentagonal”. Acestea fuseseră suspendate după refuzul Chișinăului de a semna Memorandumul Kozak. Proiectul federalizării Republicii Moldova, datorită eșecurilor din 2003, este compromis.

Tot în 2004, în mass-media de la București s-a difuzat un document din partea Moscovei prin care se propunea ca Republica Moldova, fără teritoriul Transnistriei, să se alăture treptat României. Transnistria, se arăta în acest document, ar putea să se alăture Ucrainei sau să obțină alt statut. Ideea se pare că face „carieră” nu numai la București, ci și la Chișinău, unde mass-media îi acordă spații largi și destul de frecvente.

2.1. Texte, subtexte, pretexte de Proiecte în privința soluționării transnistrene

În anul 1990 Chișinăul și-a anunțat primele intenții de a-și declara suveranitatea și apoi independența, astfel încât organele puterii locale din regiunea transnistreană, într-o strânsă colaborare cu șefii Armatei a 14-a sovietice (dislocată în zona în care se afla cel mai mare depozit de armament sovietic din Europa, la Tiraspol) și-au declarat, la rândul lor autonomia față de Chișinău și s-au plasat sub protecția militară și politică a Rusiei. Prin urmare, la 2 septembrie 1990 se proclamă „Republica Sovietică

Socialistă Moldovenească Transnistreană”, iar la 25 august 1991 această entitate își proclamă independența. Evenimentul se produce cu doar două zile înainte ca la Chișinău să se proclame independența Republicii Moldova, care includea și Transnistria⁶.

Criza care a urmat a fost tipică pentru ceea ce a ajuns să însemne un „conflict înghețat” – escaladare militară – intervenție externă – încetarea focului sub auspiciile trupelor de menținere a păcii (rusești) – mini-crize provocate periodic între cele două entități. Conflictul militar s-a desfășurat în 1992. Republica Moldova, care nu avea o armată proprie, ci doar unități de poliție, a trebuit să facă față unor forțe superioare numeric și ca dotare (multe dintre armele folosite provenind din depozitele Armatei a 14-a de la Tiraspol).

După încetarea războiului/conflictului armat, spațiul public din R. Moldova a fost asaltat cu numeroase proiecte de reglementare a diferendului, de la șefi de state, consilieri ai acestora, instituții și organizații internaționale, strategii și experți în conflictologie, institute de proiectare socială, organizații non-guvernamentale.

Apropiindu-se foarte mult de nivelul strategic și fiind, uneori, condiționată direct de decizia politică, lupta armată este impregnată cu tot mai multe elemente specifice strategiei, îndeosebi strategiilor indirecte. Între acestea se situează dominarea informațională, acțiunea mediatică, cea psihologică și cea informațională, inducerea în eroare, înșelarea și manipularea. *Manipularea*, în afară de formele și funcțiile sale cunoscute, se infiltrează din ce în ce mai mult în spațiul nemijlocit al luptei, devenind o componentă a acesteia. Asistăm, astfel, la o întoarcere la arta militară a antichității timpurii, ilustrată de Sun Tzî în celebrul său studiu, *Arta războiului*, care ridică înșelăciunea la rang de strategie, de artă a războiului. Important este nu să distrugi, ci să câștigi, dacă se poate, fără luptă, adică fără pierderi materiale și de vieți omenești⁷.

Orice plan al României pentru Transnistria trebuie discutat și convenit, inițial, atât cu Uniunea Europeană, cât și cu NATO. România nu poate risca să desfășoare o politică externă pentru zona de est, dacă demersurile pe care ar trebui să le întreprindă

în acest sens ar afecta integrarea sa europeană. Este în interesul național al României ca Republica Moldova să atingă cât mai rapid standardele democratice și de dezvoltare economică necesare să-i asigure integrarea europeană;

O parte importantă a atitudinii românești față de problema Moldovei (și cea a Transnistriei) ar trebui să fie un plan alternativ la planurile vehiculate de Rusia sau Ucraina, mai ales că, în urma obiecțiilor președintelui Vladimir Voronin și ale Parlamentului de la Chișinău, nici propunerile ucrainene nu constituie un instrument atât de util cum îl consideră UE. România trebuie să fie conștientă că un plan coerent de rezolvare a conflictului este mult mai ușor de luat în discuție decât o sumă de puncte de vedere disperate inițiate de diverși actori.

a. Planul Primakov

Conflictul armat din regiunea transnistreană s-a finalizat odată cu convenția încheiată între președinții Rusiei și Republicii Moldova, din acea vreme, Boris Elțan și Mircea Snegur, la 21 iulie 1992. Ca urmare a acestui acord, s-a înființat o Comisie Unificată de Control, formată din reprezentanți ai Chișinăului, Tiraspolului, Federației Ruse și OSCE, care era însărcinată cu deținerea controlului efectiv asupra zonei de securitate, adică asupra localităților în care s-au desfășurat confruntări violente. Sarcina Comisiei a fost să identifice și să soluționeze potențialele conflicte. Comisia funcționa prin consens, ceea ce dădea Rusiei o pârghie majoră de influențare a deciziilor. Din acest motiv, Moldova nu a putut obține eliminarea forțelor armate transnistrene ce se aflau (contrar acordului din 1992) în zona de securitate, teoretic sub controlul exclusiv al forțelor de menținere a păcii.

O a doua etapă a crizei a început odată cu semnarea în 1994 a unei declarații comune Mircea Snegur-Igor Smirnov (la Tiraspol), contrasemnată și de reprezentantul OSCE și de un reprezentant al președinției ruse. Dacă până atunci criza avea o componentă militară, iar acordurile semnate vizau în primul rând încetarea focului și menținerea păcii, de aici încep dezbaterile juridice și constituționale asupra statutului Transnistriei în cadrul Moldovei, precum și stabilirea unui sistem de garanții reciproce împotriva întoarcerii la conflict. Acesta este momentul în care începe eliminarea barierelor pentru agenții economici din Transnistria, ceea ce a pus bazele pentru redresarea economică a zonei

⁶ Institutul „Ovidiu Șincai”, Raport de analiză politică Transnistria, Evoluția unui conflict înghețat și perspective de soluționare (București: septembrie 2005).

⁷ Moștofle, Constantin, Văduva, Gheorghe, *Tendințe în lupta armată, Studii de securitate și apărare*, vol. I (București: Editura Universității Naționale de Apărare, 2005), 80.

și, în virtutea acordurilor de liber tranzit vamal, a condus la transformarea Transnistriei într-un „paradis” al crimei organizate, al evaziunii fiscale și al traficului ilicit. Republica Moldova a eliminat orice control vamal la punctele de trecere dinspre Transnistria, în timp ce Tiraspolul a introdus un control riguros la punctele de trecere dinspre R. Moldova. Transnistria și-a „legitimat” astfel frontierele față de statul cu care era în conflict legal și constituțional. Ulterior, Transnistria a început să preseze tot mai mult pentru semnarea unui document care să statueze clar principiile constituționale care să guverneze relațiile dintre aceasta și Chișinău. Presat de Rusia și după mai multe ezitări, Chișinăul a semnat (prin președintele Petru Lucinschi) la 8 mai 1997 un memorandum pregătit de experții ruși. În acest document (Memorandumul Primakov) era introdusă noțiunea incertă de „stat comun”, care definea cadrul relațiilor dintre Chișinău și Tiraspol. Statul comun însemna frontieră comună, spațiu economic și juridic comun, spațiu comun de apărare, spațiu social comun.

Problemele au apărut din cauza faptului că părțile în conflict au înțeles într-un mod particular definirea acestui statut comun. Chișinăul concepe R. Moldova ca un stat unitar, suveran, cu organe centrale ale puterii, subiect unic de drept internațional, în cadrul căruia Transnistria posedă o largă autonomie regională. Transnistria vede în statul comun o confederație a doi actori cu statut egal (inclusiv subiecți diferiți de drept internațional) care, prin acord, pot să decidă formarea unor organe care să aibă atribuții la nivel republican. Unul dintre efectele Memorandumului Primakov a fost că Transnistria a câștigat dreptul de a elibera documente vamale de export – nu mai era vorba de situația prin care Chișinăul tolera tranzitul vamal transnistrean și aplica ștampila vamală, ci ceda Tiraspolului integral dreptul de a folosi această ștampilă.

b. Ipoteza cu planul american „SUA împotriva lui Evghenii Primakov”

Trebuie să menționăm că în anul 2000, mass-media rusă lansează un scenariu, potrivit căruia SUA și Rusia ar negocia o nouă variantă de soluționare a problemei transnistrene. La 23 septembrie 2000, ziarul rus *Izvestia* prezenta un plan de soluționare a conflictului transnistrean al Statelor Unite mai mult decât radical, conform căruia R. Moldova urma să intre în componența României, iar Transnistria să

rămână Ucrainei. Articolul era intitulat „SUA împotriva lui Evghenii Primakov”, iar informația a fost preluată de presa internațională. Potrivit ziarului rusesc, planul respectiv servea drept început al unui joc diplomatic complicat între SUA și Rusia și un motiv al amânării pe un termen nedefinit a unei noi runde de negocieri în problema transnistreană, preconizată anterior pentru luna septembrie. *Izvestia* afirma că în raportul nr. 13 al Misiunii OSCE se prevede oficial ca, în cazul unirii R. Moldova cu România, Transnistriei i se acordă „drepturi la autodeterminare externă”. În articolul cu pricina se mai arată că Dmitrii Korcinski, fost lider al organizației naționaliste ucrainene „Una-Unso”, care a lansat ideea de alipire a Transnistriei la Ucraina, s-ar fi atașat și la grupul de consultanță „Pridnestrovie” (Transnistria), înființat la Kiev în luna martie. Respectivul grup era condus de Jeffrey Sucks, directorul Institutului Harvard de Dezvoltare Internațională. Membrii acestei organizații naționaliste îi îndemnau în anul 2000 pe transnistreni să adopte în regim de urgență cetățenia ucraineană, iar pe businessmanii autohtoni să-și transfere activele în băncile ucrainene⁸. Apelurile lor coincid cu scopurile și sarcinile grupului „Pridnestrovie”, care constituie o parte a planului de soluționare a conflictului transnistrean. Publicația rusă mai nota că SUA ar fi fost dispuse să acorde câteva milioane de dolari României și întregului sud-est al Balcanilor în scopul realizării unui „Marshall” pentru refacerea regiunii, însă nu era preconizat ca portul Constanța să se transforme în bază maritimă militară NATO, pentru că în Transnistria, chiar în coastă, i se opunea armata a 14-a rusă. SUA se arătau dispuse să sprijine înlăturarea prezenței militare rusești din Transnistria, se menționa în articol. În acest context, publicația afirma că Moscova analiza posibilitatea înaintării unor compensanții financiare din partea OSCE pentru operațiunea de evacuare a Armatei a 14-a, pe care urma să o efectueze Rusia, dar după ce trebuia să obțină acordul oficial al Transnistriei.

c. Proiectul OSCE de la Kiev. Principiul federalizării

Unul dintre experții transnistreni, apropiați unei soluții favorabile Tiraspolului, omul politic Andrei Safonov, într-o analiză proprie – „Federa-

8 „SUA și Rusia negociază o nouă variantă de soluționare a problemei transnistrene”, în: *Jurnalul Național*, ediție de Chișinău, anul I, nr. 143 (Chișinău: 28 septembrie 2005).

lizarea Moldovei ca mijloc de reglementare a conflictului: aspecte, probleme și perspective” – afirma că proiectul OSCE semnifică *de facto* un document care vizează interesele Rusiei, Ucrainei și al Occidentului și evidenția sprijinul acordat pentru acest proiect de fostul șef al misiunii OSCE, americanul William Hills. Potrivit lui Safonov, proiectul reclama o formă de compromis dintre cererile maxime ale părților din modelul federativ.

d. Memorandumul Kozak

În anii 2002-2003 au apărut mai multe planuri de federalizare a Republicii Moldova ca singură soluție de ieșire din conflict. Unul dintre ele a fost propus de către OSCE în iulie 2002 și era bazat pe principiile federalismului, așa cum sunt acestea înțelese în Occident: proporționalitate în reprezentarea la centru, egalitate între părțile componente etc. Totuși, inclusiv acest plan, acceptat de anumite state europene din OSCE, includea soluția unei influențe tacite a Rusiei în Moldova. Periodic, Kremlinul readuce în atenție problema fie sub forma unor analize efectuate de oameni apropiați fostului președinte Vladimir Putin, fie prin planuri concrete supuse oficial atenției publice – cum ar fi planul propus în noiembrie 2003 de un membru al staff-ului președintelui rus, Dimitri Kozak. Acesta propunea părților implicate soluționarea conflictului prin intermediul federalizării Republicii Moldova. Planul numit „Principii de Bază ale Structurii de Stat a Statului Unificat” este un proiect de constituție pentru viitoarea federație moldoveană și a fost propus direct R. Moldova, fără acordul OSCE, ceea ce a făcut clară intenția Federației Ruse de a nu implica în niciun fel comunitatea internațională și de a păstra problema în cadrul CSI. Conform planului Kozak, Federația vizată urma să fie asimetrică, prin faptul că Transnistriei i se conferea un statut inegal față de cel al Basarabiei.

Planul Kozak se baza pe o concepție de sorginte sovietică a federalismului, transpunerea lui putând genera o confederație cu tendință dezagregativă, de vreme ce două dintre părți – Transnistria și Autonomia Găgăuză – căpătau dreptul la referendum pentru a stabili dacă mai doresc sau nu să aparțină Republicii Moldova și drept de veto asupra chestiunilor de politică internă sau externă care ar fi „contravenit intereselor lor”. Kozak propunea în planul lui trei tipuri de competențe în interiorul noului stat: ale federației, ale părților componente și unele reunite. Planul conținea, însă, prevederi care riscau

să cauzeze blocaje și noi conflicte. De exemplu, în Camera Inferioară, aleasă prin reprezentare proporțională, legislația urma să fie votată cu majoritate simplă, dar avea nevoie de acordul Senatului, care urma să fie ales disproportional – 13 membri aleși de camera inferioară, 9 de Transnistria și 4 de Găgăuzia. Transnistria devenea astfel o minoritate care putea să blocheze legi.

În plus, prevederile militare ale acestui plan puneau în evidență obiectivul central al Federației Ruse: menținerea controlului militar asupra Transnistriei. Republica Moldova urma, conform planului, să fie demilitarizată. Documentul este, însă, destul de neclar în privința demilitarizării totale, trupele rusești putând totuși să primească dreptul de a rămâne în Transnistria pe o perioadă nedeterminată, ceea ce ar fi transformat Transnistria într-un al doilea Kaliningrad. De asemenea, planul Kozak nu includea niciun fel de garanții internaționale, fiind bazat pe o relație directă Rusia-R. Moldova, în spiritul conduitei Moscovei în *near-abroad*. Statele OSCE și SUA în special au obiectat exact asupra acestor prevederi, care legitimau prezența militară a trupelor Federației Ruse în Moldova și nu înlăturau pericolul secesiunii Transnistriei și Autonomiei Găgăuze.

Planul Rusiei nu era direcționat spre rezolvarea conflictului, ci spre conservarea stării conflictuale și ar fi făcut foarte ușor ca R. Moldova să fie considerată responsabilă pentru nerespectarea unui document semnat „de bună voie”, iar rolul comunității internaționale în rezolvarea conflictului ar fi fost nul.

Până la a fi refuzat de Chișinău, la 16 aprilie 2001, Președintele Republicii Moldova, Vladimir Voronin și al Federației Ruse, Vladimir Putin, au semnat o declarație comună⁹, al cărei punct 5 prevedea următoarele: „Președinții s-au pronunțat în favoarea unei reglementări rapide și echitabile a conflictului transnistrean prin mijloace exclusiv pașnice, bazate pe respectul principiilor de suveranitate și integritate teritorială a Republicii Moldova, precum și pe normele dreptului internațional în domeniul drepturilor omului”.

Într-un document datând din 4 septembrie 2001 prin care se analiza punerea în aplicare a acordului moldo-rus din 20 martie 1998 cu privire la principiile de reglementare pașnică a conflictului armat în regiunea transnistreană a Republicii Moldova,

⁹ „Transnistria, aluzie la presiunile militare și economice pe care Kremlinul le poate face asupra Chișinăului”, în: *Cotidianul*, 16 aprilie 2001.

delegația moldoveană la CUC scoate în evidență nerespectarea, de către partea transnistreană, a obligațiilor sale, în sensul că a creat noi unități militare, a introdus arme în zona de securitate și a instalat posturi vamale. Delegația moldoveană și-a exprimat preocuparea față de faptul că comamentul militar unit nu a întreprins nicio măsură eficientă pentru a pune capăt acestei situații, ci s-a limitat doar la constatarea faptelor. Delegația moldoveană a propus ca măsuri concrete pentru asigurarea respectului obligațiilor ambelor părți să fie discutate la nivel de Ministere ale Afacerilor Externe ale Republicii Moldova și Federației Ruse. În sfârșit, aceasta mai a propus punerea sub patronatul OSCE a funcției de observator militar în zona de securitate. În martie 2003, forțele de menținere a păcii ale Federației Ruse în Transnistria numărau 294 de militari, 17 vehicule blindate, 29 de vehicule și 264 de arme de foc. Contactele autorităților moldovenești cu partea transnistreană continuă să aibă loc la subiectul diferitor aspecte ale unei posibile reglementări a situației din Transnistria. În cadrul acestor negocieri, partea moldovenească a obținut crearea, de către partea transnistreană, a unei comisii a cărei sarcină este de a examina posibilitatea de a acorda grațierea tuturor persoanelor condamnate și deținute în Transnistria ca urmare a hotărârilor pronunțate de către instanțe judecătorești transnistrene. Unul dintre subiectele frecvent înscrise pe ordinea zilei a negocierilor este cel de impunitate cerută de partea transnistreană pentru funcționarii și responsabilii din cadrul acestei administrații. „Rusia a încercat, de asemenea, să-și întărească influența în Republica Moldova. În noiembrie 2003, Kremlinul a propus un plan de federalizare care ar fi permis trupelor rusești să rămână în Republica Moldova până în 2020, ca <forțe de menținere a păcii>, pentru a supraveghea un armistițiu între populația majoritară de limba română și cea minoritară de limba rusă din regiunea secesionistă Transnistria. Din fericire, opoziția populară l-a forțat pe Președintele Voronin să nu accepte și să se retragă în ultimul moment, zădărniciind astfel ambițiile politice destul de transparente ale Moscovei de a-și extinde controlul asupra Moldovei. Totuși, Moscova nu și-a retras nici azi trupele militare, așa cum a promis la Summitul OSCE din noiembrie 2003 de la Istanbul”¹⁰.

¹⁰ Larrabee, F. Stephen, „Rusia și strategia occidentală cu privire la regiunea Mării Negre”, în: ASMUS, Ronald D., Konstantin DIMITROV, Joerg FORRIG (ed.), op. cit., 151.

Regionalizarea reprezintă pentru unii a treia fază a încercării de soluționare a conflictului. La 16 decembrie 2003, a fost lansat la Chișinău un text intitulat „Proiectul Planului de reglementare a conflictului transnistrean”, propus de mișcarea populară „Moldova Europeană Unită” conducerii Moldovei, Transnistriei, SUA, României, OSCE, Rusiei, Ucrainei și opiniei publice, la 15 decembrie 2003. Textul este semnat de către Roman Mihăeș, coordonator al mișcării populare „Moldova Europeană Unită”, și de către subsemnatul. Proiectul este întocmit în acord cu rigorile Uniunii Europene... În esență, respectivul text oferă spre discuție publică societății civile regionalizarea, care nu diferă de „federalizarea” propusă anterior, aducând exemplul unor state care funcționează în baza acestui model. Propunerea a fost criticată de către controversatul politician Iurie Roșca și de către echipa sociologului de la București Dan Dungaciu, preocupată de problematica basarabeană și exprimând o viziune suveranistă și antiglobalistă, antiamericană și antieuropeană.

e. Dulcea provocare Belkovski

După eșecul Memorandumului Kozak, în iunie 2004, directorul Institutului pentru Strategie Națională a Rusiei, Stanislav Belkovski, sosea, la inițiativa actualului director al Institutului de Sociologie Ilie Bădescu, cu o propunere șocantă: în schimbul recunoașterii independenței Transnistriei, Rusia este dispusă să accepte reunificarea Basarabiei cu România. Planul rusesc, aparent favorabil României, cuprindea destule capcane. Dacă ar fi fost acceptat Planul Belkovski, acesta ar fi creat numeroase probleme României în drumul său spre integrarea europeană, prin integrarea bruscă a unui teritoriu instabil din punct de vedere geostrategic și a unei populații sărace, a administrației de tip postsovietic, caracterizată de corupție generalizată.

Proclamarea unui stat transnistrean independent, fără a fi rezolvată problema arsenalului militar, ar fi adus NATO și UE în vecinătatea directă cu un fel de Kaliningrad la Marea Neagră.

Planul Belkovski era, de fapt, un „fruct otrăvit” oferit României într-un moment crucial al integrării sale europene, înaintea finalizării negocierilor de aderare. De asemenea, inițiativa moscovită dezvoltă perspectiva neo-imperială a Rusiei, din moment ce se discuta despre soarta unei entități statale recunoscute internațional, Republica Moldova, fără ca aceasta să fie consultată.

f. Planul Poroșenko

Fostul președinte ucrainean, Petro Poroșenko, care a fost consilier de politică externă al președintelui ucrainean Viktor Iușcenko a propus în primăvara lui 2005 un nou plan de reglementare a conflictului, inspirat din planul anului 1997, pe care îl lansase fostul premier și șef al serviciului de informații externe al Rusiei, Evgheni Primakov. Acest plan se releva prin faptul că Ucraina și-a propus să aibă o politică externă activă în proxima vecinătate, preluând și/sau transformând ideile rusești ca pe un interes propriu.

Planul viza recunoașterea Sovietului Suprem al Transnistriei ca fiind unul legitim, în urma unor alegeri care urmau să se desfășoare în octombrie sau noiembrie 2005, și prin care, probabil, se spera ca liderii rezultați să fie pro-ucraineni. Totodată, planul propunea un statut de egalitate între Republica Moldova și Transnistria ca părți semnatare ale unui acord alături de Rusia, Ucraina și OSCE. Aceiași trei actori urmau să fie puteri garante ale aplicării acordului, ceea ce excludea din nou România din formatul rezolvării conflictului și forma un condominium protector Rusia-Ucraina. Pe de altă parte, planul propunea un comitet de conciliere, ca arbitru constituțional și legal, între Chișinău și Tiraspol în perioada de după acord, comitet compus din Rusia, Ucraina și OSCE. În prevederile acestui plan, Moldova reunificată urma să fie plasată sub tutela Rusiei și a Ucrainei. De asemenea, planul acorda drept de veto pentru Transnistria în probleme legate de politica externă a Republicii Moldova și nu făcea nicio referire la retragerea armatei rusești din Transnistria.

În ceea ce privește împărțirea competențelor, planul prevedea un număr restrâns de atribuții pentru autoritățile centrale, care urmează să fie negociate ulterior. În condițiile în care negocierile între Chișinău și Tiraspol ar fi devenit greoaie și se blocau facil, am fi fost sub umbrela așteptărilor ca stabilirea competențelor să fie un proces de durată, care era o sursă de conflict în sine, chiar dacă Moldova accepta principiul federal.

Un aspect pozitiv al acestui plan este deplasarea centrului de greutate al negocierilor dinspre șefii statelor înspre cele două parlamente. În felul acesta nu se mai recunoaște necondiționat legitimitatea lui Igor Smirnov, Transnistria fiind văzută ca o grupare compusă din diferite forțe politice.

În fine, poate cel mai negativ aspect al planului este, după părerea unor comentatori, acela că nu

prevede mecanisme de modificare a *status-quo*-ului transnistrean, oferind în schimb legitimitate regimului actual prin organizarea unor alegeri sub controlul acestuia și în absența unui cadru democratic.

Planul de reglementare propus de Iușcenko ca model de soluționare al conflictului transnistrean, așa-zisul plan de la Vinnița, releva o evoluție a celor șapte pași enunțați la Summitul GUUAM de la Chișinău din 22 aprilie. Acesta a fost criticat de majoritatea participanților la summit, inclusiv de către societatea civilă moldovenească și ucraineană. Acesta stipulează anumite traiectorii de evoluție în soluționarea diferendului, care s-au dovedit a fi dezamăgitoare pentru partea moldovenească, deși aceasta din urmă a încercat să se pronunțe evaziv și să se axeze mai mult pe părțile pozitive ale acestui document.

Parlamentul moldovean a adoptat cu votul unanim a 96 din cei 101 de deputați prezenți la ședință, o *Declarație*, prin care califică planul de reglementare a problemei transnistrene propus de Președintele Ucrainei Victor Iușcenko drept „un pas esențial pe calea consolidării unității teritoriale a R. Moldova și a eliminării din zona transnistreană a unui regim separatist, autoritar și criminal, care constituie o amenințare evidentă la adresa securității regionale”. Totodată, Parlamentul a constatat că documentul ucrainean nu reflectă unele principii ale reglementării, inclusiv: evacuarea trupelor rusești, demilitarizarea, principiile și condițiile de democratizare a zonei, instituirea unui control transparent și legal asupra segmentului transnistrean al frontierei de stat moldo-transnistrene.

Parlamentul Republicii Moldova consideră că aceste probleme trebuie să-și găsească rezolvare prin eforturi suplimentare din partea comunității internaționale, conjugate cu eforturile energice ale Ucrainei. Deputații moldoveni au constatat că unele aspecte ale planului Iușcenko ar putea leza suveranitatea RM, printre aceste aspecte se numără: *ideea participării zonei transnistrene la promovarea politicii externe a Republicii Moldova și ideea creării comitetului de conciliere*. În opinia parlamentarilor moldoveni, aceste elemente și-ar putea găsi reflectarea în normele Constituției R. Moldova și al dreptului internațional, precum și în cadrul unui dialog constructiv cu noii lideri democrați din zona transnistreană. Documentele adoptate identifică re-alizarea unității statale ca o prioritate primordială de dezvoltare internă a Republicii Moldova. Planul ucrainean este o inițiativă a Secretarului Consiliului

Național de Securitate și Apărare Ucrainean, Petro Poroșenco¹¹, adeptul unei politici de apropiere față de Rusia, dar modificat în conținut de către Ministerul de Externe și consilierii lui Voronin. Planul lui Poroșenco adoptă conceptul lansat de Primacov în anul 1997, care prevede autorizarea Rusiei și Ucrainei ca „garanți” ai aranjamentelor poststabilizare și ca „arbitri” în disputa dintre Chișinău și Tiraspol. Deși planul ucrainean are un lucru pozitiv, propune autonomia și federalizarea RM, în linii generale planul propus de partea ucraineană încearcă să înlocuiască formula protectoratului rusesc din anii 1997-2004 cu ceva ce partea kieveană își imaginează a fi un protectorat rus-ucrainian. Este puțin probabil ca Kievul să poată înlocui Rusia într-o astfel de formulă, în special cu armata rusească și rețeaua de securitate transnistreană rămasă pe poziții. Unica certitudine este că astfel de soluție ar fi incompatibilă cu aspirațiile europene ale Moldovei și Ucrainei și va micșora credibilitatea *leadership*-ului ucrainean. Unii analiști sunt de părere că planul Iușcenko ar avea până la urmă scopul de sustragere a atenției și nu își dorește neapărat aplicarea lui. Procesul în sine ar avea rezultate benefice atât pentru Ucraina, cât și pentru Moldova. Ucraina ar beneficia de facilitarea acceptării în Organizația Mondială de Comerț, iar Voronin ar fi, astfel, capabil să colaboreze. De asemenea, sunt îngrijorătoare unele declarații făcute de oficialitățile OSCE, astfel, *modalitatea de organizare a alegerilor în Sovietul Suprem în baza legislației Tiraspolului propus de președintele Comisiei ad-hoc al Adunării Parlamentare a OSCE Kimmo Kiljunen poate fi considerată una hazardată*. Conform declarațiilor OSCE, Transnistria va fi tratată și în continuare ca parte componentă a R. Moldova, indiferent de rezultatele acestor alegeri, iar statutul Transnistriei pe arena internațională nu se va schimba. În același timp, atitudinea Occidentului față de autoritățile transnistrene nou-alese care vor deveni „democratice” va suferi schimbări, astfel existând pericolul legitimării administrației curen-te de la Tiraspol, a cărei probabilitate de realegere este foarte mare, datorită unui control cvazitotal pe care administrația Smirnov îl deține în societatea transnistreană. Cu toate că, potrivit cerințelor OSCE, Tiraspolul va trebui să garanteze libertatea mass-mediei, accesul nestingherit al electoratului la informații despre toți candidații, întreg procesul

electoral nu poate fi monitorizat, iar apariția unor astfel de garanții peste noapte în Transnistria este puțin probabilă. Chiar Parlamentul RM, prin apelul cu privire la democratizarea regiunii transnistrene, menționează că desfășurarea unor alegeri libere și democratice în zona transnistreană este imposibilă.

i. Propunerea Institutului „Ovidiu Șincai”

Diferențele dintre Planul Belkovski și propunerea Institutului „Ovidiu Șincai”:

- 1) propunerea rusească viza o desprindere imediată a Transnistriei de Moldova, în timp ce propunerea autorilor acestei analize vizează o detașare temporară a Transnistriei, pentru a spori șansele de integrare europeană ale Chișinăului;
- 2) Institutul „Ovidiu Șincai” propune în legătură cu staționarea Armatei a 14-a în Transnistria aplicarea strategiei celor 3 de D (democratizare, demilitarizare și decriminalizare), or, potrivit Planului Belkovski trupele rusești ar trebui să rămână în continuare în această regiune, ceea ce nu va conduce la rezolvarea conflictului înghețat;
- 3) în proiectul propus de către Institutul „Ovidiu Șincai”, detașarea Transnistriei de Moldova nu înseamnă automat recunoașterea statalității regimului de la Tiraspol. Prin aplicarea planului Belkovski s-ar obține independența Transnistriei.

Un plan românesc pentru soluționarea conflictului transnistrean ar urma să cuprindă următoarele etape*:

A) decuplarea provizorie a Transnistriei de restul Moldovei și punerea ei sub un protectorat internațional (pentru minimum 5-7 ani) de tipul și cu funcțiile celui din Kosovo. Forțele de menținere a păcii ar trebui să fie asigurate de către Uniunea Europeană, Rusia, Ucraina și alte state care doresc să-și asume un rol;

B) decuplarea Transnistriei se va face simultan cu trecerea restului Moldovei din cadrul politicii de vecinătate în cadrul politicii de extindere a UE (cu un termen de integrare maxim de 3-5 ani). După integrarea în Uniunea Europeană a României și Bulgariei, următoarele două state ar trebui să fie Croația și Republica Moldova. Integrarea europeană a Republicii Moldova va constitui o garanție de stabilitate a frontierelor UE la granița răsăriteană. O poziționare a frontierelor estice ale Uniunii Eu-

¹¹ Political And Security Statewatch, nr. 3, mai-iunie 2005, IDIS VIITORUL, www.moldova.org, 7.

ropene pe Nistru ar fi stabilă pentru o foarte lungă perioadă, perspectivele integrării europene ale Ucrainei fiind îndepărtate.

C) integrarea efectivă a Republicii Moldova în Uniunea Europeană se poate face aplicând același mecanism utilizat în cadrul Ciprului. Partea de la Vest de Nistru va fi integrată în Uniunea Europeană, restul se va afla sub un protectorat internațional al ONU;

D) protectoratul internațional asupra Transnistriei ar trebui să însemne democratizarea, demilitarizarea și decriminalizarea regiunii transnistrene, fiind, astfel, în acord cu legislația internă recent adoptată de către Parlamentul de la Chișinău;

E) organizarea după demilitarizare, democratizare și decriminalizare a unui proces de negocieri care să stabilească statutul definitiv al Transnistriei, fie ca 1) parte integrantă a unei Moldove membre a UE, fie ca 2) un fel de Monaco sau Lichtenstein, care transferă (pe baze contractuale) o parte din gestiunea instituțiilor sale unor state vecine (în speță Ucraina și/sau Rusia). În acest din urmă caz, Transnistria ar deveni o enclavă între Uniunea Europeană și CSI, diferența majoră față de enclava Kaliningrad fiind că Transnistria ar fi în exteriorul Uniunii, deci nu ar avea un potențial destabilizator direct;

F) Rusia, SUA și UE ar trebui să convină asupra unui acord pentru garantarea securității Transnistriei, în cazul ultimei opțiuni. Evident, adoptarea statutului final pentru Transnistria ar urma să se facă în conformitate cu legile Moldovei și dreptul internațional.

Lițkai a declarat că noul plan al rușilor conține 75 la sută din Planul Kozak și 15% din cel al lui Iușcenco...

j. Planul Voronin și Inițiativele prezidențiale

Planul Poroșenko a fost respins cu abilitate în Parlamentul Republicii Moldova, fiind, în schimb, salutată implicarea Kievului în găsirea de soluții. Parlamentarii moldoveni au găsit că planului îi mai trebuie adăugate o serie de prevederi, în special, democratizarea și demilitarizarea Transnistriei – retragerea arsenalului și a trupelor rusești până în 2006, implicarea unei forțe de menținere a păcii formată din militari OSCE, supervizarea procesului de retragere a trupelor și armelor rusești de către observatori OSCE – și stoparea traficului ilegal. De asemenea, observațiile formulate de către Parlamentul de la Chișinău includ dizolvarea poliției

politice, libertate pentru activitățile partidelor politice și ale presei din stânga Nistrului, obligativitatea deținerii cetățeniei Republicii Moldova de către toți cei care vor fi candidați în alegeri.

În mai multe ocazii, președintele Vladimir Voronin a chemat Uniunea Europeană să joace un rol mai activ în rezolvarea conflictului transnistrean. În iunie 2004 a lansat ideea unui pact de stabilitate și securitate pentru Moldova, care urma să fie garantat de actualii actori ai procesului de negociere, la care să se adauge UE, SUA și România. De asemenea, experți moldoveni au cerut un nou format de negocieri care să modifice actualul cadru de „2 plus 3”. Arhitectura formatului propus este aceea de „3 plus 3”, exclude autoritățile transnistrene și include UE, SUA și România. Această propunere a fost întărită și de parlamentul rezultat în urma alegerilor din 2005, care a lansat la 24 martie 2005 o declarație prin care cerea includerea UE, SUA și României în viitorul format de negocieri.

În 22 iulie 2005, la inițiativa lui Vladimir Voronin, Parlamentul de la Chișinău a adoptat o lege organică ce conține (pentru prima dată din 1992) principiile rezolvării conflictului transnistrean. Acestea sunt inspirate, în primul rând, din propunerile societății civile din 2004 și se bazează, mai ales, pe principiul celor 3 de D: democratizare, demilitarizare, decriminalizare. Toate aceste evoluții sunt semnificative deoarece, până acum, scopul negocierilor cu Transnistria era partajarea puterii între cele două entități. Actuala lege încearcă să mute centrul de greutate al negocierilor dinspre CSI spre spațiul european de securitate și democrație. Inițierea acestei legi a fost însoțită de adoptarea altor prevederi care vizează reforma unor instituții precum Serviciul Securității Statului, Camera de Conturi etc. – reforma cerută de UE prin intermediul Planului de Acțiune UE-Republica Moldova.

Prin această lege, Transnistria este definită ca o entitate autonomă specială, parte inalienabilă a Moldovei. A fost introdus dreptul localităților din stânga Nistrului de a ține referendumuri prin care să-și decidă apartenența la Transnistria, modalitate uzitată și în cazul regiunii autonome găgăuze. Delimitarea competențelor va fi stabilită prin intermediul unei legi care se referă la statutul legal special al Transnistriei, în acord cu constituția moldovenească. Statutul special va fi negociat după formarea unor structuri alese democratic și după ce Rusia își va retrage trupele și armamentul. Transnistria va

avea dreptul să își gestioneze propriile relații economice și umanitare externe, ceea ce este singurul vestigiu al vechilor planuri și procese de negociere propuse. De asemenea, Chișinăul nu mai concepe Transnistria ca o regiune rusofonă, plecând de la constatarea că majoritatea locuitorilor vorbesc „limba moldovenească”, fiind urmați de cei care vorbesc ucraineana și, abia apoi, de rusofoni. Actualmente, situația este clar defavorabilă moldovenilor, limba rusă fiind singura recunoscută oficial în regiune. În lege nu se fac referiri la mediatorii, trupe de menținere a păcii, formate de negociere. Deși rolul primordial al conflictului transnistrean a fost acela de a constitui o pârgă de influențare a Moldovei, acesta a devenit ulterior un instrument strategic rusesc – de influențare a opțiunilor de politică externă ale României, de evoluție a NATO spre est, având efecte chiar în relația globală SUA-Rusia. Astfel, miza conflictului a depășit cu mult importanța locală a secesiunii unei regiuni față de un stat. Treptat, acest conflict geopolitic s-a transformat, însă, într-o problemă de crimă organizată. Rețeaua criminală în care capi ai autorităților transnistrene sunt implicați parazitează uneori și mecanismele de decizie internaționale, făcând dificilă adoptarea soluțiilor politice anti-criză. În evoluția acestui conflict, negocierile Chișinăului cu Transnistria au fost deseori lipsite de coerență. Perioadele de radicalism și inflexibilitate au alternat haotic cu cele de tolerare a celor mai agresive și umilitoare acte ale administrației de la Tiraspol. De asemenea, Chișinăul nu și-a propus linii principiale de conduită în relație cu ceilalți actori implicați, Rusia, dar mai ales cu Ucraina, un alt actor foarte important. Singurul efort consecvent a fost cel de internaționalizare a rezolvării conflictului și de implicare a unor instituții precum OSCE sau UE, dar nici acestea foarte coerente și, oricum, fără rezultate notabile. După cum se știe, OSCE este un organism consensual, în care Rusia are drept de veto, astfel că rezultatele acțiunii acestui organism în problema transnistreană au fost aproape nule, cu excepția angajamentului Rusiei (la Summitul OSCE de la Istanbul din noiembrie 1999) de a-și reține în termen de trei ani trupele din stânga Nistrului. Oricum, în lipsa modalităților de aplicare și control a îndeplinirii acestor angajamente, ele sunt goale de conținut, iar Rusia nu este constrânsă de nimic să le respecte. Legea adoptată în 2005 este primul semn al unei concepții coerente în tratarea problemei Transnistriei. Depinde în egală

măsură de actorii externi și de oamenii politici moldoveni dacă această nouă abordare va avea ca efect acte și politici propriu-zise. De asemenea, este de remarcat aportul societății civile din R. Moldova în problema Transnistriei, care în ultimii ani a formulat diferite abordări și soluții în această chestiune. O ultimă inițiativă în acest sens este memorandumul din 20 iulie 2005 al unor membri ai societății civile.

Este foarte important ca soluționarea acestui conflict să nu mai fie lăsată exclusiv pe mâna unui număr mic de negociatori, a unor experți în manevre de culise și în târguri politice dubioase, deoarece această abordare a conflictului este exact ceea ce Moscova dorește. Încadrarea R. Moldova într-o politică activă, care nu este girată de UE, ci, mai degrabă, de SUA, determină ca relațiile moldo-române să devină o parte a obiectivelor strategice americane. Momentan, acestea coincid cu cele ale UE – care are, totuși, o conduită diferită de SUA în relațiile sale cu statele CSI, pentru a menaja susceptibilitățile Rusiei. România joacă roluri diferite în aceste două strategii. În cea americană, România are un rol de ancorare a R. Moldova la spațiul euroatlantic, în termeni mai degrabă geostrategici. Rolul de ancorare nu este perceput la Washington ca intrând automat în funcțiune, el depinzând de abilitățile diplomației române. Altfel spus, România trebuie să-și găsească singură un loc în soluționarea crizei transnistrene, prin negocieri directe cu Moscova și Kievul, nu prin intermediere americană. UE nu vede, însă, România ca un factor important în relațiile cu Moldova, promovând în poziția de parteneri preferențiali ai R. Moldova state precum Polonia și Lituania. Perspectivele românești de a influența în vreun fel evoluția situației scad odată cu îndepărtarea perspectivelor de aderare la UE¹².

k. Proiect transnistrean, via Moscova

La 9 septembrie 2005, Centrul de Strategii Politice al Universității Bertran Russel din Rusia a propus demilitarizarea completă a Republicii Moldova și crearea unei „uniuni statale” cu regiunea transnistreană pentru reglementarea definitivă a crizei din regiunea separatistă, transmitea BASA-press, citată de Mediafax. Centrul de Strategii a precizat într-un comunicat că proiectul este un „document propus de Rusia ca o completare la planul ucrainean

¹² Transnistria. Evoluția unui conflict înghețat și perspective de soluționare, Raport de analiză, Institutul „Ovidiu Sincrai”, (București: septembrie 2005).

de reglementare a conflictului”. Proiectul prevede crearea „statului Moldova”, format din Republica Moldova și Transnistria. Baza politico-juridică pentru această uniune va fi, în opinia autorilor proiectului, „demilitarizarea completă a Moldovei, crearea unor institute supranaționale democratice și acordarea unor garanții externe din partea terțelor state”. Principalul rol în reglementarea diferendului l-ar deține în continuare Rusia, Ucraina și OSCE. Oficialii de la Moscova au negat că s-ar afla la originea documentului¹³.

În alt context, liderii transnistreni au dat de înțeles că Rusia își dorește întreaga Republică Moldova, nu întâmplător enclava de la Tiraspol a constituit un factor descurajator rusesc, o mostră și o stafie a „imperialismului sovietic”. În anul 2008, unul dintre fondatorii regimului secesionist de la Tiraspol, Grigori Marakuța, întrebând de publicația rusă *Nezavisimaia gazeta* (Ziarul independent), dacă Rusia, în baza exemplului Transnistriei, caută un model universal de reglementare a conflictelor, aplicabil și în Georgia, a răspuns: „Bineînțeles, Rusia vrea ca toată R. Moldova, nu numai Transnistria, să fie în zona ei de influență geopolitică”. Iar la întrebarea: „și cum se poate realiza acest scop?”, Marakuța a răspuns scurt: „trebuie de lucrat!”.

Postul președinte al așa-numitului parlament de la Tiraspol, Grigori Marakuța, a mai declarat în interviul acordat publicației *Nezavisimaia gazeta* că nu împărtășește euforia și optimismul Președintelui Vladimir Voronin în ceea ce privește perspectiva reglementării diferendului transnistrean, or, Tiraspolul nu va accepta ideea de integrare a Transnistriei într-un stat unitar, precum dorește Chișinăul și Occidentul. Totuși, spune Marakuța, e mai bine să se discute la masa de negocieri, decât să se lupte în război. În opinia lui Marakuța, rezolvarea problemei transnistrene nu va avea loc în următorul an, pentru că inițiativele lui Voronin sunt influențate de alegerile parlamentare din 2009, dorind ca partidul său de la guvernare – Partidul Comuniștilor, să-și păstreze pozițiile. „Ce mai pot oferi comuniștii alegătorilor, după cel de-al doilea mandat? Or, lozinca lor principală a fost tocmai reglementarea conflictului transnistrean”¹⁴.

¹³ *Gardianul* (septembrie 2005).

¹⁴ „Marakuța: Rusia vrea toată R. Moldova”, 29 aprilie 2008, în: *Nezavisimaia gazeta*, moldova.org (moldova.org mai nota că Grigori Marakuța a acordat acest interviu în calitate sa de „secretar general al adunării interparlamentare a statelor nerecunoscute”).

2.2. Internaționalizarea soluționării diferendului

În anul 2005 majoritatea analiștilor politici au menționat că este nevoie de internaționalizarea conflictului, de modernizarea metodelor de soluționare a acestuia și crearea unui mediu favorabil pentru relansarea procesului de reglementare. Procedura reglementării poate fi realizată, în primul rând, prin schimbarea formatului de negocieri nefavorabil RM, incluzând în el România, UE și SUA. În această ordine de idei, relansarea organizației regionale GUUAM avea o însemnătate specială pentru statele aflate în conflicte identice – Georgia, Azerbaidjan, Armenia.

Administrația americană s-a pronunțat clar prin vocea președintelui Comitetului SUA pentru NATO Bruce Jackson, menționând că Transnistria este în mare parte o comunitate criminală și problema este decriminalizarea Transnistriei, nu recunoașterea acesteia.

Interesul UE pentru această regiune a devenit mult mai accentuat atunci când a fost semnat Planul de Acțiuni Comune cu Republica Moldova și prin crearea, în februarie 2005, a funcției de Reprezentant Special al UE pentru Moldova. Prin urmare, în această funcție a fost desemnat Adrian Jacobovits, care monitoriza forma și volumul contribuțiilor pe care le efectua UE în scopul soluționării conflictului transnistrean.

Importanța României în procesul de reglementare a conflictului se preconiza să crească în mod radical. Președintele României Traian Băsescu, din acea perioadă, se pronunța că România își dorește asumarea unui rol important în acest proces. Astfel, Traian Băsescu, la întâlnirea din anul 2005 de la Washington, cu președintele american George Bush, a menționat că România este în măsură și este interesată să se implice mai activ în procesul de reglementare. La fel și Uniunea Europeană, care deja își marcase granița comună cu Republica Moldova după integrarea României în anul 2007, a dovedit un interes particular în reglementarea conflictului și stabilirea statutului definitiv al Transnistriei.

Pe de altă parte, elita politică de la Tiraspol, asistată de Rusia, a menținut o situație instabilă în care regimul secesionist a avut doar de câștigat, întrucât „transnistrenii” preferă *status-quo*-ul oricărui model de agreement, dacă este sub cupola Rusiei. Administrația de la Tiraspol se afla în controlul deplin al afacerilor din zonă și al sectorului vamal de la

granița de Est a RM cu Ucraina. Aceasta le-a permis să profite nestingherit nu doar de pe urma afacerilor ilicite din interiorul regiunii, cât și de pe urma traficului de bunuri tranzitate prin Transnistria.

Nu o singură dată fostul șef al administrației separatiste de la Tiraspol Igor Smirnov a declarat că orice negocieri cu Chișinăul ar fi fără perspectivă. Același mediu ostil oricăror negocieri l-a remarcat și președintele în exercițiu al OSCE Dimitri Rupel¹⁵, menționând că administrația transnistreană este orientată mai mult spre trecut și istorie și mai puțin spre viitor.

Declarația Parlamentului Republicii Moldova cu privire la parteneriatul politic pentru realizarea obiectivelor integrării europene și aprobarea unanimă a documentelor din iunie-iulie 2005 reprezintă o decizie fundamentală și constituie instrumentul necesar pentru extinderea la nivel național a consensului în acest domeniu.

Promovarea măsurilor de consolidare a încrederii și securității, precum și întreprinderea măsurilor de susținere socială a populației din regiunea transnistreană sînt preocupări constante ale guvernului. Implementarea inițiativelor lansate, în acest sens, de către Președintele Republicii Moldova va contribui la crearea unor premise suplimentare pentru reglementarea conflictului.

A existat și există o politică de reintegrare din partea societății civile, cu un rol important în acest proces. Aprofundarea și extinderea dialogului existent cu organizațiile neguvernamentale (ONG) constituie una dintre prioritățile Guvernului. Experiența pozitivă de colaborare a instituțiilor guvernamentale și a Parlamentului cu ONG-urile urmează a fi instituționalizată în cadrul implementării Strategiei. Privită prin această prismă, Strategia pe termen mediu de soluționare a problemei transnistrene presupune conjugarea eforturilor Guvernului și Parlamentului cu susținerea societății civile pentru atingerea *soluției politice finale* a conflictului.

Soluția politică finală a diferendului transnistrean urmează a fi elaborată și aprobată într-un cadru multilateral al negocierilor, cu implicarea părților și subiecților internaționali. Promovarea soluției respective este un proces complex care presupune atingerea unui consens al actorilor implicați asupra viitorului statut al regiunii transnistrene în componența Republicii Moldova și delimitarea competen-

țelor între centru și regiune, precum și elaborarea unui set de garanții: garanții constituționale ale statutului Transnistriei și garanții juridice, economice și sociale pentru populația regiunii.

Ministerul Afacerilor Externe al Federației Ruse ne arată în studiul „Activitatea politică externă și diplomatică a Federației Ruse în anul 2007”, că, *de facto*, contrazice mai multe declarații ale Chișinăului în privința principiilor abordate în subiectul reglementării transnistrene, poziționându-se de partea separatiștilor transnistreni.

În documentul citat este elevat faptul că poziția dură a Chișinăului nu este acceptată de administrația transnistreană, ca parte a reglementării cu drepturi egale și a intenției de a obține rezolvarea doar în cadrul Constituției unitare a R. Moldova, ceea ce nu oferă temeiuri să se spere la depășirea grabnică al impasului în reglementare. Ministerul subliniază faptul că, pentru reluarea procesului de negocieri între Transnistria și Republica Moldova, sistat în martie 2005, la inițiativa Chișinăului, trebuie să se ajungă la un anume compromis, luând în calcul în egală măsură interesele celor două părți, să se renunțe la orice formă de presiune economică, să se ofere garanții corespunzătoare. Totodată, se menționează că Rusia și-a păstrat opțiunea față de rezolvarea politică a conflictului transnistrean, care înistă pe o respectare a integrității teritoriale a Republicii Moldova și pe baza elaborării unui statut special, garantat, sigur al Transnistriei¹⁶.

Concluzii

Conflictul de astăzi din Ucraina este o moștenire a tendințelor imperiale sovietice. Deși este un război previzibil, modul de desfășurare și termenele acestuia sunt greu de estimat, întrucât invazia rusă este irațională, fără motive solide și bazată pe ecurile combaterii rusofobe sau, altfel-zis, pe o dominare a „lumii ruse” în fostul spațiu postsovietic și în Europa Centrală. De obicei, cu impredictibilul sau iraționalul operează statele dictatoriale, agresoare, așa cum își dorea să facă Kissinger în perioada lui Nixon SUA. Să ne înțelegem că, de astăzi, așa-zisul „lac rusesc” la Marea Neagră nu va mai exista, iar arsenalul ajuns din SUA și UE le va demonstra rușilor forța coaliției democratice. Rușii lui Putin voiau un nod geostrategic în Insula Șerpilor, ca să poată asigura prin sistemul antiaerian parașutarea

¹⁵ „Political and security statewatch”, www.viitorul.moldova.org (martie 2005), 5.

¹⁶ „Moscova contrazice declarațiile lui Vladimir Voronin”, agenția DECA-press, (20 martie 2008).

ostașilor ruși în Odesa și Chișinău. Transnistria, văzută altădată ca un pod rusesc în Europa, a devenit vulnerabilă în urma izolării ucrainene și parțial a Republicii Moldova.

Context geopolitic dificil pentru actualitate. Pentru că mulți îl invocă legat de această problemă, că pe Henry Kissinger, trebuie să lămurim situația acestuia. În primul rând, înainte de a fi desemnat consilier prezidențial pentru securitate națională a SUA, acesta a colaborat intens cu serviciile speciale sovietice, prima direcție de informații, iar în ultimii ani, a fost sponsorizat și un mentor pentru Putin. Discursul său de la Davos nu a depășit reminiscentele trecutului. Pe de altă parte, există planul de încetare a războiului expus de Italia, inclusiv legat de disputele teritoriale, neutralitatea Ucrainei. Un plan pe placul liderului de la Kremlin. Ne întrebăm dacă Italia a recunoscut Ucraina și ce presupun aceste dispute teritoriale. În acest context, pozițiile lui Macron și Sholtz sunt inspirate din trecutul Primului Război Mondial, când Franța, cu ministrul Apărării Toma sau ministrul de Externe Paléologue, asistați de SUA, au învins Germania și au solicitat reparații de război, care au durat până

în 2010, cu o perioadă în care a condus Hitler. Germania fiind umilită, se pare că au apărut monștrii răzbunării. Din această perspectivă, Emmanuel Macron a menționat că nu ar trebui ca Putin să fie umilit, pentru ca criminalul să nu recurgă la gesturi și mai grave. Ucraina rezistă. E adevărat că în cazul victoriei Ucrainei se vor modifica multe pe bătrânul continent, iar rolul politic al acesteia, alături de cel al Poloniei, va spori enorm. Noi, abili, va trebui să ne înțelegem în această ecuație. De aceea Ucraina solicită ca proiectul *Intermarium* sau *B-9* să rămână funcțional și în viitor. Aici apare un clivaj între vechea Europă și noua Europă. Germania va asigura cu tancuri Ucraina, SUA a demarat procesul de trimitere a unor armamente cu rază lungă pentru a descuraja agresorul. Vorbeam recent despre întărirea rublei contextual și artificial, pentru că nu participă pe piața internațională. Importul s-a diminuat în Rusia cu 85 procente în aprilie. În contextul noilor aranjamente mondiale ca urmare a invaziei rusești în Ucraina, conflictul transnitrean a redevenit actual și a deschis o cutie a Pandorei în situația subregională al Mării Negre.

II.

CONSECINȚELE RĂZBOIULUI DIN 1992 PENTRU CETĂȚENII DE PE AMBELE MALURI ALE NISTRULUI - aspecte sociale, economice, politice, juridice, umanitare

ZONA TRANSNISTREANĂ A REPUBLICII MOLDOVA – AMENINȚARE LA ADRESA SECURITĂȚII NAȚIONALE

Svetlana CEBOTARI

Abstract

About three decades after the collapse of the Soviet Union and its independence, but also in the context of the war in Ukraine, the eastern part of the Republic of Moldova remains a topic of discussion in the speeches of Western and national political leaders. The events in 2014 in eastern Ukraine, culminating in the occupation of the Crimean peninsula by the Russian Federation, as well as the invasion or „special operation” of the Russian Federation in Ukraine conditioned the manifestation of an increased interest in the Transnistrian area. The Russian Federation’s aggression against Ukraine has brought the Transnistrian region of the Republic of Moldova back to the forefront. Positioned between Moldova and Ukraine, the Transnistrian area is a geopolitical consequence of the Cold War. The purpose of this article is to highlight the situation regarding the presence of military personnel, but also of Russian weapons in the Transnistrian area. The interests of the Russian Federation in the eastern part of the Republic of Moldova are also highlighted.

Keywords: Republic of Moldova, Ukraine, Transnistrian area, war, geostrategic interest

Introducere

La un interval de aproximativ trei decenii de la colapsul Uniunii Sovietice și de la obținerea independenței, dar și în contextul războiului din Ucraina, zona estică a Republicii Moldova rămâne a fi un subiect de discuții prezent în discursurile liderilor politici occidentali, dar și ale celor naționali. De asemenea, subiectul cu referire la zona estică a țării este prezent pe masa de lucru a reprezentanților comunității academice.

Evenimentele din 2014 soldate cu ocuparea Peninsulei Crimeea de către Federația Rusă, dar și invazia sau „operațiunea specială” a Rusiei în Ucraina la data de 24 februarie 2022 au condiționat manifestarea unui interes sporit față de zona transnistreană. Prezența la frontiera de Est a Uniunii Europene a Republicii Moldova, stat cu un *conflict înghețat* (sau așa-numita formațiune statală Trans-

nistria – „republica moldovenească nistreană” – r.m.n.), nerecunoscută pe arena internațională, timp de trei decenii reprezintă o amenințare atât la adresa securității regionale, cât și a celei naționale¹. Agresiunea Federației Ruse împotriva Ucrainei a readus în centrul atenției regiunea transnistreană a Republicii Moldova. Zona estică a Republicii Moldova, sau autodeclarata r.m.n. are o suprafață de 4 163 km, ceea ce constituie aproximativ 12% din teritoriul țării și o populație de aproximativ 505 153 locuitori (conform recensământului din 2014)². Având propria administrație: președinție, un parlament, o monedă, ca urmare a conflictului din 2 martie 1992, r.m.n. a dezvoltat structurile unui quasi-stat³.

Poziționată între Moldova și Ucraina, zona transnistreană reprezintă o consecință geopolitică a Războiului Rece. Regiunea separatistă transnistreană rămâne loială Federației Ruse [14]. Exploziile nerevendicate din data de 25 și 26 aprilie 2022 din regiunea transnistriană, în special în contextul războiului din Ucraina, sunt motive de îngrijorare. Cele două detonatii produse în Mayak, localitate în apropiere de granița cu Ucraina, cât și atacul cu lansator de grenade a sediului Ministerului Securității Publice din Tiraspol pot fi considerate „o încercare de creștere a tensiunilor” atât în regiune, cât și Republica Moldova⁴.

¹ José Ángel López Jiménez. *¿Es Transnistria la siguiente pieza en el proyecto del Kremlin de crear la Rusia Nueva?* (<https://www.diariosur.es/internacional/europa/transnistria-siguiente-pieza-20220504105149-ntrc.html>).

² Horia C. Matei, Silviu Negut, Ion Nicolae, *Enciclopedia Statelor Lumii* (București: Editura Meronia, 2016), 447.

³ José Ángel López Jiménez. *¿Es Transnistria la siguiente pieza en el proyecto del Kremlin de crear la Rusia Nueva?* (<https://www.diariosur.es/internacional/europa/transnistria-siguiente-pieza-20220504105149-ntrc.html>).

⁴ *Guerre en Ukraine: pourquoi la Moldavie craint un élargissement de l'invasion russe.* (https://www.lexpress.fr/actualite/monde/europe/guerre-en-ukraine-pourquoi-la-moldavie-craint-un-elargissement-de-l-invasion-russe_2172462.html).

Impactul zonei transnistrene a Republicii Moldova asupra securității regionale

Pentru o mai bună comprehensiune a impactului pe care poate să-l aibă zona transnistreană asupra securității regionale apare necesitatea de a reține principalele aspecte care impun acestei regiuni o atenție specială:

a) poziție geostrategică

Fosta Republică Sovietică Socialistă Moldovenească a avut o importanță aparte în planurile geopolitice și geostrategice ale Uniunii Sovietice în perioada Războiului Rece. Pe teritoriul RSSM aveau să fie dislocate unități militare din compunerea forțelor terestre ale Districtului Militar Odesa, precum și o parte importantă a forțelor terestre și aeriene subordonate direct Marelui Stat-Major al Armatei Sovietice de la Moscova. Celebra de-acum Armată 14 sovietică a fost creată în noiembrie 1956 ca urmare a comasării corpurilor de armată sovietică 10 și 24, care făceau parte din Districtul Militar Odesa. Misiunea ei principală era de a asigura supremația militară a Uniunii Sovietice asupra Europei de Sud-Est (România, Iugoslavia, Grecia și Italia) în cazul unui conflict militar cu NATO și de a efectua o ofensivă strategică pe teatrul de operațiuni militare din Balcani, intitulat Frontul de Sud-Vest în planurile de operații sovietice. Canalul Suez și coasta de nord a Africii constituiau, totodată, un al doilea obiectiv strategic al acestei armate care se constituia într-un vârf de lance al ofensivei Armatei Roșii în cadrul unui război împotriva NATO și a Europei.

În actuala clădire a Ministerului Apărării din Chișinău s-au aflat Comandamentele de Arme și Punctul de Comandă al Marelui Stat-Major sovietic pentru direcția Operativă Sud-Vest. Clădirea era înzestrată cu cele mai moderne și sofisticate sisteme tehnice și radio de spionaj și contraspionaj. În Republica Moldova, pe partea dreaptă a Nistrului, au staționat, până în 1998, două divizii motorizate de tancuri și o divizie de desant aerian, deservite de două aerodromuri militare pentru elicoptere și avioane de luptă de tip MIG-29. Pe teritoriul RSS Moldovenești se mai aflau subunități de rachete, baze de rachete cu rază medie de acțiune (rachete sol-aer și aer-sol), iar în zona Bălți și Ungheni erau amplasate unități militare de artilerie grea, unități genistice și de pionieri. În toate orașele mari (Chișinău, Bălți, Tiraspol, Tighina, Râbnîța, Dubăsari, Cahul, Florești etc.), precum și în localitățile mai mici, de-a lungul râurilor Prut și Nistru, se aflau

unități și subunități militare de infanterie motorizată dotate cu cele mai moderne mașini de luptă, de tip BTR și BMP-80. Aceste forțe terestre erau sprijinite de către unități din compunerea Armatei a 5-a a Aviației sovietice, subordonate nemijlocit Districtului Militar Odesa, precum și unități cu caracter de infrastructură ale Flotei Mării Negre care se aflau dislocate pe teritoriul RSSM. Forțele militare sovietice erau dublate de detașamentele „ALFA”, „DELFIN” și „DNESTR” ale KGB și GRU⁵.

Nici atitudinea negativă (interesul pe care l-ar putea prezenta spațiul respectiv în strategiile adversarului) față de Moldova nu are un suport întemeiat. Valoarea strategică redusă a Republicii Moldova este atestată de lipsa unei infrastructuri militare care ar putea fi folosită în cazul unui eventual conflict dintre Rusia și NATO. În plus, accesul Rusiei la Transnistria este blocat de Ucraina, care, în ultimul timp, a adoptat o politică diferită de cea a Rusiei vizând Republica Moldova. Nici prezența pe teritoriul Moldovei a trupelor ruse nu mai pare a fi un argument destul de convingător pentru a explica interesul rus față de Republica Moldova. În acest caz, Republica Moldova ar mai putea fi folosită de către Rusia pentru controlarea României și Ucrainei. Însă politica României din ultimul deceniu, cea de aderare la structurile de securitate euroatlantice și economice, nu lasă loc pentru diferite speculații privind modificarea vectorului politic extern⁶.

Un motiv care a făcut ca Federația Rusă să manifeste interes față de Republica Moldova a fost extinderea NATO spre Est, care a ajuns în Constanța, la 200 de kilometri de hotarele Moldovei⁷. Extinderea NATO din perioada *post-Război Rece*, în special cea din anul 2004, a dus la schimbarea arhitecturii securității europene, implicând și Republica Moldova într-un nou sistem de securitate⁸.

⁵ Forțele armate transnistrene, avangarda noului dispozitiv militar rus (<http://www.interlic.md/2007-11-26/3163-3163.html>).

⁶ Svetlana Cebotari. *Zona estică a Republicii Moldova în contextul intereselor Federației Ruse*. (Studia Universitatis Moldaviae: 2020), nr. 3 (133). <http://dspace.usm.md:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/3014/29.-p.253-260-Politologie.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

⁷ <http://www.publika.md/situatia-se-tensioneaza-in-tara-deoarece-moldova-se-afla-la-intersectia-de-interese-geopolitice-ale-occidentului>.

⁸ Nicolae Afanas. *Consecințele confruntării geostrategice Rusia-NATO pentru securitatea Republicii Moldova*, (<http://realismpolitik.wordpress.com/2014/02/13/consecintele-confruntarii-geostrategice-nato-rusia-pentru-securitatea-republicii-moldova/>).

Valurile de extindere din 1999 și 2004 au poziționat Republica Moldova în vecinătatea imediată a organizației euroatlantice, ceea ce nu a putut să treacă fără efect pentru complexul de securitate națională. Regiunea transnistreană are un rol primordial în confruntarea dintre Rusia și NATO pe dimensiunea sud-est europeană. Controlând această regiune, Federația Rusă a avut posibilitatea de a manipula conducerea Republicii Moldova, iar aceasta este o cale de a influența Ucraina, care, la rândul său, deschide posibilitatea de a menține influența în Europa de Est de către Rusia. SUA, conform declarațiilor președintelui V. Putin, creează amenințări pentru Rusia prin amplasarea unor elemente ale sistemului global american de apărare antirachetă în Polonia și România. În acest context, Rusia nu are nicio problemă cu instalațiile de la Deveselu, care nu constituie o amenințare pentru ea. Prezintă pericol pentru Federația Rusă fazele finale ale proiectului, adică faza a treia – amplasarea unui radar în Cehia și a unor interceptori în Polonia și faza a patra – desfășurarea unor interceptori care să poată anihila nu numai rachetele cu rază medie de acțiune, ca Shahab-3 iraniană, dar și rachete intercontinentale și, eventual, ar putea lansa desfășurarea unor elemente ale scutului pe orbită. În opinia conducerii Federației Ruse, aceste sisteme ar amenința echilibrul strategic global și, prin urmare, Rusia contestă întregul program, inclusiv fazele unu și doi. Deși i s-au dat asigurări că nu este îndreptat împotriva ei, Rusia continuă să susțină că scutul îi va afecta capacitatea de descurajare nucleară și a promis în repetate rânduri „o ripostă pe măsură”⁹.

Sistemul antirachetă de la Deveselu reprezintă o preocupare pentru Rusia, întrucât acesta este o garanție că România nu se va întoarce sub o altă sferă de influență rusească. Inițial, sub administrația lui George W. Bush, scutul antirachetă trebuia să fie amplasat în Polonia și Cehia. România împreună cu alte state și-au manifestat atunci nemulțumirea că această arhitectură nu protejează toate membrele NATO. Doar Nord-Vestul României ar fi fost protejat de un atac cu rachetă, iar statele membre ale NATO precum Bulgaria, Grecia sau Turcia ar fi rămas descoperite. Această formulă avea și dezavantajul diplomatic că irita Rusia. Sub administrația lui

Barack Obama, ecuația s-a schimbat brusc. Polonia și Cehia au ieșit din schemă, deși existau deja semnate tratate strategice de cooperare cu SUA. Arhitectura scutului a fost schimbată, fiind regândit ca un sistem care să cuprindă elemente navale și terestre (sistemul AEGIS pe crucișătoare în Marea Mediterană și interceptoare și radare în România, Turcia și eventual Bulgaria sau Grecia, conform unei telegrame Wikileaks de la București¹⁰).

Președintele V. Putin percepe elementele scutului de apărare antirachetă din România și Polonia drept amenințări la adresa securității statului. Scutul american antirachetă reprezintă unul din subiectele criticate de către Federația Rusă, de la inițierea proiectului. La baza militară de la Deveselu vor fi amplasate rachete de tip SM-3, care pot intercepta rachete balistice cu rază medie de acțiune (inclusiv rachetele intercontinentale iraniene Shahab-4 și Shahab-5 cu raze de 2 800 km și 4 300 km). În fazele 3 și 4 ale proiectului, elementele scutului urmează să fie substituite cu o rachetă cu o capacitate mai mare. Sistemul de apărare a fost conceput împotriva unor posibile atacuri cu rachete de mare capacitate din Iran sau din alte zone ale Orientului Mijlociu. De asemenea, în baza militară de la Deveselu va funcționa un radar Aegis SPY-1 și 24 de interceptoare SM-3 (Standart Missile-3) de tipul Blok IB. Sistemul Aegis, instalat pe nave militare sau pe platforme maritime, are rolul de a intercepta rachete cu rază scurtă și medie de acțiune. În prezent, există cel puțin 24 de sisteme Aegis instalate pe nave militare americane, patrulând în Oceanul Pacific și Marea Mediterană. Sistemul antirachetă NATO din Europa are obiectivul de a contracara amenințări reprezentate de țări precum Iranul. O altă componentă a sistemului antibalistic este sistemul terestru mobil de mare altitudine THAAD, instalat pe camioane militare¹¹.

În acest context, interesele Rusiei constau în a ține în sfera de influență Republica Moldova, nu doar Transnistria. Rusia are nevoie de un platou mai mare pentru prezența geopolitică în această regiune a Europei, pentru că vrea să stopeze apropierea NATO de granițele ei și să prevină formarea unui lanț de state dușmane din regiunea baltică până la

⁹ Constantin Cămpianu, *Avem scut antirachetă! Urmează reacția Rusiei*. (<http://www.romanalibera.ro/actualitate/eveniment/avem-scut-antiracheta--urmeaza-reactia-rusiei-264780>).

¹⁰ Svetlana Cebotari, op. cit.

¹¹ Vladimir Putin: *Scutul antirachetă din România și Polonia, amenințări americane pentru Rusia*. (<http://www.revis-ta22.ro/vladimir-putin-scutul-antiracheta-din-romania-si-polonia-amenintari-american-pentru-rusia-51566.html>).

Marea Neagră. La rândul său, NATO prin amplasarea scutului antirachetă pe teritoriul României, stabilirea relațiilor speciale cu Republica Moldova și Ucraina capătă posibilitatea de a controla frontiera de est a Rusiei și de a o transforma dintr-o putere euroasiatică în una asiatică¹².

De asemenea, Republica Moldova este importantă pentru Rusia prin localizarea sa geografică. Moldova este o țară în care se întâlnesc puterile occidentale, iar Moscova, cel mai probabil, va rămâne paralizată din punct de vedere politic pe termen scurt sau chiar mediu”, susține agenția americană Stratfor. Localizarea geografică a Moldovei o face importantă pentru Rusia, fiind o rută tradițională de invazie dinspre Sud-Vest și statele balcanice. Aceasta este situată în apropiere de portul strategic Odesa și peninsula Crimeea, unde Rusia, până în 2014, își staționează flota la Marea Neagră și face parte din rețeaua de tranzit de energie care leagă Rusia de Europa și Turcia¹³. Odată cu anexarea Crimeei de către Federația Rusă, a avut loc schimbarea accentelor, a avut loc creșterea rolului geostrategic al peninsulei, iar rolul geostrategic al Republicii Moldova pentru Rusia a scăzut. Deși se părea că importanța geostrategică a Republicii Moldova a scăzut, „operațiunea specială” a Federației Ruse în Ucraina a readus din nou în atenția comunității internaționale rolul pe care poate să-l dețină zona transnistreană în strategiile Rusiei.

Deși are loc diminuarea importanței geostrategice a Republicii Moldova pentru Federația Rusă, totuși, Rusia, conform prevederilor Concepției politicii externe din 12 decembrie 2016, consideră Moldova, conform articolului 58 din Concepție drept zonă pentru care Federația Rusă manifestă interes și se pronunță pentru păstrarea statutului special al zonei transnistrene¹⁴.

În contextul războiului din Ucraina, președintele ucrainean Volodimir Zelenski a afirmat că Rusia încearcă să destabilizeze Transnistria, care se învecinează cu sud-vestul Ucrainei, pentru a pleda pentru intrarea trupelor Moscovei în această zonă prorusă. De asemenea, comunitatea experților atât de peste hotare, cât și a celor din Republica Moldova avertizează asupra faptului că Federația Rusă nu a aban-

donat așa-numitul plan Norovossia (Anexa nr.1), despre care s-a vorbit foarte mult în 2014, când a fost anexată Crimeea. Atunci, Rusia, prin intermediul așa-numiților omuleți verzi, a încercat destabilizarea situației și în regiunea Odesa, dar și în Basarabia de sud și Bugeac¹⁵, iar în contextul războiului din Ucraina, planul rămâne a fi încă în vigoare.

b) prezența armamentului și a tehnicii militare ruse

Un aspect important care merită atenție reprezintă activitatea unor întreprinderi din zona estică a țării. Cele mai renumite sunt întreprinderile „Pribor”, „Metalorucav”, „Kirov Electrical Appliances”, complexul industrial „Electromaș” amplasat la Tiraspol și complexul industrial metalurgic și hidrolic din Râbnîța, care, sub acoperirea oficială de producere a aparatelor electrice și a obiectelor de uz casnic, s-au ocupat de producerea ilegală a armamentului (până la instaurarea Misiunii Uniunii Europene de Asistență la Frontieră în Moldova și Ucraina – EUBAM). Gama armelor ilegal fabricate în aceste complexuri industriale este variată. Astfel, printre modelele de armament fabricat ilegal în zona transnistreană pot fi menționate: multi-lansatoare de 20 tub, amplasate pe vehicule „Zil 131” și „Ural 365” (au fost exportate în zone conflictuale, ca, de exemplu, în Abhazia). De asemenea, sunt produse și alte modele de armament: lansatoare de grenade antitanc de modelul „Spig-7” și „Spig-9”, mine de 82 și 120 mm, lansatoare de mine portabile de 50 mm, modelul Katran. De asemenea, sunt fabricate ilegal revolvere de modelul Pm de 9 mm, Tt de 7,62 mm, Psm de 5,45 mm, arme de asalt Ak 47 Kalașnikov de 7,62 și de 5,45 mm, mitraliere compacte de 9 mm, lansatoare de grenade Pcela și Gnom, lansatoare de mine de model Vasiliok (unele dintre acestea au fost comercializate rebelilor ceceni), lansatoare de arme mobile de modelul Duga, lansatoare de grenade de modelul Npgm-40 destinate aplicării pe mitraliere de modelul Ask 74, lansatoare de mine de modelul 82 mm, mine anti-personal Pnd în înveliș din lemn, lansatoare de grenade de 40 mm model Gp-15¹⁶.

¹² Nicolae Afanas, op. cit.

¹³ *Forțele armate transnistrene, avangarda noului dispozitiv militar rus* (<http://www.interlic.md/2007-11-26/3163-3163.html>).

¹⁴ *Концепция внешней политики Российской Федерации 2016 года* (http://www.mid.ru/foreign_policy/news/-/asset_publisher/cKNonkJE02Bw/content/id/2542248).

¹⁵ Rosian Vasilo: incidentul din strâmtoarea Kerci readuce în discuție proiectul Novorossia (VIDEO), (<https://moldova.europalibera.org/a/rosian-vasiloi-incidentul-din-str%C3%A2mtoarea-kerci-readucece-%C3%AEn-discu%C5%A3ie-norovossia/29624280.html>).

¹⁶ Paolo Sartori, „La Transnistria chiave del Caucazo?” LIMES, în: *Rivista italiana di Geopolitica*, nr. 6 (Roma: L'Espresso, 2006), 75.

În acest context, prezintă interes și depozitul militar de la Cobasna, în apropierea orașului Râbnîța, aflat în nordul Transnistriei. Amplasat pe o suprafață de circa 132 ha, la depozitul militar de la Cobasna erau stocate circa 42 mii tone de armament convențional, muniții și material de război din perioada ex-sovietică. Localitatea Cobasna este la 2 kilometri distanță de granița cu Ucraina. În depozitul de muniții de la Cobasna din Transnistria se păstrează moștenirea de arme a fostei Armate a 14-ea a Uniunii Sovietice, dar și o parte din armamentul din fosta RDG și Cehoslovacia: în prezent aici sunt stocate peste 20 000 de tone de muniții. În perioada sovietică, depozitul de la Cobasna era cunoscut ca depozitul nr. 1411 de muniții de artilerie, reprezentând arsenalul strategic al Districtului militar Sud-Vest al URSS. Cea mai mare parte a munițiilor a fost stocată aici după retragerea trupelor sovietice din fosta Republică Democrată Germană (RDG), Cehoslovacia și alte țări din fostul Pact de la Varșovia¹⁷.

Experți de la Academia de Științe a Moldovei au efectuat unele analize și estimări, încă în anul 2005, în funcție de datele cunoscute despre conținutul și cantitatea munițiilor depozitate în stânga Nistrului. Astfel, conform studiilor efectuate de către experții AȘM, în caz de deflagrație, puterea exploziei s-ar putea echivala cu cea a unei bombe atomice similare celei aruncate peste Hiroșima. O eventuală explozie a depozitului militar din Cobasna poate fi comparată cu detonarea unei bombe nucleare de o capacitate de 10 kilotone, care a fost aruncată peste orașul Hiroșima în anul 1945¹⁸.

O eventuală explozie a depozitelor poate conduce la distrugerea pereților de cărămidă, a structurilor de beton armat din localitățile care se află la o distanță de 4,5 kilometri de epicentru. După explozie se va forma un crater cu o rază de 1,5 kilometri și cu o adâncime de 75 de metri. Cu toate acestea, în condițiile în care în Cobasna se află într-un mediu rural, raza de acțiune a exploziei poate ajunge la 40-50 de kilometri, inclusiv până la Or-

hei. De aceea, efectele exploziei pot fi comparate cu prejudiciile aduse de un cutremur de 7-7,5 grade. De asemenea, conform estimărilor. De asemenea, conform poziției experților, explozia depozitului de muniții din satul Cobasna va conduce la afectarea populației, la o catastrofă umanitară și ecologică în regiunea de nord-est a Republicii Moldova și pe teritoriul Ucrainei pe o suprafață de la 500 până la 3000 de kilometri pătrați. Reciclarea și evacuarea armamentului este în acest caz singura posibilitate de a preveni orice explozie spontană a munițiilor ce se află în depozitele militare din Transnistria¹⁹.

Actualmente, Moscova menține pe teritoriul regiunii transnistrene circa 20 mii tone de muniții. Aceste muniții și trupe militare urmau să fie retrase necondiționat și complet de pe teritoriul Republicii Moldova până în 2002, în conformitate cu Tratatul cu privire la Forțele Armate Convenționale în Europa (FACE) și Declarația Summitului OSCE de la Istanbul din 1999. În 2007, Rusia și-a suspendat participarea la Tratatul FACE, iar acum condiționează retragerea completă a munițiilor și trupelor sale din Republica Moldova, tergiversând soluționarea conflictului transnistrean, poziție care nu coincide cu cea a Chișinăului, axată pe retragerea completă și necondiționată a munițiilor și trupelor militare. O parte a armamentului convențional a fost retrasă de către Rusia, sau a fost traficată și comercializată ilegal în diferite părți ale lumii. În componența forțelor militare și celor paramilitare din Transnistria se află 16 mii de efective, subdivizate în 4 brigăzi de infanterie motorizată dislocate la Tiraspol, Râbnîța și Dubăsari, dotate cu aparatură și tehnică avansată. Complexul dispune de 18 tancuri, 107 blindate, 73 de tunuri, 46 de instalații antiaeriene și 173 de unități anticar. Flota aeriană este compusă din 9 elicoptere Mi-8T, 6 elicoptere Mi-24, elicoptere Mi-2 și avioane An-2, An-26 și Yak-18²⁰. Oficial, în zonă ar fi în jur de 1 200 de militari ruși. În contextul conflictului din Ucraina, presa de la Kiev a

¹⁷ *Transnistria susține că au fost trase focuri de armă dinspre Ucraina asupra depozitului de muniții al armatei ruse de la Cobasna* (<https://www.digi24.ro/stiri/externe/transnistria-sustine-ca-au-fost-trase-focuri-de-arma-dinspre-ucraina-asupra-depozitului-de-munitii-al-armatei-ruse-de-la-cobasna-1919373>).

¹⁸ *Ce fel de muniții se află în depozitul de la Cobasna?* (<https://timpul.md/articol/ce-fel-de-munitii-se-afla-in-depozitul-de-la-cobasna-159067.html>).

¹⁹ *Pericolul de la Cobasna: În caz de deflagrație, puterea exploziei ar putea echivala cu cea a unei bombe atomice, aruncată pe Hiroșima* (<https://unimedia.info/ro/news/c310d0072e2328e4/pericolul-de-la-cobasna-in-caz-de-deflagrație-puterea-exploziei-ar-putea-echivala-cu-cea-a-unei-bombe-atomice-aruncata-in-hirosima.html>).

²⁰ *R. Moldova și Federația Rusă: Parteneriat strategic versus Parteneriat realist, previzibil și viabil* (<http://www.timpul.md/articol/r-moldova-i-federatia-rusa-parteneriat-strategic-versus-parteneriat-realist-previzibil-si-viabil-32858.html>), 78.

scris că în Transnistria ar fi prezenți cel puțin 5 mii de militari²¹.

De asemenea, este de menționat faptul că, actualmente în zona estică se află următorul efectiv: 1. Ministerul apărării și Statul major, compania de pază or. Tiraspol cca 200; 2. Brigada 1 infanterie moto or. Tiraspol 700; 3. Brigada 2 infanterie moto (Centrul de instruire) or. Bender 600; 4. Brigada 3 infanterie moto or. Râbnița 420; 5. Brigada 4 infanterie moto or. Dubăsari 450; 6. Batalionul de tancuri independent staționat în s. Vladimirovca 120; 7. Batalionul independent destinație specială or. Tiraspol 100; 8. Regimentul de artilerie independent s. Parcani cca 200; 9. Regimentul de artilerie antiaeriană or. Tiraspol cca 200; 10. Detașamentul de aviație independent or. Tiraspol cca 150; 11. Batalionul de transmisiuni independent or. Tiraspol cca 200; 12. Batalionul de geniu independent s. Parcani cca 220; 13. Bază tehnică de aviație or. Tiraspol; 14. Bază de reparație or. Tiraspol; 15. Batalionul de reparație independent or. Tiraspol; 16. Centrul de instruire al Brigăzii 4 de infanterie s. Afanasievca cca 200; 17. Forțele de menținere a păcii s. Vladimirovca 450. Făcând un calcul, actualmente, în zona estică este prezent un potențial de circa 4500 unități tehnice militare²². În prezent formațiunile militare ale a.z. RMN sunt structurate în conformitate cu doctrina militară proprie nr. 686 adoptată la data de 17 februarie 2016²³, care prevede menținerea unităților cu efectiv redus, dar capabile să-și tripleze efectivul în caz de necesitate. Astfel, fiecare brigadă de infanterie include subunități de comandament, pază și asigurare desfășurate (care asigură activitatea cotidiană a unității), precum și câte un batalion desfășurat de infanterie (care asigură instruirea recruților și formarea permanentă a rezervei militare). În caz de pericol militar, se prevede desfășurarea unităților până la statele de război. Baza materială a formațiunilor militare a.z. RMN o constituie tehnica de luptă, armamentul, echipamentul, munițiile și alte surse materiale transmise de la unitățile militare ale Armatei a 14-a atât în timpul conflictului armat din anul 1992, cât și în perioada următoare.

²¹ *Ibidem*.

²² *Aspectul militar în soluționarea conflictului din zona de est a Republicii Moldova* (Chișinău: Institutul de Politici Publice, 2001).

²³ Указ об утверждении Военной доктрины Приднестровской Молдавской Республики № 636, 17 февраля 2016 г. (<http://pravo.pmronline.com/View.aspx?id=uEP%2FDPSm6uyslTsr0AwjzQ%3D%3D>).

La înzestrarea formațiunilor militare ale Ministerului apărării se află: tancuri T-64 – 18 un.; mașini de luptă blindate – 84 un.; BTR-60 – 24 un.; BTR-70 – 26 un.; BTR-80 – 11 un.; BTR-D – 12 un.; BRDM – 7 un.; BMP – 3 un.; MTLB – 1 un. Piese de artilerie circa 10 un: obuziere autopropulsate 122 mm tip „Gvozdika” – 18 un.; tunuri antitanc 100 mm MT12 – 16 un.; tunuri 85 mm – 12 un.; aruncătoare de mine M120 – 45 un.; aruncătoare de mine 82 mm – 40 un.; sisteme de lansare a proiectilelor reactive BM-21 „Grad” – 20 un. Tunuri antiaeriene – 49: de calibrul 100 mm tip AZP100 – 10 un., de calibrul 57 mm tip C-60 – 12 un.; de calibrul 23 mm tip ZU 23-2 – 24 un.; „Alazani” – 3 un.; sisteme de rachete antiaeriene complexe de apărare antiaeriană de rază medie (1-18 km) de tip Osa – 2 complete; complexe de apărare antiaeriană de rază mică (0,3-5km) de tip Igla – circa 40 de unități complexe de rachete antitanc de tip „FAGOT” circa 30 un.; armament cu glonț circa 20 000 un. Subunitățile de aviație au la înzestrare: 6 elicoptere MI-8T; 2 elicoptere MI; 1 avion AN-26; 4 avioane AN-2 (2 la conservare); 2 avioane IAK-18 (50), 10 avioane IAK-52. Elicopterele MI-8T sunt dotate cu instalații pentru lansarea rachetelor de tip „NURS”.

În gestiunea Ministerului Afacerilor Interne se află trupele de interne care sunt destinate pentru paza obiectelor de stat și îndeplinirea diferitor sarcini de serviciu și de luptă. În componența trupelor de interne sunt: Batalionul Destinație Specială „Dnestr”, dislocat în orașul Tiraspol, 2 detașamente de patrulare Prevomaisk și Parcani, 7 secții de miliție de patrulare, Batalionul «Dnestr» este subordonat direct ministrului afacerilor interne al a.z. RMN. Efectivul dispune de circa 400 de persoane. În zona estică a Republicii Moldova este prezent armament: aruncătoare de mine de calibrul 82 mm, aruncătoare de grenade antitanc, mitraliere, pistoale-mitraliere, puști cu lunetă etc. Efectivul total al subunităților trupelor de interne are în subordine circa 700 de persoane. O altă instituție care dispune de forțe militare este Ministerul Securității de Stat al așa-numitei „Republici Moldovenești Nistrene”. În componența acestei instituții sunt următoarele forțe care fac parte din Forțele armate ale RMN: batalionul cu destinație specială „Delta” (dislocat în orașul Tiraspol). Efectivul acestuia este de 150 de militari. De asemenea, în gestiunea Ministerului se află armament: mașini blindate, aruncătoare de grenade, arme ușoare etc.

Componentă a forțelor Ministerului mai este și Regimentul căzăcesc de grăniceri independent (dislocat în orașul Tiraspol) cu un efectiv de 300 de militari. De asemenea, Regimentul este înzestrat cu armament de infanterie și circa 20 de transportoare blindate de tip BTR-60, BTR-70. Alte forțe militare prezente în zona transnistreană sunt trupele de grăniceri formate dintr-un Detașament de instrucție (dislocate în orașul Tiraspol), 7 comenduri (Camenca, Râbnița, Dubăsari, Grigoriopol, Bender, Tiraspol, Slobozia), 29 de pichete de grăniceri și 30 de posturi de control de frontieră. În zona transnistreană este prezent armament: mașini de luptă blindate, aruncătoare de mine, aruncătoare de grenade, arme ușoare și un efectiv militar de circa 1500 de persoane²⁴. De asemenea, în zona transnistreană sunt prezente trupele de cazaci din Regiunea Mării Negre (ЧерноморскоеКазачьеВойско). Trupele de cazaci constituie rezerva principală a FA ale a.z. RMN. În organizația «Черноморскоеказачьевоиско» intră 7 districte de cazaci, constituite după principiul teritorial și care întrunesc cazacii din localitățile (stanițele) apropiate. Componenta acestora este următoarea: districtul 1 de cazaci (orașul Camenca); districtul 2 de cazaci (orașul Râbnița); districtul 3 de cazaci (orașul Dubăsari); districtul 4 de cazaci (orașul Grigoriopol – stanițele Grigoriopol, Crasnaia Gorca, Bâcioc); districtul 5 de cazaci (orașul Bender); districtul 6 de cazaci (orașul Tiraspol – stanițele: Centrală, de Vest, Balca); districtul 7 de cazaci (orașul Slobozia – stanițele: Sucleia, Slobozia, Glinoe, Dnestrovsk). Cazacii satisfac serviciul militar în: 1) regimentul căzăcesc de grăniceri din componența Ministerului securității de stat și 2) batalionul de infanterie motorizată al brigăzii 1 de infanterie moto a Ministerului apărării. Numărul cazacilor care pot fi mobilizați atinge cifra de 3 000 de oameni (numărul total al cazacilor și membrilor de familie constituie circa 10 000 de oameni). Efectivul Comandamentului militar al trupelor de cazaci în număr de 30 de persoane îndeplinesc serviciul militar permanent. De asemenea, trupele de cazaci intră în componența uniunii ruse a Sovietului Cazacilor, la lucrările căreia atamanul cazacilor din regiune participă în permanență. Corpul apărării teritoriale (miliția populară și apă Corpul apărării teritoriale (miliția populară și apărarea civilă)

(народное ополчение) (format în baza decretului lui I. Smirnov din 17 martie 1992) și apărarea civilă (formată în 1992) sunt rezerva Forțelor armate ale a.z. RMN și sunt structurate în batalioane teritoriale. Pe timp de pace miliția populară și apărarea civilă are state majore permanente dislocate în centrele raionale. Desfășurarea batalioanelor se efectuează în caz de pericol militar sau pentru concentrări și aplicații de instrucție. Statul major al batalionului este completat cu efectiv permanent de la comandant de batalion până la comandant de companie. Efectivul statului major este de circa 20 de persoane și dispune de armament de circa 150 de pistoale-mitraliere. De asemenea, efectivul statului major desfășoară în permanență exerciții de pregătire de luptă cu comandanții de batalion, companie. Miliția populară și apărarea civilă dispune de o structură proprie: Statul major al Corpului de miliție populară (Tiraspol) și 5 state majore ale batalioanelor teritoriale (Râbnița, Dubăsari, Grigoriopol, Bender, Parcani), Efectivul permanent al Corpului apărării teritoriale (a.z. miliție populară și apărarea civilă) constituie până la 300 de persoane, majoritatea fiind ofițeri în rezervă. După completarea batalioanelor cu efectiv în caz de pericol militar, Corpul apărării teritoriale poate atinge cifra de 2 000 de persoane. De notat că Batalionul independent de tancuri din componența GOTR include 80 de tancuri. Aceasta este cantitatea care corespunde unui regiment atât după standardele ruse cât și după standardele europene. De asemenea, Batalionul independent de tancuri din componența FA RMN include 18 tancuri ce corespunde structurii a două companii²⁵ (Anexa nr. 2).

Concluzii

Anul 2022 este anul nu doar când se împlinesc opt ani de la emergența războiului ruso-ucrainean, dar este anul care marchează direct securitatea internațională, regională, dar și cea națională. Războiul din Ucraina devine o amenințare directă la adresa securității internaționale, inclusiv și la adresa securității Republicii Moldova. Astfel, analizând rolul, dar și impactul pe care poate să-l aibă zona transnistreană asupra securității regionale, este de menționat faptul că pentru Federația Rusă zona transnistreană a Republicii Moldova reprezintă o

²⁴ Aspectul militar în soluționarea conflictului din zona de est a Republicii Moldova (Chișinău: Institutul de Politici Publice, 2001).

²⁵ Aspectul militar în soluționarea conflictului din zona de est a Republicii Moldova (Chișinău: Institutul de Politici Publice, 2001), 28-31.

zonă de interes geostrategic, iar acest interes este determinat de următoarele necesități: păstrarea pozițiilor strategice ale Rusiei în estul Europei și păstrarea legăturii cu complexul militar-industrial din zona transnistreană.

În acest context, în scopul soluționării cât mai rapide a situației din regiune apare necesitatea uni-

rii tuturor eforturilor de către comunitatea internațională. De asemenea, În contextul războiului ruso-ucrainean, Chișinăul și Tiraspolul trebuie să ducă un dialog politic deschis cu referire la neadmiterea escaladării unei situații care ar condiționa apariția unor noi amenințări la adresa securității regionale, inclusiv a celei naționale.

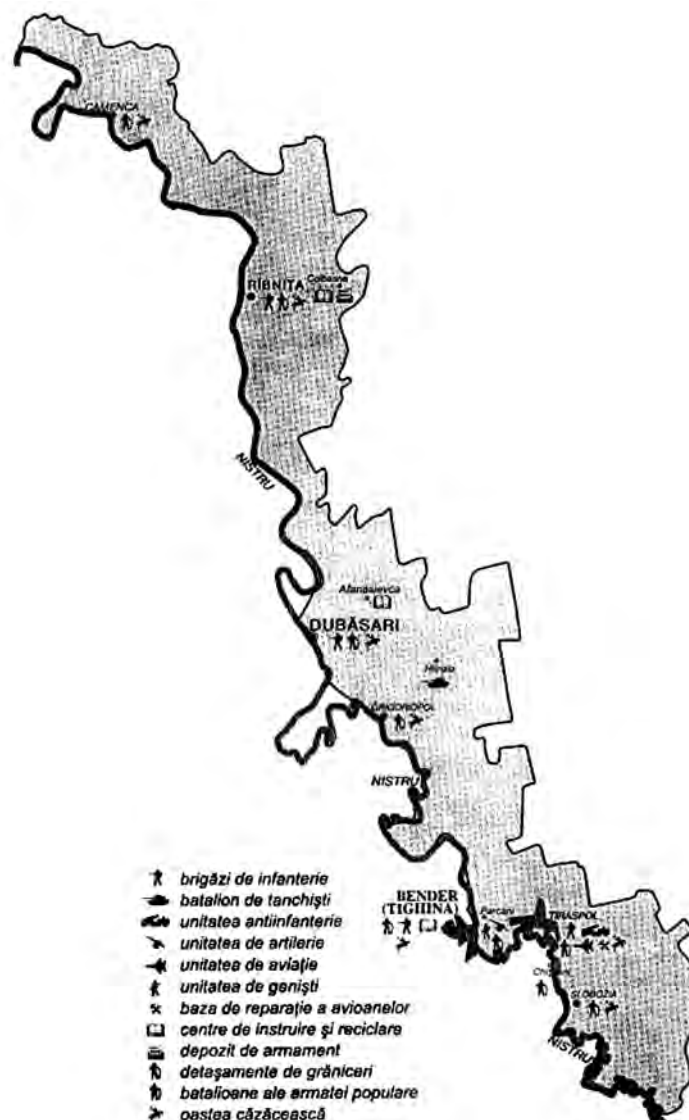
ANEXE:

Anexa nr. 1. Proiectul „Novorossia”



Sursa: <https://moldova.europalibera.org/a/26578531.html>

Anexa 2. Amplasarea bazelor militare ruse pe teritoriul Transnistriei



Sursa: *Observator economic*, nr. 9 (2001), 10.

THE ENERGY FACTOR IN THE TRANSNISTREAN REGION OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA

Carolina BUDURINA-GOREACII

Abstract

Since the declaration of „independence in 1992”, the Transnistrian region has received economic, political and military support from Russian Federation. Regarding the energy factor, the Transnistrian region has always been favored in its relationship with Russia, and the issue of natural gas supply has often been the „apple of discord” between the Republic of Moldova and the Russian Federation. Next, we aim to analyze the evolution of the energy factor in the Transnistrian region, to highlight the main causes that contributed to the aggravation of the energy crisis in the Republic of Moldova at the end of 2021, but also to underline the place of the Transnistrian region in this unpleasant situation for our country. At the same time, we intend to draw some conclusions, but also to offer some future scenarios that would contribute to solving the Republic of Moldova’s crisis in full Covid 19 pandemic, as well as the economic problems facing the country at this time.

Keywords: Transnistrian region, natural gas, debt, MoldovaGaz, energy crisis.

MoldovaGaz was founded in 1999, and Gazprom holds 50% of the shares (US \$ 145.3 million), the Public Property Agency of the Republic of Moldova 35,33% (US \$ 102.7 million), the left bank of the Dniester region 13.44% (US \$ 39 million), individuals and legal entities 1,23% (US \$ 3.5 million).

„The Transnistrian region not only consumes much of the natural gas transported by Gazprom to Moldova, but also refuses to pay for it”, say Moldovan politicians, who believe it is another form of support for the separatist region by the Kremlin. „Since this separatist phenomenon exists, the Transnistrian region has not paid for a cubic meter of gas it has consumed. All the money raised for gas deliveries to customers in the separatist region goes to their budget and is used by the separatist government for social purposes, as payments to maintain the regime”, said Mr. Ion Sturza, a politician and former Moldovan prime minister. He

explained that much of Moldova’s Soviet-era heavy industry is placed in the Transnistrian region. This is in constant need of energy. For example, Moldova Steel Works, from Răbnița/Transnistria, consumes 60 percent of all gas consumed in Moldova. The US Administration for Energy Information has confirmed that the Transnistrian region „contains the majority of Moldova’s energy production capacity and heavy industry”.

While the Transnistrian region benefits from local gas revenues, MoldovaGaz, the Moldovan gas company, is billed for every cubic meter of gas and is held responsible for its payment.

Russia and the Transnistrian region hold control – with 51% and 13%, respectively – in MoldovaGaz, the state-owned company of the Republic of Moldova, to which Russian Gazprom says that our country owes US \$ 709 billion for non-payment of Gaz consumption. There are not only questions and doubts about the real amount that Moldova owes Gazprom, but also about who is responsible for generating most of this debt. Some point to TiraspoltransGaz, which is the Transnistrian region’s gas company of the unrecognized government from Transnistrian region¹.

In the last two decades, the governments of Chisinau have declared the debt of the left bank, regarding gas consumption, is only the debt of the Tiraspol regime and this is to be paid by those there. What is certain is that these debts are part of the negotiations between Moldova and the Russian Federation, on the platform of the Moldovan-Russian Joint Intergovernmental Commission and this equation does not include the separatist regime. This is because the regime has no legal power. Thus, the debt of the left bank remains the problem of the Republic of Moldova and more precisely of the taxpayers on the right bank.

¹ Vulcan D., „Gazprom – Moldova, nou contract de furnizare a gazelor. Separatistii pro-ruși, acuzați că au umflat facturile”. Published on 30.10.2022. [online] <https://romania.europalibera.org/a/moldova-gaz-ru-sia/31534769.html> (Accessed on 12.02.2022).

This separation of debts from a common portfolio seems to be only at the declarative level and is accounted only by MoldovaGaz, for which the state has not carried out any audit since its creation. In order to understand why this is happening, it is enough to see the shares in MoldovaGaz and who actually runs this joint stock company.

As noted above, MoldovaGaz has only 35.3% of the share package, 13.4% – the regime on the left bank of the Dniester, 1.3% is owned by individuals, and the rest belongs to Gazprom controlled by the Russian state. Thus, in real terms, MoldovaGaz should be called Gazprom Moldova, because the current name would lead people to believe that MoldovaGaz is a state-owned company, where the Chisinau government is pulling the strings. The package held by the Republic of Moldova is one that would block certain actions that would harm the country, but it is not enough to allow the Court of Accounts to audit the company. The Court can only check private companies with majority state capital.

The solution that the parliamentary majority of the Action and Solidarity Party (ASP) thought to apply in this case, would be the adoption of a special law that may the Court of Accounts intervene, as well as force the company to make available its accounting data. However, this law is not yet at the level of a legislative initiative.

The problem of accumulating gas debt is a major one, because the scheme of its accumulation continues. On September 30, 2021, when the last report of the Russian concern Gazprom was published, the debt of the left bank reached US \$ 7,298,229,266. To this is added US \$ 1.2 billion sold by Gazprom to Factoring Finance in 2005. This sum is about 2/3 of Moldova's GDP.

As the issue continues to be debated, the political elites in Chisinau forget three episodes in the past in which Moldova paid its left bank debt in 1997, 2000 and 2001 from the country's state budget. The amount paid is US \$ 240.4 million.

In this context, in order to pay off its gas debt in 1997, Moldova proposed obligations in exchange for money. Thus, Gazprom used US \$ 130.2 million of Moldova's obligations to pay off the left bank debt. In the year 2000, the Government of the Republic of Moldova assumed the payment of a debt of US \$ 90 million, of which US \$ 63 million was used by Gazprom to pay off the debt of the left bank without Moldova wanting it. In 2001, in exchange for the 50% share obtained in MoldovaGaz, Gaz-

prom obtained US \$ 59.9 million, of which \$ 47.2 million – the money of the state of the Republic of Moldova was used to cover the debt of the left bank.

In all acts and decisions of the Government in which Moldova transferred either obligations or the share of MoldovaGaz in exchange for debt settlement is mentioned as the paying party only the Republic of Moldova, namely from the fact that the Transnistrian region, legally, is part of the state. According to experts, this aspect could put the debt of the left bank on the shoulders of the Moldovan state budget.

About 90% of MoldovaGaz's debts to Gazprom are due to non-payment of the gas bill by the separatist authorities in Tiraspol. MoldovaGaz is the company that delivers Russian gas to the separatist region, where Gazprom holds the majority stake.

At the same time, the representatives of the Transnistrian region state that the historical debt for Russian gas supplied to the Transnistrian separatist region has reached seven-billion-dollar mark and that this is a commercial issue between Gazprom and MoldovaGaz. Tiraspol has not paid for Russian gas since 2006. The money is accumulated on the so-called „gas account”, from where it is used by the Transnistrian separatist authorities for other needs such as the payment of pensions and allowances².

According to statistics provided by MoldovaGaz, the Republic of Moldova consumed about 3 billion cubic meters of natural gas in 2018, which was 8.4% more than in 2017. The Transnistrian region consumed the most – 1.810 billion cubic meters of gas, 0.680 billion cubic meters more than the right bank. MoldovaGaz explained that this increase, both on the left and on the right bank of the Dniester, was due to the reduction of the gas price, the increase of the pipeline network and, consequently, the number of consumers by 2%. A condition invoked by the gas supplier from the Republic of Moldova was „low temperatures in the cold period of 2018 compared to 2017”.

If we talk about the Republic of Moldova, the right bank of the Dniester, the largest consumer is the heat and electricity sector, which consumes

² Necșuțu M., *Transnistria: Krasnoselski pune în cărca Republicii Moldova datoria istorică de șapte miliarde de dolari pentru gazele Gazprom*. Published on 25.09.2022. [online] <https://www.g4media.ro/transnistria-krasnoselski-pune-in-carca-republicii-moldova-datoria-istorica-de-sapte-miliarde-de-dolari-pentru-gazele-gazprom.html>. (Accessed on 12.02.2022).

about 40% of imported gas. Therefore, the biggest factor that conditions the consumption is the outside temperature. In this case, MoldovaGaz's explanations about the right bank are credible. On the other hand, this increase in consumption seems strange given the fact that the population of the Republic of Moldova decreases every year. It is estimated that about 106 people leave their country every day. During the same period, the Cuciurgan Thermal Power Plant (Moldavskaia Gres) consumed 1.112 billion cubic meters of gas in 2018, while in 2017 its consumption was 0.999 billion cubic meters, which represents an increase of 11,2%.

It should be noted that in the Transnistrian region, in addition to the Cuciurgan Thermal Power Plant, also Sheriff holding Plant and Tirotex-Energo operates on gas. Both are working on Russian gas supplied by MoldovaGaz. Tiraspol does not pay the consumed gas, the entire debt, over 7 billion dollars being accumulated on the shoulders of MoldovaGaz. This increase in gas consumption on the right bank was mainly due to the 20.3% reduction in average gas supply prices for all categories of final consumers.

According to data published by Gazprom, MoldovaGaz's debt to the Russian concern rose to US \$ 6.44 billion in 2019, US \$ 230 million more than at the end of last year. It should be noted that over 90% of these debts belong to the separatist region, which has not paid for gas for 12 years³.

The gas crisis of 2021 has put pressure on both Moldova and Gazprom, so it has been decided that they will audit MoldovaGaz's debts in the first part of 2022. This will require the joint selection of an independent company.

MoldovaGaz is listed as the founding company of several gas distribution companies, including TiraspolTransgaz, which, de facto, owns all the gas assets on the left bank of the Dniester. This company has to collect the money for the consumed gas and then transfer the amounts to the accounts of MoldovaGaz and the latter to Gazprom. After theoretically going through this route, debts would not accumulate, but, as are all the processes related to the uncontrolled region, de facto, everything happens differently.

TiraspolTransgaz is no longer functional on the left bank of the Dniester, as all its responsibilities are exercised by TiraspolTransgaz – Pridnestrovie created by the so-called Transnistrian Moldovan Republic.

The separatist authorities decided in 2005 to dispossess MoldovaGaz's subsidiary company of patrimony in favor of „TiraspolTransgaz – Pridnestrovie”. Moldova has not recognized and does not recognize „TiraspolTransgaz – Pridnestrovie”, so it continues to sign gas supply contracts with Tiraspoltransgaz, which cannot exercise any attribution on the left bank of the Dniester and is used by Transnistrians only for the annual signing of the contract.

Leonid Stankov is currently in charge of TiraspolTransgaz-Pridnestrovie, working firstly as a security guard to director. Leonid Stankov is the director of TiraspolTransgaz-Pridnestrovie LLC and he is also the director of TiraspolTransgaz LLC. Importantly, both TiraspolTransgaz and TiraspolTransgaz-Pridnestrovie are run by the same person. Leonid Stankov is the one who signs documents annually, makes reconciliations, agrees on volumes and prices with MoldovaGaz.

As is well known, domestic tariffs in the Transnistrian region do not cover the market price of gas, and all proceeds from the sale of gas are accumulated on the so-called „special gas account”, after which the operator transfers them as a loan to the budget of separatist region.

According to MoldovaGaz, the company is currently trying to recover the assets of the Tiraspoltransgaz-Pridnestrovie LLC, but the bailiffs do not have judiciary power on the left bank, as well as on the right bank, to be able to seize the properties taken in 2006. Newer, the company TiraspolTransgaz tried to obtain from the National Agency for Energy Regulation (NAER) a license for the supply of natural gas. However, NAER refused to grant it a license because TiraspolTransgaz was transporting the gas, not supplying it.

Transnistrians are trying to obtain a license so that they can conclude a direct contract with Gazprom, then this will allow the Russians to no longer depend on MoldovaGaz and the right bank to deliver gas to the Transnistrian region. What is certain is that, according to the gas import contract, MoldovaGaz is obliged to deliver gas to the left bank and to accumulate debts to Gazprom. According to point 2.8 of the Agreement no. 1, in the 2006 Gas

³ *Transnistria consumă, Moldova plătește; Cui îi pasă?*. Published on 05.10.2019. [online] <https://www.jurnal.md/ro/news/de507aabf0e9689b/transnistria-consuma-moldova-plateste-cui-ii-pasa.html>. (Accessed on 12.02.2022).

Supply Agreement, MoldovaGaz cannot interrupt the gas supply to the Transnistrian region without the written consent of Gazprom. In fact, Gazprom is forcing MoldovaGaz to deliver debt on the left bank of the Dniester, thus legalizing the financing of the unconstitutional regime in Tiraspol⁴.

Consumers on the right bank of the Dniester pay 11 lei and 8 bani (taxes included) for one cubic meter of gas. According to TiraspolTransgaz, which is responsible for the supply of natural gas in the Transnistrian region, domestic consumers on the left bank of the Dniester pay in 2021 a tariff of 0.81 rubles per cubic meter of natural gas, if they use up to 500 m³, or 1,12 rubles, if using more. If we translate into lei, it turns out that the population on the left bank of the Dniester pays between 0,78 bani and 0,98 bani for a cubic meter of gas. However, this money does not reach Gazprom, but in the budget of the self-proclaimed republic, being, according to experts, one of the main instruments for financing the Tiraspol regime⁵.

Among the proposed scenarios regarding the solution of the energy crisis, we will further present the position of some representatives from Chisinau and Tiraspol, but also of some citizens from both banks of the Dniester River.

The Chairman of the Board of Directors of MoldovaGaz, Mr. Vadim Ceban, stated that theoretically the debt on payment for natural gas can be canceled by the platform of the Moldovan-Russian Joint Intergovernmental Commission, and more precisely by the Russian Federation.

The separatist leader in Tiraspol, Mr. Vadim Krasnoselsky, noted that „the Transnistrian region is not giving up its debts and is ready to pay for what it has consumed”. On the other hand, in an interview with Russian journalists, Krasnoselsky stated that the issue of the historic debt of seven billion dollars is a matter of negotiations between Moldova and Russia, namely Gazprom and MoldovaGaz⁶.

⁴ Tabaranu I., „Cronologia unei datorii plătite. Moldova a achitat de trei ori datoria regiunii transnistrene la gaz”, Published on 24.12.2021. [online] <https://zonadesecuritate.md/cronologia-unei-datorii-platite-moldova-a-achitat-de-trei-ori-datoria-regiunii-transnistrene-la-gaz/> (Accessed on 15.02.2022).

⁵ *De ce consumatorii din stânga Nistrului achită 78 de bani pentru un metru cub de gaze* Publicat la 23.11.2022. [online]. <https://stiri.md/article/politica/moldovagaz-a-platit-gazpromului-35-de-milioane-de-dolari-pentru-gaz> (Accessed on 12.02.2022).

⁶ Necșuțu M. Transnistria: Krasnoselski pune în cărca Republicii Moldova datoria istorică de șapte miliarde de

For the left bank of the Dniester, natural gas is delivered by Moldovagaz to TiraspolTransgaz, which in turn supplies gas to consumers in the Transnistrian region. Based on TiraspolTransgaz's request to increase contracted gas volumes for December 2021, MoldovaGaz addressed that request to Gazprom, which was not satisfied, according to MoldovaGaz's response⁷.

Regarding the solution of the natural gas energy crisis, the citizens of our country are of the opinion that a pipeline should be installed that would come directly to the Republic of Moldova and bypass the Transnistrian region. Others believe that two separate contracts should be concluded with Gazprom for the supply of natural gas – one with the Republic of Moldova and another with the Transnistrian region.

Citizens of the Transnistrian region do not have a fixed opinion on natural gas. And this is explained by the much lower and more comfortable price they pay for natural gas consumption. The population is not well enough informed about the energy crisis in the Republic of Moldova due to lack of information and the specific situation in the region.

Despite the debts, at the end of October 2021, a five-year extension of a Russian gas delivery agreement to Chisinau was extended. The new contract with Gazprom does not provide for any political conditionality and does not mention the Transnistrian region in any way, and the debt formed to MoldovaGaz will be paid after an audit. Regarding the debt formed at MoldovaGaz, the Deputy Prime Minister, Mr. Andrei Spinu, stated that it was agreed to conduct an independent audit of this debt in 2022. Based on this audit, the amount and resumption of new negotiations on the identification of the manner and timing of payment of this debt by MoldovaGaz will be established⁸.

dolari pentru gazele Gazprom. Published on 25.09.2022. [online] <https://www.g4media.ro/transnistria-krasnoselski-pune-in-carca-republicii-moldova-datoria-istorica-de-sapte-miliarde-de-dolari-pentru-gazele-gazprom.html> (Accessed on 12.02.2022).

⁷ *De la 1 ianuarie prețul gazelor pentru Moldova a crescut cu 200 de dolari. Riscul unei noi crize.* Published on 05.01.2022. [online] <https://www.mold-street.com/?go=news&n=13338> (Accessed on 18.02.2022).

⁸ *Ce prevede noul contract de gaze între Republica Moldova și Gazprom: Un preț de 2 ori mai mic decât cel de piață și audit independent.* Published on 30.10.2021. [online] <https://www.digi24.ro/stiri/externe/ce-prevede-noul-contract-de-gaze-intre-republica-moldova-si-gazprom-un-pret-de-2-ori-mai-mic-decat-cel-de-piata-si-audit-independent-1718635> (Accessed on 17.02.2022)

Referring to the contract price, the Minister Andrei Spinu specified that there is a commercial relationship between MoldovaGaz and Gazprom, and the formula will be made public only if these companies decide. Certain is that in January 2022, the price of natural gas was fixed at 14.60 lei per 1m³. However, the burden on people to pay their bills is eased by the compensation provided by the Government⁹.

Conclusions

Based on the information presented above, we note that the energy factor in the Transnistrian region, especially related to the supply of natural gas, is a critical issue, especially for the Republic of Moldova. We do not believe that the debts accumulated to Gazprom will be paid in the near future, and a positive dialogue with the Russian concern remains sensitive every time.

However, we hope that the energy crisis created on the sidelines of the high price of natural gas delivered to the Republic of Moldova, as well as the debts formed by the non-payment of gas, especially from the Transnistrian region, will be resolved in the near future. And in order to reach a constructive consensus for both Gazprom and MoldovaGaz, it is necessary to select at the negotiating table professional people who are mature enough and open to collaboration, who can certainly contribute together to ensuring the general well-being of the population.

⁹ Călugăreanu V. *Chișinăul plătește costul nealinierii politice față de Moscova* Published on 13.01.2022. [online] <https://www.dw.com/ro/chi%C8%99in%C4%83ul-pl%C4%83te%C8%99te-costul-nealinierii-politice-fa%C8%9B%C4%83-de-moscova/a-60413935> (Accessed on 20.02.2022)

LABOUR MARKET AND ITS INTERACTION WITH SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS: ANALYSIS OF THE SITUATION ON BOTH BANKS OF THE DNIESTER

Mariana IAȚCO,
Vladimir BORȘ

Abstract

With the accession of the Republic of Moldova to the 2030 Agenda for Sustainable Development, a global action program in the field of development, these topics have become priorities for the country. The Global Agenda 2030 contains 17 global objectives to be implemented by all countries and stakeholders and which promote the balance between the four dimensions of sustainable development – economic, social, environmental, governance and justice. The main task of this article was the analysis of inequalities in relation to the labor market from the perspective of providing human capital with opportunities and equal access to education, training and insertion on the labor market and how this process is seen on both banks of the Dniester. In the context of promoting trust for communities on both banks of the Dniester through the 2030 Agenda, sustainable development means not only a reduction of poverty and major inequalities, which affect the economic stability of both banks, but also the provision of equal access to the labour market adequate to the needs of the population, a prevention of ethnic discrimination, gender or age, respect for human rights, as well as the promotion of good governance of the labour market in a fair manner on both sides.

Key words: labour market, sustainable development, labour opportunities, unemployment, human capital.

The aim of the present article is to provide a generic mapping of the labour market for different population groups from both banks of the Dniester River and the approach used for this situation from the Sustainable Development Goals (SDG) perspective. In the context of promoting trust for communities from both banks as to 2030 Agenda, sustainable development means not only reducing poverty and major inequalities, which endanger economic stability on both banks, but also ensuring

equal access to labour market, in accordance with the populations' needs, preventing ethnic, gender-based or age discrimination, as well as promoting good governance and equity on the labour market on both banks¹. Thus, labour market analysis, as a basic task of this article, is closely connected to the mission of sustainable development goals (SDG), for instance, reducing inequalities (SDG 10), decent work and economic growth (SDG 8), end poverty (SDG1), equal access to education and training (SDG4), ensure gender equality (SDG 5), ensuring rule of law and human rights (SDG10), promoting of a peaceful and inclusive society (SDG 16).

Human capital, especially education, training, skills and abilities of individuals and how they interact with the labor market play a central role in the approach towards the labor market. Frequently, the notion of human capital is attributed to the macro social level and represents the characteristic of the fundamental force in the development of a country. At the same time, poverty and social exclusion, marginalization, discrimination, inequalities in different society sectors (education, labor market, health services, etc.) cause degradation and reduction of human capital. This degradation can be caused both by the phenomenon of migration, military conflicts, and our correlation of qualifiers of human resources and labour market requirements. As a result, a challenge for the authorities of both banks of the Dniester River arises: the necessity to invest in the educational system and into the ongoing training of individuals, with the purpose to prevent the rise of poverty level² as well as in order to facilitate access to other systems, like health or education. At this point, the greatest challenge for the authorities is:

¹ Antonov V. Malyshev N, Iațco M. *Inegalitățile pe piața muncii. Principalele tendințe pe ambele maluri ale r. Nistru* Studiu al PNUD, (2017), 11.

² James, J. Heckman, „Policies to Foster Human Capital,” *NBER Working Paper* no. 7288 (August 1999), <http://www.nber.org/papers/w7288.pdf>

on the one hand, the costs of investment in education, training and inclusion are extremely high, being an imperative of the present times, and on the other hand, the relevance and efficiency of education and inclusion policies depend greatly on ensuring systemic participation of citizens in the elaboration, monitoring and implementation of respective policies. In other words, in order to make the policies effective and of a bigger impact, involvement on all decision-making levels, from civic society and community actors to the highest legislative and executive authorities is necessary. Civic participation of citizens in decision-making represents the basic tool for ensuring social inclusion of individuals, emphasizing relevant aspirations and motivations in achieving 2030 Sustainable Development Agenda, like, for example, poverty and unemployment reduction and increasing employment rates on both banks of the Dniester River.

The adoption of 2030 Sustainable Development Agenda and settling the national targets to achieve the 17 strategic objectives in various sectors³, marks a new stage in the vision on society development, where *full employment and decent work with equal pay for everyone* (SDG 8⁴) becomes an imperative. Despite the extensive nature of economic and regional development policies on both banks of the Dniester River, employment statistics are not always optimistic, due to a number of factors that influence the labor market situation, such as the evolution of gross domestic product, reconstruction of economy, labor productivity, poverty level, including the demographic and migration factor. In this context, key factors in increasing employment, for example, are the population's access to public services⁵ as well as quality education⁶. Based on these

theses, we can say that between all these factors and the labour market there are certain connections, which can be seen and analyzed through the SDGs, core of this analysis being the labour market, trying to present the situation on both banks of the Dniester River in terms of available indicators.

The labor market is determined by certain segmentation trends, defined by economic characteristics, such as the level of skills and range of occupations, the sector of employment (public or private), institutional (regulation of labour relations, wage policies, structure and functioning of trade unions) and social, as the level of education and training, the social protection system. As a result, the labour market is divided in such a way as to reflect existing forms of employment or contractual relationships. This structuring of the labour market is natural for developing economies and has a dual character, structured in two sectors – the primary (central) sector of large companies and the secondary (peripheral) sector of companies involved in competition⁷, each with its own economic functional and social distinct features, as well as specific consequences for employees.

Thus, the labour market as an organized and complex system, has a special characteristic, namely the proximity of services on the market, settled as close as possible to human capital. At the same time, the labour market on both river banks is developing and functioning in a close connection with the education system, and this sometimes reveals disadvantages regarding attracting, development and maintenance of human capital in the national economy.

Before moving on to the structure of the labour market, we will connect the notion of social exclusion to the labor market, which can be defined as the inability of individuals to participate in the economic, social and political systems, that occurs rather as a result of lack of mutual communication and feedback; when the social and economic rights of the individuals on whom their subsistence and standard of living depend are not recognized and respected⁸.

³ UNDP. Sustainable Development Goals. <http://www.md.undp.org/content/moldova/ro/home/post-2015/sdg-overview/>

⁴ SDG 8: Promoting inclusive and sustainable economic growth inclusive, full employment and decent work for all <https://www.md.undp.org/content/moldova/ro/home/sustainable-development-goals/goal-8-decent-work-and-economic-growth.html>

⁵ SDG 4: ensure inclusive and equitable quality education and promote lifelong learning opportunities for all." <https://www.md.undp.org/content/moldova/ro/home/sustainable-development-goals/goal-4-quality-education.html>

⁶ Simon Deakin, Addressing, „Labour Market Segmentation: The Role of Labour Law” Centre for Business Research, University of Cambridge *Working Paper* No 446.

⁷ Văduva Maria, „Segmentarea pieței muncii și strategiile ocupării antreprenoriale,” *Analele Universității “Constantin Brâncuși” din Târgu Jiu, Seria Economie*, no.1 (2008) http://www.utgjiu.ro/revista/ec/pdf/2008-01/45_Prel.pdf

⁸ „United Nations Report on Human Development 2010/2011” www.undp.md/presscentre/2011/NHDR2010_aport

As to access to the labour market, for both banks of the Dniester River, restrictions can be observed not only in employment, where the existence of stereotypes related to age, experience or gender, deeply rooted, define the roles of women and men in employment, but also at the stage preconditions for entering the labour market, when human capital is exposed to various forms of discrimination (based on age, sex, disability, ethnicity, etc.) which is also an important factor leading to social exclusion.

The presence of a whole range of stereotypes on the labor market refers to a patriarchal model of society, which persists on both banks of the Dniester River, having a socio-economic nature, determined by the way social groups are approached in the labour sector, as well as the closest social environment where individuals coexist and interact⁹.

At the same time, social exclusion in relation to the labor market also results from the participation in the system of education and training of individuals from disadvantaged socio-economic backgrounds. Ensuring equal opportunities in education and the labour market is the driver¹⁰ which aims to encourage the economic participation of individuals from all socially vulnerable groups in order to ensure their economic independence and a better and more sustainable standard of living, which also contributes to the achievement of the SDGs on both banks of the Dniester River.

In this regard, we see relevant to define the notion of „*sustainable development*” and to explain its interaction with the labour market as a whole. Sustainable development is a set of processes and forms of socio-economic and environmental development of each nation, whose activity is based on the principle of responding to current needs without jeopardizing the ability of future generations to meet their own needs¹¹, ensuring a balance in the evolution of the two. Sustainable development as a term was first pronounced in June 1992 in Rio de Janeiro at the United Nations Conference on Environment and Development. In the four decades of environmental and development governance, the UN has cultivated the concept through various

programs and Agendas¹² oriented to overcoming global challenges and has achieved significant progress, through international cooperation, based on common, shared responsibility and commitment of nations. The aim of this article is to analyze labour market from the perspective of its connection to several SDG targets¹³. At the same time, this will permit to reveal the importance of SDGs for both banks of the Dniester River.

In this context, SDG 8 addresses the notion of *decent work for all*, it is relevant to note that this is a policy instrument launched in 1999 by the International Labour Organization (ILO) to provide employees with a set of principles and values essential for human development and are aimed at eliminating any grounds for discrimination, inequality in employment, such as, for example, ensuring equal opportunities for productive and fairly paid work, equal opportunities for professional development and social integration, active participation in decision-making and, last but not least, offering fair opportunities for men and women in employment¹⁴. It is therefore important to emphasize the interaction between the two policy instruments: decent work and the 2030 Sustainable Development Agenda, where promoting a maintained, inclusive and sustainable growth, full and productive employment and decent work is the recipe for successful sustainable development.¹⁵ Thus, the targets connected to the situation analysis of labour market are 8.3, 8.5, 8.6, 8.8.

Another relevant objective for both banks of the Dniester River is SDG 10, based on *reducing inequalities*, multidimensional term, which calls for a single approach unanimously accepted by many so-

⁹ Antonov V. Malyshev N, Iațco M. *Inegalitățile pe piața muncii. Principalele tendințe pe ambele maluri ale r. Nistru* (Studiu al PNUD Republica Moldova, Chișinău, 2017), 17.

¹⁰ Moldova Human Development Report 2016” *Ilegalități în dezvoltarea umană*”, (2017), 30.

¹¹ Rio Declaration on Environment and Development, 1992 accessed March 12, 2022, <http://www.un.org/documents/>

¹² United Nations Environment Programme, Agenda 21, accessed March 12, 2022, <http://www.unep.org/> <https://sustainabledevelopment.un.org/outcomedocuments/agenda21>; accessed March 12, 2022, Johannesburg Declaration on Sustainable Development, www.un.org/esa/sustdev/documents/Johannesburg%20Declaration.doc; Sustainable Development Goals, accessed March 12, 2022, <http://www.md.undp.org/content/moldova/ro/home/post-2015/mdgoverview.html>

¹³ SDG 10: Reduced Inequalities, accessed March 12, 2022 <http://www.md.undp.org/content/moldova/ro/home/post-2015/sdg-overview/goal-10.html>

¹⁴ Decent Work and Sustainable Development Goals, accessed March 12, 2022, <http://www.ilo.org/global/topics/decent-work/>

¹⁵ Decent Work and the 2030 Agenda for sustainable development, accessed March 12, 2022, <http://ilo.org/global/topics/sdg-2030/lang--en/index.htm>

cial policies in Europe and everywhere worldwide (promoting principles such as equal treatment¹⁶, gender equality¹⁷, non-discrimination and equal opportunities for all¹⁸ etc.) according to which all citizens have the right to equal opportunities to participate fully in the economic, social, political and cultural life of the society in which they live and to enjoy the benefits of such participation through various ways (in terms of income – salaries, bonuses, social bonuses), etc., as well as non-income as equal access to public services such as education and training, social services and healthcare, digital and basic utilities, rest and recreation etc.).

This approach comes to support the idea that members of the society are different, and these differences must be respected through moral laws and good governance¹⁹. Opposed to this idea there is the concept of social exclusion and marginalization, which deepen the social and economic disparities, leading to preconditions for stereotypes, prejudice and incorrect perceptions to emerge²⁰. The presence of these stereotypes and prejudice calls for efforts to prevent the stigmatization and discrimination of people according to their ethnicity, religion, language, sex, etc. in terms of equal opportunities for access to education and the labour market²¹. Authorities must take action to ensure everyone has equal opportunities for knowledge and skills development, which can ensure their economic independence and full social integration. And this, in turn, is an instrument that reduces the social distance between individuals, in terms of their financial possibilities and options for capitalizing on goods

and services in society. For these reasons, guaranteeing the state through legal rules and public policies based on equal opportunities for all, essentially reduce inequalities in income and non-income as well as social inequalities as to access to various services and goods.

In turn, decent work and equal opportunities are the pillars of sustainable socio-economic and environmental development. This is also confirmed by the fact that the Agenda for Decent Work of the International Labour Office (ILO) stipulates that decent work sums up people's aspirations in their professional life. This implies opportunities for productive work (Target 9.3) and which provides a fair income, safety at work and social protection for the family (Target 1.3), better prospects for personal development and social integration, freedom of expression of personal concerns, organization and participation in decisions that affect their lives and equal opportunities and treatment for all women and men (Targets 5.1, 5.2). The work environment is an important part of the social environment, where decent work is also a work and workplace that is safe for people. Consequently, ensuring the safety and health of workers/employees (Target 3.8) and protecting the environment (social responsibility of employers) in the workplace is imperative for a sustainable development of the country. Ensuring occupational safety and health, in addition to infrastructure investments, (Targets 6.1, 6.2) would settle the sustainability of the country's economic growth. The legal framework that regulates employment is closely connected to the educational system.

Therefore, equal access to quality education (Targets 4.1) and vocational training responsive to the needs of society (Target 4.3, 4.4), and promoting inclusion and participation of under-represented groups in the labour market (Target 4.5, 4). a) contribute to the reduction of poverty among the population (Target 1.2.) on both banks of the Dniester River. Therefore, the risk of marginalization among the economically disadvantaged is decreased.

At the same time, the existence of several barriers in the process of employment jeopardizes the sustainability of the labour market, where the principle of equal opportunities and equal options is still new, unexplored ground. These barriers result in discrimination of various forms, either by the level of experience and the level of skills accumulated in the educational process, further reflected in: the discrepancy between the labour market supply

¹⁶ „Social SDG”, accessed March 12, 2022, <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=462&langId=ro>

¹⁷ „Justice and gender equality”, accessed March 12, 2022, <http://ec.europa.eu/justice/gender-equality/>

¹⁸ „A framework strategy for non-discrimination and equal opportunities for all” accessed March 12, 2022, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=URISERV%3Ac10313>

¹⁹ Raportul de Dezvoltare Umană 2015/2016, Inegalități în dezvoltarea umană. (2017): 32, accessed March 21, 2022, http://www.md.undp.org/content/moldova/en/home/library/human_development/nhdr-2016/

²⁰ Bernt, Matthias & Colini, Laura, „Exclusion, Marginalization and Peripheralization: Conceptual concerns in the study of urban inequalities,” *IRS Working Papers* no.49 (2013):34.

²¹ Raportul de Dezvoltare Umană 2015/2016, Inegalități în dezvoltarea umană. (2017), accessed March 12, 2022, http://www.md.undp.org/content/moldova/en/home/library/human_development/nhdr-2016/

and the demand expectations or by disability; inaccessible physical environment, lack of support and assisting technologies and devices for people with special needs, etc. On closer inspection of the measures taken, the right bank authorities have made some changes to improve the situation compared to the one on the left bank where the measures are much weaker and less effective

In this context, there is another aspect we must take into account – the low pay, which causes people to turn to unofficial, unreported job offers. In addition, it also causes wage inequalities in employment. This reveals a significant difference in income caused by the professional qualification factor and, for these reasons, the authors express the view that it is absolutely necessary to carry out analyses on both banks to develop interventions aimed to reduce the pay gap in relation to the qualifications obtained.

Probably, these discrepancies between supply and demand in the labour market begin already at the education stage, where career guidance services are lacking, and young graduates often choose what they consider to be valuable at the moment, but not necessarily long-term and required, necessary *de facto* on the labour market. These discrepancies continue at work, when some employers do not ensure or facilitate the continuous professional training of employees, do not offer internships for professional adaptation to the requirements of the specific post or job. As a result, this situation creates disadvantages for both employees and employers.

According to experts, this discrepancy affects the state of things on the labour market, resulting in increased unemployment rates²², as well as a higher rate of unqualified workers/ employees, knowing that the government or private enterprise investments in educational policies are minimal or totally absent²³.

Next, we will be mapping some policy tools developed for both banks of the Dniester River to

support the insertion of disadvantaged people on the labour market. The presented analysis unfolds the direct interaction between education, inequality and the labor market (Targets 4.4, 10.3, 8.3).

On the right bank, in order to reduce the discrepancy between labour market supply and demand expectations, policy tools are developed targeting various social groups, such as young people, adults, women, people with disabilities,²⁴ Roma²⁵, promoting measures aimed to integrate these people on labour market and public life. One of the most active is The National Program on Youth Economic Empowerment (PNAET)²⁶ is mentioned, aiming to develop entrepreneurial skills in young people.

PARE 1+1 Program²⁷ which aims to facilitate access to finance for migrants, thus contributing to their reintegration into the economic and public life, etc., as well as various online employment platforms²⁸, making efforts to match demand with labour market supply (Target 10.3. Ensuring equal opportunities and reducing inequality of outcomes, including by eliminating discriminatory laws, policies and practices, and promoting appropriate legislation, policies and actions in this regard). However, all these programs do not provide feedback from employers, so their efficiency can be assessed.

As to professional orientation, National Employment Agency of Moldova (ANOFM)²⁹ provides information and professional counseling services. Also, within the territorial agencies for employment, seminars are organized related to hiring process for employers and job seekers. ANOFM's wide range of services also include training services on acquiring professional skills, career guidance, informational assistance on self-employment procedures, as well as employment options. It should

²² „Tackling unemployment while addressing skill mismatch. Lessons from policy and practice in European Union countries.” CEDEFOP, Research Paper no 46, accessed March 26, 2022, www.cedefop.europa.eu/files/5546_en.pdf

²³ McGowan, Adalet Müge. Andrews, Dan. Skill Mismatch and Public Policy in OECD Countries, Working Papers no. 1210, (April 2015), accessed March 26, 2022, <https://www.oecd.org/eco/growth/Skill-mismatch-and-public-policy-in-OECD-countries.pdf>

²⁴ Government Regulation no. 65 from January 23 January 2013” On Granting Disability Status and Work Capacity” accessed March 26, 2022, <http://lex.justice.md/md/346508/>

²⁵ Government Regulation. no. 557, (July 17, 2013) „On the Regulation of the Community Mediator Activity”, http://www.mmprf.gov.md/sites/default/files/legislation/hotarire_557_activitate_mediator_comunitar.pdf

²⁶ „PNAET,” accessed March 26, 2022, http://odimm.md/index.php?option=com_content&view=article&id=71

²⁷ “Despre PARE 1+1”, accessed March 26, 2022, <https://www.odimm.md/ro/menu-types/despre-program.html>

²⁸ See: www.jobs.diez.md; www.munka.md; www.alljobs.md; www.hotjobs.md; www.angajare.md ș.a.

²⁹ „ANOFM,” accessed March 26, 2022 <http://www.anofm.md/page/orientare-si-formare-profesionala>

be mentioned here that in order to streamline the process of socio-economic and educational integration of citizens on the right bank, in April 2016 the first Career Guidance Center was opened under the auspices of ANOFM, based in Chisinau. Centre activities include guidance and career counseling of high school students, youth, and other age groups, streamlining collaboration with public institutions and civil society, as well as training and develop competences in choosing the educational and professional path for young people.³⁰ Furthermore, 11 Centers of Excellence, in professional training, as part of professional technical education reform³¹. **On the left bank**, a number of very clear, specific steps are being taken in this direction, such as the implementation of public employment programs for young graduates and the unemployed Youth, like for instance „*Practică pentru tineret*“ (Youth Practice), „*Stagiar*“ (The Intern), „*Șansa*“ (The Chance)³². Furthermore, on the left bank there are programs like „*Absolventul*“ (The Graduate) which aims to inform young graduates – from the 9th to the 11th grade of secondary schools about the state of the labour market, training opportunities, training for effective job search skills, psychological protection techniques, overcoming shyness, about unemployment and adopting an active living attitude. Another initiative that deserves to be mentioned is the „*Noul Start*” – “New Start” – psychological support program for the unemployed between the ages of 30 and 55, which includes exercises to simulate communication skills, increase self-confidence, as well as techniques aimed to increase skills of social and psychological adjustment. Also, we feel relevant to mention here the „*Femeile în afaceri*”³³, (Women in Business) Program, aimed to include

women entrepreneurs from the left bank and help them strengthen their business management capacities (Target 10.3). However, all these programs do not include an employer feedback part, that would help to assess the programs’ efficiency.

As for the career guidance services of the unemployed and other groups of citizens, on the left bank, they are provided by the employment agencies. Career guidance in the employment service on the left bank includes services for self-determination, job change or professional development, as well as advice on choosing a career that takes into account personal skills, abilities and the needs of the labour market. No statistics or information on the activity of career guidance centers for jobseekers could be found.

These initiatives, on both banks, pursue a common goal – social and economic integration of the various social groups at risk, increasing their chances of economic and long-term independence, enhancing their entrepreneurial skills (Target 8.3 Promoting development-oriented policies that support productive activities, decent work creation, entrepreneurship, creativity and innovation, and which encourages formalization (official employment) and growth of small and medium enterprises, including through access to financial services). At the same time, it should be emphasized that the development of a system of career guidance and counseling is of no less importance than the above-mentioned programs, being the essential task of employment agencies in cooperation with educational institutions. The incorporation of competency requirements into educational programs is always relevant, and to achieve these educational institutions (high schools, vocational schools, universities, etc.) on both banks should always get direct feedback from the business community, civil society, and other relevant actors with the capacity to be employers in the labour market³⁴. And to make these achievable, online employment platforms can be used as a means of communication for all stakeholders in the labor market: education institutions, the business sector, employers, trade unions and the labour force itself.

Despite the discrepancies between supply and demand in the labour market, statistics confirm that society is becoming more and more educated, and the level of education is a stimulus in employ-

³⁰ Importanța funcționării Centrului de Ghidare în Carieră Chișinău în procesul de integrare socio-profesională a persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă la un an de activitate, (2017), accessed March 26, 2022, <http://www.anofm.md/files/elfinder/Importanta%20functionarii%20CGC%20-%201%20an%20%20281%29.pdf>

³¹ „Progress Report on the implementation by the Republic of Moldova of the EU-Moldova Association Agenda 2014-2016,” accessed March 26, 2022, <http://www.mfa.gov.md/img/docs/Raport-privind-implementarea-AA-2014-2016.pdf>

³² „Active Employment Implementation Program” accessed March 26, 2022, <http://ef-pmr.org/programmi-zanyatosti/>

³³ „Femeile în afaceri,” *Capital Market*, (March, 2013), accessed March 26, 2022, <http://capital.market.md/ro/content/femeile-%C3%AEn-afaceri>

³⁴ „Research Paper No 46, CEDEFOR,” 105.

ment (Target 4.4. By 2030, a substantial increase in the number of young people and adults with skills relevant to the labor market). Below we will present a situation analysis regarding the structure of the population by level of education using statistical data on both banks of the Dniester River.

For the right bank, data from the Labor Force Survey (AFM) on the employed population aged 15 years and over by level of training were used, and to balance the analysis, figures for the right bank were used for the same period as for the left bank (2004 and 2015) given the availability of data for that period. Statistical evidence on the right bank is more transparent and covers a bigger timeframe, compared to the left bank where the data are fragmentary and does not allow a longitudinal research of employment indicators on the labour market. In the case of analyzing the situation on the left bank, due to the lack of data on the employed population by level of education, we operated with statistical data from the last two censuses (2004 and 2015), which allowed examining the dynamics of education level of 15-years of age and older.

On the right bank, analysis of statistical data showed that formal education stimulates employment, which is observed by the fact that, in 2015, the share of people employed with vocational secondary education and above is higher than the same share in the structure of the total population aged 15 and over (secondary education professional – 22% employed versus 19% in total, general special education – 14% employed, compared to 12% in total; higher education – 24% employed, 17% in total).

Compared to 2004, there is a significant increase by 7 percentage points (p.p.) of people with higher education, reaching a rate of 24% in 2015. At the same time, it is observed that the share of the employed population with an average level of specialized training remained approximately the same, 14% in 2015 and 2004. About 22% in 2015 of the total employed population had completed vocational secondary training, with a trend decrease by 4 p.p. compared to 2004. This trend would explain why the labour market is gradually becoming open to candidates without higher education and to those with secondary education (undergraduates) or having IT qualifications. For example, the number of technicians and other specialists with an average level of qualification in the field of transport and telecommunications accounted for 5.37%

of the total number of employees in 2015 compared to 2.46% in 2010, given that there is a trend of decrease by about 18 p.p. of the number of employees for the same period³⁵.

On the left bank, an analysis of the situation based on the statistical indicators regarding the employed population according to the level of education was not possible. The reason was quite simple – such indicators are not presented in the statistical annual report on the left bank of Dniester. A solution in this regard was the data from the last two censuses (2004 and 2015) conducted on the left bank. The labor market is constantly changing, and this has a direct impact on the population. Change is driven by many factors such as labour migration, digital transformations, new business ideas and opportunities, new investment opportunities, and so on. All these factors have a direct impact on the employment of the population, especially on those in at-risk groups (elderly, young people, women, people with disabilities, Roma) in the labour market, which for some reasons differ from the majority of the population employed by lack of experience, or outdated job skills, lack of qualification and training, etc. These groups are most often at risk of exclusion from the labour market and the forms of discrimination are based on stereotypes and prejudices, which leads to barriers in participation in the labour market. Low participation in employment, for some of them such as the elderly, means an exposure to poverty. And the very low participation of people with disabilities and Roma means another step back in ensuring the sustainability of the social security system, because a substantial part of them only benefit from it without contributing, of course, if people are able and desire to work.³⁶

At the same time, a non-equal, uneven access to quality education for people at risk reduces their chances of moving to a new level in the social hierarchy³⁷, which marks their future social and economic status. In essence, it defines the social distance be-

³⁵ National Bureau of Statistics in Moldova-BNS, employed population according to occupations, education level, age groups, sex and social environment” (2000-2016)” accessed March 26, 2022, <http://statbank.statistica.md/b9>

³⁶ “National Bureau of Statistics in Moldova-BNS, employed population according to occupations, education level, age groups, sex and social environment” (2000-2016)” accessed March 26, 2022, <http://statbank.statistica.md/b9>

³⁷ Bottero, Wendy. „Stratification: Social Division and Inequality,” *Psychology Press*, (2005): 3

tween them, including the distance between their financial capabilities and options for fully enjoying and profiting from goods and services in society³⁸. Thus, people belonging to risk groups are much more exposed to challenges such as livelihood instability, limited access to quality health services and medicines, and so on. On the other hand, ensuring equal access for all to quality education (inclusive and lifelong learning) contributes to the economic emancipation of people in the labour market. And ensuring social inclusion, equal opportunities for men and women and equal opportunities for all increases their chances of escaping the vicious circle of poverty. To support argument for these assertions, we will present the analysis of the discrepancies identified in relation to the participation of vulnerable groups in employment.

If in the previous section an analysis was performed on some barriers that limit the access to work of people from one of the risk groups (people with disabilities) for certain reasons, then the following is an analysis of the discrepancies that exist in employment in relation to the persons pertaining to the vulnerable groups listed above. Attracting vulnerable groups to the labour market means improving their access to financial resources and ensuring economic independence among them (Target 8.5) By 2030, achieving levels of employment close to the average for the countries of Central and Eastern Europe and promoting productive employment and decent work for all women and men, including youth and people with disabilities, as well as equal pay for work of equal value in these social categories in the labour market, at the same time, includes many stereotypes – real obstacles in the process of their professional development and advancement. (Target 10.2 – till 2030, empowering and promoting the social, economic and political inclusion of all, regardless of age, gender, disability, race, ethnicity, origin, religion or economic or other status).

The stereotypes present on the labour market are not necessarily the traditional ones, perpetrated by family, friends, neighbors, colleagues. Usually, it is about stereotypes with a high level of social acceptability, which derive from employers' perceptions of the roles in the labour relations of individuals as representatives of different social groups.

For example, in the case of young people, the lack of work experience is alleged, which makes them vulnerable to competition in employment, perceptions, from the very beginning reduce their chances of accessing a good and promising job. And in the case of the elderly employed or those who are looking for a job, there is an undeclared and institutional discrimination that causes an age-based disfavor of these people, who, in fact, possess intellectual abilities, professional skills and behaviors similar to other age groups³⁹. At the same time, the trend shown by some employers to generalize certain gender-specific traits makes it difficult for women to be as active as possible in the labour market (Target 5.1 Eliminate all forms of discrimination against women and girls). However, the balanced participation of women and men in all areas of social, political and economic life remains a goal of inclusion policies for both river banks.

In this context, it is important to analyze the labor market processes, on both river banks, from the perspective of reducing discrepancies and including disadvantaged groups such as young people, the elderly, women, Roma and people with disabilities, this being as an essential goal in bringing both banks closer, on the way towards a lasting, sustainable development.

As a result of achieving SDG 8, barriers to access to the labour market must be removed in order to promote inclusive and sustainable growth, employment and decent work for all. It was found that the discrepancies between labour market supply and demand expectations are a reflection of the lack of constructive dialogue between educational institutions, the business environment, etc. Discrepancies between supply and demand in the labour market start on educational stage, where there is a lack of career guidance assistance, and young graduates often choose what is prestigious and not necessarily what is of greater demand in the labour market. Consequently, these discrepancies continue at work when some employers do not provide or facilitate the training of employees at the beginning of their career and during the employment. Thus, it is necessary to strengthen basic efforts in primary and secondary education on both banks of the Dni-

³⁸ Raportul de Dezvoltare Umană 2015/2016, Inegalități în dezvoltarea umană. (2017): 50, accessed March 21, 2022

³⁹ Septimiu Chelcea, „O formă de opresiune socială: discriminarea vârstnicilor pe piața muncii,” (May 2016), accessed March 26, 2022, <http://romaniiasociala.ro/2016/05/24/o-forma-de-opresiune-sociala-discriminarea-varstnicilor-pe-piata-muncii/>

ester, giving young people the opportunity to use career guidance services during their school and student years. Moreover, these discrepancies continue at work, only denoting the need to develop the dialogue between employers and employees on increasing performance through lifelong learning. With regard to the reduced access to the labor market for people with disabilities, this indicates, sometimes, authorities' delay to ensure this social group access to public services, by installing ramps and specialized devices.

As a result of achieving SDG 10, on reducing inequality in the state in terms of developing an open and competitive labour market, the principle of equal opportunities for both banks of the Dniester River must be ensured. Failure to respect the principle of equality in the labour market leads to the emergence of stereotypes and prejudices that disadvantage social inclusion for the *population of vulnerable groups (people with disabilities, the elderly, young people, Roma, women)* while their chances of participating in economic life are reduced, which inevitably leads to poverty and their social and economic marginalization.

In the present article, a correlation between the SDGs and the labour market also resulted in a multidimensional analysis of the employment of disadvantaged groups, which highlighted some important findings, presented below.

Taking into account limited access to education and the labour market for people with disabilities, as well as imbalances between supply and demand, achieving SDG 1 to reduce by at least half the number of men, women and children of all ages living in absolute poverty and poverty in all its measurements, according to the national threshold and the international threshold of \$4.3 per day, becomes difficult for decision makers on both banks of the Dniester.

With regard to achieving SDG3, directly ensuring universal access to health services, including the protection from financial risks, access to quality essential health services and safe, effective, high-quality and affordable medicine and vaccines for all, it cannot be fully achieved if the targets of SDG 1, related to improving the economic situation of the population living in poverty, as well as the SDG8 targets on inclusive and sustainable growth, employment and decent work for all, are not met. SDG8 cannot be fully achieved without equal ac-

cess to all levels of education and training for vulnerable social groups, including people with disabilities, children in vulnerable situations on both banks, which is a target of SDG4.

Since ensuring equal opportunities and treatment of women and men is important for society, and the achievement of SDG 5 is the goal, the authors note that such mechanisms of influence are implemented on the right bank, in contrast to the left bank, where there is no legal framework leading to gender equality. And this is a challenge to the social, economic and political rights of women and men. In absence of such a tool, the chances of a significant representation of women in leadership positions in the occupational sphere are more modest on the left bank.

With regard to the prevention of discrimination in the labour market, the authors conclude that, on the right bank, there are several legal instruments available, both national and international, that regulate labour relations and prevent discrimination in the labour market. However, the situation remains precarious in this regard, because these provisions are not exactly followed and implemented. The same can be said on labour regulation system on the left bank, which in terms of inclusion of disadvantaged people in relation to the labour market show more arguments for ensuring equal treatment in terms of the right to social security and benefits granted under the law, rather than implementing policies that ensure equal opportunities for access to the labour market, especially for vulnerable groups.

If we analyze women as a vulnerable group, it is concluded that women's access to education and potential employment not only guarantees their full participation in socio-economic life, but also helps to reduce poverty among them. Employment also ensures that women obtain an income, which can contribute to promoting a healthy lifestyle among them, as, in households presided by females the lack of access to a drinking water supply system is more often due to financial reasons, thus, the welfare gaps among female population are highlighted even more.

From the point of view of the gender pay gap, it can be concluded that this inequality arises, on the one hand, because on the right bank, until recently, there was no legislation and no measures to eliminate wage discrimination. However, a legal initiative has recently been registered on the right bank

to amend some legal acts, providing measures to make the pay system transparent and establish the obligation of employers to use a system of fair evaluation of job posts, necessary for the implementation of the principle of equal pay for equal work or work of equal value between men and women. Thus, the principle of equal pay for work of equal value for women and men will be defined in the national legislation, by introducing the notions of remuneration, equal work and work of equal value. And on the left bank, in the absence of tools to ensure equality between women and men, a clear regulation of equal pay is practically impossible.

As the existence of wage inequalities is related, among other causes, to the policy of employers, as well as structural factors, that determine participation in the labour market (age, gender, level of education, health, etc.), a number of measures need to be operated to change the situation on both banks of the Dniester River.

Regarding the transition from school to work, from the perspective of the analyzed indicators, it should be considered that young people between 18 and 24 years of age are more exposed to the NEET phenomenon (acronym for “Not in Education, Employment or Training”), young people who do not work, do not study and are not included in training programs. Many of these young people are part of vulnerable subcategories such as sick young people, youth with disabilities, young people from low-income families, caring for family members, as well as unemployed youth. The fact that young people are in a NEET situation leads to many social disadvantages, such as marginalization, risk of law infringement and more. It is particularly important that there are feasible programs put in place for their integration into the workforce under the umbrella of business sector development/optimization. Thus, by increasing the level of youth involvement in entrepreneurship, we can reduce the chances of reducing the NEET phenomenon, ensure a higher level of youth participation in economic life through the creation of jobs.

From this point of view, based on the analysis of the SME sector on both banks, it is found out that, on the right bank, there are development trends of micro enterprises in which young people may feel comfortable and find their niche, while on the left bank, there is an increase in employment in entrepreneurial activity on the basis of individual

patents, where young people can also find good opportunities. Therefore, measures to facilitate the development of entrepreneurship among young people should focus not only on their employment, but also on access to finance, micro credit plans, and youth development grants, all aiming to achieve SDG 9. And that, as we can conclude from the available information, access to finance and microcredit remains a significant barrier for entrepreneurs on both banks.

Also, an important aspect is related to the economic participation of Roma people. The social integration of the Roma through economic participation is essential for a democratic society. It can be asserted that there is progress in developing the institutional framework for the protection and social inclusion of Roma on the right bank. However, we cannot say the same for the left bank, where there is no legal act confirming the mechanisms for the social inclusion of Roma. In this context, achieving Target 16.9 of SDG 16 on ensuring a legal, official identity of all, including the registration of birth of Roma people, is essential to guarantee equal access to education and labour market. Integration of the Roma population on the labour market is dependent on the factors that lead to the actual school preparation. The low level of education and deficit of vocational training, lack of legal identity, all limit the access of Roma people to education and employment, but also the access to basic medical care and other public services.

Sustainable development is currently marked by certain global trends and challenges. These are largely determined by economic characteristics such as qualification and professional level of employees, the sector of employment – public or private, size of companies and enterprises, the regulation of labour relations, wage policies, the organization and operation of trade unions, as well as the level of social protection of employees. All these aspects require appropriate policy measures to increase the attractiveness of sustainable development, and make it adaptable to the economic realities of on both banks of the Dniester River.

CONSEQUENCES OF THE 1992 WAR FOR TOURISM IN THE LOWER BASIN OF THE DNISTER RIVER

Ivan MOROZ

Abstract

The lower Dniester was one of the most sought after tourist destinations in the former USSR. Some of the most visited tourist and recreational attractions were within walking distance of Tiraspol and Tighina. These regions also benefited from a large number of accommodation and leisure units, and the transport infrastructure ensured a large flow of tourists. Also, the lower Dniester region has a high balneoclimatic potential, which was exploited to a much greater extent compared to other tourist regions of the country. However, during the armed conflict on the Dniester from 1991-1992, and the tense relations between the authorities on the left and the right of the Dniester, the number of visitors to this area decreased considerably, and tourist and leisure activities decreased significantly in intensity. In addition, much of the Lower Dniester area is controlled by illegal authorities on the left bank of the Dniester, where most visitors come from.

Keywords: Dniester, problems, geopolitics, consequences, tourism.

Introduction

The topicality of the study topic. With the numerical growth of the population, with the dizzying development of housing construction, economy, science, technology, transportation facilities, the needs for recreation in the natural environment are growing. Tourism, as a social phenomenon that contributes to sustainable development, is currently the field of scientific and practical concern in most countries of the world. Knowing the possible disadvantages in tourism activities on areas with high potential is particularly important, especially since their awareness must lead to actions to reduce these negative effects that support the sustainable development of any form of tourism. This region has a rich tourist potential, which being capitalized at fair value could have great prospects in the development of tourism. This study is carried out at the basin level, which is important in our country when assessing some components, and even more so the geopolitical aspect.

In the late 1980s, the Dniester Valley was one of the most sought after tourist destinations in the former USSR. The tourist and recreational objectives in the vicinity of the capital of the Republic, especially the Vadul lui Vodă resort of Tiraspol, Tighina and Râbnîța, enjoyed a great popularity. These areas also benefited from the largest number of accommodation and leisure units, and the transport infrastructure ensured a maximum flow of tourists. Also, the Dniester Valley has a high balneoclimatic potential, which was exploited to a much greater extent compared to the other tourist regions of the Republic. However, no complex studies were carried out during that period to highlight the very valuable tourist heritage of this region ¹.

As a result of the armed conflict on the Dniester from 1991-1992 and the tense relations between the authorities on the left and right of the Dniester, the number of visitors to this area has decreased considerably, and tourist and leisure activities have decreased significantly in intensity. In addition, much of the Lower Dniester area is controlled by the illegal authorities on the left bank of the Dniester, where most visitors come from. Thus, the official authorities of the Republic of Moldova have incomplete information and do not cooperate with the competent subdivisions on the left bank of the Dniester. In recent years, as a result of the efforts of tourism agencies and NGOs, there has been a relaunch of this tourist region, especially in the Lower Dniester area ².

The territorial and economic integrity of the Republic is not possible without the socio-economic relaunch of the region and the building of mutual relations and mutual trust between both banks of the Dniester. Tourism occupies a central place in the process of achieving these objectives. The common interests for the promotion and optimization

¹ Bacal P. *Premisele și dificultățile actuale de dezvoltare ale ecoturismului în Republica Moldova*. Simpozionul Internațional al Universității "D. Cantemir". Timișoara, Editura Eurostampa, 2014. 54-67.

² Bacal P., Cocoș I. *Geografia turismului. Note de curs*. Chișinău, 2010, Editura ASEM, 227 p.

of the tourist and recreational activities of the region, the complex derived benefits will stimulate the rapprochement and the political and economic reintegration of the two shores. At the same time, the insufficient evaluation of the tourist and recreational objectives, the regulation of the geopolitical problems in the region represent one of the main impediments of the development of the tourist industry and the regional and local economy. In addition, the valuable tourist heritage on the one hand, and the peace, security, political stability of the region on the other hand, will significantly contribute to attracting foreign tourists and foreign investment.

Therefore, the major importance of tourism and the inadequacy of updated studies on the heritage of the region in question require the development of complex geographical studies in this area. The respective studies will aim at identifying the tourist and recreational objectives of the problematic situations and formulating the recommendations for optimizing their use in accordance with the environment for a sustainable development of the whole region.

The presence of the largest water artery of the Republic, favorable microclimate, valuable mineral waters and beautiful riverside landscapes provide the natural setting for the manifestation of various leisure and spa activities, highly appreciated not only by locals and visitors from various parts of the country, but also by foreign tourists. During the Soviet period, in the valley of the Dniester River, especially in the central part of the Republic, the largest tourist and recreational flows were formed and the most varied and equipped tourist-recreational and spa infrastructure was built³.

The *aim* of the paper is to research and evaluate the war in the lower Dniester River Basin region and its consequences on tourism.

The object of study. For the study, the Lower Dniester River Basin on the territory of the Republic of Moldova was selected. The research area occupies the whole or part of the territory of several territorial administrative units of the country.

This territory was selected based on the following criteria: geographical position, current state, tourist and recreational objectives, geopolitical issues, hydrography, relief, borders and others.

Bibliographic analysis and history of geographical studies of tourism in the study region. Tourism is an area of activity, which, in recent decades, is permanently in the attention of scientists. Thus, the tourism branch has been a scientific concern of many researchers.

With regard to the degree of study of the research topic, in the Republic of Moldova we note that although the topic of tourism is preserved in a number of specialized works, the modular approach is sectoral in nature, it lacks an integrated and multidisciplinary approach to mechanisms and strategies that the country's tourism industry can become competitive with others tourist destinations. In this sense, we can single out the dissertation of the doctor habilitat in economics "Policy of the Republic of Moldova as a factor of sustainable economic development and integration" by Elena Turkov, which consists in the theoretical and methodological substantiation of tourism policy and strategy sustainable development of tourism necessary international integration; doctoral thesis in economics "Strategy for the development of international tourism in the context of globalization processes", developed by Iurie Krotenko, which explores international tourism as a derivative and prerequisite for integration processes in the world economy based on the model of endogenous economic development and the dialectic of the subjective and objective contradictions in world economic relations; PhD thesis "Marketing strategies for the development of domestic tourism in the Republic Moldova", developed by Ina Cavcaliuc, who resides in the substantiation of marketing strategies in with a view to developing domestic tourism through the efficient use of available resources and existing opportunities.

Methodological and informational research base.

- *historiographical* method, which is a reflection of the history of the tourist phenomenon, the stages of its development. The importance of this method consists in the possibility to know the stages of the development of certain events and of the various aspects of reality in dynamics. That method seeks to reveal the legitimacy that controls history;
- *cartographic* method: for the spatial representation of the impact on ecosystems and natural components, the development of an appropriate spatial typology;

³ Ефрос В. Г. *Рекреационные ресурсы СССР Молдова и их рациональное использование*. Кишинёв: ШТИНЦа, 1991. 118 с.

- field *observation* method: when assessing the condition of natural components and their impact;
- the method of *analysis* and *synthesis* was used to study the literature, as well as the processing of statistical information regarding the evaluation of the natural elements of the tourism potential.

Used materials: a) European and national legislation in the analyzed field; b) The management plans of the Dniester river basin district⁴ [4]; c) sources from the District Statistics Directorates, town halls; d) the strategies of the Government of the Republic of Moldova, the Tourism Agency, the Ministry of Economy and Infrastructure, etc.; e) bibliographic sources with references to the study topic, doctoral and master's theses in the field; f) the author's expeditions; g) consultations of experts and governmental authorities in the field and other information sources accessible on the Internet.

Content

Geographic position. The source of the Dniester River is located in the Carpathians at an altitude of about 900 m, has a total length of 1350 km and is the most important water artery of the country, on the territory of which the length of the watercourse (Naslavcha – Palanka) is 636 km, of which 342 km in the lower reaches and flows into the Dniester Estuary, which connects to the Black Sea. The average water flow in the lower course is 310 m³ / sec, the annual runoff – 10 billion m³.⁵ [11].

The territory of the lower Dniester River Basin is located in the northern hemisphere between the parallels 46037 'and 47039' North latitude and the meridians 280 00 'and 30016' East longitude, at approximately equal distances from the equator and the North Pole, in the center of Europe's temperate climate. The extreme points are located in the following localities as follows the North Curtoiaia (Ungheni), the West Poiana (Ungheni) and the South and East Palanca (Ștefan Vodă).

The surface of this territory is 7873,608 km². The basin is distributed asymmetrically with respect to the main axis of the Dniester Valley, so that the left surface of the basin (within the limits of the

Republic of Moldova) is 2123,603 km (26.97%) and the right, 5750,005 km (73.02%)⁶.

The lower Dniester river basin borders on the Raut river basin in the north, on the river basins of the Prut in the northwest, in the west, it borders on the Kogilnik river basin and on a small river of the sub-basins of the Black Sea basin in the south.

This territory is located in the eastern hemisphere of the globe, east of the 00 Greenwich meridian. It is located in the southeastern part of Central Europe and at about the same distance from the Atlantic Ocean to the west and the Ural Mountains to the east. It is closer from the southern extremity of Europe with a moderately warm climate and beyond the cold polar zone. The physical-geographical position of the territory of the Dniester River determined various peculiarities of the natural conditions. Territory is located in the time zone + 2.

Territory and borders. The surface of the territory is 787,608 km². Administratively, the lower reaches of the river basin occupy the following territories: Chisinau, Anenii Noi, Transnistria ATU (Grigoriopol, Slobozia), Tighina and Tiraspol, and partly: Criuleni, Dubasari, Orhei, Calarasi, Ungheni, Nisporeni, Straseni, Ialoveni, Cimișlia, Căușeni and Ștefan Vodă and UTA Transnistria (Dubasari) with 366 localities⁷. Its northern, western and southern borders are mostly with the administrative territories of the Republic of Moldova and its eastern border is with the Odessa region of Ukraine⁸, where the main customs points are Palanca-Maiki-Udobnoe, Tudora-Starokazacie, Nezavertailovca-Gradiņi, Pervomaisc-Kuciurgan, Frunză-Rozalovka, Tiraspol-Grebeniki, Blijnii Hutor-Slaveanoserbka, Mălăiești-Velikopolscaov I-Pav, Moc-Platonovo road and Novosavitscaia-Kuciurgan railway.

From this region, the following border regions of the Republic of Moldova, whose inhabitants cross the Moldovan-Ukrainian state border in a simplified manner: Dubasari, Grigoriopol, Slobozia, Causeni and Stefan Voda.

In this context, the border districts of the Odessa region of Ukraine, whose inhabitants cross the

⁴ HG nr. 814 din 17.10.2017 cu privire la aprobarea Planului de gestionare a districtului bazinului hidrografic Nistru În: Monitorul Oficial nr. 371-382 din 27.10.2017.

⁵ dniester-commission.com

⁶ HG. nr. 881 din 07.11.2013 pentru aprobarea Metodologiei privind identificarea, delimitarea și clasificarea corpurilor de apă. În: Monitorul Oficial nr. 258-261 din 15.11.2013.

⁷ HG nr. 814 din 17.10.2017 cu privire la aprobarea Planului de gestionare a districtului bazinului hidrografic Nistru În: Monitorul Oficial nr. 371-382 din 27.10.2017.

⁸ dniester-commission.com

Moldovan-Ukrainian state border in a simplified way: Crasnocnianskii, Frunzovskii, Velikomihailovskii, Rozdelnianskii, Beliaevskii, Belgorod-Dnestrovskii, Teplodar and others⁹.

The eighteenth national tourist route passes through this region (Chisinau – Tighina – Tiraspol – Chitcani – Tarnauca – Hagimus – Zaim – Mereni – Chisinau) “Through the east of the country”.

The purpose of the trip: to inform tourists about the history, culture and traditions of the Transnistrian area, to know the tourist objectives in the Eastern part of the country, to supplement the knowledge about the author of the State Anthem of the Republic of Moldova, Alexei Mateevici, and to know the culture of quality wine tasting.

The excursion program includes: visiting Tighina (Bender), tour of Tiraspol with sightseeing, “Noul Neamț” Monastery in Chitcani, Grigori Corzun Museum Complex in Târnauca, “Saint Martha and Mary” Monastery in Hagimus, the Memorial House „Alexei Mateevici ” from the village of Zaim, the winery „Dionysos – Mereni ” from the village of Mereni¹⁰.

With all due respect to this or that political regime, we have no right to make concessions to anyone, regardless of the color and length of the caftan, regardless of whether we are talking about national interests. Political mistakes are crimes, and participation in them too.

The problem of handing over to Ukraine a section of the road with a length of 7.7 km from the territory of the village of Palanka, Stefan-Vodsky district, is being solved from a political point of view, but from a legal point of view – not completely. This was stated in Chisinau by the Ambassador of Ukraine to Moldova Sergey Pirozhkov at a press conference.

The Additional Protocol, as it has been repeatedly written, violates the principle of the inalienability of the territory of the Republic of Moldova, established in art. 3 of the Constitution. In particular, according to art. 6 of the Additional Protocol, on the transmitted sector, the jurisdiction of Ukraine acts, and all persons, including the citizens of the Republic of Moldova, who have committed crimes, a road accident, etc. in this sector, are liable under the national law of Ukraine. Art. 4 of the protocol also establishes that the passage of the inhabitants

of Palanka who drive vehicles on the territory adjacent to the transmitted sector is carried out only on a single exit road. However, the protocol does not establish the manner of crossing the sector ceded by other categories of citizens – without vehicles and not living in Palanka, by various authorities of the Republic of Moldova (ecological, sanitary, agricultural, etc.). They will have to document themselves in front of the representatives of a foreign state, and their movement on the inalienable territory of their own country will be determined by the goodwill of the Ukrainian border guards and customs officers¹¹.

The *Transnistrian conflict* was a military conflict, and is currently a political conflict between the Republic of Moldova and the self-proclaimed „Dniester Moldovan Republic” over the control of Dubasari, Grigoriopol, Slobozia and Tiraspol districts on the left bank of the Dniester River, and of Tighina on the right bank. The political conflict began in 1990, immediately after the proclamation of the independence of the so-called „Transnistrian Moldovan Republic”, its latent phase unfolding to the present day¹².

Transnistria is a *de facto* independent territory that is not legally recognized internationally. It declared its independence from Moldova in 1990, and after a limited military conflict with Russian troops supporting the separatists, a ceasefire was declared in 1992. Located on the border between the Republic of Moldova and Ukraine, Transnistria is the region in Eastern Europe where Soviet traditions are still kept alive. The flag of the region is the only one in the world on which the sickle and hammer are still present.

The approximately half a million locals refer to their “country” as the “Dniester Moldovan Republic”. Ethnically, the country is roughly divided into the Moldovans, the Russians and the Ukrainians, with other groups such as the Bulgarians, the Gagauz, the Poles and the Jews also present in small numbers. The official languages are Russian, Moldovan (Romanian written in Cyrillic letters) and Ukrainian.

Despite the horror stories found in abundance on the internet about intimidation under the threat of the weapon used by Transnistrian border guards in order to extort money from Western tourists, this was not my personal experience and that of my

⁹ border.gov.md

¹⁰ tourism.gov.md

¹¹ zdg.md, accesat în noiembrie 2020

¹² jurnaltv.md; Războiul moldo-rus, accesat la 14.09.2013.

Romanian, Danish, French, German, Italian friends and others at the border. Border officers were polite and professional in their behavior.

I entered Transnistria countless times through various checkpoints with my personal car traveling and visiting the self-proclaimed country and many times I went out to Odessa, Ukraine. This allowed me to experience crossing the border across both borders.

Transport and tourism relations between the Republic of Moldova and the Transnistrian region are one of the most discussed issues, which involve heated debates both at the level of the transport working group and ensuring the normal functioning of the railway, as well as at the level of the "5+2". After all, we can say that this file is the main source of the compromise that can sometimes save the negotiators who are at a standstill. At the same time, on the contrary, this file is constantly growing, adding new conflicting topics.

With regard to passenger transport, it is interesting that four passenger trains run through the Transnistrian region, three out of which are formed by the Russian Federation Railway (No. 65/66 Moscow-Chisinau, No. 595/596 Moscow). (Chisinau, No. 51/52 Saratov-Varna) and only one formed by Î.S. "Moldovan Railway" (no. 642/641 Chisinau-Odessa). The problem in this context is the termination of the movement Chisinau-St. Petersburg. Petersburg rail route (which crosses the Transnistrian section) on the grounds that Russian authorities believe it will be inefficient.

Given that 95% of the urban transport infrastructure in the cities of Tiraspol and Bender is overstated, it is relevant to initiate joint projects, with a view to the reintegration of the Republic of Moldova, assembly of trolleybuses and modernization of electric passenger transport on both banks of the Dniester River¹³.

For example, the Sanatorium „Struguraș”, a spa and tourist attraction of the area, was significantly affected by the armed conflict on the Dniester, which broke out with great intensity in that area. In the village of Kochieri, not far from the resort, and in other settlements (Copanca), there were some of the longest and bloodiest battles with the Pridnestrovi-an paramilitary structures, which were massively assisted by the 14th army of the Russian Federation stationed in Pridnestrovi-e and numerous hordes

of mercenaries came from all sides. Currently, the transition to the resort and other localities of Me-gieș is allowed only after a rigorous control by the special structures of the separatist authorities. Thus, the flow of visitors to the resort and the tourist area, as well as the volume of tourist services provided are much lower compared to the Soviet period¹⁴.

Conclusions

The Lower Dniester region was one of the most requested and visited tourist destinations with a large number of accommodation and leisure units, and the transport infrastructure ensures a large flow of tourists from the former USSR. But due to the armed conflict on the Dniester from 1991-1992 and the tense relations between the authorities on the left and the right of the Dniester, the number of visitors to this area has decreased considerably, and tourist and leisure activities have decreased significantly. Customs have reduced the flow of tourists from Ukraine and Transnistria (Odessa, Tiraspol and Bender), the problems in Palanca with the E 87, R 31 MD, M-15 AU routes, the exchange of territories and their direct influence on the sphere of tourism development.

¹³ viitorul.org

¹⁴ Bacal P.; Jeleapov A.; Burduja D.; Moroz I. *State and use of lakes from Central Region of Republic of Moldova*. În: Present Environment and Sustainable Development. IF 0.7. Volume 13, no. 2, 2019, pp. 141-156.

III.

REGLEMENTAREA CONFLICTULUI TRANSNISTREAN ȘI REINTEGRAREA REPUBLICII MOLDOVA

PROBLEMA TRANSNISTREANĂ ÎN OPINIA PUBLICĂ ȘI DISCURSUL POLITIC DIN REPUBLICA MOLDOVA

Ludmila COADĂ

Abstract

More than three decades after the proclamation of independence of the Republic of Moldova, the issue of the state's territorial integrity and separatism in its eastern districts remains unresolved. The procrastination of the Transnistrian conflict settlement is explained in particular by the position of the Kremlin that has contributed to the initiation, fueling and support of the separatist movement as a tool of establishing control over the Republic of Moldova and of keeping the latter within the sphere of interests and influence of the Russian Federation. But even Chisinau itself has not been active enough in the searching for formulas for the reintegration of the separatist region. More than that, the Moldovan authorities have seen differently over the years the process of reintegration of the state's territories. The left-wing representatives of power have been closer and often on the same wavelength with the Tiraspol administration, playing Moscow's game. The center-right governments have narrated in favor of the of the Republic of Moldova's interests, but opting for a pragmatic way of dealing with the Transnistrian problem, they haven't constantly called things by their name, nor did they make the Transnistrian topic permanent on their agenda, their activity program, and in their official discourse.

The passivity of the Moldovan authorities and the procrastination of the conflict resolution has generated, over the years, a low interest of society toward the issue of the Republic of Moldova's territorial integrity. We draw such a conclusion as a result of analyzing the public opinion polls carried out in the Republic of Moldova and which also target the subject of territorial integrity, toward which society shows constant disinterest – a subject we will refer to in the first section of this article. The second part of the paper is dedicated to the most disputed and controversial scenario for solving the Transnistrian problem, federalization – proposed by the Russian Federation, supported by the separatists from Tiraspol and polarized in Chisinau – and which dominated the political discourses and public debates in the last two decades.

Keywords: Republic of Moldova, territorial integrity, political discourse, public opinion, federalization

Introducere

La peste trei decenii de la proclamarea independenței R. Moldova, problema integrității teritoriale a statului și a separatismului în raioanele de est rămâne nerezolvată. Fenomenul secesionist care a afectat republica încă înainte de destrămarea URSS-ului continuă să macine statul, slăbindu-l și împiedicându-i consolidarea și dezvoltarea, constituind, în același timp, și o amenințare la adresa regiunii. În Eurasia post-sovietică, Moldova nu este unicul stat prejudiciat de secesionism. La sfârșitul anilor '80 ai secolului trecut, în mai multe dintre fostele republici sovietice au apărut mișcări separatiste care au creat, în timp, un șir de „pseudo-state” ce dăinuiesc până astăzi, spre exemplu, în teritoriile Georgiei, Azerbaidjanului, Ucrainei. Existența și longevitatea acestor „pseudo-state” se datorează exclusiv rolului direct al Kremlinului, care a contribuit la declanșarea, alimentarea și susținerea mișcărilor separatiste ca instrumente de control asupra republicilor ex-sovietice și în scopul păstrării acestora din urmă în aria influenței ruse. Menținerea focarelor de conflict este în interesele Federației Ruse, Moscova împiedicând soluționarea acestora altfel decât după planurile și schemele proprii.

În Republica Moldova, ca și în celelalte republici fost-sovietice, conflictul secesionist rămâne o problemă perpetuă, Moscova nedorind, iar Chișinăul nereușind să o rezolve. Narațiunile politice – ale Chișinăului mai moderate și ale Tiraspolului, sprijinit de Kremlin, mai radicalizate – indică asupra unor abordări și viziuni diferite referitoare la reglementarea transnistreană și, de aici, asupra lipsei de deziderate în soluționarea, într-un viitor apropiat, a chestiunii integrității teritoriale a Republicii Moldova. Dincolo de ghemul de neînțelegeri din jurul subiectului transnistrean și de interesele și planurile Moscovei, și împreună cu ea și ale Tiraspolului, guvernările perindate de-a lungul anilor la Chișinău

nu s-au evidențiat prin eforturi, proiecte viabile privind soluționarea conflictului. Deși discursul oficial al Chișinăului s-a axat întotdeauna pe tendințele de reintegrare și reunificare a statului, acesta nu a fost niciodată nici convingător, nici consecvent. Cu atât mai mult cu cât, făcând o retrospectivă a evenimentelor, nu se atestă suficiente acțiuni concrete care ar fi demonstrat interesul pentru rezolvarea problemei. Autoritățile de la Chișinău au văzut diferit modul de realizare a procesului de reintegrare a teritoriilor statului. Reprezentanții de stânga ai puterii au fost mai aproape și deseori pe aceeași lungime de undă cu administrația de la Tiraspol, făcând jocul Moscovei. Guvernele de centru-dreapta au narat în favoarea intereselor Republicii Moldova, dar optând pentru „pragmatism” în abordarea problemicii transnistrene și, din teama de a nu supăra Kremlinul, nu au spus constant lucrurilor pe nume și nici nu au permanentizat subiectul reglementării transnistrene în agenda și programul lor de activitate, în discursul lor oficial, ceea ce a creat impresia dezinteresului pentru soluționarea conflictului, a lipsei de importanță a problemei, influențând astfel opinia publică, cetățenii statului care n-au mai acordat atenție puzzle-ului transnistrean.

Atitudinea societății față de problema transnistreană

Este bine știut că narativul oficial alimentează dispoziția societății, discursul oficial, discursul public având influență considerabilă asupra opiniei publice. Cu cât un subiect sau altul este mai prezent în narativul reprezentanților instituțiilor statului, al partidelor politice, cu atât mai activă și implicată este societatea în discutarea subiectelor în cauză, oamenii cunoscând mai bine esența problemei, luând o poziție, formându-și propriul punct de vedere și manifestând un interes mai sporit față de soluționarea acesteia. În Republica Moldova guvernele nu au avut un discurs consecvent în raport cu problema secesionismului transnistrean, tematica integrității teritoriale a statului fiind abordată public mai mult formal și ocazional, de regulă în campaniile electorale, la comemorarea evenimentelor din 1992 și a victimelor războiului, ca reacție de răspuns la anumite incidente ce aveau loc în raioanele de est, incluzând declarații sau acțiuni întreprinse de Tiraspol, sau, ca reacție la unele politici, operațiuni desfășurate în alte regiuni separatiste din statele vecine, precum Georgia, Ucraina și care

vizau sau afectau și situația din Republica Moldova, activizând astfel ghemul de probleme legate de separatism. Pasivitatea autorităților de la Chișinău și tergiversarea soluționării conflictului au dus, se pare, în Republica Moldova, la crearea, unei situații de „deprindere”¹ (cu sensul de „obișnuință” – *n.r.*) cu existența Transnistriei separatiste și, astfel, cu divizarea teritorială a statului, o mare parte a societății percepend aceste realități drept o „normalitate” și neidentificând problemele generate de regimul de la Tiraspol. La concluzii de acest gen ajungem analizând sondajele de opinie organizate în RM și care au vizat inclusiv subiectul integrității teritoriale față de care societatea manifestă dezinteres constant, cu excepția perioadelor în care în regiune sunt declanșate și purtate războaie (ca exemple: războiul ruso-georgian din 2008; războiul ruso-ucrainean din 2014, 2022), provocând o îngrijorare a cetățenilor Republicii Moldova față de pericolul extinderii sau repetării unor scenarii asemănătoare în teritoriile statului. Astfel, potrivit datelor barometrelor de opinie publică realizate în ultimele două decenii, subiectul integrității teritoriale a statului și soluționării problemei transnistrene este important pentru un număr/procent infim de respondenți. În paginile ce urmează, vom face o radiografie a opiniei publice față de aceste tematici în baza informațiilor oferite de sondajele de opinie efectuate în RM.

Rezultatele barometrului de opinie publică organizat în octombrie 2020 arată că la întrebarea „Care sunt cele mai importante trei probleme ce trebuie rezolvate în Republica Moldova?”, 4,8% din respondenți au făcut referire la restabilirea integrității teritoriale a țării, soluționarea problemei transnistrene, dintre ei, doar 2,0% considerând că aceasta este problema ce ar trebui soluționată în primul rând (alte 1,2% – în al doilea rând și 1,7% – în al treilea rând)². Problema integrității teritoriale a țării se situează, astfel, pe ultimul loc, cel de-al zecelea, în șirul problemelor punctate în sondajul din 2020 (pe primele trei locuri fiind subiectul ridicării nivelului de trai [67,8%], dezvoltarea economiei [64,8%], lupta împotriva corupției [51,5%]).

¹ „Problematica transnistreană: evoluțiile situației în domeniul securității”, aprilie 2017, [http://www.viitorul.org/files/2.%20Pericol%20in%20ZS I.Leahu pentru%20site.pdf](http://www.viitorul.org/files/2.%20Pericol%20in%20ZS%20I.Leahu%20pentru%20site.pdf) (accesat: 5.08.2021).

² Barometrul Opiniei Publice, octombrie 2020 (Institutul de Politici Publice), https://ipp.md/wp-content/uploads/2020/10/BOP_10.2020.pdf (accesat: 9.08.2021).

O analiză a sondajelor de opinie din anii precedenți cu referire la punctul de vedere al cetățenilor privind prioritatea problemelor care trebuie soluționate în Republica Moldova ne prezintă un tablou asemănător celui din 2020: un interes scăzut al societății față de tematica integrității teritoriale a RM. Cinci ani mai devreme, în noiembrie 2015, spre exemplu, 8% din respondenți propulsau subiectul restabilirii integrității teritoriale a statului în lista celor trei probleme de bază ce necesită rezolvare imediată (doar 1% dintre ei crezând că această problemă ar trebui rezolvată în primul rând; 3% – că aceasta ar trebui să fie problema cu numărul doi în ordinea soluționării; iar alte 5% – problema a treia ca importanță). Astfel, în acest sondaj, subiectul în discuție s-a plasat pe locul opt³ în lista problemelor care trebuie rezolvate în RM. Cu alți cinci ani mai devreme, în noiembrie 2010, barometrul opiniei publice arăta că 13,9% din respondenți includeau această problemă în lista priorităților (3,1% calificând-o ca problemă primordială, 4,3% – a doua ca importanță și 6,5% – a treia în ordinea rezolvării), situând-o, astfel, pe locul șase⁴. Iar în 2005, problema separatismului s-a poziționat pe locul șapte ca importanță pentru stat în viziunea cetățenilor intervievați: 10,5% din respondenți plasau subiectul restabilirii integrității teritoriale a RM printre primele trei probleme de soluționat, 5,5% dintre ei considerând că aceasta trebuie rezolvată în primul rând (alte 2,5% sesizând-o drept problema cu numărul doi și tot 2,5% – problema cu numărul trei)⁵. Numărul mai mare al respondenților – formând 5,5% din total – care determină drept prioritară rezolvarea problemei teritoriale a RM, se explică, probabil, prin discuțiile mai ample ale acestui subiect în spațiul public, mai ales în contextul în care, în 2005, Uniunea Europeană și Statele Unite ale Americii au devenit observatori în formatul de negocieri, cunoscut prin formula de „5+2”.

Problema integrității teritoriale a RM păstrează locul șase și în sondajele din alți ani. Interesul

cetățenilor pentru rezolvarea conflictului transnistrean pare să fi fost mai mare totuși în 2014, în contextul manifestării separatismului în estul statului vecin – Ucraina – și al anexării Crimeii de către Federația Rusă: 16% din respondenți – atât în sondajul din aprilie⁶, cât și în cel din noiembrie 2014⁷ – au inclus restabilirea integrității teritoriale în lista primelor trei probleme ce necesită rezolvare imediată. Dar, în raport cu alte probleme enunțate, problema separatismului rămâne pe locul șase (aprilie), alături de problema îmbunătățirii situației în învățământ, știință și cultură, sau șapte (noiembrie) și numai 2% și, respectiv, 3% considerau că această problemă trebuie să fie prima în ordinea priorităților de soluționare. În 2008, rezultatele Barometrului de opinie păstrează locul șase subiectului transnistrean. Deși, în aprilie, din 21,5% de respondenți⁸, iar în octombrie – din 20%⁹, doar 3,6% și, respectiv, 4,1% o calificau drept problema numărul unu.

Cel mai mare dezinteres pentru această problemă s-a atestat cu cinci-șase ani înainte de izbucnirea războiului din Ucraina în februarie 2022, aceasta clasându-se aproape constant pe locul zece – în 2020, 2019¹⁰, 2018¹¹, 2017¹², 2016¹³, de cele mai multe ori, doar 1% din respondenți considerând-o

³ Barometrul Opiniei Publice, noiembrie 2015 (Institutul de Politici Publice), https://ipp.md/old/public/files/Barometru/Brosura_BOP_11.2015_prima_parte_final.pdf (accesat: 9.08.2021).

⁴ Barometrul Opiniei Publice, noiembrie 2010 (Institutul de Politici Publice), <https://ipp.md/old/libview.php?l=ro&idc=156&id=558> (accesat: 9.08.2021).

⁵ Barometrul Opiniei Publice, decembrie 2005 (Institutul de Politici Publice), <https://ipp.md/old/libview.php?l=ro&idc=156&id=461> (accesat: 9.08.2021).

⁶ Barometrul Opiniei Publice, aprilie 2014 (Institutul de Politici Publice), https://ipp.md/old/public/files/Barometru/Brosura_BOP_11.2014_prima_parte-r.pdf (accesat: 12.08.2021).

⁷ Barometrul Opiniei Publice, noiembrie 2014 (Institutul de Politici Publice), https://ipp.md/old/public/files/Barometru/Brosura_BOP_04.2014_prima_parte_final-rg.pdf (accesat: 12.08.2021).

⁸ Barometrul Opiniei Publice, aprilie 2008 (Institutul de Politici Publice), https://ipp.md/old/public/files/Barometru/2008/BOP_martie_aprilie_2008.pdf (accesat: 12.08.2021).

⁹ Barometrul Opiniei Publice, octombrie 2008 (Institutul de Politici Publice), <https://ipp.md/old/libview.php?l=ro&idc=156&id=455> (accesat: 12.08.2021).

¹⁰ Barometrul de Opinie Publică, februarie 2019 (Institutul de Politici Publice), https://ipp.md/wp-content/uploads/2019/02/BOP_02.2019-new.pdf (accesat: 13.08.2021).

¹¹ Barometrul de Opinie Publică, noiembrie 2018, https://ipp.md/wp-content/uploads/2018/12/BOP_11.2018_prima_parte_finale2.pdf (accesat: 13.08.2021).

¹² Barometrul de Opinie Publică, noiembrie 2017, <https://ipp.md/wp-content/uploads/2017/12/Rezultate-sondaj-Parte-I.pdf> (accesat: 16.08.2021).

¹³ Barometrul de Opinie Publică, octombrie 2016, https://ipp.md/old/public/files/Barometru/BOP_10.2016.pdf (accesat: 16.08.2021).

drept problema primordială a RM. Interesul scăzut sau mai degrabă dezinteresul vădit al societății pentru subiectul integrității teritoriale a Republicii Moldova se explică prin faptul că problema transnistreană nu a fost o prioritară a Chișinăului și nici nu a persistat în narativul oficialităților. Spre comparație, în Georgia – care se confruntă cu problema separatismului în Abhazia și Osetia de Sud – lucrurile stau diferit, deși depind de poziția conducerii statului și variază de la o guvernare la alta. Chiar și așa, cetățenii georgieni sunt mai atașați față de subiectul integrității teritoriale și mai implicați în discutarea acestuia, numărul celor care consideră primordială soluționarea problemei integrității teritoriale variind între 22% (2020) și 49% (2009). Într-un sondaj de opinie organizat în decembrie 2020, solicitați fiind să identifice cele mai importante (până la trei) probleme la nivel național cu care se confruntă respondenții și familiile lor, 22% dintre aceștia au menționat integritatea teritorială a statului georgian: 24% din respondenți fiind din capitală, 26% – din alte zone urbane și 18% – din zonele rurale¹⁴. În urma acestui sondaj, problema integrității teritoriale în Georgia s-a clasat pe locul patru, fiind depășită de problemele creșterii prețurilor/inflației (31%), cea a sărăciei (37%) și a locurilor de muncă (46%). Cu un deceniu mai devreme, în anii președinției Saakashvili, când subiectul integrității teritoriale persista în discursul oficial, numărul cetățenilor georgieni care considerau că problema integrității teritoriale este primordială era și mai mare. Astfel, spre exemplu, în mai și decembrie 2009 – 49%, iar în aprilie 2010 – 47% din respondenți erau de părere că integritatea teritorială a Georgiei este o problemă importantă, în toate trei sondaje menționate aceasta plasându-se pe locul doi după problema lipsei locurilor de muncă, indicată de 57% din respondenți în 2009 și 59% – în 2010¹⁵. Este bine cunoscută poziția și atitudinea critică fermă a guvernării Saakashvili față de separatism și față de Federația Rusă care submina integritatea teritorială a Georgiei prin susținerea și, ulterior, în 2008, recunoașterea Abhaziei și Osetiei

de Sud. Această poziție era enunțată în permanență, alături de ideea aderării Georgiei la NATO – ca soluție pentru restaurarea integrității teritoriale a statului și/sau ca protecție a Georgiei de atacurile din partea Rusiei – și era împărtășită, în consecință, de către o mare parte a cetățenilor georgieni. Odată cu venirea la guvernare a reprezentanților „Visului Georgian”, duritatea și densitatea retoricii oficiale față de entitățile separatiste și față de Federația Rusă s-a domolit și, drept urmare, s-a diminuat și numărul celor care dau prioritate rezolvării problemei integrității teritoriale (mai ales că au început să se ateste probleme și în economie, s-a devalorizat Lari-ul georgian etc.), dar și al celor care percepeau Rusia drept pericol real pentru Georgia. Astfel, într-un sondaj de opinie din martie 2022¹⁶, la întrebarea „care este cea mai importantă problemă cu care se confruntă țara în acest moment”, doar 2% din respondenții georgieni considerau că teritoriile ocupate sunt problema de bază a statului, alte 2% menționând conflictele interne, incluzându-le pe cele etnice și religioase (cei mai mulți considerau importante probleme precum: șomajul – 40%; costul vieții, prețurile înalte – 18%; conflictele externe și sărăcia – 8%). Iar un sondaj din august 2022 arăta că 52% din respondenți consideră că integritatea în raport cu potențiala federalizare a R. Moldova a început să fie vizată în 2002, în contextul inițiativei și proiectului OSCE de soluționare a conflictului prin federalizare, dar mai ales în contextul pregătirilor pentru semnarea Memorandumului Kozak. Acceptarea de către partidul de guvernământ de la acea vreme a proiectului de federalizare a statului a stârnit multe reacții din partea partidelor de opoziție, a experților, a societății civile. Discuțiile pe marginea federalizării au inundat spațiul public, societatea arătându-se interesată în cunoașterea esenței federalizării, a impactului pe care îl poate avea federalizarea asupra viitorului RM și participând activ la protestele contra federalizării și contra Memorandumului, organizate mai ales în toamna anului 2003.

Poziția societății moldovenești față de federalizarea statului a fost testată, deși sporadic, prin sondajele de opinie publică. Barometrele de opinie publică din anii 2003, 2004 au inclus întrebarea

¹⁴ Public Attitudes in Georgia. Results of December 2020 telephone survey, <https://civil.ge/wp-content/uploads/2021/01/NDI-Georgia-December-2020-poll-Eng-final.pdf> (accesat: 16.08.2021).

¹⁵ Public attitudes towards elections in Georgia: Results of a April 2010 survey, <https://www.ndi.org/sites/default/files/April-2010-Media-Presentation-Final-ENG.pdf> (accesat: 16.08.2021).

¹⁶ Public Opinion Survey. Residents of Georgia, march 2022, <https://www.iri.org/wp-content/uploads/2022/04/IRI-Poll-Presentation-Georgia-March2022-Final.pdf> (accesat: 19.08.2021).

„Considerați acceptabilă transformarea RM într-un stat federal?”. Numărul celor care nu acceptau federalizarea s-a încadrat între 28-38%. Astfel, în aprilie 2003, 28% din respondenți au respins ideea federalizării, alte 16% pronunțându-se în favoarea acesteia¹⁷. Iar în luna noiembrie a aceluiași an, 37,8% din respondenți erau împotriva federalizării statului, în timp ce 21,2% o acceptau¹⁸. Sondajele din aprilie 2004 arată că 32,6% erau contra, 17,1 fiind pentru federalizare¹⁹.

Subiectul federalizării și-a găsit reflectare, după ani de absență, în sondajele de opinie din 2021. Astfel, spre exemplu, un studiu testând percepția populației cu privire la sistemul de securitate și apărare a RM, condus de Centrul de Studii Sociale și Marketing „CBS-Research” în perioada 20-29 iulie²⁰, arată că la întrebarea referitoare la formula de soluționare a conflictului din Transnistria, 29,9% din respondenți au răspuns favorabil acordării unui statut special regiunii, alte 29,6% pronunțându-se pentru oferirea unui statut de autonomie, similar cu cel al Găgăuziei și 4,4% fiind pentru federalizarea RM. Într-un alt sondaj, din decembrie 2021, realizat de către Institutul pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale (IDIS) „Viitorul”, Institutul de Științe Politice și Relații Internaționale „Ion I.C. Brătianu” (ISPRI) din România și „CBS Research”, 27% din respondenți considerau că soluția federalizării Republicii Moldova este inacceptabilă, în timp ce alte 22% susțineau ideea federalizării²¹.

Împărțirea societății în oponenți și susținători ai proiectelor de federalizare a RM reflectă divizarea viziunilor și pozițiilor reprezentanților puterii din diverse timpuri pe marginea acestui subiect și denotă complexitatea procesului de reglementare transnistreană în condițiile în care normalizarea

relațiilor este văzută diferit la Chișinău și Tiraspol/Moscova.

Ideea federalizării RM în discursul reprezentanților puterii

Apariția și consolidarea regimului separatist în raioanele de est ale RM a generat discuții și planuri de soluționare a problemei, acestea variind de la ideea acordării unui statut special regiunii la federalizare. Conform Constituției din 1994, Republica Moldova este un stat unitar. Iar majoritatea reprezentanților puterii de la Chișinău, din diferite timpuri și cu anumite excepții, consideră că acest sistem de guvernare trebuie păstrat, ideea federalizării statului nefiind acceptată. Și aceasta mai ales pentru că federalizarea este un proiect venit din exterior și propulsat în RM fie prin reprezentanții regimului separatist de la Tiraspol, fie prin unele forțe politice de stânga de la Chișinău.

Încercări de federalizare a Republicii Moldova au fost făcute încă de la începutul anilor 90 ai secolului trecut, odată cu apariția mișcărilor separatiste în RSSM. Astfel, spre exemplu, la 8 decembrie 1990, când grupările separatiste din sud și din est anunțaseră despre crearea a două așa-numite republici – Găgăuză și Moldovenească Nistreană – acestea din urmă și-au exprimat intenția de a se uni într-un format federativ, făcând, în același timp, apel la Sovietul Suprem al RSSM ca să intre și RSS Moldova în pretinsa federație „cu scopul de a păstra integritatea teritorială a Moldovei”²².

În spatele tentativelor de dezbinare și de federalizare a RM a stat întotdeauna Federația Rusă. Retorica Kremlinului cu referire la structura de stat a RM a fost deseori voalată. Pe de o parte, Moscova se pronunță oficial în favoarea integrității teritoriale a RM, iar pe de altă parte, prin diverse declarații și acțiuni susține forțele separatiste de la Tiraspol. Rusia optează pentru menținerea integrității teritoriale a RM, dar își dorește o guvernare pro-rusă și subordonată la Chișinău. Și, așa cum o astfel de guvernare nu poate fi garantată, Moscova propulsează ideea federalizării statului, care i-ar permite, prin intermediul Tiraspolului, să controleze și manipuleze Republica Moldova.

²² „Declarația Sovietelor Supreme ale pretinselor republici Găgăuzia și Moldovenească Nistreană privind unirea republicilor pe bază federativă”, 8 decembrie 1990, în: *Conflictul transnistrean. Culegere de documente și materiale, vol. I (1989-1993)*, ed. Anatol Țăranu, Mihai Gribincea (Chișinău: Editura Lexicon-Prim, 2012), 195-196.

¹⁷ Barometrul de Opinie Publică, aprilie 2003 (Institutul de Politici Publice), <https://ipp.md/old/libview.php?l=ro&idc=156&id=467> (accesat: 19.08.2021).

¹⁸ Barometrul de Opinie Publică, noiembrie 2003 (Institutul de Politici Publice), <https://ipp.md/old/libview.php?l=ro&idc=156&id=466> (accesat: 19.08.2021).

¹⁹ Barometrul de Opinie Publică, noiembrie 2004 (Institutul de Politici Publice), https://ipp.md/old/public/files/Barometru/2004/BOP_aprilie_3.pdf (accesat: 20.08.2021).

²⁰ Studiu cu privire la percepția populației cu privire la sistemul de securitate și apărare a RM, <https://infocenter.md/wp-content/uploads/2021/08/Date-Studiu-Strategia-de-Securitate.pdf> (accesat: 20.08.2021).

²¹ Sondaj socio-politic: decembrie 2021. <http://viitorul.org/ro/content/sondaj-socio-politic-decembrie-2021> (accesat: 21.01.2022).

Guvernarea de la Chișinău a reacționat negativ de cele mai multe ori la sugestiile de federalizare. În aprilie 1992, spre exemplu, Ministerul de Externe al RM menționa într-o declarație că „nedumerește faptul că persoane cu funcții de răspundere în conducerea Federației Ruse tot mai frecvent fac declarații privind acordarea unui eventual statut politic raioanelor din stânga Nistrului. Declarațiile de acest fel ...constituie o încălcare flagrantă a suveranității Republicii Moldova”²³.

Totuși, acțiunile Moscovei în vederea promovării formulei convenabile de soluționare a problemei transnistrene nu au încetat. În iunie 1992, Andrei Kozârev, ministrul de externe al FR insista ca „RM să renunțe la poziția sa nerealistă” (de stat unitar), afirmând: „Nu înțeleg de ce Moldova ar trebui să fie cu orice preț un stat unitar, în timp ce include regiuni precum Transnistria și cea în care locuiesc găgăuzii... Este necesar să se acorde Transnistriei un statut politic și juridic special – în prezent în cadrul Moldovei – pentru că deocamdată nu există altă ieșire. În viitor, pot fi diverse soluții”²⁴. Iar la începutul anilor 2000, Kremlinul a înaintat un plan concret de federalizare a RM. Încă în februarie 2003, Președintele Federației Ruse V. Putin, după o întâlnire cu Președintele de atunci al Republicii Moldova V. Voronin, afirma că ambele părți sunt de acord cu continuarea procesului de negocieri dintre Chișinău și Tiraspol, „scopul cărora ar trebui să fie determinarea unui statut garantat Transnistriei cu păstrarea suveranității și integrității teritoriale a RM”²⁵. La scurt timp, Kremlinul propunea cunoscutul plan Kozak – Memorandumul cu privire la principiile de bază ale structurii statului unificat. Numit după consilierul președintelui rus, Dmitri Kozak, planul urma, în cazul acceptării acestuia de către Chișinău, să „rezolve” problema transnistreană, prin transformarea Republicii Moldova într-o federație, în care Tiraspolul să aibă drepturi egale

cu cele ale Chișinăului. Memorandumul Kozak nu a fost semnat, dar Federația Rusă nu a renunțat la planurile federalizării RM. În 2016, D. Rogozin – vice-premierul și reprezentantul special al președintelui Federației Ruse pentru Transnistria (în funcție în perioada 2012-2018) – menționa într-un interviu că Chișinăul ar trebui să creeze condiții confortabile Transnistriei, să-i ofere un statut, ca parte a Republicii Moldova federale sau confederale²⁶. Iar numirea, de către Kremlin, în 2018, a lui D. Kozak în funcția de reprezentant special al președintelui Federației Ruse pentru dezvoltarea relațiilor economice și comerciale cu Republica Moldova, a fost calificată la Chișinău drept o nouă încercare de propulsare a ideii federalizării RM, în condițiile în care președintele RM, după alegerile prezidențiale din 2016, reprezenta o formațiune politică pro-rusă și se pronunța în favoarea federalizării statului.

Chișinăul nu a avut, în privința federalizării, o poziție fermă și consecventă de-a lungul anilor. Guvernările de stânga, pro-ruse prin esența lor, se conformau planurilor Kremlinului de federalizare a RM, pe când cele pro-occidentale erau împotriva federalizării statului. Printre președinții care au susținut federalizarea RM, uneori direct, alteori discret, iar în unele cazuri oscilând de la o extremă la alta, în dependență de conjuncturi, se numără Vladimir Voronin și Igor Dodon. Retorica lui V. Voronin în anii guvernării comuniste de la Chișinău era favorabilă federalizării. Ajuns în funcția de președinte al statului și, preocupat de reglementarea transnistreană, președintele a emis, în mai 2001, un decret prin care se menționa despre soluționarea problemei transnistrene, în baza principiului integrității teritoriale a RM, dar cu elaborarea și adoptarea unui statut juridic special localităților din stânga Nistrului²⁷. Foarte curând, a anunțat despre lucrul la elaborarea unei noi Constituții a RM, pe principii federaliste, ca mijloc unic de soluționare a problemei. Chiar V. Putin, în 2003, într-o scrisoare adresată lui V. Voronin, elogia inițiativa acestuia din urmă de a întocmi „Constituția statului fede-

²³ „Declarație a Ministerului Afacerilor Externe al Republicii Moldova”, 19 aprilie 1992, în: *Conflictul transnistrean*, vol. I, ed. Anatol Țăranu, Mihai Gribincea, p. 321.

²⁴ „Andrei Kozârev ne iskluciatet vozmojnosti peresmotra graniț vnutri SNG, no tolko na osnove soglašenja”, în: *Izvestia*, 9 iunie 1992, <https://yeltsin.ru/day-by-day/1992/06/09/14921/> (accesat: 15.02.2022).

²⁵ „Declarația Președintelui Federației Ruse, V. Putin, pentru presă după întâlnirea cu Președintele Republicii Moldova, V. Voronin (or. Moscova, Kremlin)”, 7 februarie 2003, în: *Conflictul transnistrean. Culegere de documente și materiale*, vol. III (2003-2006), ed. Anatol Țăranu, Mihai Gribincea (Chișinău: Editura Lexicon-Prim, 2014), 10.

²⁶ „Eslı Moldavia sdelaet șag v storonu Rumânii, Pridnestrovie otvalițea”. Vitse-premier Rossii Dmitri Rogozin podvel itogi vizita v Kishinev v interviu „I”, 07.07.2016, <https://www.kommersant.ru/doc/3032367> (accesat: 15.02.2022).

²⁷ „Decret nr. 46 din 15.05.2001 al Președintelui Republicii Moldova privind soluționarea problemei transnistrene”, 15 mai 2001, https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=3791&lang=ro (accesat: 15.02.2022).

rativ moldovenesc”, menționând despre „aportul constructiv” al președintelui Voronin în „dinamizarea pozitivă a reglementării transnistrene”²⁸. Despre cunoscutul plan Kozak – pe care era gata să îl semneze în noiembrie 2003 – V. Voronin spunea la acel moment: „acceptarea acestui proiect va însemna începutul reglementării reale a conflictului transnistrean. Iar încheierea procesului va putea fi comparată cu căderea zidului de la Berlin”²⁹. V. Voronin s-a dezis, totuși, de semnarea memorandumului Kozak, chiar în ajunul datei fixate pentru întâlnirea cu V. Putin care trebuia să aibă loc la Chișinău, la 25 noiembrie. Contextele și cauzele respingerii planului Kozak ar putea constitui un subiect aparte de analiză. Peste ani, însă, fostul președinte menționează, că nu regretă respingerea acestuia, pentru că documentul final nu reprezenta interesele Republicii Moldova³⁰ și că, dacă s-ar fi semnat, președinția ar fi recunoscut Transnistria ca stat independent, ceea ce i-ar fi permis Tiraspolului să solicite recunoaștere internațională³¹. Voronin a rămas, însă, fidel în continuare conceptului de federație asimetrică propusă de Rusia, fapt pe care l-a declarat ulterior în repetate rânduri³².

Pentru federalizarea Republicii Moldova au optat fățiș și reprezentanții Partidul Socialiștilor din RM. În noiembrie 2013, socialiștii promovau un proiect de federalizare, pe care îl calificau drept diferit de planul Kozak, deși părea la fel, și prin care afirmau că federalizarea este „o unică

alternativă de compromis în soluționarea problemei transnistrene”³³. În anii care au urmat, reprezentanții partidului au promovat ideea federalizării Republicii Moldova cu diverse ocazii. În 2014, spre exemplu, I. Dodon – în calitate sa de președinte al PSRM – afirma, într-un *briefing* organizat în contextul semnării Acordului de Asociere a RM cu UE, despre „ratarea posibilității de a reintegra țara în anul 2003”³⁴, referindu-se astfel la nesemnarea planului Kozak de către autoritățile comuniste de la acea vreme. În contextul alegerilor parlamentare din 2014, socialiștii au inclus planul federalizării RM în programul lor³⁵. Iar în 2015, Igor Dodon afirma că „socialiștii știu cum trebuie de soluționat acest conflict. Numai federalizarea poate servi drept bază pentru rezolvarea diferendului”³⁶. La 2 martie 2016, la comemorarea celor căzuți în războiul de pe Nistru, Igor Dodon, declara că soluționarea conflictului poate fi realizată prin „acordarea unui statul special regiunii din stânga Nistrului” și că Republica Moldova este „un stat cu toate aspectele unui stat federal”³⁷. Și tot în 2016, din aceeași postură de lider al PSRM, Dodon repeta, o dată în plus, că „federalizarea este singura soluție”³⁸ pentru problema transnistreană. Retorica federalizării RM a fost menținută de Igor Dodon și perioada electorală din toamna anului 2016, atunci când candida la funcția de președinte al statului,

²⁸ „Scrisoare a Președintelui Federației Ruse V. Putin adresată Președintelui Republicii Moldova V. Voronin, prin care solicită încheierea unui acord bilateral moldo-rus cu privire la «garanțiile militare» ale reglementării transnistrene”, 5 mai 2003, în: *Conflictul transnistrean*, vol. III, ed. Anatol Țăranu, Mihai Gribincea, 46.

²⁹ „Ex-president Moldovy sravnival podpisanie «Memorandum Kozak» s padeniem Berlinskoi steny”, 25.11.2013, <https://www.kp.md/daily/26163.5/3050796/> (accesat: 23.02.2022).

³⁰ „După 17 ani, Vladimir Voronin oferă detalii despre «Memorandumul» propus de Kozak”, 19.12.2020, <https://deschide.md/ro/stiri/politic/77340/VIDEO--Dup%C4%83-17-ani-Vladimir-Voronin-ofere%C4%83-detalii-despre-> (accesat: 23.02.2022).

³¹ „V. Voronin despre motivele pentru care nu a semnat memorandumul rusec”, 27 noiembrie 2003, <https://moldova.europalibera.org/a/1400472.html> (accesat: 23.02.2022).

³² „Vladimir Voronin susține în continuare ideea unei federații asimetrice propusă de Rusia”, 8 decembrie 2003, <https://moldova.europalibera.org/a/1400931.html> (accesat: 23.02.2022).

³³ „Socialiștii propun federalizarea Republicii Moldova”, 25.11.2013, <https://socialistii.md/federalizare/> (accesat: ...).

³⁴ „Semnarea acordului este o greșeală istorică cu riscuri enorme pentru Moldova de ordin economic, social, teritorial”, 27 iunie 2014, <https://socialistii.md/semnarea-acordului-este-o-greseala-istorica-cu-riscuri-enorme-pentru-moldova-de-ordin-economic-social-teritorial/> (accesat: 23.02.2022).

³⁵ *Programul Partidului Socialiștilor din Republica Moldova, adoptat la Congresul XII Extraordinar din 28 septembrie 2014*, <http://www.e-democracy.md/files/parties/psrm-program-2014-ro.pdf> (accesat: 23.02.2022).

³⁶ „Socialiștii au depus o coroană de flori la podul de la Vadul-lui-Vodă”, 2 martie 2015, <https://socialistii.md/socialistii-au-depus-o-coroana-de-flori-la-podul-de-la-vadul-lui-voda/> (accesat: 23.02.2022).

³⁷ „Socialiștii au depus o coroană de flori la podul de la Vadul-lui-Vodă”, 2 martie 2016, <https://socialistii.md/socialistii-au-depus-o-coroana-de-flori-la-podul-de-la-vadul-lui-voda-4/> (accesat: 25.02.2022).

³⁸ „«Singura soluție este federalizarea» – Igor Dodon despre problema transnistreană”, 20 mai 2016, Valentina Ursu, <https://moldova.europalibera.org/a/singura-solutie-este-federalizarea-igor-dodon-despre-problema-transnistreana/27747967.html> (accesat: 25.02.2022).

declarând că „trebuie de creat o federație și de propus Tiraspolului statutul de subiect al federației”³⁹.

Ieșind învingător în cursa pentru președinție din 30 octombrie cu votul direct a 52,11% din alegători, Igor Dodon și-a schimbat retorica, dar nu și planurile. Liderul socialiștilor nu putea renunța la federalizare, mai ales că era susținut de Kremlin, iar Kremlinul nu avea de gând să abandoneze proiectul federalizării RM. Din postura de șef al statului, acesta a evitat totuși să vorbească deschis despre federalizare, discursul său trădând deseori intențiile ascunse în această direcție. Pe de o parte, pe perioada mandatului de președinte, Igor Dodon menționa că federalizarea republicii, ca soluție pentru conflictul transnistrean, nu mai este actuală, pentru că nu este văzută bine în RM și, deci, „nici un fel de federalizare nu va avea loc”⁴⁰ pentru că nu este pe ordinea de zi⁴¹, continuând să repete că Moldova va rămâne stat unitar. Totodată, Igor Dodon nu înceta să-și manifeste, în același timp și în repetate rânduri, regretul pentru neacceptarea, de către conducerea RM din 2003, a planului Kozak, declarând că problema transnistreană ar fi fost astfel rezolvată⁴². Pe de altă parte, Igor Dodon deseori făcea aluzii la un statut special pentru regiunea transnistreană. În 2017, afirma că „procesul de soluționare a diferendului transnistrean trebuie să se finalizeze prin re-integrarea Moldovei cu Transnistria, cea din urmă având un statut special în cadrul țării”⁴³. În aceeași perioadă, constata că „transnistrenii sunt o parte a națiunii noastre unificate multinaționale, de aceea trebuie identificată o cale spre conciliere prin dialog, prin cooperare, prin programe și compromisuri comune”, declarând că Partidul Socialiștilor lansează un proiect pentru a apropia cele două maluri ale Nistrului: „Două maluri – un singur spațiu”⁴⁴.

³⁹ „Moldavia izmenitsea radi Pridnestrovia”, 19.10.2016, <https://iz.ru/news/639157> (accesat: 25.02.2022).

⁴⁰ „Pericol de destabilizare. Acum și Igor Dodon cheamă poporul în stradă”, 13.06.2019, <https://www.dw.com/ro/pericol-de-destabilizare-acum-%C8%99i-igor-dodon-cheam%C4%83-poporul-%C3%AEn-strad%C4%83/a-49179292> (accesat: 25.02.2022).

⁴¹ „Federalizația Moldaviei dăje ne obsujdaetja, zaiavil Igor Dodon”, 22.11.2019, <https://easaily.com/ru/news/2019/11/22/federalizaciya-moldavii-dazhe-ne-obsuzhdaetsya-zayavil-igor-dodon> (accesat: 25.02.2022).

⁴² „Igor Dodon: NATO – eto voina”, exclusiv, 21.01.2018, <https://www.ntv.ru/novosti/1973108/> (accesat: 15.03.2021).

⁴³ <https://www.facebook.com/dodon.igor/posts/1763598300332834> (accesat: 25.02.2022).

⁴⁴ „Igor Dodon împreună cu Zinaida Grecianî și repre-

Iar în 2019, menționa despre un concept elaborat de președinție prin care Transnistria urma să primească un statut special sub forma unei autonomii foarte puternice⁴⁵, ceea ce nu pare a fi altceva decât tot federalizare, doar că îmbrăcată într-o altă man-tie terminologică.

De altă parte a baricadei, conducerea de vârf a Republicii Moldova de după 2009 s-a pronunțat în repetate rânduri împotriva federalizării statului. În 2015, N. Timofti menționa că autoritățile de la Chișinău sunt dispuse să acorde un statut special regiunii în cadrul Republicii Moldova, „care ar oferi populației din stânga Nistrului un nivel confortabil și garantat de autoguvernare în diferite domenii ale vieții publice”. Președintele Timofti critica faptul că Federația Rusă urmărește federalizarea Republicii Moldova, după modelul „Memorandumului Kozak”, afirmând că „ingerința unor state străine în afacerile interne ale Republicii Moldova nu poate fi tolerată”⁴⁶. Cu un an mai devreme, în 2014, în contextul anexării Crimeii de Către Federația Rusă, Nicolae Timofti, prim-ministrul Iurie Leancă, Parlamentul RM și-au manifestat sprijinul față de suveranitatea și integritatea teritorială a Ucrainei. Gestul a fost repetat și de președintele RM, Maia Sandu, în 2021, care menționa, după întâlnirea cu Zelenski: „am reconfirmat sprijinul reciproc și ferm pentru soluționarea pașnică a conflictelor, bazată pe respectarea suveranității și integrității teritoriale a statelor noastre în cadrul frontierelor recunoscute la nivel internațional”⁴⁷. Ceva mai devreme, din postura de prim-ministru al RM, în timpul unor dezbateri în cadrul Comisiei pentru afaceri externe a Parlamen-

zentanții Partidului Socialiștilor au depus flori la podul de la Vadul-lui-Vodă”, 02 martie 2017, <https://socialistii.md/igor-dodon-impreuna-cu-zinaida-grecianii-si-reprezentantii-partidului-socialistilor-au-depus-flori-la-podul-de-la-vadul-lui-voda/> (accesat: 15.03.2021).

⁴⁵ „Dodon, pregătit să-i ofere regiunii transnistrene „o autonomie puternică”, 3.09.2019. <https://deschide.md/ro/stiri/politic/53428/Dodon-preg> (accesat: 25.02.2022).

⁴⁶ „Nicolae Timofti, în presa ucraineană: Rusia a relansat planul de federalizare a Republicii Moldova. NATO este șansa noastră”, 1 aprilie 2015. https://adevarul.ro/moldova/politica/nicolae-timofti-presa-ucraineanarusia-relansat-planul-federalizare-republicii-moldova-1_551bf2d0448e03c0fd1e21dd/index.html (accesat: 21.02.2022).

⁴⁷ „Declarația pentru presă după întrevederea cu Președintele Ucrainei, Volodimir Zelenski”, Kiev, 12 ianuarie 2021, <https://presedinte.md/files/media/Declarat%C%C6%20de%20presa%C%C8%86%20Presedintele%20RM%20Maia%20Sandu.pdf> (accesat: 21.02.2022).

tului European din iulie 2019, Maia Sandu afirma că „nu vom accepta federalizarea ca soluție la conflictul transnistrean și vom continua negocierile politice pentru a obține un statut special pentru Transnistria în cadrul unei Moldove suverane, cu integritate teritorială, în limitele granițelor recunoscute pe plan internațional”⁴⁸. Ulterior, în calitate de președinte al RM, într-un interviu acordat unui jurnalist ucrainean, în noiembrie 2020, Sandu declara: „sunt împotriva federalizării Moldovei, nu susțin opțiunile propuse de Dodon și partidul său. Pentru că, deși nu au dat propuneri clare, au vorbit despre federalizare”⁴⁹. Aceasta a confirmat punctul său de vedere și în aprilie 2021, la Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei, unde a spus că „federalizarea Republicii Moldova nu este o soluție pe care o susține”⁵⁰.

La Tiraspol, retorica autorităților separatiste față de structura de stat a RM și relația cu Chișinăul s-a rotit, de-a lungul anilor, în jurul așa-zisului stat comun, federație/confederație, independență. În 1992, Igor Smirnov spunea: „Guvernul nostru, propunând ideea unei federații, arată deja o înclinație periculoasă spre compromis. Între timp, oamenii se arată mai radicali și cer o ruptură completă cu Moldova”⁵¹. Urmărind aceste declarații, se creează impresia că regimul separatist făcea favoruri Chișinăului, înaintând sugestii de federalizare în vederea păstrării integrității teritoriale a Republicii Moldova. Chișinăul critica mașinăria propagandistică separatistă din stânga Nistrului pentru că promova așa-zisul „stat comun”, constituit din „subiecți egali”, numit „federație contractuală”, prin care liderii de la Tiraspol urmăreau obținerea recunoașterii independenței autoproclamatei RMN⁵². În condi-

țiile anunțării de către Kremlin a planului Kozak, Igor Smirnov menționa că „vom semna neapărat acest document... Sunt gata... Știu că rezultatul va fi stabilitatea RMN”⁵³ și că „susținând inițiativa rusă, facem un pas solid în depășirea divizării și separării popoarelor Moldovei și Transnistriei”⁵⁴. După respingerea de către Chișinău a planului Kozak, Tiraspolul și-a schimbat retorica. Igor Smirnov nega că ar fi fost gata să se unească cu Moldova în 2003. După 2003 nu mai accepta nici presupusul statul comun, pe motiv că „poporul” a decis în 2006 în favoarea independenței și a viitorului alături de Rusia⁵⁵. Retorica Tiraspolului se axează ulterior pe ceea ce separatiștii numesc „statalitate”, Smirnov afirmând, și la un deceniu de la pierderea fotoliului de pretins lider al Transnistriei, despre scopul de a consolida așa-zisul stat transnistrean, ai cărui locuitori „se consideră parte a Rusiei”⁵⁶.

Actualmente, Tiraspolul vorbește despre un „divorț civilizat” dintre Transnistria și Republica Moldova drept singurul model posibil pentru soluționarea definitivă a conflictului, „cu condiția construirii în viitor a unor relații pașnice și de bună vecinătate între două state independente”. Într-un dialog cu jurnaliștii, în mai 2017, Vadim Krasnoselski afirma că Transnistria nu e pregătită pentru federalizare, pentru că la așa-zisul referendum din 2006, oamenii au ales altceva – independență, apoi unirea cu Rusia. În realitate, federalizarea nu displace Tiraspolului, iar afirmațiile reprezentanților regimului sunt, mai degrabă, o reacție la respingerile, de către Chișinău, a proiectelor de federalizare a RM și a planului Kozak, în primul rând. În același interviu, Smirnov făcea referire la Chișinău care nu ar fi pregătit să accepte federalizarea, întrebându-se și răspunzând retoric: sunt politicienii moldoveni gata să schimbe Constituția, legislația, să anuleze anumite legi, să acorde limbii ruse statut de limbă de stat, să acorde un statutul forțelor armate ruse situate pe teritoriul Transnistriei? ...Se pare că nu sunt

⁴⁸ „Discursul Prim-ministrului Maia Sandu în cadrul Comisiei pentru afaceri externe (AFET) din Parlamentul European”.

⁴⁹ „Rosiiskie voiska doljnî uiti iz Pridnestrovia, a Krâm – eto Ukraina”

⁵⁰ „Address by H.E. Maia Sandu, President of the Republic of Moldova at the Parliamentary Assembly of the Council of Europe plenary session”, 19 April 2021, <https://www.youtube.com/watch?v=oVkrPLqGcx4>, (accesat: 21.02.2022).

⁵¹ „Igor Smirnov: mî șșitaem sebea nezavisimâmi”, *Izvestia*, 16.06.1992, <https://yeltsin.ru/day-by-day/1992/06/16/15173/> (accesat: 21.02.2022).

⁵² „Nota MAE al Republicii Moldova nr. 07/5329 adresată misiunilor diplomatice și reprezentanților orgaizațiilor internaționale acreditate în Republica Moldova cu privire la acțiunile obstrucționiste ale autorităților separatiste transnistrene”, 8 iulie 2003, în: *Conflictul transnistrean*, vol. III, ed. Anatol Țăranu, Mihai Gribincea, 70-71

⁵³ „Ex-president Moldovî sravnival podpisanie «Memoranduma Kozak» s padeniem Berlinskoi stenî”.

⁵⁴ „2003. Vse idet ne po „planu”, 16.11.2019, <http://pridnestrovia-daily.net/archives/43946> (accesat: 22.02.2022).

⁵⁵ „Igor Smirnov: My iz SSSR ne vyhodili”, în: *Gazeta Kommersant*, nr. 40, 13.03.2008, 1, <https://www.kommersant.ru/doc/866173> (accesat: 22.02.2022).

⁵⁶ Igor Smirnov: „Nasha zadacha – ukreplenie gosudarstva”, 13.03.2020. <http://www.vspmr.org/news/consultative/igor-smirnov-nasha-zadacha-ukreplenie-gosudarstva.html> (accesat: 22.02.2022).

gata...”⁵⁷. Vadim Krasnoselski critică autoritățile de la Chișinău pentru că ar specula pe tema Transnistriei, ba optând pentru federalizare, ba pentru un statut special și consideră că toate declarațiile despre federalizare sunt vorbe goale, pentru că prin legislația actuală a RM statutul Transnistriei este determinat „fără drapel, fără imn, fără patrie, fără onoare și demnitate”, ceea ce nu îi convine⁵⁸. Vadim Krasnoselski, ca și Igor Dodon, consideră că refuzul autorităților de la Chișinău, din 2003, de a accepta un model de stat comun, a fost o greșeală și începutul unei așa-zise „blocade pe scară largă a RMN” în 2006 – momente care au fost decisive pentru organizarea referendumului din 17 septembrie 2006 și au determinat oamenii să voteze în favoarea independenței așa-zisei republici nistrene⁵⁹.

Astfel, proiectele de federalizare a Republicii Moldova au, deopotrivă, susținători și oponenți în rândurile reprezentanților puterii. Și dacă Kremlinului și Tiraspolului federalizarea Republicii Moldova le surâde, autoritățile de la Chișinău, chiar dacă nu sunt consecvente, pledează, în marea lor majoritate, pentru menținerea statului unitar, a integrității teritoriale și consolidarea independenței statului.

Concluzii

În contextul declanșării, în februarie 2022, și intensificării, în lunile următoare, a războiului Federației Ruse contra Ucrainei, se discută tot mai intens despre potențialele planuri ale Kremlinului de destabilizare a Republicii Moldova, despre problema neutralității, despre posibilitatea extinderii operațiunilor militare până în regiunea transnistreană și, astfel, până în Moldova. Iar în condițiile anexării de către Rusia a teritoriilor din estul Ucrainei, se conturează și întrebarea dacă proiectul federalizării RM mai persistă în intențiile Moscovei

sau poate aceasta din urmă nutrește recunoașterea independenței „para-statului” transnistrean, după modelul teritoriilor georgiene Abhazia și Osetia de Sud, recunoscute de Federația Rusă în anul 2008. Cert este că autoritățile ruse nu renunță la rolul lor direct în reglementarea transnistreană, iar în situația în care suferă eșecuri după eșecuri în războiul din Ucraina, sunt tot mai orientate spre a tensiona lucrurile și relațiile dintre Chișinău și Tiraspol, fapt remarcat și prin exploziile și provocările organizate în stânga Nistrului în primăvara acestui an. În ultimul timp, însă, Kremlinul s-a arătat interesat în restabilirea negocierilor în formatul 5+2, în promovarea dialogului și soluționarea problemei transnistrene, ceea ce denotă păstrarea intențiilor de federalizare a Republicii Moldova și oscilarea între tacticile „de utilizare a bicicului” și cele ale „turtei dulci” în raport cu Chișinău.

Imprevizibilitatea politicii rusești, agresivitatea și acțiunile Kremlinului în raport cu statele Eurasiiei post-sovietice (Georgia și Ucraina), practica nerespectării de către Rusia a principiilor dreptului internațional referitoare, în primul rând, la inviolabilitatea frontierelor, integritatea teritorială, dar și altele, constituie motive solide pentru autoritățile de la Chișinău de a nu mai aștepta planuri de soluționare a problemei transnistrene din afară și mai ales din Federația Rusă, ci de a purcede la elaborarea și implementarea propriilor proiecte în vederea asigurării integrității teritoriale a statului.

⁵⁷ „Vadim Krasnoselski otvetil na ozvuchenie jurnalistami voprosi, volnuiusie pridnestrovcev”, 23 mai 2017, <http://president.gospmr.org/press-sluzhba/novosti/vadim-krasnoseljskiy-otvetil-na-ozvuchennie-jurnalistami-voprosi-volnuyuschie-pridnestrovtsev.html> (accesat: 22.02.2022).

⁵⁸ „Vadim Krasnoselski otvetil na voprosi jurnalistov gosudarstvenno telekanala”, 18.06.2019, <http://president.gospmr.org/press-sluzhba/novosti/vadim-krasnoseljskiy-otvetil-na-voprosi-jurnalistov-gosudarstvenno-go-telekanala.html> (accesat: 22.02.2022).

⁵⁹ „Pridnestrovie dokazalo svoiu sostoiatelnosti”, 03.09.2020, <https://mid.gospmr.org/ru/node/8120> (accesat: 24.02.2021).

REFLECTIONS ON THE MEDIATION AND NEGOTIATION PROCESS IN THE CASE OF FROZEN CONFLICTS IN EASTERN EUROPE

Victoria BEVZIUC

Abstract

Reflections on the mediating process upon the frozen conflicts, in principle, has led to the idea regarding the confrontation with Russia which, after the collapse of the Soviet Union, felt largely excluded from European issues, although its role in Europe's political and economic life remains particularly important. Geopolitical clashes at the strategic level over the 20-21st centuries have created a situation of profound mistrust between Russia and the US, Russia and NATO, Russia and the EU and new lines of rift between the European integration areas. At the macro level, we can talk about some fundamental consequences for the issue of regional security. In fact, the mediating process can be rushed up by the governments of each state. The interests of each state to settle up the frozen conflict can start the mediating process.

Keywords: frozen, mediators, enclave, separatist, resolution.

In international relations, a frozen conflict is a situation where active armed conflict has been put to an end, but no peace Treaty or other political framework resolves the conflict to the satisfaction of the combatants. The conflict can therefore start legally again at any time, creating an environment of uncertainty and instability.

The term was also used for other geographical regions, but most importantly with reference to post-Soviet space. After the break-up of the Soviet Union in 1991, a number of conflicts have arisen in some of the post-Soviet States, usually if the new international borders do not match the ethnic affiliation of the local populations. This file links the post-Soviet frozen conflicts in Nagorno-Karabakh, Transnistria, Abkhazia and South Ossetia and eastern Ukraine.

In general, a frozen conflict means that, as a result of a conflict that is not resolved, certain post-Soviet States are not in a position to exercise their sovereignty on part of their territory and that the part of their territory is controlled by rebels. Rec-

ognition of these rebel groups varies. In the case of Nagorno-Karabakh, Transnistria and Eastern Ukraine, no UN Member State has granted them recognition. In the case of Abkhazia and South Ossetia, these territories of Georgia have been recognized by Russia, Venezuela, Nicaragua and Naauru.

A frozen conflict means insecurity and instability and the possibility that the conflict can start again. That was precisely the case in Nagorno-Karabakh, where the low-intensity fight was customary and where a four-day war recently erupted between 2 and 5 April 2016. Some analysts say that Nagorno-Karabakh doesn't really fit the term "frozen conflict" because it is just a conflict, albeit with little intensity most of the time. Most of the countries in the frozen conflict zones – Moldova, Georgia, Ukraine – have expressed their desire to become EU and NATO members in the long term. Helping to engineer and perpetuate frozen conflict zones, Russia has slowed the rapprochement. Armenia and Azerbaijan, which are technically at war due to the Nagorno-Karabakh conflict, are a special case. Energy-rich Azerbaijan prefers to keep an equal distance from the great powers, while poor Armenia put all its eggs in Russia's basket.

Mediation and conflict transformation share the overall objective of building lasting peace¹. However, they differ in terms of means used, time limits, parties and third parties involved, as shown in the table below.

On the means side, mediation uses assisted negotiations as a way to help the parties reach an agreement that will put an end to violence and address the root causes of the conflict². This could lead to a long-term transformation of relations and structures, but agreements can also arise without a fundamental transformation of relations for purely pragmatic reasons. The transformation of conflicts sees the transformation of relations between the

¹ Moore Christopher, *The Mediation Process: Practical Strategies for Resolving Conflict*, Hoboken: Jossey-Bass; (2003), 9.

² *Ibidem*, 23.

Overall Objective: Building Long-Term Peace

	Mediation	Conflict Transformation
Means	Assisted negotiations	Transforming relationships and structures
Timeframe	Short-term	Long-term
Parties	Decision-making conflict parties	Society at large
Third parties	Mediators and mediation support actors	Mediators, peacebuilders, development workers, et

Source © Mediation Support Network 2014

parties to the conflict, but also the relationships and structures of society at large, as the most effective means of bringing peace³.

As such, a change in “basic conditions that have led and can lead to violence again” is considered to be the most important means of bringing lasting peace⁴.

This can happen through various mechanisms that go beyond the mediation process (e.g. confidence-building measures, peace-building and development programs, economic empowerment, constitutional reform, justice and reconciliation processes, responsibility for violent crimes).

On the post-Soviet conflicts along both lines, it leads to three general comments. Firstly, the local causes, conditions and course of each conflict are essential for its resolution, a factor which is not always recognized or understood by the nations and international bodies that have tried to act as mediators.

Secondly, although the conflicts in the former Yugoslavia and the Soviet Union have emerged from the same political and economic environment, their internal causes and internal dynamics have varied widely, the nature of East-West relations in the region since around 2004-2005 EP, in particular, after the 2008 war in Georgia, it has not always been the case and therefore cannot necessarily be the inevitable or natural state of things.

Thirdly, it seems that especially in more recent years, a focus on geopolitical competition between major regional and global powers – such as Russia,

the EU, and the USA – in these conflicts has distracted the attention of both analysts and practitioners from a real shift in the internal nature and dynamics of the disputes, which are crucial to their resolution. The overall experience of working with participants and mediators in all these cases suggests that resolving these conflicts depends at once upon several factors and requires simultaneous, sustained attention and engagement at several different levels.

These factors include:

- (1) regional and great power differences and conflicts of interest;
- (2) specific local conditions unique to each of the conflicts, in addition to broad similarities springing from their common Soviet heritage;
- (3) the personalities of key figures involved in the conflicts and settlement processes⁵.

The countries that emerged from the Soviet Union have faced two sets of problems, domestic and external ones. Domestically, most of these nations still struggle with the powerful vestiges of the authoritarian society and command economy that they inherited from the Soviet Union. These vestiges include: the control of the state and exploitation of public resources by a small elite; related corruption; the absence of independent institutions; non-transparent governance; elite-controlled media; and, in some countries, ethnic tensions.

Externally, these nations have faced a powerful neighbor, Russia, that under President Putin has not hidden its demand for a sphere of influence, which would circumscribe their security and even their foreign economic policies. Moscow has exploited all of these vestiges above to extend its influence in the “Near Abroad.” In the countries where ethnic

³ See Frazer, Owen and Lakhdar Ghetas (2013), 9; Lederach, Jean-Paul (1995), *Preparing for Peace: Conflict Transformation Across Cultures*. New York: Syracuse University Press, 18.

⁴ Austin, Beatrix and Hans-Joachim Giessmann, et. Al. (2012), “*Berghof Glossary on Conflict Transformation: 20 Notions for Theory and Practice*,” Berlin: Berghof Foundation Operations GmbH, 22.

⁵ Chaim Kaufmann, “*Possible and Impossible Solutions to Ethnic Civil Wars*,” *International Security*, vol. 20, no. 4 (Spring 1996), 138.

tensions loom, the Kremlin has developed the policy of “frozen conflicts.” The Kremlin has chosen to champion the ethnic minorities in Nagorno-Karabakh, Ajaria, Abkhazia, Southern Ossetia and Transnistria as a means to apply pressure on the governments in Baku, Chisinau, and Tbilisi.

In years to come, most of these battles pitted newly independent governments against territorial separatists, but all sprang from a range of disparate causes: the collapse of federations, the end of authoritarianism, the reemergence of old quarrels, the meddling of outside powers, political demagoguery

The fact that people do feel strongly about their ethnicity, but very few convinced nationalists actually go so far as to exterminate their neighbors should be taken into consideration. In this situation we may talk about the maniacal leaders that clearly play an important role in civil wars, but simply saying so does not explain why some end up as powerful demagogues while others simply rant in obscurity. There are some other important factors affecting these zones such as economic grievances and security dilemmas that can also push groups toward violence, but such explanations predict far more conflicts than actually occurs in the world.

One of the Kaufman’s solution to these frozen conflicts is to focus on what he calls the “symbolic politics” of conflicts that is, how existing beliefs about neighboring ethnic groups are used to justify violence, and how these beliefs then seem to be confirmed once the violence breaks out. The researcher is focusing on several wars that broke out during the collapse of communism: in the Dniester region of Moldova, in Georgia, South Ossetia and Abkhazia, in the Nagorno Karabakh enclave inside Azerbaijan, and in the former Yugoslavia. All of these conflicts raged from the early to mid-1990s and resulted in hundreds of thousands of deaths and millions of displaced people. Kaufman argues that each of these wars displayed three conditions essential for communal violence. First, in each case politicians used a preexisting reservoir of myths about rival ethnic populations to mobilize the public along cultural lines. Second, in every instance particular ethnic groups feared being swamped economically, politically, and demographically by other groups. And third, in each of these wars the communities involved had plenty of time to mobilize and shore up their own security before their neighbors got the upper hand. Without any one of these ingredients,

Kaufman says⁶, these post-communist conflicts would never have occurred.

What is important to point out about all these civil conflicts, they have a volatile mix at their core: myths that can be mustered into service, politicians willing to use those myths, and the state apparatus is too weak to ensure basic civil order. However, Kaufman’s explanation raises the question of whether what is called “ethnic war” even exists. Of course, there are such things as ethnic groups, and they do occasionally come into conflict, although as Kaufman rightly points out, they do so far less often than we normally think. But it is worth asking whether talking about a distinct category of violence called “ethnic war” is as useful as Kaufman (and many others) think.

Indeed, on the scale of human suffering, post-communist wars are hardly noticeable: they killed relatively few people, they did not last long, and, most importantly, they attracted the attention of great powers, in particular the United States. The label “ethnic conflict” fits as a simple shorthand for wars in which belligerents define themselves in part along cultural lines.

Due to the all conclusions regarding these conflicts, there is a truth that the myths were manufactured in relatively short order, and usually after violence had already started. There was little in Georgian or Abkhaz national mythology to explain the depth of hatred that arose during the conflict there. And in Moldova, one would have had to be very creative to forge a coherent narrative of oppression on the either side.

Most civil wars, whether involving ethnic groups, ideological factions, or any other social category have a way of manufacturing their own inevitability.

The label “ethnic conflict” may lead analysts and would-be peacemakers to confuse two different issues: pathologies of individual beliefs and rational motives for group mobilization, or, in other words, to mistake causes of hatred for causes of violence. The former is about precisely the “symbolic politics” that Kaufman⁷ identifies, the narratives of national suffering that can be useful in whipping up the masses. The latter is about getting armies into

⁶ Chaim Kaufmann, “Possible and Impossible Solutions to Ethnic Civil Wars”, *International Security*, vol. 20, no. 4 (Spring 1996), 138.

⁷ *Ibidem*.

the field, and for that no amount of symbol-manipulating will get anywhere without a leadership and a state bureaucracy intent on perpetrating violence.

Georgia, Moldova, and Azerbaijan remain issued in internal disputes just because of the myths, fears, and opportunities that originally started the wars. But in all of these cases, the issues that first brought the various parties to clashes are very different from the dynamics that perpetuated the conflicts. In each of these regions, a tense cease-fire has been in place since the mid-1990s, but no progress has been made toward a final peace accord. Today, much of these states' territories is controlled by unrecognized but fully functional quasi states: the so-called republics of Abkhazia and South Ossetia (in Georgia), the Dniester Moldovan Republic (in Moldova), and the Republic of Nagorno Karabakh (in Azerbaijan). None of these stateless has a seat in the United Nations. None is recognized by any sovereign country⁸.

The Organization for Security and Cooperation in Europe and the U.N. have spent the better part of a decade "mediating" these various disputes, and the organizations' main strategy has been to address precisely those beliefs and insecurities that Kaufman⁹ identifies. That approach has led nowhere, however, and for one simple reason: ethnic myths and fears have become largely irrelevant to most of the actors in these dramas. In fact, under the current *status quo*, there has been no fighting or a final peace agreement. The separatists get a *de facto* country. Corrupt officials in the central governments get a transit route for illegal commerce. Foreign governments made some peace and therefore there was no need to intervene. International organizations get multiple rounds of "negotiations" and willing recipients for their good offices. In the long run, however, everyone ends up a loser. These unsettled conflicts have had cancerous effects on the regions where they occurred, feeding corruption, weakening governance, and blowing away what little democracy in Georgia, Moldova and Azerbaijan rests on. They have created havens for international criminals and conduits for the smuggling of drugs, weapons, and people into Europe

and beyond. None of that, incidentally, has much to do with ethnicity¹⁰.

Analyzing the EU as a mediator in conflict resolution and peace building process, we have to focus on the EU Security Strategy of 2003 (EUSS), that notes that 'frozen conflicts, which also persist on our borders, threaten regional stability'¹¹. This document states clearly that 'violent conflicts, weak states, where organized crime flourishes, dysfunctional societies or exploding population growth on its borders all pose problems for Europe'¹², and goes on to a very specific demand that the Union 'should now take a stronger and more active interest in the problems of the Southern Caucasus'¹³.

The EU reacted to the crisis under the EU presidency of France. Foreign Minister Bernard Kouchner flew to Tbilisi together with the OSCE chairman, Finland's Foreign Minister Alexander Stubb, on 9 August. On the way, and the next morning, they prepared a tentative ceasefire proposal on three key issues: cessation of hostilities, recognition of Georgia's territorial integrity, and a speedy restoration of the previous *status quo*. They discussed the plan with the Foreign Minister Ekaterine Tkeshelashvili. Then they presented the proposal to President Mikhail Saakashvili who accepted it. After having visited the town of Gori on the request of the hosts, Kouchner and Stubb flew to Moscow in order to negotiate a ceasefire with the Russians¹⁴.

While the dissolution of the USSR into its major constituent republics was achieved peacefully, the determination of ultimate political authority in a number of small areas on the periphery led to violence. Wars of various size and duration were fought over the Nagorno-Karabakh region in Azerbaijan, South Ossetia and Abkhazia in Georgia, and Transnistria in Moldova. In fact, a full-scale civil war began between the factions in Tajikistan, and the national-national discontent on the Crimean Peninsula in Ukraine was eventually resolved without

⁸ Modern Hatreds: *The Symbolic Politics of Ethnic War*. by Stuart J. Kaufman. Ithaca: Cornell University Press, 2001, 288 pp.

⁹ Chaim Kaufmann, "Possible and Impossible Solutions to Ethnic Civil Wars", *International Security*, vol. 20, no. 4 (Spring 1996), 139.

¹⁰ Charles King, *The Myth of Ethnic Warfare Understanding Conflict in the Post-Cold War World*, Source: *Foreign Affairs*, Vol. 80, No. 6 (Nov. – Dec., 2001), 165-170.

¹¹ Council of the European Union, "A secure Europe in a better world: European Security Strategy" (Brussels, Dec 12, 2003), 5.

¹² *Ibidem*, 7.

¹³ *Ibidem*, 8.

¹⁴ Tuomas Forsberg "The EU as a peace-maker in the Russo-Georgian war" Paper Presented at the Fifth Pan-European Conference on EU Politics, 23-26 June, 2010.

violence. The specific historical evolution of each of these conflicts depended obviously on both the correlation of the interests of external powers at that particular moment in history and the dynamics of the individual internal political, economic, and social conditions in each country and/or region.

In fact, take Nagorno-Karabakh – this is the most pronounced ethno-national of all conflicts, and the only conflict in which there were hostilities between two recognized independent states¹⁵. More than any of the other conflicts, this one is going from the reason made by popular fears and hostilities. In addition, the war in Nagorno-Karabakh went on longer, the casualties on both sides were higher, and the numbers of displaced persons were larger than in other conflicts—all internal factors that exacerbated suspicion and bitterness, making reconciliation and resolution of the conflict extremely difficult. On the other hand, the Nagorno-Karabakh (and Armenia-Azerbaijan) conflict has escaped the external geopolitical rivalries and ambitions to a significant extent, which may complicate settlement of such conflict. From the beginning to the present day, this conflict has seen the best US-Russian cooperation.

Due to the conclusions about the resolution of this dispute the US, Russian, and European cooperation was quite positive. Certainly, there were disagreements, but the common attention was focused on preventing a wider war between Azerbaijan and Armenia and seeking a compromise solution (we failed in both, but not, in my view, because of competition between external powers). The Minsk Group still works fairly amicably (at least until very recently)—perhaps because US, Russia, and France collaborate at the working level as true equals in this format. In fact, the US and Russia in the early 1990s both believed it in their interest to avoid Iranian involvement in mediating in the Caucasus, and therefore agreed from the very start on the CSCE/OSCE as the forum for conflict resolution efforts between Armenia and Azerbaijan¹⁶.

The struggle over Nagorno-Karabakh escalated after both Armenia and Azerbaijan attained independence from the Soviet Union in 1991. In the post-Soviet power vacuum, military action be-

tween Azerbaijan and Armenia was deeply affected by the Russian military. Full-scale fighting started late in the winter of 1992. The Khojaly Massacre of 25-26 February 1992, when at least 161 ethnic Azeri from the town of Khojaly were killed by the Armenian, and partly by CIS forces, is considered to be the largest massacre in the course of Nagorno-Karabakh conflict.

By the end of 1993, the conflict had caused thousands of casualties and created hundreds of thousands of refugees on both sides. By the end of the war in 1994, the Armenians were in full control of most of the enclave and also held and currently control approximately 9% of Azerbaijan's territory outside the enclave. At that stage, for the first time during the conflict, the Azerbaijani government recognized Nagorno-Karabakh as a third party in the war, and started direct negotiations with the Karabakh authorities. As many as 230,000 Armenians from Azerbaijan and 800,000 Azeri from Armenia and Karabakh have been displaced as a result of the conflict. A cease-fire was reached on 12 May 1994 through Russian negotiation.

There are currently an estimated 600,000 to 700,000 refugees from the Karabakh region living in Azerbaijan and another 200,000 to 300,000 in Armenia and Karabakh. There have been reports, including by the OSCE, of Armenia moving population from the mainland to Nagorno-Karabakh, as well as directing several hundreds of Armenian Syrians fleeing the Syrian war, to Nagorno-Karabakh.

Negotiation and mediation efforts, primarily led by the Organization for Security and Cooperation in Europe (OSCE) Minsk Group, have failed to produce a permanent solution to the conflict. Russian-mediated peace talks have also not resulted in any concrete steps toward de-escalation.

Established in 1994, the Minsk Group continues to work for the creation of conditions in which such a conference can take place. The co-chairs of the Minsk Group are the ambassadors of the Russian Federation, of France and of the USA. The Minsk Group's permanent members are Belarus, Germany, Italy, Sweden, Finland, and Turkey, as well as Armenia and Azerbaijan. On a rotating basis, the OSCE Troika is a permanent member.

Four UN Security Council Resolutions¹⁷ have been passed during the Nagorno-Karabakh war. These resolutions have not invoked Chapter VII

¹⁵ Charles King, *The Myth of Ethnic Warfare Understanding Conflict in the Post-Cold War World*, Source: Foreign Affairs, Vol. 80, No. 6 (Nov. – Dec., 2001), 165-170.

¹⁶ *Ibidem*, 165-170.

¹⁷ <https://2001-2009.state.gov/p/eur/rls/or/index.htm>

of the United Nations Charter. Chapter VII of the United Nations Charter sets out the UN Security Council's powers to maintain peace. It allows the Council to "determine the existence of any threat to the peace, breach of the peace, or act of aggression" and to take military and nonmilitary action to "restore international peace and security"¹⁸.

A four-day war was fought between 2 and 5 April leaving over two dozen soldiers killed on both sides. A ceasefire was agreed on 5 April at a behind-the-scenes meeting in Moscow between representatives of the warring sides. Analysts said it should be safely assumed that the events from the first days of April could be a precursor to much worse confrontation to come.

"Russia styled itself as the lead mediator in the Nagorno-Karabakh conflict,"¹⁹ insisting that the aim was to create the impression that Moscow "calls the shots" in the South Caucasus.

Neil Melvin²⁰, Senior Researcher at the Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI), said that Russia styled itself as the lead mediator in the Nagorno-Karabakh conflict, and that the absence of a significant US response left the field open for Russia to be the power broker.

British S&D MEP Richard Howitt (Labor) said the EU should associate formally with the Minsk group process, and that the Union should also engage more with Russia diplomatically. He complained that there were no mechanisms to find out what is actually happening on the ground.

Howitt also put Nagorno-Karabakh in the wider picture, stoking the risk of a wider Christian-Muslim confrontation, Azerbaijan being predominantly Muslim, and Armenia predominantly Christian²¹.

Emboldened by Russian nationalists and those fearing annexation by Romania, the Moldavian SSR declared itself independent under the name of "Transniester Moldovan Republic", a move that led to a 4-month conflict between Moldovan forces and separatists backed by the Soviet 14th Army that claimed an estimated 1,000 lives.

The 1992 ceasefire agreement created the Joint Control Commission (JCC), under which 1,500 Russian, *de facto* Transnistrian, and Moldovan forces continue to serve ostensibly as peacekeepers in Transnistria in roughly equal proportion.

Russian Lt. Gen. Alexander Lebed, a profane and charismatic officer, had little use for either the Moldovans or the Transnistrians, who began to devote sectors of their economy to human trafficking, drug running and arms smuggling. But he successfully separated the two warring parties and they have stayed that way ever since.

The cease-fire led to the creation of a three-party Joint Control Commission, consisting of Russia, Moldova, and Transnistria, which supervises a demilitarized security zone on both sides of the Dniester River. Transnistria has been a "frozen conflict" ever since.

Since 1997, the OSCE has managed a conflict resolution process which now engages seven parties in the "5+2" format: Moldova and Transnistria, with Russia, Ukraine, and the OSCE as intermediaries, and the US and the EU as observers. The OSCE-brokered talks have helped to defuse occasional crises and to keep the sides in dialogue, but no framework agreement has yet been accepted by all sides.

The closest they came was in 2003, when the Russian-brokered Kozak plan for the reunification of Moldova and Transnistria was rejected at the last minute by Chisinau.

In September 2006, Transnistria's citizenry voted overwhelmingly to confirm their independence and the country has created its own constitution, flag, national anthem, and coat of arms, as well as a military, police, postal system, and currency. But Transnistria remains a *de facto* state, unrecognized by sovereign members of the international community – including even Russia itself.

Formally, Transnistria remains an electoral democracy. Moldova and Transnistria have held talks. Moldova announced that its parliament would consider removing travel restrictions on the Transnistrians with Russian and Ukrainian passports.

It is unlikely that the war will be renewed, because Russian President Vladimir Putin would actively support Transnistria, while the Moldovans could expect little military aid from the United States and NATO.

A so-called 5+2 settlement process, (OSCE, Russia, Ukraine, Moldova, the Transnistrian region, plus the EU and US as observers) was established following the 1992 truce. However, the format has produced few results.

The OSCE established the Mission to Moldova in February 1993 with a mandate to help find a peaceful

¹⁸ <https://2001-2009.state.gov/p/eur/rls/or/index.htm>

¹⁹ *Ibidem*.

²⁰ *Ibidem*.

²¹ <https://2001-2009.state.gov/p/eur/rls/or/index.htm>

solution to the conflict between the country's central government and the breakaway region of Transnistria. The Mission has its base in Chisinau²² and maintains a branch office in Tiraspol, and an office in Bender. It has a total staff of 52, out of which 13 are international and 39 local personnel. A recurrent problem is that the local so-called "authorities" refuse to grant OSCE monitors unfettered access to do their work.

Therefore, we should focus on the National Security Strategy of the Republic of Moldova. The National Security Strategy is a complex concept that defines the range of actions that need to be taken by the competent authorities of the Republic of Moldova in order to establish an environment where our citizens could live in security and prosperity.

Moldova has very limited experience and expertise in evaluating, planning and carrying out national security strategies. The intellectual potential, which in the Soviet Union deals with developing strategies in the field of security and those adjacent to it, has been inherited almost entirely by the Russian Federation. A new strategy needs to identify the key challenges to be overcome by the Republic of Moldova in order to ensure its security.

On March 2, 1992 in the eastern districts of the Republic of Moldova the war started on the Dniester – a military conflict which, despite all human sacrifices and political efforts since then, remained unresolved, becoming soon, a frozen conflict in which the Russian Federation exercises its influence and geopolitical pressure in the region.

30 years have passed since that day, but the Republic of Moldova has still failed to resolve the Transnistrian dispute. In recent years, this topic had almost disappeared from the government agendas, but events after 24 February 2022 in Ukraine have revived public attention to the Transnistrian conflict and, in particular, the risk of becoming part of the invasion equation of the Russian Federation.

The vision of the new national Security Strategy must be drawn up taking into account the lessons of the country's development path over the past two decades, previous national strategic planning processes and documents, and the need to ensure an objective assessment of the impact of policies.

In order to realize this vision, it is necessary to achieve tangible progress in improving people's quality of life, which can be verified both by ob-

jective statistical data and by people's perceptions and subjective experiences. It is undeniable that the Republic of Moldova must ensure accelerated economic and technological convergence with the countries of the region, and in this respect, it will inevitably compete with these countries in attracting investment, seizing export opportunities, attracting talented people, economic growth, etc. it is also clear, that modernizing the country – at all levels – is only possible by continuing and deepening the country's EU integration process. But the country's strategic imperative is to regain the trust of its own citizens.

Looking at the "Moldova 2030"²³ National Development Strategy, we find out that this legislation proposes the use of a concept of quality of life that includes 10 relevant dimensions. This concept is used by Eurostat by standard to measure the phenomenon of quality of life.

Here we see that security issues in 2020 (the year of release and approval of the Strategy) of the 10 main specific goals of the Strategy were placed in eighth place (i.e., almost at the end of the hierarchy of categories, which requires sustainable progress) will be achieved in the coming ten years).

At the same time, if we refer to the way in which the problems related to the Transnistrian conflict and the withdrawal of foreign troops, which were exposed in the 2011 national Security Strategy of the Republic of Moldova, we can see that the solutions presented in this document involve strictly diplomatic processes, in accordance with the civilized requirements of contemporary international relations, such as: the solution to the Transnistrian problem must be achieved exclusively by peaceful means in the negotiation process in the format of "5+2"²⁴.

The solution to the conflict must be based on respect for the principles of the sovereignty and territorial integrity of the Republic of Moldova within its internationally recognized borders, respect for democratic norms, values and practices must be extended to the whole territory of the reunited country, by ensuring a functioning state based on the principles of the rule of law and the protection of human rights and fundamental freedoms, assisted by a free and strengthened civil society.

²³ <https://cancelaria.gov.md/en/content/national-development-strategy-moldova-2030-parliament>

²⁴ <https://2001-2009.state.gov/p/eur/rls/or/index.htm>

²² <https://2001-2009.state.gov/p/eur/rls/or/index.htm>

In the context of the war actions on the territory of Ukraine, initiated and carried out by the Russian Federation with complete defiance of the general rules of international relations, we can predict that the rules laid down in the text of the national Security Strategy of the Republic of Moldova²⁵ can also be easily violated by the authorities of the Russian Federation. This requires us to develop a new strategy that will lay out some scenarios that, by the beginning of 2022, seemed absolutely impossible. Especially in the current conditions, when our state remains subject to threats of political or other coercion generated from outside in order to influence its foreign and domestic political choice.

According to the same 2011 strategy²⁶, external coercion can be exercised in the form of measures of an economic or other nature, as well as through the special services of other States.

The current state of affairs points to the need for adequate information and communication capabilities. These capabilities shall include both the instrumentation for obtaining the quality of information and good management of things on the counter-intelligence line and the instrumentation used in appropriate communication within the national security sector and in analyzing the information used for political decision-making.

A reset of the information system in line with the standards and practices used in the EU will allow for a better orientation of the Republic of Moldova in the current security environment.

The vulnerabilities of strategic planning acts among the typical weaknesses of the strategic planning documents produced over the last 25 years, the following three are:

1. Excessive focus on growth. This approach led to the substitution of national development with economic growth, assuming that the effects of economic growth were to spread across society. In this context, man has been seen as a resource for accelerating economic growth and not as the main beneficiary of economic growth that is sustainable in the consumption of natural resources, socially and geographically inclusive and fair in its impact on future generations. Even

in strategies where economic growth goals were complemented by poverty reduction goals, poverty reduction was achieved to a greater extent by purely monetary means.

2. Arbitrary establishment of development priorities. In many cases, the development priorities incorporated in development documents were a reflection of the balance of formal and informal powers, institutional influences or the need to align national policies with some current financial opportunities, rather than a result of conclusive analyzes and understanding of the theory of change. As a result, priorities were often formulated in a 'dehumanized' manner (such as the development of the business environment), with a strong focus on the development of technical systems and infrastructure (the development of the road and energy network) and without showing how, in practical terms, the most disadvantaged people in society would have benefited from this progress.
3. Limited quality of data and indicators. The data used in development planning did not always provide sufficient detail of the analyzed phenomena, also due to limited disaggregation. The monitoring indicators did not always have a direct link with the issue addressed and/or did not have a constant presence in public statistical work and sociological measurements. The targets were often set arbitrarily, without a clear link to the scale of the planned intervention and the resources available.

At the same time, the causes of the failures are of a different nature. To a much greater extent, the impact of strategic planning documents was constrained by the overall quality of the policy framework, institutional environment, administrative processes and bureaucratic routines in which strategic planning documents were integrated. In particular:

1. Development strategies have not been successfully integrated into the core of administrative processes. With often limited ownership of strategic planning documents, national policy planning and monitoring authorities perceived the reporting and monitoring of these documents as foreign

²⁵ http://pdc.ceu.hu/archive/00002614/01/IPP_NATIONAL_SECURITY_Eng.pdf

²⁶ <https://cancelaria.gov.md/en/content/national-development-strategy-moldova-2030-parliament>

elements, which absorb their resources and time.

2. The uncertain role attributed to national development strategies in the overall policy framework. The hierarchical relationship of national strategic planning documents with those at the level of economic sector, public service, development region or district/city was not clearly defined and maintained. Crucially, the connection between national, regional and local policies has been very poor.
3. General deficit of financial resources. Adequate financial resources to finance development priorities have not always been secured, and the connections between strategic planning documents and national public budget components have been too weak. The transition to program-based budgetary planning is still far from complete. The problem of weak links between declared policies and the budget has been exacerbated by difficulties in allocating resources transparently to competing priorities.
4. General scarcity of human resources in the general government. Linked to a certain degree to the lack of financial resources, but also to the lack of motivating mechanisms for promoting and advancing careers, the lack of human resources has shunned the institutional memory vis-à-vis strategic planning documents, and the continuous flow of frames has led to the loss of links between institutions and planning documents.
5. General weakness of the monitoring and evaluation framework. Few strategic planning documents have benefited from constant monitoring and effective mid-term and final evaluations. One of the weakest elements in this chain was Parliament, the one which actually did not exercise its role of control and supervision over the executive.
6. Depreciation of the relevance of strategic planning. Planning documents targeting long horizons and covering several electoral cycles inevitably lose relevance as new development realities materialize and government changes. Reinvigorating them involves updating provisions / priorities and adjusting to new risks and opportunities.

The weakness of the framework for strategic monitoring and evaluation has made this impossible in the Republic of Moldova. The current issue is the war in Ukraine and threats to the security of the Republic of Moldova and the whole of Europe.

The humankind entered 2022 with a series of cascading crises. The pandemic continues with its strong economic and social impact, aggravated by the energy crisis with the explosive rise in public debt and the inflationary wave that only flourish. To all this, the beginning of the year has only inherited the escalation of conflicts in critical areas, such as Ukraine and Taiwan, to which Kazakhstan added at the beginning of the new year.

And if in Kazakhstan a sort of defuse of the internal crisis was achieved with the use of foreign military intervention, then the case of Ukraine has degenerated into a classic war to a full extent.

It is emphasized that Putin's current agenda is far from being limited to the Ukrainian issue alone. The real Kremlin stake is to put the Americans and the Europeans in the face of clear blackmail so that they can accept Pax Russia, at least for the post-Soviet space²⁷.

One of the worst scenarios for the Republic of Moldova, as a result of the Russian military invasion of Ukraine, would be the invasion of the territory to the right of the Dniester River. Once Russia has brutally violated international law and order, by the military attack on Ukraine, a little that would stop them from violating the same international law in the case of the Republic of Moldova.

There would be a great deal of pretexts, ranging from a military challenge in Transnistria to an urgent appeal of an invented committee of the Russian citizens, residing in the Republic of Moldova, to defend their rights violated by the so-called Romanian nationalists.

Another equally bad scenario would be the implementation of the Novorossiia project, in which separatist Transnistria would join the Ukrainian territory occupied by the Russian military forces. Under these circumstances, imposing a kind of Kozak's memorandum on Chisinau as a solution to the Transnistrian conflict, would only be a short-term problem and without the right of appeal. In the scenario of avoiding military conflict and resorting to the diplomatic solution, the Republic of Moldova risks becoming part of the bonus achieved by Russia

²⁷ <file:///C:/Users/User/Downloads/812653.pdf>

following the compromise between the negotiating parties. Putin clearly outlined his priorities by demanding control over historical Russia²⁸. Finland, Poland, the Baltic republics have also been embedded in the Tatars empire, but by promoting separate national identity policies, these countries have gained the right to separate themselves from historical Russia. In contrast, the Republic of Moldova, promoting at state policy level the Moldovan identity different from the Romanian one, inextricably linked to the imperial practices of alienating the Moldavians to the East of the Prut from the whole area of its national becoming, remains captive to the Russian world and to the Russian geopolitical area. Nor is the firm attachment to the idea of the European integration of the Republic of Moldova, in the absence of a clear prospect of EU accession, the guarantee of its separation from historical Russia and from Moscow's revisionist claims. Such a guarantee can only be the position of the Officials of the Republic of Moldova regarding their belonging to the Romanian historical, cultural and original space, by definition different from the Russian one. Only such an approach by the Chisinau government of the natural place of the Republic of Moldova within the European civilization concert would offer opportunities to resist the table of talks in the face of Moscow's geopolitical revisionism.

Conclusions

The events in Ukraine and the deep crisis that our Eastern neighbor has entered reflect the weak position or even the dissolution of the whole European Security System.

Broadly speaking, today's European security architecture is based on three pillars:

1. NATO, as a collective defense platform, which at the same time maintains the US role in Europe;
2. The European Union as a structure ensuring political and economic stability;
3. The Organization for Security and co-operation in Europe (OSCE), which must act as a political and security forum.

The crisis in the ideology of "common spaces" is taking place, which is leading to the blocking of the "Lisbon Great Europe" model at Vladivostok. Since the end of the cold War, the downside of relations between the major geopolitical players

has been the worst, leading to the disappearance of common discussion platforms (G8, NATO-Russia Council, etc.), and communication between the parties has turned into a "dialogue of two parties with the deaf". We are witnessing the collision of the two major integration projects in Europe – the European Union and the Eurasian Economic Union – which has been stimulated by the improvisation of the ideology "either, or" to the detriment of the "and, and" ideology in the region.

Russia has given to understand that it is capable of taking strategic action to radically change the rules of play in the region. Russia is moving troops into the region called Novorossiia and is building up its military capabilities in other areas (for example, in Transnistria). At the same time, NATO is starting to patrol the airspace of the Baltic countries, introducing warships in the Black Sea, increasing the number of military applications, and US soldiers have returned to NATO borders. We are pursuing a gradual transition from the soft to hard approach to security.

In conclusion, we can point out that the future security strategy must aim at bringing the Republic of Moldova directly into the infrastructure of the European security system, which in turn is to be restructured in a complex way following events in Ukraine.

As an element of a new strategic orientation, the gradual activation of Chisinau can be used to obtain new international arrangements which would guarantee the country's neutrality or provide security guarantees, while maintaining the pro-European course of the country, diplomatic activity in the current numb formats such as 5+2, the OSCE, the UN, etc. strategies to maintain the status quo no longer work, just as the signing of association agreements with the EU represented by Ukraine, Moldova and Georgia has upset the fragile balance in the region. Even if, for the time being, an activation of existing formats seems impossible, in the near future, some windows of opportunity may appear, in view of the worsening regional situation, the economic crisis which will dramatically influence the economies of Russia, Ukraine and, as a result, the Republic of Moldova.

²⁸ <file:///C:/Users/User/Downloads/812653.pdf>

TRANSNISTRIAN CONFLICT: INTERNATIONAL INSTITUTIONAL REALITIES AND PROSPECTS OF SETTLEMENT (VIEW FROM UKRAINE)

Yulia PODRIEZ,
Vyatcheslav OLITSKY,
Vyatcheslav TSIVATY

Abstract

The publication is devoted to methodological problems and historical discourses of the research of institutional origins, present-days realities, perspectives and the ways of Transnistrian conflict settlement. The authors emphasize the topicality and the significance of the problem, which does not have the vast comparative analysis in the modern Ukrainian and world historiography. While analyzing the conflict resolution models and its institutional history – and, in particular, its political-diplomatic model – the authors focus on the features and national specifics of the stages of institutional history, as well as on the current state of the Transnistrian conflict in the system of international political coordinates. The article also dwells on the methods of the research, which is interdisciplinary in nature and is based on the important cognitive principles: the principles of science, historicism and objectivity. The use of various general and special methods allowed the authors to determine the trajectory of scientific research with the aim of reconstructing real historical and contemporary events.

Keywords: international relations, foreign policy, diplomacy, institutional history, institutionalization, Transnistrian conflict.

The purpose of the study is to analyze the features and the methodological approaches of assessing the institutional history and the models of the Transnistrian conflict settlement, as well as to characterize the international political component of this post-Soviet conflict. The authors of this scientific research set themselves the task to analyze conceptual approaches to the essence of the concept of «Transnistrian conflict» in the historiographical tradition, as well as to characterize historical discourses and theoretical-methodological approaches to study the models of international political conflicts of today.

The research **methods** and the **methodological basis** of the research are made up by the dialectical

principles of scientific cognition. The principle of historicism is used to highlight the past in its historical context, as well as to study both the institutionalization and the processes of constructive models' formation for the sake of the Transnistrian conflict settlement in the post-Soviet space – as a part of the previous period evolution – and to view the prospects for the further institutional processes of the European statehood which have the real transformational prospects for the European development. Various methods have been used in this research: analysis, synthesis, induction, deduction, abstraction, generalization, explanation methods, as well as historical research methods – historical-typological method, historical-comparative method, method of institutional analysis, method of political modeling and forecasting, method of systemic analysis and comparative analysis method.

Research question. International political conflicts play a key role in the life of a separate and collective individual – a man, a family, a team, a society, a state and humanity as a whole. At any stage of institutional development, international political conflicts have always affected the destiny of the state and its society. The main cause of people's death is international political conflicts. At present, humanity has also faced the danger of international terrorism and war. In the UN Draft Code of Crimes against Peace and Security of Mankind international terrorism is defined as «the commission, organization, facilitation, financing or promotion by agents or representatives of one country/state the acts against another country/state».

Topicality. The growing number of modern international political conflicts, wars and terrorist acts in a globalized world is a problem of the modern polycentric world order and international legal institutions of today.

The review of the recent research and publications. The Transnistrian conflict remains relevant for modern historiography, as evidenced by

the large number of publications on this issue. O. Zvezdova, O. Sadovnik, I. Zelmanovych¹ considered the causes, main phases, consequences and potential ways of resolving the Transnistrian conflict. A number of researchers have focused on studying certain aspects of this issue. In particular, the role and interests of the Russian Federation were traced by V. Gorelov, V. Klimenko, O. Derikot, V. Kidon, M. Plaksenko². K. Zamkova and V. Rozumiuk have studied this conflict in terms of threats to regional security, in particular the security of Ukraine³. Despite a significant number of publications and different views on the possibility of resolving the conflict, new perspectives on the prospects for the Transnistrian conflict settlement have arisen, on account of Russia's continued military aggression in Ukraine since February 24, 2022, and its policy on the occupied territories.

Basic material statement. Tracing the model of Russia's behavior in the post-Soviet space, we can see the notable joint measures aimed at provoking and developing internal political conflicts and developing military aggression against independent states. Such measures are seen both in the justification of the Transnistrian conflict in Moldova and in the Russian aggression against Ukraine. At the same time, on account of the historical origins, Russian aggression is being realized through various scenarios developed for a particular situation, artificially created, its aggravation and transition to the military phase.

¹ вездова О.О., «Де-факто держави» на пострадянському просторі», дис. на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук (2019): 226; Садовник О.В., «Придністровський конфлікт в період 1988–2014 рр.», дис. на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук (2020): 228; Зельманович І.І., «Політичні механізми врегулювання заморожених конфліктів сучасності», дис. на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук (2019): 214.

² Горелов В., Клименко В., Дерикот О., Кидонь В., «Заморожені конфлікти в геополітиці РФ: історія та реальність для України (1991–2020)», *Воєнно-історичний вісник*, № 1 (40), (2021): 99–110; Плаксенко М.Л., «Роль та інтереси Росії в урегулюванні Придністровського конфлікту», *Стратегічні пріоритети*, № 3(8), (2008): 233–239.

³ Замкова К.П., «Придністровський конфлікт як загроза регіональній безпеці після 2014 року», *Соціально-політичні студії. Науковий альманах. Праці молодих науковців*, № 5, (2021): 49–54; Розуміюк, В.М., «Подолання сепаратистських тенденцій як загрози євроатлантичному вектору України», (2019): 198–217.

Historical origins can explain the emergence and peculiarities of institutionalization of a row of international political conflicts in the post-Soviet space, one of which was the conflict in the Moldavian Soviet Socialist Republic (MSSR). Its important institutional component was the presence of two centers of cultural and historical attraction – in Bucharest and in Moscow. At the time of the disintegration process in the Soviet Union, the party structure in the MSSR consisted of three directions: «unionists» who advocated unification with Romania, «statesmen (nationalists)» who supported Moldova's independence, and «internationalists» who supported joining the «historical Russia». The struggle between the opposing geopolitical orientations and the predominant influence of the «unionists» on the wave of the national revival in the late 80's of the twentieth century led to the secession of the significant territories from Moldova and the creation of the Transnistrian Moldavian Republic, oriented in the East Slavic direction.

The short period of existence of the People's Republic of Moldova and the accession of Bessarabia to Romania as part of a unitary centralized state became extremely important for the formation of the national consciousness in Moldova. This fact and the further conquest of the territory by the Soviet Union demonstrate the fierce struggle of the two opponents – Russia and Romania – for strategically advantageous territory. On account of the historical situation, the Moldovans found themselves in a position where due to the lack of statehood and the actual occupation of the territory, they could not influence their own destiny, and for a long time were deprived of the opportunity to govern. Dissensions that arose in the Moldovan society in the late 80's – early 90's of the twentieth century were skillfully used by the political technologists in Moscow⁴.

O. Zvezdova affirms that the basis of the Transnistrian conflict was a complex set of historical, ethno-national, economic and geopolitical reasons, which are closely related. In total, the scholar identifies four significant blocks of reasons.

The first block is historical reasons. After 1812, most of the present-day Moldova, including Transnistria, was incorporated into the Russian Empire, but the revolutionary events of the early twentieth century changed the map of Europe, thus Moldova

⁴ Фічора Т.І., «Історична складова Придністровського конфлікту», *Сумська старовина*, № XXXI–XXXII (2010): 50–60.

in 1918 became a part of Romania. In 1924 the Soviet Union created MSSR as part of the USSR, which also included Transnistrian lands. This autonomy was seen by the Soviet government as a springboard for further secession of Moldovan lands from Romania and their incorporation into the USSR. The majority of the population were the Ukrainians (48.49%) and the Moldovans (30.13%), but the expansion of the territory and national policy of the USSR by 1940 resulted in a significant increase in the share of the Russian population along with the decrease in the number of the Moldovans.

According to O. Zvezdova, it was those historical factors that caused a significant difference between the mentality and the ethnic composition of the population of the modern Republic of Moldova and the «Transnistrian region/TMR», which became the basis for the second block of reasons – the ethno-national ones.

Ethno-national block of reasons. Taking into account the fundamental difference between the historical paths to the identity of Transnistria and the rest of Moldova, we must notify that the different ethnic composition of the population is quite logical. The Soviet government actively facilitated the settlement of these lands by the Russians and the Ukrainians, so the Moldovans were not the majority in the secession region. Thus, with the beginning of perestroika and the national revival in Moldova, the population of Transnistria was more prone to reactionary sentiments to preserve the Soviet Union. Not the last role in deepening contradictions was played by the fact that the Moldovan leadership's orientation towards rapprochement with Romania, which was marked by the adoption of the new national flag in the spring of 1990 and the symbolic action «The Bridge of Flowers» on the Prut River, and symbolized the establishment of special relations with Romania. The Transnistrian leadership, which mostly consisted of the party elite rather than national elites and was mainly represented by the Russians and the Ukrainians, saw such steps as a potential threat to its own close ties with the Soviet center. Language factor can also belong to this block of reasons.

The third block of reasons is economic reasons. The Transnistrian local party nomenclature showed a clear focus on maintaining ties with the center during the collapse of the Soviet Union, not only because of the national factor, but out of purely pragmatic concern that the rupture of such ties would negative-

ly affect the region's economic development. A large number of Transnistrian enterprises were under the Union rule, which may explain the independence of economic leaders, who controlled significant material resources from the republican government. The Transnistrian elite was not only interested in maintaining the planned economy and total control over the region's industrial complex, but also was confident in the region's ability to provide for itself in case of acquiring independence. The separatists were given additional self-confidence by tangible external support due to a complex of geopolitical reasons.

The geopolitical block of reasons is that Transnistria was under the control of the Russian Empire for a long time, then under the control of the USSR, and the rest of Moldovan territory was a part of Romania from 1918 till 1940. Therefore, the separatist region still remains in the sphere of interests of the Russian Federation. It was on the support of Moscow that the local leadership counted on the eve of the conflict, while taking into account the presence in the area of the 14th Russian army since World War II. Moldova, in its turn, relied on the support of Western Powers, especially Romania. Basically, this geopolitical orientation has remained throughout the conflict to this day⁵.

According to I. Zelmanovich, Moscow quickly became acquainted with the disintegration processes that began in Moldova in the late 1980s and used Transnistria as a kind of lever of influence on Chisinau and the region as a whole. The unionist ideas that spread in the late 1980s and early 1990s in the Soviet Moldova, and later in the independent Republic of Moldova, were quite inconvenient not only for the Russian-speaking Tiraspol but also for Moscow, which was struggling to preserve the Soviet Union. After the collapse of the Soviet Union, Moscow made a number of attempts to maintain its influence and position in the former Soviet republics. The geographical location of the MSSR determined its strategic position. Moscow has used the controversy between Chisinau and Tiraspol as an opportunity to maintain its role in determining the domestic and foreign policies of the new independent state of Moldova⁶.

⁵ Звездова О.О., «Де-факто держави» на пострадянському просторі», дис. на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук (2019): 67–72.

⁶ Зельманович І.І., «Політичні механізми врегулювання заморожених конфліктів сучасності», дис. на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук (2019): 61.

Russia has taken measures to bring about instability in Moldova and Ukraine (armed intervention, support of the conflict, separatism incitement, active participation in both conflicts, aggression and annexation of the Crimea, hybrid war in Donbass). For instance, in the Transnistrian conflict, Moscow supported the separatist sentiments of Transnistrian political leaders, and also provided them with informal military support in the fight against the central government through the presence of the 14th Russian Army in Transnistria. In the Transnistrian region of the Republic of Moldova there are still armed forces controlled by Russia as a part of the Task Forces of the Russian troops, as well as other units guarding ammunition depots. This fact, in our opinion, still aggravates the Transnistrian conflict. Moscow has given these forces the status of peacemakers, thus refusing to withdraw the troops from Transnistria or to replace them with those of an international format⁷.

On the territory of Ukraine, Russia has also contributed to the escalation of the conflict by supporting separatist movements and the deployment of troops in 2014. Russia's actions were aimed at annexing Ukrainian territory, including the Autonomous Republic of Crimea, and forming self-proclaimed quasi-republics, the so-called Donetsk People's Republic and the Luhansk People's Republic. To facilitate the escalation of the conflict, Russia, in addition to political and economic support for the self-proclaimed territories, provided military support, both overt or covert.

I. Zelmanovich identifies three main phases of the Transnistrian conflict in historical retrospective. The first phase – 1989–1999 – is characterized by mobilization of the parties, structuring and latent course of the conflict. During this period, the consolidation of two elites was taking place: on the one hand, the conservative Transnistrian one – focusing on preserving the USSR and keeping economic ties with Russia and Ukraine; and on the other hand, the nationalist Moldavian party which sought Moldova's independence and rapprochement with Romania. Language issue was the reason for the conflict and the main means of mobilizing public support in Transnistria. The parties soon

asked for external support. Moldovan authorities were looking for it in Romania; Transnistrian authorities – in the Soviet capital. The Transnistrian Moldavian Republic hoped to sign a new union treaty, drafted in 1991, as a separate entity of the USSR. However, after the failure of the Emergency Situations Committee in August 1991, the TMR's hopes of supporting the Soviet leadership were lost. Since then, the 14th Russian army stationed in Transnistria started to actively intervene into the conflict. It became the most powerful military force of the conflict and acted on the battlefields of the TMR. For the help of the 14th Russian army, the Transnistrian government is building a «creeping putsch (revolt)», ousting the central power from the left bank of the Dniester. As a response to such steps, on March 28, 1992, Chisinau announced the introduction of the emergency state in the country. The conflict institutionally entered the phase of the open armed confrontation.

The second phase of the conflict took place in March-July 1992 and was characterized by fierce positional battles for control of strategically important objects. The battle for Bendery was the culmination of the conflict. Violent fighting took place in the city streets for three days. As a result, the Transnistrian side threw tanks from the 14th regular Russian army to break through the defense of Moldovan troops, and the shelling of the city began. The Moldovan side had no choice but to make concessions and to start the negotiation process.

The third phase of the conflict began with the signing of the so-called Moscow agreements and, in fact, continues to this day, being characterized as a process of de-escalation and finding peaceful ways to resolve the conflict⁸.

The conflict between the left and the right banks of the Dniester gained new development after the first democratic elections to the Supreme Council (Verkhovna Rada) of the MSSR which were held in February-March 1990, in which the entire population of the republic took an active part. On the left bank of the Dniester 64 constituencies were allocated, and in most of them the candidates nominated by the ORTK were elected as deputies, including I. Smirnov.

⁷ Порохова В.Г., «Придністровський конфлікт та конфлікт на Сході України: аналіз спільних рис», *Соціально-політичні студії: науковий альманах*, (2018): 24–25.

⁸ Зельманович І.І., «Політичні механізми врегулювання заморожених конфліктів сучасності», дис. на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук (2019): 61–62.

As a result of these elections, the Soviet Communist Party nomenclature completely lost power in the republic. The representatives of the Narodny Front, which united both the National Democrats and the ultra-nationalists, came to power. The Government of the Republic of Moldova was headed by M. Druk, who supported the idea of a union of Moldova and Romania. Subsequently, the new Moldovan parliament voted for the Romanian tricolor as the state flag of the MSSR, and on June 23, 1990, it adopted the Declaration of State Sovereignty of the Moldavian SSR.

Under such conditions, the Transnistrian Communist-Soviet Party leadership lost its previous influence both in the republican structures and in the Moldovan society as a whole. On the other hand, the Declaration of State Sovereignty of Moldova adopted by the highest legislative body of the Moldavian SSR separated it from the Union Center, without the support of which it risked to completely lose power in the Transnistrian region. Subsequently, the Transnistrian ruling elite started launching an active campaign aimed at saving the USSR from complete disintegration. An appropriate political instrument in the form of the regional separatism was chosen to block this process.

Since the autumn of 1990, Chisinau has attempted to resolve the «Transnistrian problem» by force, which resulted in civilian casualties. Against the background of ethnic tension, the Moldovan Parliament resumed its work on November 12, 1990. A parliamentary conciliation commission headed by P. Lucinsky was even set up to prevent bloodshed. As a result of this commission's work, on November 21, 1990, an amendment to the Constitution of Moldova was adopted in the first reading, which contained guarantees of the rights of ethnic groups living in the republic. However, this did not defuse the situation, as deputies from both Transnistria and Gagauzia boycotted parliamentary sessions.

The year of 1991 turned out to be a turning point in the maturing process of the Transnistrian conflict. Thus, on March 17, 1991, the Moldovan leadership boycotted the All-Union referendum on the future of the Soviet Union initiated by Mikhail Gorbachev. The Moldovan politicians said that holding such a referendum would be a crime against themselves. On the right bank of the Dniester, the representatives of Moldovan organizations blocked all attempts to create polling stations for the refer-

endum. However, the referendum was held on the left bank of the Dniester, and the number of those who voted for the preservation of the Soviet Union was almost 93%. During the August 1991 revolt, the reactions of Chisinau and Tiraspol to the events in Moscow were diametrically opposed. Violence in Transnistria erupted in the first months of 1992 and lasted until mid-July. In this regard, it should be noted that since then the Transnistrian conflict has institutionally entered a phase of the armed confrontation⁹.

Events in Ukraine unfolded in a similar scenario with Transnistria. The conflict in Donbas began with pro-Russian, separatist rallies in Kharkiv, Odessa, Dnipropetrovsk, Donetsk, and Luhansk, where they managed to turn into a real armed uprising which resolved into seizing and holding administrative buildings, infrastructure, local law enforcement agencies and other key law enforcement agencies. Also, the open border with Russia can be considered as one of the factors that contributed to the escalation of the situation in the self-proclaimed Donetsk and Luhansk People's Republics, where since May 2014 volunteers began to arrive from Russia, and later the weapons followed, too. Just like in Transnistria, in eastern Ukraine the so-called Cossacks of the Tiraspol Cossack District under the auspices of the Don Cossacks in Transnistria took an active part in combat operations; the same Don Cossacks also acted in the self-proclaimed LPR / DPR. However, in the conflict in the east of Ukraine the Don Cossacks fell into disgrace with the government of LPR / DNR and, consequently, were detained¹⁰.

After July 1992, the Transnistrian conflict entered a peaceful phase. An agreement on the principles of settlement was signed in Moscow. But numerous negotiations between Russia, Ukraine and the OSCE failed to result in any kind of agreement on Transnistria's status. Relations between the parties of the conflict remain tense. The situation is exacerbated by the fact that the views of the parties from a number of positions are radically different. Transnistria accuses Moldova of multimillion-dollar debts, a negative import-export balance and

⁹ Садовнік О.В., «Придністровський конфлікт в період 1988–2014 рр.», дис. на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук (2020): 101–107.

¹⁰ Порохова В.Г., «Придністровський конфлікт та конфлікт на Сході України: аналіз спільних рис», *Соціально-політичні студії: науковий альманах*, (2018): 25.

the consumptive nature of the economy. As a result, Transnistria believes that unification with Moldova is unprofitable. The Moldovan side, in its turn, represents the TMR in the form of a «black hole», a smuggling zone and a criminal regime.

At the end of 1992, the negotiations on the special status of Transnistria resumed, mediated by Russia. The OSCE Mission happened to be the mediator since 1993, and Ukraine since 1995. Since 1994, Transnistria and Moldova have signed a number of documents defining the status of Transnistria. However, all these documents did not lead to the improvements of the relations between the conflicting parties. In the summer of 2001, the relations between Transnistria and Moldova began to deteriorate again. On September 1, 2001, Moldova replaced customs seals, as a result of which Transnistrian enterprises had to obtain an export permit in Chisinau, which disrupted the work of exporting enterprises¹¹.

Since the early 2000s, the activities of other states, such as the Russian Federation, the United States and the EU, in the field of conflict resolution, have significantly intensified. Moldova began to demonstrate a pro-European external orientation, to which Russia responded by developing a new plan called the «Cossack Memorandum». It presupposed the transformation of Moldova into an «asymmetric» federation, in which the status of TMR was defined as follows: «Transnistrian Moldavian Republic is a subject of the Federation, a state entity within the Federation with its own legislative body (Supreme Council of the Transnistrian Moldavian Republic), executive body (the President of the Transnistrian Moldavian Republic, the Government of the Transnistrian Moldavian Republic) and the judiciary, it has its own Constitution and legislation, state property, independent budget and tax administration, as well as its own state symbols and other attributes of its state status»¹².

In such a way, according to V. Rozumyuk, Russia tried to push through the scenario of re-integration of Transnistria into Moldova by federalization of the latter. In particular, Moldova was offered to change the Constitution in the direction of forming

an «asymmetric federation», in which «Transnistria» and Gagauzia would receive a special status and the ability to block the bills that are unfavorable to the autonomy and undesirable for Russia. Giving Transnistria a veto in the federation would allow Russia to control the country's internal and external course, and thus maintain its presence in the region. According to the «Cossack's plan», Moldova pledged to maintain neutrality and demobilize the army, but at the same time to give Russia – as a guarantor of the conflict – the right to deploy Russian troops in Transnistria for 20 years. In this way, Moscow and pro-Russian Moldovan forces planned to maintain influence or at least veto the country's policy on the whole range of issues, from reforms to foreign policy or defense policy¹³. According to A. Filipek, the implementation of such a plan would turn Moldova into a rather amorphous entity whose domestic and, most importantly, foreign policy would become dependent on the subjects of the federation¹⁴.

Ukraine also proposed at the GUUAM summit in April 2005 its plan for resolving the conflict (the «Yushchenko Plan»), which presupposed the internal democratization of Transnistria and the deployment of a new OSCE peacekeeping contingent in the conflict zone instead of the Russian army. Within the framework of this plan, the Republic of Moldova adopted a law on July 22, 2005, according to which the separatist region was considered an autonomous territorial entity with a special legal status. But further implementation of the «Yushchenko Plan» was against the interests of the pro-Russian Transnistrian elite and the Russian Federation itself in the region¹⁵.

In both Moldova and Ukraine, Russia insists on its status of an observer and mediator in conflicts, develops the plans for the settlement and compels signing them, and also limits the ability of the international community to play a more active role in the settlement. It is Moscow's ideas that underlie the ceasefire and conflict resolution in the Republic of Moldova and Ukraine. Both the Agreement «On

¹¹ Вітман К., «Придністров'я: перспективи розв'язання конфлікту», *Політичний менеджмент*, № 4, (2008): 104.

¹² Звездова О.О., «Де-факто держави» на пострадянському просторі», дис. на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук (2019): 76.

¹³ Розумюк, В.М., «Подолання сепаратистських тенденцій як загрози євроатлантичному вектору України», (2019): 212-213.

¹⁴ Филипенко А., «Від Мезебергу до Братислави. «Малі кроки» у Придністровському врегулюванні», *Старожитності Лукомор'я*, № 3 (3), (2020): 105.

¹⁵ Звездова О.О., «Де-факто держави» на пострадянському просторі», дис. на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук (2019): 76.

the Principles of Peaceful Settlement of the Armed Conflict in the Transnistrian Region of the Republic of Moldova», signed on July 21, 1992, and the Minsk Agreements of February 12, 2015, provide for certain common issues. Firstly, a ceasefire provision, withdrawal of troops and heavy weapons, the creation of a Security Zone and a special body to monitor the situation in the regions – the Joint Monitoring Commission (JMC) and the Tripartite Contact Group (Ukraine). Secondly, it is the possibility of conducting administrative and economic activities for Transnistria and LPR / DPR, ensuring the access to international humanitarian aid, as well as the withdrawal of foreign armed forces and the refusal to blockade uncontrolled territories¹⁶.

In 2007, the «Zubakov Plan» was offered, which provided for the renunciation of the federal system, elections, proportional distribution of seats in the Parliament of the Republic of Moldova and portfolios in the Cabinet of Ministers, refraining from joining NATO and deploying military bases in Moldova. In 2007-2008, the Russian side made attempts to implement the «Cossack's Plan 2», which was based on the idea of reintegration of Moldova under the auspices of Russia. The confederation of the Republic of Moldova and Transnistria was expected to take place under the Kremlin's control over the internal political situation in Moldova and Chisinau's guarantee of the country's neutral status.

After the failure of the «Cossack's Plan» in 2003, Russia's peacekeeping policy to resolve conflicts in the post-Soviet space underwent radical changes. Russia's leadership, continuing to generate plans to resolve the Transnistrian conflict, has resorted to repeatedly tested means of pressure and blackmail on the so-called «near abroad» countries to restore its dominance throughout the post-Soviet space or, paraphrasing Putin, «to continue its civilizational mission in Eurasia» for the sake of «overcoming the consequences of the greatest geopolitical catastrophe of the twentieth century, which the Russian president considers the collapse of the Soviet Union. These changes in Russia's policy have also affected its relations with Moldova. Among Russia's foreign policy measures towards Transnistria there has been the systematic shaking of the political situation in Moldova since 2005, especially in the run-

up of the presidential or parliamentary elections, and the continued support of either the Moldovan Communist Party or the Democratic Forces¹⁷.

Due to the Russian influence, a referendum was held in Transnistria in 2006, which showed the desire of the population to continue the course of independence from Moldova with further possible accession to Russia. In the first question of the referendum, the independence of Transnistria is, in fact, equated with joining Russia. The residents of Transnistria were expected to decide whether they support «the course of independence of the Transnistrian Moldavian Republic and free accession of Transnistria to the Russian Federation» or to consider it possible to refuse the independence of the Transnistrian Moldavian Republic and to later join the Republic of Moldova. Independence was presented exclusively in a package with the accession to Russia. It was stated that about 92% of referendum participants voted for such a policy. Russia financially supports this position of the Transnistrian leadership, which ensures the necessary reaction of the electorate.

Dual citizenship is allowed in Transnistria, and the majority of the population also has Russian passports. Pensioners receive significant assistance from Russia. Thus, Russia is making a significant contribution to Transnistria on its path to independence, as it is interested in the existence of such a loyal state as the Transnistrian region to strengthen its influence in the region. It should be noted that the world community did not recognize the results of the referendum, and therefore the Transnistrian region remains unrecognized. The EU stated that the referendum contradicts the internationally recognized sovereignty and territorial integrity of the Republic of Moldova¹⁸.

In 2014, a referendum on the independence of the LPR / DPR was organized under a similar scenario. However, the difference was that it was not about joining Russia. The self-proclaimed authorities of the region declared an extremely high result for the independence of the territories. Further development was very similar to the Transnistrian scenario. The local population received Russian passports and was able to participate in the Russian

¹⁶ Порохова В.Г., «Придністровський конфлікт та конфлікт на Сході України: аналіз спільних рис», *Соціально-політичні студії: науковий альманах*, (2018): 25.

¹⁷ Самарець Г.І., «Політика Російської Федерації щодо Придністровського конфлікту. Український вимір», *Політичне життя*, № 2, (2020): 127.

¹⁸ Вітман К., «Придністров'я: перспективи розв'язання конфлікту», *Політичний менеджмент*, № 4, (2008): 104.

elections. Russia supported the self-proclaimed territories both financially and militarily. As in Transnistria, the world community did not recognize the referendum in Ukraine.

The key issue that influenced the state and prospects of the negotiation process was the recognition of Transnistria as a party to the negotiations. Russia, having the status of a mediator in the «5 + 2» format, continues to ensure the existence of the Transnistrian regime by economic, military, political and diplomatic means, retains its military contingent in Transnistria. The status of mediator gives Russia the opportunity to distance itself from the actions of the Transnistrian leadership and its intransigence. The EU's lenient policy towards Transnistria, for example, in maintaining trade preferences for the region even after the Republic of Moldova's signing the Free Trade Agreement and extending it on the entire territory of the Republic of Moldova (including Transnistria) creates economic conditions for the Transnistrian regime¹⁹.

On November 27, 2017, another round of international negotiations on the settlement of the Transnistrian conflict took place in the «5 + 2» format («Transnistrian Moldavian Republic», Ukraine, Russia, OSCE, EU and the USA). However, they did not bring significant results. The leadership of the separatist region refused to participate in the discussion of the Moldovan bill, which was to outline the details of the future special status for Transnistria. The Transnistrian leader V. Krasnoselsky offered his own argumentation: «Political issues are irrelevant today. We have a lot of problems that are a matter of priority. The people voted in 2006 in a referendum for the independence of Transnistria with subsequent reunification with Russia»²⁰.

Despite the tense political situation in the region, all participants in the «5+2» negotiation format continued to discuss economic and social issues during 2014-2019. One of these was the Berlin Protocol of 2016, which was a tactic of small steps to test whether the parties of the conflict could come to understanding. It took three years to implement these measures, but in the end most of the agreements were signed and the parties to the format

expressed their hope for the further compromise on the unsolved issues. However, by 2019, the implementation of the 2016 Berlin Protocol had been hampered, and as a result, no meeting in the format of «5 + 2» took place in 2020.

In 2020, presidential elections took place in the Republic of Moldova. The victory was won by Maya Sandu, a pro-Western politician, who stressed on the need to withdraw Russian peacekeepers from Transnistria (as there was no danger of military action), as well as the need to replace the peacekeeping mission with a civilian one under the auspices of the OSCE. The authorities of the Russian Federation refuse to withdraw troops. However, in 2019, Russia and Moldova discussed the disposal of ammunition, but the loss of I. Dodon stopped these intentions. It is advantageous for Moscow to resolve this issue only with the pro-Russian authorities. There still remains a threat of an attack by the Russian military in Transnistria for Moldova²¹.

Russia is playing a key role in the negotiation process for the Transnistrian conflict, often acting not as a mediator who objectively assesses the situation, but as a player with its own interests. On account of its activities in Transnistria, Russia does not seem to mind settling of the conflict, it is actually interested in the settlement, but with the bias on meeting its own interests. Firstly, Transnistria is expected to have a decisive influence on relations with Chisinau, even if this possible distribution of powers has no future in practice. Secondly, Russia must be the main arbiter and the main external guarantor of a united Moldova. Thirdly, Russia's settlement mechanism necessarily includes a military presence²². Despite the impression of Russia's interest in resolving the conflict, taking into account its steps in resolving the conflict in Donbas – the next phase of the war against Ukraine, it can be asserted that Russia will not solve the Transnistria situation in a scenario that meets the interests of the Moldovan state. In seeking to revive the imperial or Soviet political system, Russia can only agree to overt or covert annexation not only of Transnistria but of Moldova as a whole.

¹⁹ Филипенко А., «Від Мезебергу до Братислави. «Малі кроки» у Придністровському врегулюванні», *Старожитності Лукомор'я*, № 3 (3), (2020): 113.

²⁰ Звездова О.О., «Де-факто держави» на пострадянському просторі», дис. на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук (2019): 78.

²¹ Замкова К.П., «Придністровський конфлікт як загроза регіональній безпеці після 2014 року», *Соціально-політичні студії. Науковий альманах. Праці молодих науковців*, № 5, (2021): 50.

²² Плаксенко М.Л., «Роль та інтереси Росії в урегулюванні Придністровського конфлікту», *Стратегічні пріоритети*, № 3(8), (2008): 238–239.

The settlement of the Transnistrian conflict has been going on for more than 25 years, as Russia is hindering the restoration of Moldova's territorial integrity. In the negotiation process, Russia appears as a neutral mediator, but in fact it is a party of the conflict, which makes it impossible to resolve it, despite all the international efforts. Moldova cannot stand up to Russia's interests, which are fueling and freezing the Transnistrian conflict, hindering reintegration. Transnistria has already formed its identity as opposed to the Moldovan identity, which was stipulated by the conflict and the long experience of the separate existence of the self-proclaimed entity, which significantly complicates reintegration. Due to the long-term freeze of the conflict, the parties are in the most remote positions and are not ready to seek compromises. Meanwhile, the status of the territory of the self-proclaimed «Transnistrian region» remains one of the obstacles to the country's possible membership in the EU. Transnistria is not controlled by Moldova, but it is also considered by Moldova and the EU as an integral part of Moldova²³.

According to V. Gorelov, V. Klimenko, O. Derikota, V. Kidon, the Transnistrian and other frozen conflicts in the former Soviet Union, as well as Russia's current policy on influencing such conflicts, suggest that all such conflicts took place according to the script developed in the USSR (RF). In particular, the plan to destabilize the situation in the Republic of Moldova provided for: (1) the support of the separatist movement in the Transnistrian region, where troops controlled by the union center were stationed; (2) creation, with the support of the 14th Army, of illegal armed units stored with the Russian armaments and manned with the Russian military; (3) instigation of the armed conflict; (4) intervention of the units of the 14th Army in the course of the armed conflict; (5) imposition of the Russian mediation in the conflict between the separatist regime and the constitutional government, which did turn Russia into a mediator in resolving the conflict and gave it a significant influence on domestic political processes in the Republic of Moldova and the possibility to exert pressure on the official Chisinau and its foreign policy priorities. Therefore, the unresolved conflict in Transnistria is

good for Russia, as it allows not only to strengthen its position in the region, but also to hinder the European integration plans of Moldova and Ukraine. After all, Transnistria is Russia's military-strategic bridgehead, ensuring its influence in Southeastern Europe and the Balkans. In addition, it ensures Russia's military presence in the post-Soviet space in strategically important regions²⁴.

Conclusions. Analyzing the current events and stages of institutionalization of the Transnistrian conflict, it is impossible not to see that the institutional history of the Transnistrian conflict occupies an important place in the modern system of political and diplomatic coordinates of the region and the world. The search for the causes of the conflicts and the ways of their elimination or politico-diplomatic neutralization, the contradictions in the inter-ethnic relations in today's globalized world turn the concept of «Transnistrian conflict» and its institutionalized model into a relevant and speakable topic for the further research in the realm of the world and regional geopolitics of the XXI century.

The Transnistrian conflict (and, consequently, its settlement as part of this conflict) is, in its essence, a hybrid conflict, one of the elements of the neo-imperial policy of the Russian Federation aimed at restricting the sovereignty of the Republic of Moldova and its ability to pursue independent domestic and foreign policies, it is the desire to establish strategic control over the country, using its territory to also expand Russia's influence on the situation in Ukraine, the Black Sea region and the Balkans. The Russian Federation pursues a similar policy toward other countries – the former Soviet republics, in such a way trying to involve them into the sphere of influence. Moldova's experience also shows that the direct negotiations with the separatists do not bring any results and only linger out the international political conflict, and also cause the accumulation of unresolved institutional, political, political-diplomatic, socio-cultural and economic problems.

The Russian Federation adheres to a defined strategy for quasi-states (entities) created with its support. The best result for Russia is to resolve the

²³ Розумюк В.М., «Подолання сепаратистських тенденцій як загрози євроатлантичному вектору України», (2019): 213.

²⁴ Горелов В., Клименко В., Дерикот О., Кидонь В., «Заморожені конфлікти» в геополітиці РФ: історія та реальність для України (1991–2020)», *Воєнно-історичний вісник*, № 1 (40), (2021): 102-103.

conflict in the Russian scenario – the reintegration of these entities with broad autonomy (preferably with the right to block foreign policy initiatives, or the right to secession in the event of a change in the foreign status), consolidating the neutral status and, in fact, termination of the Euro-Atlantic and European integration. This strategy is designed for a long period of transition, it is aimed at relying not so much on the negotiation process but rather on the internal changes in the country, in particular – in coming to power the forces loyal to Russia, which can implement the Russian reintegration plans, as well as the ability to resolve the main issues through a conference of key players (the USA, EU and Russia).

Russia's strategy for separatist enclaves under its control can only be met by a multidimensional strategy, i.e., a set of long-term political, diplomatic, institutional, informational, and economic measures aimed at de-occupation and reintegration of

uncontrolled (occupied) territories. An important element in counteracting Russian aggression is a comprehensive and purposeful information policy both inside and outside the country. The Russian-controlled Transnistrian region still remains a source of Russian hybrid threats.

Accordingly, Ukraine is objectively interested in neutralizing these threats, withdrawing Russian troops and demilitarizing the region, reintegrating the Republic of Moldova on the terms of its restoring sovereignty over Transnistria, eliminating obstacles to economic development, creating conditions for independent domestic and foreign policy. Ukraine's policy towards Transnistria should be viewed in the context of institutional and asymmetric actions to combat Russian aggression. Ukraine must do its utmost to assist the Republic of Moldova in resolving this international political conflict more quickly.

IMPLICATIONS OF THE MOLDOVAN-TRANSNISTRIAN DISPUTE FOR EU SECURITY IN THE CONTEXT OF THE WAR IN UKRAINE

Maximilian OHLE

Abstract

The EU's security architecture has been gravely undermined since Russia's invasion of Ukraine, triggering concerns whether the Kremlin could mobilize militarily in other regions as well. Of notable importance is the Republic of Moldova and its territorial dispute with the separatist and pro-Russian region of Transnistria. While some recent assessments highlight the prospects of entanglement in the war in Ukraine, this paper argues that such likelihood is comparatively low, with both Chisinau and Tiraspol recognizing that any involvement or deterioration of bilateral frictions could further destabilize the region. However, although Moldova declared military neutrality, the Sandu administration has reinforced the European vector as the consequence of the war in Ukraine, having gained EU candidate status. That, in turn, could motivate the Kremlin to engage in hybrid warfare to sabotage Chisinau's European integration project, requiring the EU to increase its commitment to make Moldova align with the EU institutional frameworks.

Keywords: Moldova, Transnistria, Ukraine, Russia, EU, Security

Introduction

Russia's invasion of Ukraine has fueled security concerns across Europe, given the Kremlin's continued military aggression against Kyiv, violations of territorial integrity, war crimes committed by the Russian armed forces, an influx of Ukrainian refugees, as well as attacks on critical infrastructure and other forms of retaliation against those supporting the Ukrainian government and its people. This not only pertains to EU institutions and member states, but also those caught in the middle between the EU and Russia. Of recent significance is Moldova not only due to its adjacency to Ukraine, but also, more pressingly, because of the unresolved dispute with Transnistria. Despite bilateral and multilateral commitments, there is still no final peace settlement, let alone any prospects of reintegration. This in turn has triggered apprehensions in the EU whether Russia

would launch a military campaign against Moldova too for the sake of gaining power projection and manifesting itself as the self-proclaimed protector of Russian-speaking communities in Europe.

Considering the contemporary status quo of Moldovan-Transnistrian conflict settlement process, I argue that while the unresolved dispute does constitute a distinct security threat to Moldova and the EU in view of the Russian troop deployments and the arms depot in Cobasna, the prospects of entanglement in the war in Ukraine remain comparatively low. As both Moldova and Transnistria recognize that heightening tensions and Russian involvement would result in the expansion of the war to Southeast Europe, Chisinau and Tiraspol signaled that they would opt to stay out of the war. This raises the questions as to how and why Russia's war in Ukraine nevertheless influences the political objectives of Moldova and Transnistria; and how the EU responds to these systemic pressures.

This paper proceeds as follows. First, it localizes the debate about the implications of the war in Ukraine for the Moldovan-Transnistrian dispute in the political discourse, highlighting assessments of scholars and policymakers alike. Second, it investigates empirically the security threats deriving from the wider ramifications of the war in Ukraine. Prime emphasis is given to how Moldova and Transnistria attempt to not become entangled and how the EU responds to the Moldovan-Transnistrian dispute under the new status quo defined by the war. By way of conclusion, the paper argues that as long as the EU continues its support for the Moldovan government and Chisinau and Tiraspol are able to avoid entanglement and reduce tensions, the prospects of the expansion of the war to Moldovan territory is comparatively low, despite a rising threat perception at both banks of the Dniester.

1. The Framing of the Moldovan-Transnistrian Dispute as a Security Threat

The dispute between Moldova and Transnistria has been widely considered a "frozen conflict,"

given that no major violent clashes have been reported since the ceasefire agreement after the war in 1992.¹ Nevertheless, the dispute is still the principal trajectory of Moldova's relations with both the EU and Russia, considering the intractability of the conflict resolution process. Given that Russia is one of the main security guarantors in sponsoring a final peace settlement while the EU retains the position as an observer within the 5+2 framework, the negotiations of have been suspended since 2019, both are nevertheless rivals competing for influence over Moldova. Ryhor Nizhnikau frames this geopolitical competition between the EU and Russia, each of which is seeking to expand its power projection at the cost of the other, as vicious circle for Moldova.² While the EU reform process in Moldova was further consolidated by the Sandu administration, it still needs sufficient capacity building to ensure EU approximation and must demonstrate credible commitments. Russia nevertheless can exploit Moldova's political weaknesses, as soon as they are openly exposed, using a broad range of political tools to impede sustainable political outcomes. Considering this constellation of Moldova seeking some middle ground between the EU and Russia, Cristian Cantir and Ryan Kennedy use the concept of "soft balancing" to exemplify the Moldovan government's engagement with both Brussels and Moscow. They classify Moldova as "a testing ground on the comparative power of the European Union and Russia in the former Soviet Union, but it is also serves as a reminder that even overwhelming power cannot fully predict the choices weak countries make with respect to their foreign policy."³ An example worth noting in this context is that Moldova declared "its permanent neutrality" (*neutralitatea sa permanentă*), which is constitutionally enshrined in Article 11.⁴

¹ Dembinska, Magdalena, and Aurelie Campana. "Frozen Conflicts and Internal Dynamics of De Facto States: Perspectives and Directions for Research." *International Studies Review* 19, no. 2 (2017): 254-278; Tudoroiu, Theodor. "Unfreezing Failed Frozen Conflicts: A Post-Soviet Case Study." *Journal of Contemporary European Studies* 24, no. 3 (2016): 375-396.

² Nizhnikau, Ryhor. "When Goliath meets Goliath: How Russia and the EU created a vicious circle of instability in Moldova." *Global Affairs* 2, no. 2 (2016): 203-216.

³ Cantir, Cristian, and Ryan Kennedy. "Balancing on the Shoulders of Giants: Moldova's Foreign Policy toward Russia and the European Union." *Foreign Policy Analysis* 11 (2015): 397-416, here p. 414.

⁴ Constitutional Court of the Republic of Moldova. "Constituția Republicii Moldova." Accessed October 9, 2022.

Of late, however, the prospect of European integration has been Moldova's principal foreign policy determinant. In 1994, Moldova initiated negotiations of a Partnership and Cooperation Agreement (PCA) with the EU, which entered into force in 1998, presenting the foundation stone of Chisinau's turn to European integration. In 2005, the Moldovan government signed an Action Plan under the framework of the European Neighborhood Policy and further progressed when the Association Agreement was signed in 2014.⁵ However, as Christian Hagemann notes, prior to the Sandu administration, the Moldovan government engaged with the EU based on strategic calculations. While Chisinau did implement some sector-specific rules that were stipulated by EU conditionality and cooperated wherever gains could have been made, it resisted others that would have in turn threatened governmental dominance, and effectively blocked demands for change if they were deemed undesirable.⁶ Under President Maia Sandu who declared European integration as the major constituent of her administration, however, Moldova signaled credible commitments to EU approximation and was granted EU candidate status by the EU Parliament on June 23.⁷

Transnistria, however, is entirely dependent on Russia in terms of security provisions, while the Kremlin utilizes Tiraspol as instrument to aid its geopolitical agenda, specifically in light of the outcomes of the conflict resolution process and Moldova's pursuit of European integration. While Transnistria mainly presents an outpost of Russia's

https://presedinte.md/app/webroot/Constitutia_RM/Constitutia_RM_RO.pdf.

⁵ Korosteleva, Elena. *The European Union and Its Eastern Neighbours. Towards a more ambitious partnership?* New York: Routledge, 2012; Government of Moldova. "Association Agreement between the European Union and the European Atomic Energy Community and their Member States, of the one part, and the Republic of Moldova of the other part." November 2013, accessed October 8, 2022. https://gov.md/sites/default/files/document/attachments/7048451_en_acord_asociere.pdf.

⁶ Hagemann, Christian. "External Governance on the Terms of the Partner? The EU, Russia and the Republic of Moldova in the European Neighbourhood Policy." *Journal of European Integration* 35, no. 7 (2013): 767-783.

⁷ European Parliament. "Grant EU Candidate status to Ukraine and Moldova without delay, MEPs demand." June 23, 2022, accessed October 9, 2022. <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20220616IPR33216/grant-eu-candidate-status-to-ukraine-and-moldova-without-delay-meps-demand>.

self-claimed sphere of influence, euphemistically framed as “near abroad,” to resist alleged Western expansionism, it also constitutes a threat to both Moldova and Ukraine. In this context, Marcin Ko-sienkowski contends that “as a Russian client, [Transnistria] affords Russia certain advantages over its Western adversaries in the competition for influence in two former Soviet republics: mainly in Moldova, Transnistria’s parent state, but also in Ukraine, Transnistria’s second neighbor.”⁸ Going further, Ernest Vardanean acknowledges that as soon as the ceasefire agreement was signed in 1992 enabling Russia to become a security guarantor and diplomatic broker, the Kremlin has been attempting to play Moldova and Transnistria off against each other.⁹ Put simply, Russia adopted a *divide et impera* strategy to preserve its influence over both entities.

This indicates that Moldova is considerably vulnerable to Russia’s political pressures. Obstructing Chisinau’s European ambitions and keeping it attached to Eurasian integration projects instead have therefore been the principal trajectories in Russia’s strategy towards Moldova, in which Transnistria has been playing a key role. As Andrey Devyatkov notes, the Kremlin is “buying” Tiraspol’s loyalty in exchange for certain benefits, such as security reassurances and the social and humanitarian provisions, so that their bilateral engagement is “driven exclusively by geopolitical arguments.”¹⁰ Nevertheless, Adrian Rogstad notes that although Russia is seeking leverage over whole Moldova rather than Transnistria alone, it has a distinct authority deficit and the Kremlin’s reactive policies to thwart Chisinau’s European integration have, as of late, failed.¹¹ This has been evident when the Moldovan government under President Maia Sandu and Prime Minister Natalia Gavrilita have turned to the EU more confidently after Russia launched its military campaign against Ukraine.

⁸ Kosienkowski, Marcin. “The Patron-Client Relationship between Russia and Transnistria,” in *De Facto States in Eurasia*, ed. Tomas Hoch and Vincenc Kopecek, 183-207. London and New York: Routledge: 2020, 184.

⁹ Vardanean, Ernest. “Moldova between Russia and the West. Internal Divisions behind the Commitment to European Integration.” *Russie.Nei.Visions* 110 (August 2018), 20.

¹⁰ Devyatkov, Andrey. “Giving ‘Asymmetric Response’ to the EU: Russian Soft Power Experiment in Transnistria.” *CEURUS EU-Russia Papers* 17 (2014), 2, 8.

¹¹ Rogstad, Adrian. “The Next Crimea? Getting Russia’s Transnistria Policy Right.” *Problems of Post-Communism* 65, no. 1 (2018), 49-64.

2. The Changing Status Quo of the Moldovan-Transnistrian Dispute after Russia’s Invasion of Ukraine

Prior to Russia’s invasion of Ukraine, Transnistrian leadership recurrently reiterated its ambitions to join Russia, citing Crimea, which was, following a sham referendum, incorporated into the Russian Federation in March 2014. A similar procedure, however, did not occur in Transnistria. Russia has never recognized Transnistria, hoping instead that as soon as reintegration into Moldova based on the Kremlin’s terms would be achieved, Transnistrian citizens could influence political outcomes in favor of Russia.¹² In that sense, reintegration would only be possible if Moldova turned to the East.¹³ Such objective evidently deviates from what Russia has been attempting to enforce in Ukraine where Moscow is attempting to induce regime change through, as Russian President Putin frames it, “de-Nazification” and “demilitarization,” presenting the justification of the Russian invasion of Ukraine.¹⁴

While Russia is officially seeking to protect the Russian-speaking communities in Donbas, some officials expose an imperialist motive to subjugate Ukraine. Of significance here is Major General and deputy commander of the Russian Central Military District Rustam Minnekayev who announced on April 22 that during the second phase of military campaign, Russia’s objective is to not only conquer Donbas but also to seize control of Ukraine’s southern regions across the Black Sea coasts. If successfully achieved, Ukraine would not be able to get access to the Black Sea, enabling Russia to establish a land corridor to Transnistria. The Kremlin did not publicly confirm whether Minnekayev’s statements were true. In any case, Transnistria is of crucial significance for Russian geopolitical visions because it not only presents a pro-Russian outpost with 1,500 Russian soldiers at the European frontier in the proximity of NATO deployments in Romania,

¹² Solovyov, Vladimir. “Ukraine War Risks Repercussions for Transnistria.” *Carnegie Endowment for International Peace*, September 23, 2020, accessed October 7, 2020. <https://carnegieendowment.org/politika/87986>.

¹³ Trenin, Dmitri. “Transnistria: A Gathering Storm.” *Carnegie Endowment for International Peace*, April 7, 2014, accessed October 7, 2022. <https://carnegiemoscow.org/commentary/55255>.

¹⁴ President of the Russian Federation. “Obrashchenie Prezidenta Rossiyskoi Federatsii,” February 24, 2022, accessed October 9, 2022. <http://kremlin.ru/events/president/news/67843>.

but also harbors an arms depot in Cobasna with approximately 20,000 tons of ammunition, which could be of value for Russian reinforcements.¹⁵

On April 25 and 26, Transnistria was hit by a series of explosions, causing apprehensions about the stability in the region. Local authorities confirmed that a security agency in Tiraspol, a local airport as well as a radio station in Mayak, a village close to the Ukrainian border, were targeted, with no perpetrator identified and no casualties reported.¹⁶ Transnistrian leader Krasnoselsky accused Ukrainian activists of aiming to drag Transnistria into the conflict, without specifying his claims. Despite having ordered the security services to be on high alert, he reassured that Transnistria would not become a belligerent party.¹⁷ Moreover, the Transnistrian ministry of defense ordered a mobilization of all men aged between 18 and 55 to reinforce the “peacekeeping contingents” under Russian command.¹⁸ These developments triggered some concerns in Moldova and Ukraine, as they initially saw them as a pretext of a potential military response from Russia that could further destabilize the region.¹⁹ This would correspond to the statements of some politicians, such as member of the Moscow City Duma Sergey Savostyanov, who highlighted the necessity to “demilitarize” and “de-Nazify” other countries as well, including Moldova.²⁰ Recent

assessments from EU, NATO and Moldovan policymakers, however, conclude that the risk of Russian military aggression is very low.²¹

Following their assessments, if Russia were to launch a second campaign against Moldova, it would risk becoming entangled in a conflict with Romania, a NATO and EU member. Romania’s relations with Moldova constitute a major concern for Russia over the prospects of reunification, although this scenario seems unlikely, with President Sandu downplaying the recent upsurge of unionists.²² However, the Russian deputy chairman of the Security Council Dmitry Medvedev claimed that if Moldova were to join the EU, it would do so by uniting with Romania, constituting “Greater Romania” (*România Mare*) and, then, become a NATO member too and incorporate Transnistria.²³ In September 2022, Russian foreign minister Sergey Lavrov accused Moldova of sabotaging the conflict resolution process, claiming that President Sandu would be “seeking a non-diplomatic solution to the Transnistria problem.”²⁴ He also claimed that Russia would defend the Russian-speaking communities in Moldova, and highlighted Transnistria and Gagauzia as entities seeking a “special status” in Moldova’s political system.²⁵ The Moldovan government strongly rejected the claims, reiterating that Moldova would comply with its commitments to protecting ethnic minorities no matter of their linguistic background.

¹⁵ European Parliament. “State of play of the EU-Moldova Cooperation,” May 5, 2022, accessed October 9, 2022. https://www.europarl.europa.eu/cmsdata/248912/TA-9-2022-0205_EN.pdf.

¹⁶ Pronczuk, Monika. “Explosions rattle a breakaway region in Moldova, raising fears of a broader war.” *New York Times*, April 26, 2022, accessed October 7, 2022. <https://www.nytimes.com/2022/04/26/world/europe/explosions-transnistria-moldova-war.html>.

¹⁷ President of the PMR. “Obrashchenie Prezidenta PMR Vadima Krasnoselskogo k grazhdanam Pridnestrovyia,” April 26, 2022, accessed October 7, 2022. <https://president.gospmr.org/press-sluzhba/novosti/obraschenie-prezidenta-pmr-vadima-krasnoselskogo-k-grazhdanam-pridnestrovjya.html>.

¹⁸ Necsutu, Madalin. “Moldova’s Breakaway Transnistria orders general mobilization.” *Balkan Insight*, April 28, 2022, accessed October 9, 2022. <https://balkaninsight.com/2022/04/28/moldovas-breakaway-transnistria-orders-general-mobilisation/>.

¹⁹ Pronczuk, “Explosions rattle a breakaway region in Moldova, raising fears of a broader war.”

²⁰ Burkalo, Olena. “U Rosii zaklykaly do viyny u Yevropy: reaktsiya OP” *Korrespondent*, March 26, 2022, accessed October 10, 2022. <https://ua.korrespondent.net/world/russia/4460536-u-rosii-zaklykaly-do-viyny-u-yevropi-reaktsiya-op>.

²¹ Minzarari, Dumitru. “The Next War: How Russian Hybrid Aggression Could Threaten Moldova.” *European Council on Foreign Relations*, July 2022, accessed October 9, 2022. <https://ecfr.eu/wp-content/uploads/2022/07/The-next-war-How-Russian-hybrid-aggression-could-threaten-Moldova-1.pdf>.

²² Calus, Kamil. “Moldova: Record-breaking Support for Reunification with Romania.” *OSW* April 19, 2021, accessed October 6, 2022. <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/analyses/2021-04-19/moldova-record-breaking-support-reunification-romania>.

²³ TASS. “Moldova Can Join EU through Creation of ‘New Greater Romania’ – Medvedev.” *TASS*, June 25, 2022, accessed October 7, 2022. <https://tass.com/politics/1471301>; Remler, Philip. “Transdnistria, Moldova, and Russia’s War in Ukraine.” *Carnegie Endowment for International Peace*, August 2, 2022, accessed October 7, 2022. <https://carnegieendowment.org/2022/08/02/transdnistria-moldova-and-russia-s-war-in-ukraine-pub-87609>.

²⁴ Calugareanu, Vitalie. “Russia warns Moldova over Transnistria troops.” *Deutsche Welle*, September 3, 2022, accessed October 7, 2022. <https://www.dw.com/en/russia-warns-moldova-over-transnistria-troops/a-63013005>.

²⁵ Calugareanu, “Russia warns Moldova over Transnistria troops.”

In view of Moldova's vulnerability to Russia's hybrid threats such as disinformation campaigns, propaganda and instigations to violence against the Moldovan state, the EU has been supporting the Moldovan government to reinforce the latter's capacities to engage in resilience. Given the Moldova's lack technical and logistical capabilities to scrutinize the threat scenarios, the EU has provided EUR 47 million via the European Peace Facility to strengthen the capacities of the Moldovan armed forces, although some policy analysts conclude that the financial volume is insufficient to ensure durable resilience.²⁶ The EU could also reinforce its intelligence and law enforcement cooperation with Moldova, enabling the latter to better cope with the impact of hybrid warfare, false-flag operations and political provocations. This involves the training for security officers embedded in agencies of the Eastern Partnership to develop relevant skills, effective and comprehensive anti-corruption campaigns, investments in cyber-intelligence, as well as the establishment of advisory missions and EU Intelligence Liaison Offices to guide the reform process by providing their expertise and supporting the operations.²⁷ The EU has already increased its Frontex assistance to monitor the Moldovan borders and to support the Moldovan border patrol to counter Transnistrian provocations, sentiments and other forms of political attacks.²⁸ Moreover, the EU already provided EUR 13 million in the form of humanitarian assistance, EUR 15 million for administrative support as well as EUR 15 million to support the EU Border Assistance Mission (EUBAM) and EUR 60 million to mitigate the energy crisis in Moldova in view of the rising energy prices.²⁹ All these constituents of the EU-Moldovan

cooperative frameworks indicate that Brussels is aware of the security threats deriving from the war in Ukraine and its wider implications for Moldova's dispute with Transnistria, signaling preparedness to do whatever it takes to ensure Chisinau's European vector and its ability to withstand political pressures from the Kremlin.

Conclusion

Both Moldova and Transnistria are attempting to keep their tensions at the minimum, seeking to stay out of the war entirely, which as of now has not yet directly spilled over in terms of military entanglement. The Moldovan government recognizes that any deterioration of the status quo could prompt Russia to invent a pretext of military engagement and, due to its doctrine of military neutrality, does not have any security reassurances. Tiraspol similarly has an interest of non-entanglement in the war in Ukraine, even if that means to defy Russian ambitions. Although Russia was pressing for engagement after the explosions in Transnistria in April 2022, Krasnoselsky well understood that if the separatist Transnistrian regime were to become a belligerent party, it would lose the trade links with the European Union, which exceeds the economic engagement with Russia by far, specifically those with Romania.

In view of Moldova's neutrality doctrine and its vulnerabilities to the energy crisis, Russian hybrid warfare and the influx of Ukrainian refugees, the EU needs to sustain its support for the Moldovan government while President Sandu has reorientated her country toward European integration, signaling commitment to complying with EU standards. However, the EU also has to be aware of Moldova's distinct needs and demands in the security and economic domains and must respond adequately to fulfil the heightening expectations. While the risks of entanglement may be comparatively low, Russia still can exploit political vulnerabilities in Moldova even when facing the prospect of military defeat in Ukraine. Although a final peace settlement with Transnistria is unlikely to be materialized, other security threats deriving from Russian foreign policy beyond the war in Ukraine and the unresolved dispute remain present and require close policy coordination between Brussels and Chisinau and sustainable support. If the EU were to fail to elaborate a durable and comprehensive strategy to

²⁶ Minzarari, "The Next War: How Russian Hybrid Aggression Could Threaten Moldova."

²⁷ Galeotti, Mark. "The Secret Battlefield: How the EU can help Georgia, Moldova, and Ukraine protect against Russian subversion." *European Council on Foreign Relations*, December 15, 2021, accessed October 10, 2022. <https://ecfr.eu/publication/the-secret-battlefield-how-the-eu-can-help-georgia-moldova-and-ukraine-protect-against-russian-subversion/#political-recommendations>.

²⁸ Gressel, Gustav. "Moldova next? How Europe should react to Russia's implicit threat." *European Council on Foreign Relations*, May 4, 2022, accessed October 8, 2022. <https://ecfr.eu/article/moldova-next-how-europe-should-react-to-russias-implicit-threat/>.

²⁹ European Parliament. "State of play of the EU-Moldova cooperation."

ensure Moldova's alignment with EU imperatives, it could risk that the pro-Russian forces in Moldova could gain the momentum to reorientate the country towards Russia. However, having granted candidate status to Moldova with comprehensive economic engagement and a membership perspective, although full membership is yet a far scenario, present key incentives to ensure Moldova's irrevocable European integration.

Bibliography

- Burkalo, Olena. "U Rosii zaklykaly do viyny u Yevropy: reaktsiya OP." *Korrespondent*, March 26, 2022, accessed October 10, 2022. <https://ua.korrespondent.net/world/russia/4460536-u-rosii-zaklykaly-do-viyny-u-yevropi-reaktsiia-op>.
- Calugareanu, Vitalie. "Russia warns Moldova over Transnistria troops." *Deutsche Welle*, September 3, 2022, accessed October 7, 2022. <https://www.dw.com/en/russia-warns-moldova-over-transnistria-troops/a-63013005>.
- Calus, Kamil. "Moldova: Record-breaking Support for Reunification with Romania." OSW April 19, 2021, accessed October 6, 2022. <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/analyses/2021-04-19/moldova-record-breaking-support-reunification-romania>.
- Cantir, Cristian, and Ryan Kennedy. "Balancing on the Shoulders of Giants: Moldova's Foreign Policy toward Russia and the European Union." *Foreign Policy Analysis* 11 (2015): 397-416, here p. 414. Constitutional Court of the Republic of Moldova. "Constituția Republicii Moldova." Accessed October 9, 2022. https://presedinte.md/app/webroot/Constitutia_RM/Constitutia_RM_RO.pdf.
- Dembinska, Magdalena, and Aurelie Campana. "Frozen Conflicts and Internal Dynamics of De Facto States: Perspectives and Directions for Research." *International Studies Review* 19, no. 2 (2017): 254-278.
- Devyatkov, Andrey. "Giving 'Asymmetric Response' to the EU: Russian Soft Power Experiment in Transnistria." *CEURUS EU-Russia Papers* 17 (2014).
- European Parliament. "Grant EU Candidate status to Ukraine and Moldova without delay, MEPs demand." June 23, 2022, accessed October 9, 2022. <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20220616IPR33216/grant-eu-candidate-status-to-ukraine-and-moldova-without-delay-meps-demand>.
- European Parliament. "State of play of the EU-Moldova Cooperation," May 5, 2022, accessed October 9, 2022. https://www.europarl.europa.eu/cmsdata/248912/TA-9-2022-0205_EN.pdf.
- Galeotti, Mark. "The Secret Battlefield: How the EU can help Georgia, Moldova, and Ukraine protect against Russian subversion." *European Council on Foreign Relations*, December 15, 2021, accessed October 10, 2022. <https://ecfr.eu/publication/the-secret-battlefield-how-the-eu-can-help-georgia-moldova-and-ukraine-protect-against-russian-subversion/#political-recommendations>.
- Government of Moldova. "Association Agreement between the European Union and the European Atomic Energy Community and their Member States, of the one part, and the Republic of Moldova of the other part." November 2013, accessed October 8, 2022. https://gov.md/sites/default/files/document/attachments/7048451_en_acord asociere.pdf.
- Gressel, Gustav. "Moldova next? How Europe should react to Russia's implicit threat." *European Council on Foreign Relations*, May 4, 2022, accessed October 8, 2022. <https://ecfr.eu/article/moldova-next-how-europe-should-react-to-russias-implicit-threat/>.
- Hagemann, Christian. "External Governance on the Terms of the Partner? The EU, Russia and the Republic of Moldova in the European Neighbourhood Policy." *Journal of European Integration* 35, no. 7 (2013): 767-783.
- Korosteleva, Elena. *The European Union and Its Eastern Neighbours. Towards a more ambitious partnership?* New York: Routledge, 2012.
- Kosienkowski, Marcin. "The Patron-Client Relationship between Russia and Transnistria," in *De Facto States in Eurasia*, ed. Tomas Hoch and Vincenc Kopecek, 183-207. London and New York: Routledge: 2020.
- Minzarari, Dumitru. "The Next War: How Russian Hybrid Aggression Could Threaten Moldova." *European Council on Foreign Relations*, July 2022, accessed October 9, 2022 <https://ecfr.eu/wp-content/uploads/2022/07/The-next-war-How-Russian-hybrid-aggression-could-threaten-Moldova-1.pdf>.
- Necsutu, Madalin. "Moldova's Breakaway Transnistria orders general mobilization." *Balkan Insight*, April 28, 2022, accessed October 9, 2022. <https://balkaninsight.com/2022/04/28/moldovas-breakaway-transnistria-orders-general-mobilisation/>.
- Nizhnikau, Ryhor. "When Goliath meets Goliath: How Russia and the EU created a vicious circle of instability in Moldova." *Global Affairs* 2, no. 2 (2016): 203-216.
- President of the PMR [Pridnestrovian Moldovan Republic]. "Obrashchenie Prezidenta PMR Vadima Krasnoselskogo k grazhdanam Pridnestrovya," April 26, 2022, accessed October 7, 2022. <https://president.gospmr.org/press-sluzhba/novosti/obrashchenie-prezidenta-pmr-vadima-krasnoselskogo-k-grazhdanam-pridnestrovjya.html>.
- President of the Russian Federation. "Obrashchenie Prezidenta Rossiyskoi Federatsii," February 24, 2022, accessed October 9, 2022. <http://kremlin.ru/events/president/news/67843>.

- Pronczuk, Monika. "Explosions rattle a breakaway region in Moldova, raising fears of a broader war." *New York Times*, April 26, 2022, accessed October 7, 2022. <https://www.nytimes.com/2022/04/26/world/europe/explosions-transnistria-moldova-war.html>.
- Remler, Philip. "Transdnistria, Moldova, and Russia's War in Ukraine." *Carnegie Endowment for International Peace*, August 2, 2022, accessed October 7, 2022. <https://carnegieendowment.org/2022/08/02/transdnistria-moldova-and-russia-s-war-in-ukraine-pub-87609>.
- Rogstad, Adrian. "The Next Crimea? Getting Russia's Transnistria Policy Right." *Problems of Post-Communism* 65, no. 1 (2018): 49-64.
- Solovyov, Vladimir. "Ukraine War Risks Repercussions for Transnistria." *Carnegie Endowment for International Peace*, September 23, 2020, accessed October 7, 2020. <https://carnegieendowment.org/politika/87986>.
- TASS. "Moldova Can Join EU through Creation of 'New Greater Romania' – Medvedev." TASS, June 25, 2022, accessed October 7, 2022. <https://tass.com/politics/1471301>.
- Trenin, Dmitri. "Transnistria: A Gathering Storm." *Carnegie Endowment for International Peace*, April 7, 2014, accessed October 7, 2022. <https://carnegie-moscow.org/commentary/55255>.
- Tudoroiu, Theodor. "Unfreezing Failed Frozen Conflicts: A Post-Soviet Case Study." *Journal of Contemporary European Studies* 24, no. 3 (2016): 375-396.
- Vardanean, Ernest. "Moldova between Russia and the West. Internal Divisions behind the Commitment to European Integration." *Russie.Nei.Visions* 110 (August 2018).

UNELE APRECIERI ALE ACORDULUI PRIVIND PRINCIPIILE SOLUȚIONĂRII PAȘNICE A CONFLICTULUI MILITAR DE PE NISTRU: REALITĂȚI ȘI PERSPECTIVE

Alexandru ROMAN,
Stanislav COVALSCHI

Abstract

Denationalization and assimilation processes of the population in Transnistria during Tsarist and Soviet domination recorded higher rates than in Bessarabia. Geopolitical and Geostrategic interests of imperial political forces were the primary causes of Transnistrian conflict. This conflict differs radically from other conflicts in the former Soviet Union (Nagorno-Karabakh, Abkhazia, South Ossetia). It has no ethnic and religious connotation, being only a political and geopolitical. In the article below, we analyse the role of the Moldovan political of Russian troops from the territory of the Republic of Moldova, de facto wanted the presence of the 14th Army on its territory. The conclusion, in the 30 years, Moldovan diplomacy, Moldova and Russia, according to opinion polls, the issue of illegal Russian military presence in Moldova oscillates between the eighth and tenth percent in the hierarchy of the most pressing problems facing Moldovan society and of the most important instruments of Kremlin's control over the Republic of Moldova.

Keywords: Republic of Moldova, Geopolitical and Geostrategic interests, Russian troops, Moldovan diplomacy

Prezentarea materialului principal de cercetare

Spre profunda noastră convingere și spre regretul nostru, drept urmare a conflictului armat din noiembrie 1990-august 1992, Republica Moldova a suferit înfrângeri politice, militare, economice și morale din partea formațiunii separatiste pro-ruse, anti-statale în raioanele estice ale Republicii Moldova (numite și Transnistria).

Faptul în sine că liderul separatist Ig. Smirnov a fost admis la tratativele de la Moscova din 21 iulie 1992, dintre liderii Federației Ruse și R. Moldova (fie invitat neoficial sau, cel puțin, o confuzie, dar a fost prezent), confirmă acest lucru (precum și faptul real că anterior el fusese capturat de servi-

ciile speciale moldovenești la Kiev, reținut oficial și transportat la Chișinău, dar foarte curând eliberat de autoritățile centrale ale Moldovei).

Cu toate acestea, nu exagerăm nici victoria separatiștilor. Orașul Tighina (Bender), ca urmare a luptelor din oraș în vara anului 1992, a rămas în spațiul controlat de separatiști, dar trecerea sub jurisdicția R. Moldovei a mai multor sate din raionul Dubăsari de pe malul stâng al Nistrului (Coșnița, Cocieri, Pârâta etc.) poate fi considerată o înfrângere a separatiștilor. Capul de pod Cocieri (numit Salamandra) dezbină așa-numita r.m.n. aproape în jumătate. În raioanele de pe malul stâng activează cu succes comisariatele de poliție Dubăsari și Tighina (Bender), liceele cu predare în limba română, o instituție penitenciară subordonată Ministerului Justiției al Republicii Moldova etc.

În context politic, concesiile la soluționarea conflictului transnistrean au fost reflectate în Acordul privind principiile soluționării pașnice a conflictului militar în regiunea transnistreană a Republicii Moldova, semnat la 21 iulie 1992 la Moscova de președinții de atunci ai R. Moldovei M. Snegur și ai Federației Ruse B. Elțîn.

Prin esența sa, Acordul dintre ambele părți pledează pentru „încetarea rapidă și completă a focului și soluționarea conflictului armat în regiunile transnistrene prin mijloace pașnice. Reafirmând angajamentul nostru față de principiile Cartei ONU și ale Conferinței privind securitatea și cooperarea în Europa”¹. Acest acord, fără a exagera, poate fi considerat unul dintre cele mai importante documente în istoria contemporană a Republicii Moldova, ce definește explicit care au fost părțile beligerante, inclusiv rolul Armatei a 14-a a Federației Ruse.

¹ *Соглашение о принципах мирного урегулирования вооруженного конфликта в Приднестровском регионе Республики Молдова от 21 июля 1992 года. Совместные миротворческие силы в Зоне безопасности Приднестровья.* http://structure.mil.ru/mission/peacekeeping_operations/more (accesat: 03.05.2022).

Primul articol al documentului semnat de cei 2 președinți stipulează că Republica Moldova și Federația Rusă „din momentul semnării Convenției, părțile în conflict își asumă angajamentul de a întreprinde toate măsurile necesare pentru încetarea totală a focului, precum și a oricăror acțiuni armate”, inclusiv „procedează la retragerea unităților”. Astfel, acordul bilateral prevedea retragerea tuturor forțelor armate și a altor formațiuni în termen de șapte zile, precum și crearea unei zone de securitate între părțile la conflict, fiind reglementată constituirea unei „zone de securitate”.

„Zona de securitate” creată atunci are o lungime de până la 225 km și o lățime de 12-24 km, fiind situată între părțile aflate în conflict și este împărțită în 3 secțiuni: segmentul Nordic, Central și Sudic. Secțiunea nordică a fost alocată „condiționat”, deoarece nu au existat operațiuni militare în limitele sale. „Zona de securitate” include circa 60% din teritoriul așa-numitei r.m.n. De asemenea, zona definește un spațiu teritorial cu măsuri de securitate sporite, cu centre în orașul Tighina (Bender) și Dubăsari, unde se află birourile comandantului militar al forțelor de menținere a păcii, care au competențele corespunzătoare aprobate de Comisia Unificată de Control (CCM). Peste 40 de posturi de menținere a păcii au fost plasate în aceste zone. Ulterior, după stabilizarea situației din regiune, numărul lor a fost redus la 15.

Termenul din acordul analizat „...și alte formațiuni...”, trebuia percepută ca retragere a grupurilor de voluntari din partea moldovenească și a formațiunilor de voluntari – mercenare de la separatiștii așa-numitei r.m.n. În acest context, vom reitera că într-un apel lansat la 6 decembrie 1991 comunității internaționale și Consiliului de Securitate al ONU, Președintele Republicii Moldova Mircea Snegur, Președintele Parlamentului R. Moldova Alexandru Moșanu și Prim-ministrul Valeriu Muravski au protestat încă de la 3 decembrie 1991 împotriva ocupației orașelor moldovenești Grigoriopol, Dubăsari, Slobozia, Tiraspol și Râbnîța, situate pe malul stâng al râului Nistru.

Cu toate acestea, în opinia noastră, problema răspunderii penale a mercenarilor, cetățeni ai Federației Ruse și cazacilor din Ucraina, venetici care au luat parte la conflict, nu a fost studiată. Considerăm voluntarii din partea moldovenească drept *combatanți*, deoarece erau cetățeni ai Republicii Moldova și nu primeau resurse financiare pentru participarea lor la protejarea suveranității

și integrității teritoriale a satului. Vom menționa încă o dată că mercenarii, cetățeni ruși care au fost prizonierați cu arma în mână în timpul operațiunilor militare, au fost ținuți în instituțiile penitenciare din Republica Moldova pe motive generale, iar membrilor organizației obștești „*Memo-rial*” li s-au permis întâlniri cu ei fără prezența personalului penitenciar. Mai mult ca atât, conform rezoluțiilor din 6 și 17 aprilie 1992 a Miniștrilor Afacerilor Externe din R. Moldova, Rusia, România și Ucraina, a Acordului de la Lisabona, mercenarilor li s-a acordat posibilitate sigură plecării la locul lor de reședință permanentă de pe teritoriul Transnistriei, dar majoritatea mercenarilor au plecat ceva mai târziu (în august-septembrie 1992) la Teatrul de operațiuni militare din Iugoslavia, Ichkeria, Abhazia.

În conformitate cu prevederile articolului 2 al Acordului, orașul Tighina (Bender) este definit ca locația Comisiei Comune de Control, fiind „formată din reprezentanți ai celor trei părți implicate în soluționarea conflictului”². De asemenea, prin acest articol acordul reglementa efectivul, statutul și condițiile pentru plasarea forțelor de menținere a păcii în zona de conflict. S-a luat în considerare și problema finanțării activităților practice ale Comisiei de Control.

Concomitent, articolul al 3-lea Acordului analizat reglementează activitățile Comisiei de Control pentru securitate și lupta cu criminalitatea în comun cu organele Ministerului Afacerilor Interne al Republicii Moldova și așa-numita r.m.n. în orașul Tighina (Bender), citez, din cauza „complexității speciale a situației” din oraș.

Foarte important și prioritar pentru încercarea de a soluționa problemele create acum 3 decenii este conținutul articolului IV, dedicat statutului Armatei a 14-a a Forțelor Armate ale Federației Ruse situate pe teritoriul Republicii Moldova și respectarea neutralității stricte. De asemenea, se subliniază obligația tuturor părților la conflict: „de a respecta neutralitatea și de a se abține de la orice acțiuni ilegale împotriva proprietății militare, a personalului militar al acestei armate și a membrilor familiei acestora.”³

² Соглашение о принципах мирного урегулирования вооруженного конфликта в Приднестровском регионе Республики Молдова от 21 июля 1992 года. См: Совместные миротворческие силы в Зоне безопасности Приднестровья. http://structure.mil.ru/mission/peacekeeping_operations/more (accesat: 03.05.2022).

³ *Ibidem*.

Următorul, al V-lea articol al acordului este dedicat problemei întoarcerii refugiaților, precum și asistenței populației din zonele afectate, restaurării facilităților economice și rezidențiale. Se stipula că: „Federația Rusă va oferi asistența necesară în acest sens”.⁴ De asemenea, sunt reglementate măsurile pentru admiterea nestingherită a ajutorului umanitar internațional în zona respectivă de decontare. Următorul articol prevedea crearea pe lângă Comisia de control a unui Centru de presă comun.

În sfârșit, ultimul, al VII-lea articol al acordului se referă la mijloacele pașnice și politice ale procesului de soluționare a conflictelor.

Analiza specială retrospectivă a conținutului acordului din 21 iulie 1992, semnat între Federația Rusă și R. Moldova, după scurgerea perioadei de circa 3 decenii, denotă că acest acord conține și multe contradicții, lacune grave și o serie de subtilități.

În opinia noastră, faptul că separarea părților la conflictul armat a fost realizată prin semnarea unui Acord cu partea rusă, sugerează că Federația Rusă a avut suficiente resurse diplomatice și militare pe tot parcursul conflictului pentru a împiedica tranziția sa într-o confruntare armată în care au murit sute de cetățeni moldoveni și ruși.

Potrivit acordului, „forțele de menținere a păcii” sunt formate din trupe aparținând părților implicate în conflict (Republica Moldova, așa-numita r.m.n. și Federația Rusă), care contravine standardelor internaționale pentru menținerea păcii. Acordul din 21 iulie 1992 a încălcat principiile fundamentale ale menținerii păcii internaționale. Prin esența sa, aceasta a făcut posibilă crearea unei forțe de menținere a păcii doar din formațiunile armate implicate în conflict. Anume din acest motiv, Republica Belarus și Ucraina au refuzat să participe la operațiunea de menținere a păcii, deoarece ea nu se desfășoară sub auspiciile CSI și cu încălcarea dreptului internațional.

Rusia s-a alăturat deschis Tiraspolului în confruntarea militară de la Nistru de acum 30 de ani. În această situație, separatiștii au primit posibilitatea să-și păstreze formațiunile armate și să creeze așa-numita statalitate sub protecția forțelor armate ale Federației Ruse. Totuși, documentul prevedea urgența măsurilor necesare pentru a opri ciocnirile militare, inclusiv: „Lupta pentru o încetare rapidă și completă a focului și soluționarea conflictului armat în regiunile transnistrene prin mijloace pașnice”.

⁴ *Ibidem*.

Una dintre cele mai vulnerabile și controversate probleme ale acordului în ceea ce privește consecințele politice este crearea Comisiei Comune de Control. În opinia noastră, acordul conține o explicație contradictorie cu privire la structura și statutul acestei Comisii, „format din reprezentanți ai celor trei părți implicate în soluționarea”, precum și „patrulater, grupuri de observatori militari”. Comisia respectivă nu și-a propus să contribuie la soluționarea efectivă a conflictului, ci doar să stabilească și să consolideze controlul Rusiei asupra mecanismului de soluționare, deși deciziile sunt luate „pe baza consensului”.

Ca urmare a acestei „capitulări”, Moldova a suferit nu numai pierderi politice, ci și grave pierderi economice. Acordul nu specifică cine va fi inclus în grupurile de observatori. Pe de altă parte, Acordul definește în mod clar componența contingentului de menținere a păcii a „trei părți implicate în soluționare”. Cu toate acestea, din anumite motive, Comisia Comună de Control a fost creată în mod voluntar. Persistă întrebarea logică: pe ce temei juridic internațional și de ce?

Vom reitera stipularea precum că „În cazul încălcării termenilor acestui Acord, Comisia de Control efectuează o anchetă asupra circumstanțelor sale și ia urgent măsurile adecvate...”⁵ În acest context, este deosebit de important de menționat că, pe lângă lipsa unui mandat internațional adecvat pentru o misiune de menținere a păcii, mandatul misiunii este întocmit după propriul model rusesc, care își afirmă statutul de misiune de menținere a păcii, dar nu funcționează sub auspiciile ONU.

Referitor la „observatorii militari” și funcțiile lor, Acordul face o singură referire la faptul că aceste grupuri au fost deja stabilite prin Acordul prealabil al părților. Aceasta înseamnă că la 3 iulie între președinții Rusiei și Moldovei, precum și în „Acordul de încetare a focului” semnat la 7 iulie 1992, unde problema observatorilor militari a fost luată în considerare la încheierea unui Acord preliminar de încetare a focului la aerodromul din Limanskoe, regiunea Odesa.

În opinia noastră, Acordul nu include prevederi concrete cu referire la statutul Armatei a 14-a,

⁵ Соглашение о принципах мирного урегулирования вооруженного конфликта в Приднестровском регионе Республики Молдова от 21 июля 1992 года. См: Совместные миротворческие силы в Зоне безопасности Приднестровья. http://structure.mil.ru/mission/peacekeeping_operations/more (accesat: 03.05.2022).

ci conține doar una generală: „Unități ale Armatei a 14-a vor respecta cu strictețe neutralitatea. Întrebările despre statutul armatei, procedura și termenii retragerii sale pe etape vor fi stabilite în timpul negocierilor dintre Federația Rusă și Republica Moldova”⁶. De asemenea, Acordul nu are un concept clar de măsuri pentru retragerea armatei ruse din Transnistria, există doar o dorință simplă în acest sens, de care Republica Moldova regretă până în prezent.

Nu există o evaluare juridică, conform dreptului internațional, a participării Armatei a 14-a la conflictul din partea separatiștilor, deși președintele Republicii Moldova, în primăvara anului 1992, califică acest incident drept un război de scurtă durată între Rusia și Republica Moldova. Credem că odată cu intrarea în ostilități a unităților regulate ale Armatei a 14-a Ruse, conflictul transnistrean s-a transformat de la intern la unul internațional. De asemenea, nu este clar din textul Acordului consecințele care vor urma în cazul neîndeplinirii sau realizării necorespunzătoare a obligațiilor contractuale.

De jure și de facto, Mircea Snegur a semnat un acord care nu are nimic comun cu textul Acordului elaborat anterior de Consiliul Suprem de Securitate al Republicii Moldova. Partea rusă a respins formula de bază, considerând-o prea ideologizată. Drept consecință, acordul a exclus România și Ucraina din procesul de negociere, lăsând Moldova în fața presiunilor rusești și transnistrene separatiste.

Prin semnarea acordului la 21 iulie 1992, Tiraspolul a primit dreptul de a decide independent soarta regiunii transnistrene în cazul schimbării statutului de stat al Republicii Moldova. În preambulul Acordului, teritoriul acoperit de lupte este indicat drept „regiune transnistreană”. În articolele I-i și III se vorbește despre orașul Tighina (Bender), cităm, datorită „complexității speciale a situației, este declarată o zonă cu un regim de securitate sporit”. Însă considerăm că partea moldovenească a făcut o greșală gravă, din incompetență, când a permis discutarea subiectului disputelor – *malul drept al Nistrului* (subliniat de autori), parte a Republicii Moldova, orașul Tighina (Bender), sate din raioanele Dubăsari și Slobozia, capul de pod Chițcani. Astfel, considerăm cu mult regret că acordul, elaborat în grabă și impus Republicii Moldova de Federația Rusă, nu contribuie la soluționarea situației din jurul conflictului transnistrean până în prezent.

⁶ *Ibidem*.

Se poate remarca în acest context, precum a declarat fostul Președinte al Parlamentului Republicii Moldova, Andrian Candu la deschiderea conferinței internaționale cu tema „Reglementarea conflictului transnistrean: Quo vadis?”, în anii care au trecut de la semnarea acordului din 21 iulie 1992, „statul moldovenesc nu a încercat niciodată să-și dezvolte propria strategie de soluționare a conflictului transnistrean, care să se bazeze pe interesele cetățenilor moldoveni de pe ambele maluri ale Nistrului. Autoritățile moldovenești nu depun suficiente eforturi pentru soluționarea conflictului transnistrean, iar problema devine din ce în ce mai puțin relevantă pentru societate”. Și, în final, a concluzionat: „tot mai mulți cetățeni fie nu cunosc problema, fie nu sunt interesați de ea... Și aceasta este vina elitei politice, care dedică din ce în ce mai puțin timp acestui subiect”⁷. Însă, nu suntem de acord cu opinia ex-spikerului că în perioada care a trecut de la conflict, nu a fost elaborată o strategie de soluționare a conflictului.

De exemplu, la cea de-a III sesiune a Consiliului de Miniștri al țărilor participante la Conferința pentru securitate și Cooperare în Europa (CSCE) (Stockholm, 14 decembrie 1992), delegațiile țărilor implicate în soluționarea problemei au insistat asupra aderării la decizia procesului transnistrean. De atunci, în ansamblu peste 50 de documente diferite au fost adoptate la cel mai înalt nivel, inclusiv, la 25 noiembrie 1992, Adunarea Generală a ONU a adoptat cunoscuta rezoluție nr. A/RES/47/21. Ministrul de Externe al Republicii Moldova de la acea vreme, Nicolae Țău, a ținut un discurs pe data de 1 octombrie 1992, la sesiunea a 47-a a Adunării Generale a ONU, dar cu un titlu destul de ambiguu – „Armata a 14-a – o permanentă sursă de tensiune”.

Cu toate acestea, autoritățile moldovenești, după ce au început negocieri oficiale cu separatiștii pe picior de egalitate, nu au posibilitatea de a stabili controlul asupra regiunilor estice ale Moldovei (Transnistria), care se învecinează cu Ucraina, fiind sub conducerea separatiștilor pro-ruși (centrele industriale ale fostei Moldove Sovietice). Cât despre faptul că „Autoritățile moldovenești nu depun suficiente eforturi pentru soluționarea conflictului transnistrean, iar problema devine din ce în ce mai puțin relevantă pentru societate”, acest ex-spicher de la Chișinău ar trebui să se învinovățească pe sine

⁷ „Додон, Красносельский и урегулирование”, <http://www.europalibera.org/> (accesat: 03.05.2022).

însuși, în calitate de președinte al Legislativului, care trebuia să acorde atenția cuvenită și problemelor din propria țară.

Concluzii

Luând în considerare analiza efectuată, considerăm că se pot trage următoarele concluzii: obiectivul principal al acordului a fost atins – încetarea conflictului armat. Alte două funcții importante ale documentului, anume: zonele de securitate și utilizarea oricăror sancțiuni și blocaje, eliminarea imediată a tuturor obstacolelor din calea circulației mărfurilor, serviciilor și persoanelor, nu au fost îndeplinite. Acordul nu creează o platformă pentru negocieri detaliate suplimentare în soluționarea problemei transnistrene.

Problema conflictului transnistrean nu poate fi soluționată în cadrul abordării actuale a proceselor de negociere existente. Partea transnistreană nu va face niciodată concesii teritoriale politice Chișinăului. Teza vehiculată precum că „Transnistria este un pământ rusesc și ne vedem doar ca parte a Federației Ruse” rămâne principalul argument al separatiștilor. Actualul lider separatist spune că în rezultatul a două întâlniri cu Igor Dodon s-a ajuns la un acord pentru reluarea lucrărilor la un întreg pachet de probleme economice și sociale care nu afectează sfera politică, declarând: „Am pus imediat o condiție pentru a evita orice discuții despre statutul Transnistriei. Statutul nostru este determinat de oameni – este independența”⁸.

Generații întregi locuiesc în Transnistria cu falsul concept precum că „călăii moldo-români și ucigași sângeroși” au început „genocidul poporului transnistrean iubitor de pace, neînarmat”. Însă liderul Partidului socialist din Republica Moldova Igor Dodon consideră: „Locuitorii din Transnistria ar trebui să știe clar că multe probleme nu sunt rezolvate, nu pentru că Chișinăul nu dorește, ci pentru că unii politicieni și oameni de afaceri din Transnistria trăiesc din acest conflict” și „Pentru a rezolva problema Transnistriei, este necesar să convenim asupra mai multor lucruri: avem nevoie de o frontieră comună, un sistem judiciar unificat, un sistem bancar, demilitarizare. În rest, Transnistria ar trebui să aibă toate puterile și prerogativele pe care le are acum”, iar noi am putea fi de acord cu aceste concluzii. Până în prezent, urmărirea penală împotriva persoanelor cunoscute care au comis fapte penale deosebit de grave împotriva populației civile în timpul conflictului armat transnistrean nu au fost oprite în Moldova. Statutul limitărilor nu se aplică nici măcar acestei categorii de infracțiuni, dar după expirarea timpului, niciunul dintre separatiști nu a fost tras la răspundere penală pentru atrocitățile lor, ceea ce creează un precedent periculos.

⁸ «Пыль в глаза и популизм», <https://novostipmr.com/ru/news/> (accesat: 03.05.2022).

IV.

DIMENSIUNEA INTERNAȚIONALĂ A "CONFLICTULUI TRANSNISTREAN" (mediul politic, diplomatic, mass-media etc.)

THE TRANSNISTRIAN WAR AS DEPICTED IN FINLAND'S LARGEST NEWSPAPER, "HELSINGIN SANOMAT" (1992)

Silviu MILOIU

Abstract

This article examines how the Transnistrian War was depicted in the mass media of a nation with longstanding links to both the West and the East that committed to the Helsinki Convention of 1975 in terms of sovereignty and human rights. How much attention was paid to what appeared to be an isolated conflict in Transnistria in light of the development of Europe and the world after 1989? To address this topic, I turned to Finland's largest newspaper, which reflects and affects public opinion. We hypothesized that (1) the Transnistrian War received minimal public attention under the aforementioned circumstances and (2) information regarding the war came almost entirely from Moscow (due to Cold War-era contacts between the Soviet Union and Finland) and Bucharest. In fact, according to quantitative analysis, the most popular newspaper in Finland showed a constant interest in the Dniester War, and the reports reached a large readership. The war created awareness which decreased after it ended and the frozen conflict began. Essential articles were either written by Finnish journalists with expertise in the Eastern area or by specialists and journalists residing overseas. They covered the war from a broader diachronic and regional viewpoint and were very perceptive about its origins, evolutions, and effects. Qualitative analysis demonstrated the broad range of actors, developments, and perspectives addressed by the Helsingin Sanomat. The viewpoints of the decision makers in Moscow, Chisinau, Tiraspol, Bucharest, and Kyiv were carefully observed and faithfully duplicated, and the policies of the different parties involved in the conflict, as well as their adaptations and adjustments, were identified and reported to the public with great insight.

Keywords: Transnistrian War, Republic of Moldova, The Russian Federation, Finnish perceptions, Finlandisation, Helsingin Sanomat

Introduction

When the Republic of Moldova declared its independence from the former Soviet Union on the

27th of August, 1991, the international system was disintegrating, and the Cold War, which had divided the globe for over half a century, was finally ended. Moldova was unique among former Soviet European republics, such as Estonia, Latvia, Lithuania, Ukraine, Georgia, and Armenia, in that it had been annexed by Russia in 1812 and by the Soviet Union in June 1940 as part of a larger entity, initially the Principality of Moldova and eventually the Kingdom of Romania. Divided, solely by the Prut River, from the country to which it had belonged following unification on the 27th of March, 1918, and reshaped under late Stalinism, the Republic of Moldova was nothing more than a sliver of the Romanian nation that had been forced into the Soviet empire-building processes from 1940 to 1941 and from 1944 to 1991. As a result, the country's independence in 1991 marked a turning point at which it could choose between two alternatives: the German unification model or the Austria-Germany two-state paradigm. The first choice appeared to have been heralded by the Flower Bridge of 6th May, 1990, and the proclamation of the Romanian language, Latin alphabet, and three-color (red-yellow-blue) flag, while the second choice garnered strong support from those who had ties to the former Soviet apparatus and mentality, who will eventually be dubbed supporters of statism. The former were branded unionists, while Octavian Ticu, a historian at the Institute of History of Chisinau, devised the moniker 'Homo Moldovanus Sovietic' for the latter:

'Homo Moldovanus Sovietic was conceptualized ideologically in the Comintern's corridors, implemented in practice by the power cabinets in Kharkov (the capital of Soviet Ukraine until 1933) and Moscow, and aided directly in its "ethnogenesis" by J. Stalin, who ordered the formation of the Moldavian Autonomous Soviet Socialist Republic in 1924. In essence, the genesis of the Soviet Homo Moldovanus occurred beyond the Moldovans' imagined and historical area, axiomatically grounded in Moldavia's historical bounds, a product manufactured and imagined in the Transnis-

trian region, outside the Moldovans' original "oikumenē". Thus, the deduction and belief is that *Homo Moldovanus Sovietic* is distinct from Moldovans or, more precisely, possesses certain characteristics of the historical Moldovan, but he apportioned them (or had them instilled in them) in order to use them arbitrarily against those they regard as being of the same ethnicity. The writer Nicolae Dabija used the term "self-hatred" to refer to this phenomenon of modeling one's identity against one's own.¹

Unlike the Baltic republics, where independence was the only available option for a natural progression away from the previous colonial authority², the Republic of Moldova has taken a long time to develop its individual and social mechanisms. Furthermore, the province located over the Dniester, with its majority of Russian-speaking residents, distinct historical identity, and role as a Soviet Trojan horse during the interwar period³ and as a slaughterhouse under the Romanian and German administration during World War II,⁴ complicated the situation further, as we will see in this article.

This article aims to examine how the Transnistrian War was portrayed by the mass media of a country with traditional ties to both the West and East that firmly adhered to the Helsinki Convention of 1975, both in terms of sovereignty and civil rights, during the period under consideration. The fundamental research question is 'how much attention was given to what seemed to be an isolated war in Transnistria in light of the major transformations acknowledged by Europe and the rest of the globe after 1989?' To address this, I turn to Finland's biggest newspaper, which reflects and influences the opinions of a majority of the country's population. I commenced this research with the hypothesis that (1) the conflict garnered little public attention under the conditions described above and (2) infor-

mation came almost completely from Moscow (as a result of the Cold War-era links between the Soviet Union and Finland) and maybe Bucharest. However, I questioned the extent to which the Baltic nations' revival to independence and the resurgence of Second World War memories after the collapse of the Soviet Union might have impacted attitudes in Finland following decades of Finlandisation.

Several concepts are crucial to this article and must be clarified: Transnistria, in terms of political geography; the Transnistrian War, in terms of conceptualization of the conflagration in Eastern Moldova; and Finlandisation, in terms of political science and international relations.

Transnistria did not historically belong to the Romanians (the Principality of Moldova) nor did it become a part of the Russian Empire throughout the Late Middle Ages and early Modern times. It was part of Kyivan Rus' and the Golden Horde in the early Middle Ages but was taken by the Lithuanian prince Algirdas in 1362, after he prevailed at Syni Vody against the Noghay Tatars in battle.⁵ After centuries of belonging to the Grand Duchy of Lithuania and the Polish-Lithuanian Commonwealth⁶, the land was eventually acquired by Empress Catherine II the Great of Russia in 1792 as part of the Russian-Ottoman Peace Treaty of Iași.⁷ Between 1792 and 1812, when Bessarabia (the eastern half of the Principality of Moldova) was conquered, the Dniester River became Europe's Russo-Ottoman boundary.⁸ In 1897, there were 187,000 Romanians living in the Russian Empire's Ukrainian territories (particularly Kherson and Podolia).⁹ On the 27th of March, 1918, after the Bolshevik coup of 25th October, 1917, Bessarabia became reunited with the western part of Moldova in the Romanian Kingdom

¹ Octavian Țicu, *Homo Moldovanus sovietic. Teorii și practici de construcție identitară în R(A)SSM (1924-1989)* (Chișinău: Edirura Arc, 2018), 12-13.

² We use this notion in the sense ascribed to it by Epp Annus as "the singular plural dynamics of the Soviet borderlands's societies, where individual lives both disrupted and affirmed the dominant discursive structures of these societies", Epp Annus, *Soviet Postcolonial Studies: A View from the Western Borderlands* (London, New York: Routledge, Taylor et Francis Group, 2019).

³ Gheorghe E. Cojocaru, *Cominternul și originile „moldovenismului”: studiu și documente* (Chișinău: Civitas, 2009).

⁴ Dennis Deletant, *Hitler's Forgotten Ally: Ion Antonescu and His Regime, Romania 1940-44* (Houndmills: Palgrave Macmillan, 2007), 166-204.

⁵ Serhii Plokhyy, *The Gates of Europe: A History of Ukraine* (New York, NY: Basic Books, 2015), 59; Silviu Miloiu, Florin Anghel, Veniamin Ciobanu, Zigmantas Kiaupa, *Istoria Lituaniei* (Târgoviște: Ed. Cetatea de Scaun, 2011), 44.

⁶ Norman Davies, *God's Playground: A History of Poland. The origins to 1795*, Vol. 1 (New York: Columbia University Press, 2005), 28-29.

⁷ Dominic Lieven, *The Cambridge History of Russia. Imperial Russia, 1689-1917*, Volume 2, (Cambridge: Cambridge University Press, 2006), 513.

⁸ Malbone W. Graham, „The Legal Status of the Bukovina and Bessarabia,” in *The American Journal of International Law*, Vol. 38, No. 4 (Oct., 1944), 668-669.

⁹ Paul Robert Magocsi, *A History of Ukraine: The Land and Its Peoples* (Toronto: University of Toronto Press, 2006), 348

of Ferdinand I¹⁰, with the Dniester River serving as the eastern boundary. Transnistria was not included in the 1918 process of Romanian unification,¹¹ and during the interwar era, it was not considered a part of the Kingdom of Romania. However, when Ukraine declared its independence from Russia in January 1918, it included all of the land up to the Dniester River to the west and all of the Ukrainian regions to the east.¹² This was short-lived, since the Soviet Republic seized control of the country and liquidated the Ukrainian Republic in October 1920. After Lenin vetoed Stalin's desire to incorporate Ukraine into the Russian Federation with rights of autonomy, the Ukrainian Socialist Soviet Republic joined the Union of Soviet Socialist Republics in December 1922.¹³ Thus, it was according to Soviet policy that a Moldavian Autonomous Soviet Socialist Republic (RASSM), with an area of 8,300 square kilometres and a population of 582,238 (31.6% Romanians), was established in October 1924 as a substitute identity construction, emphasising the fabricated idea of Moldovan identity.¹⁴

Following the Soviet annexation of Bessarabia in June 1940, the borders of the new Moldovan Soviet Socialist Republic were set up by a Soviet Presidium decree on the 4th of November, which took imperial and strategic objectives of the Soviet Union into account and thus cut off Bessarabia's access to the Black Sea, merging the annexed province's remnants with the RASSM.¹⁵

During World War II, Transnistria was transformed into a scene of horrors and the Holocaust, with Jews and Roma from Romania being transferred to a region where their prospects of survival were slim. Between 1941 and 1942, 123,000 Romanian Jews were transferred to Transnistria, with only 50,741 surviving the atrocities unleashed on them by German and Romanian officials, police, and troops.¹⁶ Simultaneously, approximately 25,000 Roma were deported to Transnistria, and only 56% of them sur-

vived the authorities' brutality and the hardship of an environment devoid of basic necessities such as food, medication, healthcare, and money.¹⁷

When Transnistria was recaptured by the Soviet Union, it was reverted to late Stalinist totalitarian policies and utilised as an instrument of control and leverage against Socialist Moldova inside the purportedly federal Soviet Union, as historian Paul Quinlan rightly emphasised: 'During the Soviet era, Transnistria was the heartland of Moldovan industry. Moreover, Transnistria, a Russian client state, has provided Moscow with a powerful lever in trying to strengthen its hold on Moldova and to bring it further into Russia's sphere of influence'.¹⁸

The Transnistrian War

Although the war in Transnistria began on the 2nd of March, 1992 (the day the Republic of Moldova was admitted into the United Nations (UN)), its origins may be traced back to the turbulent history of this region and the attitudes and choices expressed throughout the Soviet Union's disintegration. In June 1990, the territory was designated a 'Transnistrian economic zone', marking the beginning of the region's self-affirmation as an autonomous economic and subsequently administrative and territorial organization, as Ukrainian historians Vladimir Korobov and Georgii Byanov pointed out.¹⁹ In reaction to Moldova's declaration of statehood on the 2nd of September, 1990, Tiraspol hosted the second extraordinary Congress of Deputies representing the various communities on the Nistru River's left bank. This Congress founded a new 'Transnistrian Republic' as part of the Soviet Union.²⁰ It seemed as a return to the year 1924 on the left bank of the Dniester.

Transnistria again played the role of the Trojan horse during the Soviet Union's advances against the Romanians, when the Republic of Moldova chose to become independent in August 1991. A

¹⁰ Octavian Țicu, *O istorie ilustrată a românilor de la Est de Prut: din 1791 până în prezent* (Chișinău: Litera, 2018), 109-117.

¹¹ Ion Țurcanu, *Sfatul Țării: istoria zbuciumată a unei importante instituții politice basarabene din anii 1917-1918* (Chișinău: Editura Arc, 2018).

¹² Magocsi, 482.

¹³ Plokhy, 221-230.

¹⁴ Țicu, *Homo Moldovanus...*, 185-190.

¹⁵ *Ibid.*, 215-217.

¹⁶ Michael Gesin, „Holocaust Case Study: Genocide in Transnistria,” *Australian Journal of Jewish Studies* 21 (2007): 86.

¹⁷ Valentin Negoii, *Deportarea romilor din Muntenia în Transnistria în perioada celui de-al Doilea Război Mondial*, doctoral dissertation defended at Valahia University of Targoviste, 8 September 2021, 94.

¹⁸ Paul D. Quinlan, “A Foot in Both Camps: Moldova and the Transnistrian Conundrum from the Kozak Memorandum,” *East European Quarterly* 42, no. 2: 129.

¹⁹ Vladimir Korobov, Georgii Byanov, „The ‘Renewal’ of Transnistria,” *Journal of Communist Studies and Transition Politics*, Vol.22, No.4 (December 2006): 520.

²⁰ Natalia Cojocaru, “Nationalism and identity in Transnistria,” *Innovation: The European Journal of Social Science Research* 19, no. 3-4 (2006): 261-272.

campaign of harsh anti-Romanian rhetoric was launched, with support from a number of patriotic and imperial groups in Russia and Transnistria. In addition, major stakeholders in Transnistrian companies used the excuse of fighting for independence to deregulate the state and position themselves to benefit from the privatization process which they saw as a means of advancing their own interests.

Dubasari, a town located across the Dniester River and only 45 kilometres away from the Moldovan capital Chisinau, has the unfortunate distinction of being the site of an event that took place on the 1st of March, 1992, which paved the way for war. If it had not been for the participation of Russia and the Commonwealth of Independent States (CIS), the crisis would have remained a local issue. On the 3rd of March 1992, police enforcement agencies were forcibly replaced, and two days later, the Transnistrian Moldavian Soviet Socialist Republic's Defense Committee joined the fray. Igor Smirnov, the separatists' leader, was in charge of assembling the troops; his actions will later have a huge local influence on the long-term status of the Transnistrian area.

In an attempt to manage the crisis, the Moldovan Parliament adopted a draft bill on March 19, 1992, designating Transnistria a free economic zone and amending the region's territorial administration. When this failed, the Organization for Security and Cooperation in Europe (OSCE) convened in Helsinki on March 20, 1992, to discuss a quadripartite method for resolving the Transnistrian dispute. The meeting was attended by representatives from the Republic of Moldova, Romania, Russia, and Ukraine, but ended inconclusively.

In a reversal mirror effect, the events continued to unravel. On March 28, both Moldova and Transnistria declared a state of emergency, while Chisinau continued to seek a resolution for the situation. Moldova's Parliament adopted a motion to ask for a peaceful settlement to the growing conflict on the 1st of April. General Yuriy Netkachev, commander of the 14th Army, met with President Snegur at the Chisinau military airport on the 2nd of April, 1992, pleading with him to sign a ceasefire agreement. The month of April saw a number of strikes by the 14th Russian Army; on the 5th of April, 20 Russian armoured vehicles entered the city of Tighina, raising the Russian Federation flag as they passed.

The world community began taking new mea-

sures to bring about peace. A new quadripartite meeting was held in Chisinau, Moldova on the 17th of April, with the goal of drafting a statute for the Joint Commission for the Monitoring of the Ceasefire. Once again, it became clear that there was no genuine political desire, either in Tiraspol or in Moscow, to end the war until all political goals had been fulfilled.

As Eduard Baidaus remarked, this was reflected in a discourse by Transnistrian media, wherein separation lines rather than a compromise were emphasised:

'The Transnistrian newspapers made a clear demarcation line between "us" and "them". They glorified and mourned local fighters and dehumanized the domestic "other". In the first place, partisans of the TMR were called to defend their republic because "Moldova [had] unleashed a real war and attacked [their motherland] in the most barbaric way". Readers were encouraged to "stop the Moldovan fascists' genocide" and told that it was "better to die rather than become part of Romania-Russians will never be enslaved by or live under the heel of Romanians". It is notable that just days before the outbreak of the war, a contributor declared that Transnistrians were "not ashamed to call themselves "Soviet" [and] will never accept to become "homo Romanianus."'"²¹

Additionally, Russian statements such as those of Andrei Kozyrev on the likelihood of changing the national borders of the Community of Independent States, which suggested a link to Russia's imperial ambitions in the area, did not escape the attention of Romanian media.²²

Separatist troops launched attacks throughout May, with intervals of relative calm. On the 21st of May 1992, Smirnov issued a decree designating the 14th Army a subordinate to the 'Transnistrian republic'. Throughout the first half of June, there was a surge in military and Cossack attacks in Tighina, which would later become a flashpoint of warfare. Although a ceasefire deal was struck on the 21st of June, hostilities continued on a regular basis. The peace agreement was signed in Moscow on the 21st of July by Presidents Boris Yeltsin and Mircea Sne-

²¹ Eduard Baidaus, „Portraying heroes and villains: Moldovan and Transnistrian print media during the 1992 war in the Dniester Valley,” *Canadian Slavonic Papers* 60, no. 3-4 (2018): 497-528.

²² *Tribuna*, aprilie-iunie 1992 (Anul 108, nr. 598-660), 1992-06-12.

gur and was dubbed the Agreement on the Principles of Peaceful Resolution of Conflict in the Republic of Moldova's Dniester Valley area.²³

Finland and post-Finlandisation

In Finland, the de-Finlandisation trend began gaining momentum the same time the Republic of Moldova broke away from the Soviet Union. Finland's relations with the Soviet Union had historically been based on a combination of military, political, and diplomatic resistance, backed up by a policy of reconciliation when necessary. This had resulted in the development of a distinct profile of Finnish international and domestic politics, dubbed Finlandisation. The critical aspects that seem to have influenced the formulation of this relationship are as follows:

- **Internal factors:** The Finnish military resistance during the Winter War and the 1944 military campaign, which had rendered Finnish territory devoid of the Red Army; the Social Democrats' and old political establishment's victory in the March 1945 elections, in contrast to the failure of the Communists and their allies; and the Social Democrats opposed the bloc formula with the Communists and Crypto-communists, demonstrating its impracticality.

- **External factors:** The withdrawal of a large portion of the Soviet army from the Finnish front following their failure to crush Finland's resistance in July 1944; the transfer of these troops to the main theatres of war in Central Europe in order to defeat Germany; the restrained attitude of the Allied Control Commission and Andrei Zhdanov toward Finland, particularly given that the Finnish response, as highlighted by the Paasikivi line, was appropriate from the Moscow perspective.²⁴

During the latter years of President Juho Kusta Kekkonen, the symbol of Finlandisation, a process of de-Finlandisation was initiated and progressively advanced after his tenure, accelerating greatly with the dissolution of the Soviet Union. Finnish historians started to view 'Finlandisation' as the more or less unavoidable, voluntary acceptance of the Soviet Union's manipulation of Finland.²⁵

In economic terms, in Finland, the late 1980s and early 1990s were marked by a severe economic downturn; the budget deficit amounted to 72 billion marks or over 15% of the gross domestic product. Further, there were about 400,000 job losses during the recession.²⁶

The Center Party gained 55 seats in the Eduskunta in the 1991 legislative elections, a 15-seat increase over the previous elections, which was regarded a stunning win. The Social-Democratic Party came in second with 48 seats, followed by the Coalition Party with 40 seats. The Esko Aho administration (which was in office from April 1991 to April 1995) attempted to mitigate the consequences of the crisis by implementing a number of policies. Several measures aimed at promoting competition (cartel agreements were made illegal as a result) and the freedom of foreigners to own shares in Finnish enterprises were implemented in 1992 as part of the country's preparations to join the European Union. In addition, state-owned enterprises were privatised. Gross domestic product per capita increased in Finland at the following rates between 1945 and 2000, stated in 1990 dollars: 3,450 in 1945, 4,253 in 1950, 6,230 in 1960, 9,577 in 1970, 12,949 in 1980, 16,866 in 1990, and 20,235 in 2000.²⁷

Between September 1990 and March 1992, Finland's international status and foreign policy underwent a significant transformation. The Government of Finland overwhelmingly voted, on the 22nd of February, 1992, to become a member of the European Community. Finland submitted its application for membership in what would later be known as the European Union in March 1992 and became a member of the North Atlantic Cooperation Council (NACC) in 1992, first as an observer. Since the NATO Partnership for Peace's establishment in 1994, it has participated in the program.²⁸ As a result, Finland had an exceptional vantage point from which to examine the changes occurring in the post-Soviet environment; it had a distinct viewpoint on Russian objectives and activities during this time, in part because of its extensive contacts among the Soviet and post-Soviet elites. However, Finland has come to recognise the difficulty of its split from Moscow as a result of its past and as a country re-establishing connections with the West.

²³ Țicu, *O istorie ilustrată...*, 361.

²⁴ Silviu Miloiu, *O istorie a Europei nordice și baltice: de la Războiul Rece la era globalizării* (Târgoviște: Cetatea de Scaun, 2004), 138.

²⁵ Heikki Ylikangas, „Dealing with the past in Finnish history,” *Northern Dimension. The yearbook of the Finnish*

Institute of International Affairs (2000): 105.

²⁶ Miloiu, 183-185.

²⁷ Ibid.

²⁸ Ibid., 194-195.

The War in Transnistria as reflected in *Helsingin Sanomat* (HS)

Established in 1889, HS is the information sovereign of the Finnish mass-media. It was more than 110 years old in 1991, and within its pages were reflected all of the key events in Finnish history as well as the history of the rest of the globe. In order to portray this journal's significance in Finland, it is necessary to mention that around 470,000 copies of each issue were sold in 1992. To put this in context, *The New York Times'* average daily print circulation in 2021 was around 343,000 copies, down from nearly two million a quarter-century earlier. In 1991, 10% of Finland's population and 75% of the people in the Helsinki metropolitan region read the newspaper daily.

Domestic politics, local news, economics, international policy, travel, sports, cooking, advertisements, entertainment, and a television program were all covered in the fifty-two large format pages of the newspaper. Foreign policies were spread over five pages, demonstrating the public's interest in events developing not just regionally in Scandinavia, the Baltic Sea area, and Russia, but also worldwide. This underlay the need for comprehending the broad contours of fluid international relations as they may affect a country located on a sensitive Cold War front, which sustained Finland's interest in higher politics. Furthermore, as Esko Salminen correctly pointed out, even at the height of Finlandisation self-censorship, truth was gently imparted to those who could read between the lines.²⁹

A blended qualitative-quantitative strategy was employed to interpret how HS depicted the Transnistrian War. Keywords such as 'Dniesterin', 'Transnistria', 'Moldova', 'Snegur', 'Igor Smirnov', and 'Kenraali Lebed' were used to locate articles and news related to this subject on HS's online archiving platform (<https://www.hs.fi/haku/?query=snegur&category=kaikki&period=whenever&order=old>). Subsequently, the articles retrieved were sorted based on the date on which they were published in 1992. Next, they were screened and evaluated further to see whether they really addressed this

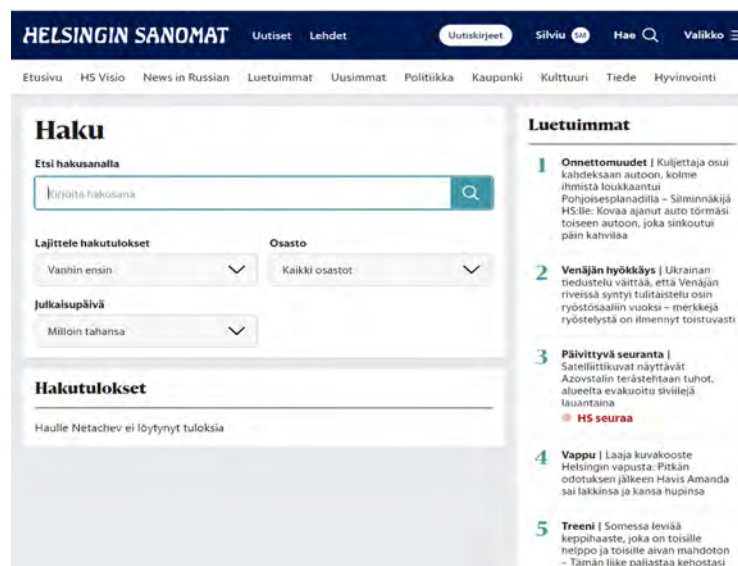


Figure 1: The search page of Helsingin Sanomat's archive

topic and were then classified in terms of months, themes, and individuals crucial to the war's unfolding. Finally, they were quantitatively evaluated to determine the major patterns in interpretations, the channels through which information was carried, and the degree to which it varied across the sources from which it originated. The longest pieces were subjected to content and discourse analyses to get a better understanding of Finnish perspectives as expressed in HS.

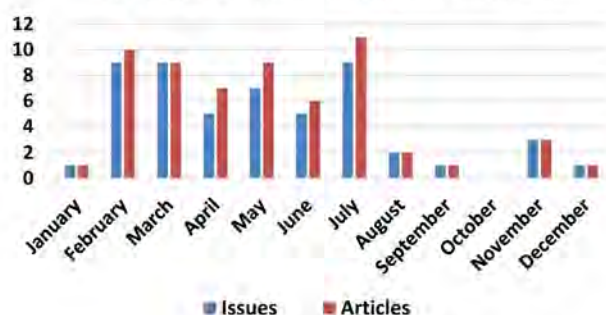
The study was not straightforward because the HS online archive, unlike other archives, is not entirely digital and therefore does not allow for scrolling inside pdf documents, necessitating a very thorough search of the item in question, as well as the reading and analysis of each issue. Some issues have just brief allusions to the Transnistrian War, several others feature in-depth exegesis, and yet others contain more than one news/article dedicated to this topic.

Quantitative analysis

As was anticipated, among the five search phrases, Moldova yielded the greatest number of results—1062 in total, with 60 of them referring to the year 1992 and this study's subject matter. Majority of the articles, as the graphic shows, were published between February, when the Republic of Moldova began its integration into international organizations and the society of states, and July, during the final tensions leading up to the war's official conclusion and the signing of the Agreement on the Principles of Peaceful Conflict Resolution in the Republic of Moldova's Dniester Valley area.

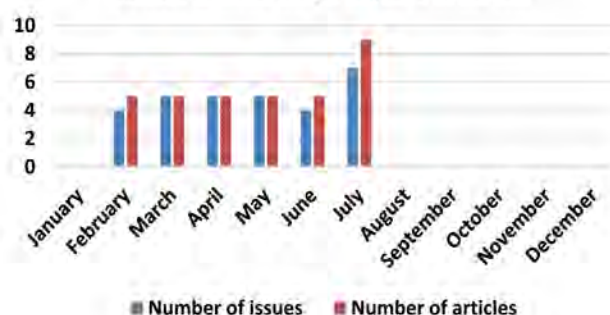
²⁹ Esko Salminen, "The Struggle Over Freedom of Speech in the North. The Finnish Press Gave Obedience to Moscow, but Did Not Succumb to the Kremlin's Propaganda Programme During the Cold War Years 1968-1991". *Scandinavian Journal of History* 23, no. 3-4 (1998): 239-251.

Graphic 1: The number of press issues / materials released with the Moldova keyword in the title



A considerable number of results were gotten when the phrase ‘Dniesterin’ was used for the search, particularly during World War II and the 1990s. When I limited my search to solely relevant results for 1992, I discovered 64 articles that dealt with the Transnistrian War, either as brief news alerts or as longer pieces. The highest number of reports were published in the months when the conflict began and when the peace agreement was signed, while the focus of articles written in the year’s final month was completely turned away from the Dniester region.

Graphic 3: The number of press issues / materials released with the Snegur keyword in the title



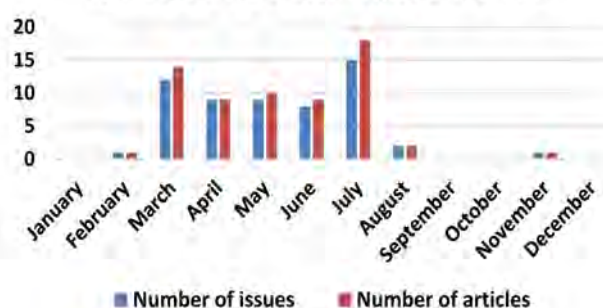
When I searched for Transnistria, I found seven results, and only one of them, published in August, was related to the eastern region of the Republic of Moldova.

I chose three personalities, one from each of the conflicting parties: Mircea Snegur, the president of the Republic of Moldova; General Alexander Lebed, Commander of the 14th Russian Army in Transnistria; and Igor Smirnov, leader of the so-called Transnistrian Republic, which served as a puppet of the Russian state. In total, there were 342 results for the search terms ‘Kenraali’, ‘Lebed’, and ‘Lebed’; however, the vast majority of them pertained to the mid-1990s, when he became well-known in Russia for his nationalist views, eventually rising to the position of Secretary of the Security Council in 1996.

Only two of the 342 results, dated between June and July 1992, clearly referenced his rank as commander of the 14th Russian Army in Transnistria after his appointment. The same can be said about Smirnov who was discovered on the platform 328 times, but only twice during the Transnistrian War—in March and September, respectively. When I attempted to locate the 14th Russian Army on the platform, the results were too many to adequately sort out.

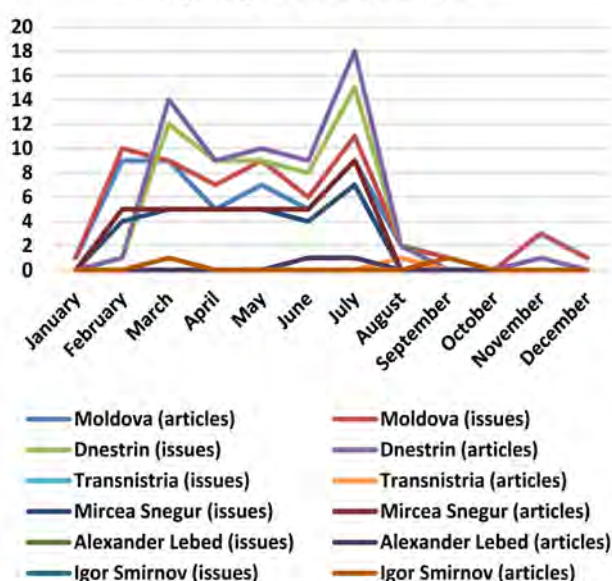
Instead, for President Snegur of Moldova, leader of the state battling Russian-backed aggression, 34 of the 79 results referred to 1992 and the Transnistrian War. All articles mentioning his name were published between February and July, the publication eventually losing interest in his exploits.

Graphic 2: The number of press issues / materials released with the Dnestrin keyword in the title



Compiling all the results of my search will provide us the opportunity to make some more comments. Therefore, I will conduct a count of all the issues and articles that concern the Transnistrian War in order to determine how and when the war was portrayed in HS.

Graphic 4: The aggregate number of articles/issues regarding the Transnistrian War



Considering my findings according to the keywords that were discussed before, we see that interest in the development of Moldova began to emerge in February, but increased significantly in March when the war erupted. The level of interest remained high in spring and then increased again in July, when the Agreement on the Principles of Peaceful Resolution of Conflict in the Republic of Moldova's Dniester Valley area was signed. Afterwards, it suddenly faded away, and no reference was made to it again until the very end of the year.

At this juncture, I am in a position to conclude that the interest in the Transnistrian War at the level of the most popular and widely read newspaper in Finland was relatively high, and the tales seemed to have had a certain audience. However, the attention was almost entirely stimulated by current events; it was stoked by the war but died down practically as soon as the war ended and the frozen conflict started.

Majority of the articles made reference to 'Moldova' and 'Dniesterin alue', the two regions of the Republic of Moldova that are divided by River Dniester. Mircea Snegur was the most mentioned political actor overall. Boris Yeltsin was also cited in numerous instances in relation to the conflict; however, due to the large number of articles retrieved as a whole, it was difficult to conduct an adequate analysis in this respect. At this stage, General Alexander Lebed and the Transnistrian separatist leader were of lower priority than other topics; there was a greater amount of interest in the 14th Russian Army that was stationed in Transnistria. Nevertheless, once again, the lack of sophistication of the database did not allow for the concentration of my quantitative research or the provision of relevant findings.

Qualitative analysis

The preliminaries of the conflict

The end of the Cold War was a period of restructuring not only within the Soviet Union and Russian Federation but also in international relations. With the fall of the Iron Curtain and the freedom experienced by so many nations of the former Communist Block, a renaissance spirit swept across the world in terms of politics, culture, economy, business, and diplomacy. This was still very conspicuous in the first few months of 1992 with regard to the countries that had once been a part of the Soviet Union, including Moldova. For

instance, when the United States' (US) Secretary of State James Baker visited Europe (including the Russian Federation), Jukka Luoma of HS reported on the 11th of February about the relief and support the US, Germany, and other countries provided the former Soviet republics. The stabilization of the Russian Ruble through the investment of billions of dollars by the world's most industrialised nations was also a priority during the visit of the leader of US diplomacy, who was willing to shoulder the biggest burden of the stabilization fund. Baker planned to visit Moldova, Armenia, Azerbaijan, Uzbekistan, Turkmenistan, and Tajikistan on his Eastern European trip in an effort to build a framework of co-operation with these new governments, as HS reported from Frankfurt.³⁰ The Western assistance to Russia, Moldova, and the Ukraine was highlighted in a Reuters Agency news report from Moscow that HS published the next day.³¹

The process of nation-building in the formerly Soviet nations was keenly observed by the Finnish HS, particularly in the first months of 1992. In mid-February, a discussion over the establishment of the military forces of the Republic of Moldova, in addition to those of Ukraine, Belarus, Azerbaijan, and Uzbekistan, was brought up in an article in the HS.³² As Charles Dick, a researcher at the Soviet Studies Research Center of the Royal Military Academy Sandhurst, stated in the 24th February issue of HS, the process was plagued by a series of distressing economic, social, ethnic, and political problems. Population unrest, riots, and uprisings resulted mostly from disputes among the republics and between the realm of authority of the CIS and the sovereign states.³³ These circumstances gave the Russian Army a crucial role. However, as Charles Dick, who would later expatiate on his theories in a series of scholarly writings from 1992–1994³⁴, noted, the Russian Army was weakening both in terms of loyalty and sturdiness, creating 'the raw material of civil war'.³⁵ Even the flags of the new countries,

³⁰ *Helsingin Sanomat*, 11.02.1992.

³¹ *Helsingin Sanomat*, 12.02.1992.

³² *Helsingin Sanomat*, 14.02.1992, C2, 32.

³³ *Helsingin Sanomat*, 24.02.1992, A2, 2.

³⁴ Charles Dick, *Counter-Blows in Russian Military Thinking*, Camberley, Surrey: Soviet Studies Research Centre, the Royal Military Academy Sandhurst, 1992 and especially *The Military Doctrine of the Russian Federation*, Colusdon: Jane's Information Group, 1994.

³⁵ *Helsingin Sanomat*, 24.02.1992, A2, 2.

such as that of Moldova, had to be manufactured from scratch in a factory in Finland.³⁶

The formation of new countries and the re-establishment of states that had previously been part of the Soviet Union offered a chance for Finland to build its contacts and advance its commercial relations. Therefore, the visit of President Mircea Snegur as well as the tour of President Stanislaw Shuskevitch of Belarus was announced in HS in both their bilateral and multilateral dimensions, taking into consideration the fact that these states were willing to adhere to the agreements of the Conference for Security and Co-operation in Europe (CSCE).³⁷

Snegur's trip was successful, and on 25th of February, at an official meeting with Finnish President Mauno Koivisto, diplomatic ties were established between Finland and the Republic of Moldova.³⁸ Under the heading 'The presidents of Finland and Moldova exchanged letters establishing diplomatic ties. Finland's political leadership is becoming acquainted with its new partners,' journalists Sole Lahtinen and Leo Pugin assessed Finnish strategy in the newly founded post-Soviet republics and the connections with Moldova, highlighting the major statements made by President Snegur upon his arrival at Helsinki-Vantaa airport about the significance of Chişinău joining the CSCE and the decision to build a democracy in accordance with international norms and standards. Regarding the political attitude of his country, Snegur stressed that the country's Declaration of Independence stipulated that Moldova had to be a demilitarised zone and that it was thus unwilling to join the plan of common military forces of the CIS. The Moldovan president was also reported to have advocated the departure of Russian soldiers from his country in March and their replacement by a small contingent of Moldovan military guards. Although he had pushed for the expansion of the collaboration of Moldova with Romania, he emphasised the need for his country to maintain its independence from its former motherland: 'Yhteistyötä pitää tiivistää kaikilla aloilla, mutta kumpikin maa pysyköön itsenäisenä.'³⁹

An article published in HS on the 27th of February with the headline 'In Finlandia Hall, the presi-

dents of five former Soviet republics signed the CSCE agreement. Belarus proposed that its capital, Minsk, host the next CSCE summit', signed by Sole Lahtinen discussed the significance of Ukraine, Belarus, Moldova, Uzbekistan, and Tajikistan adhering to the CSCE. It did so by quoting the emphasis made by the President of Ukraine regarding the unification (in the same realm) of values and the security of a vast area covering Vancouver, Vladivostok, and Tashkent. It also quoted Koivisto's argument that Europe's political 'and ideological division has given way to the common values,' i.e. democratic values. In his formal address, Snegur highlighted the significance of the human rights package of the Helsinki Accords as well as that of the removal of Russian troops from his country.⁴⁰

On the same page, columnist Mikael Pentikainen went beyond just quoting official declarations to highlighting the disparity in viewpoints between Ukraine and the Republic of Moldova on the one hand, and Finland on the other, regarding the same crucial issue. Ukraine and the Republic of Moldova had desired to enter into fundamental political arrangements with Finland, but Finland did not consider such accords essential. Paavo Väyrynen had claimed that such an agreement would only be effective among neighbours, with the CSCE's values serving as the basis for all other relationships. The fact that Finland regarded Russia as an indispensable partner was highlighted by the outcome of Finland's recent conclusion of a comprehensive political deal with Moscow. Väyrynen also made plainly to the visitors that among the CIS nations, Russia was Finland's most significant partner. Nevertheless, the Finnish foreign minister vowed to sign trade and investment agreements with Belarus, Moldova, and Ukraine, an idea that was received positively by his interlocutors.⁴¹

The war

The month whose etymology evokes conflict precipitated the outbreak of war in Transnistria, which was immediately echoed in the pages of HS. Already, on the 3rd of March, Moldova had documented the first three combat casualties; these deaths reportedly occurred in the Dniester area when Cossacks and local guards opened fire (using automatic rifles) on Moldovan police. The correspondents from Chisinau and Moscow shed light

³⁶ *Helsingin Sanomat*, 25.02.1992, B1, 13.

³⁷ *Helsingin Sanomat*, 14.02.1992, A8, 8.

³⁸ *Helsingin Sanomat*, 26.02.1992, A3, 3.

³⁹ "Cooperation must be stepped up in all areas, but both countries must remain independent", *Helsingin Sanomat*, 26.02.1992, A7, 7.

⁴⁰ *Helsingin Sanomat*, 27.02.1992, A8, 8.

⁴¹ Ibid.



Nuori moldovalaispoliisi tarkkaili Dnestrin alueen venäläisiä hiekkareiden takana keskiviikkona. Viiden ihmisen kerrottiin kuolleen, kun Moldovan poliisi hyökkäsi venäläisten asuttamaan Benderyn kaupunkiin.

Figure 2: Moldovan policeman fighting Russian-speaking forces around Bender, source: Helsingin Sanomat, 2.04.1992.

on the cause of the conflict, namely the disparity between the Romanian-speaking populace, who desired stronger links to Romania, and the Russian-speaking minority, who advocated contact with other former Soviet republics. The Dniester Russian community called in security troops and Cossacks from around the former Soviet Union to assist them.⁴² The next day, HS informed its readers that a three-hour struggle had ensued in the Dniester area, leaving new soldiers dead or injured. Following this, the Dubasari area declared its separation from Moldova.⁴³



Moldovalainen poliisi juoksi suojaan tulitaukselta torstaina Benderyssä.

Figure 3: Moldovan policeman fleeing to shelter himself during combat in Bender, source: Helsingin Sanomat, 3.04.1992.

The commencement of the war was accompanied by reports of almost daily casualties on both sides and attempts to reach a compromise, with President Snegur sending a high-level delegation to the Dniester area to talk with the region's leadership, according to a news article released on the 5th of March.⁴⁴ In the early days of the war, it was hoped that the fight would be resolved swiftly, but such hopes were soon dashed. A Reuters report from Moscow, published on the 6th of March, indicated that the ceasefire signed by the First Deputy Prime Minister of the Republic of Moldova, Andrei Sangeli, and the Speaker of the Dniester Regional Parliament, Grigoriy Marakutsa, collapsed after a truck driver was shot and killed in the Dniester region less than twenty minutes after the agreement had been reached. The goal of the separatists to achieve independence was recounted, as was the figure of nine deaths which had occurred in the early days of the fight.⁴⁵ HS reported in mid-March, citing an Associated Press correspondent in Chisinau, that the number of fatalities during the weekend was as high as 21, but that this figure had not been confirmed by the authorities. Furthermore, Transnistria's militants stated that they fought for independence because the Republic of Moldova will eventually merge with Romania. The Moldovan Ministry of the Interior allegedly accused rebel fighters of stealing 1,321 assault rifles, a considerable number of handguns, and ammunition from a



Kazakkataisteliota asemassa Dubossarvin kaunein lähellä maanantaina.

Figure 4: Cossack troops fighting the Moldovan forces in Dubasari, the Dniester region, source: Helsingin Sanomat, 1.04.1992

⁴² *Helsingin Sanomat*, 3.03.1992, C2, 24.

⁴³ *Helsingin Sanomat*, 4.03.1992, A3, 3.

⁴⁴ *Helsingin Sanomat*, 5.03.1992, C1, 26.

⁴⁵ *Helsingin Sanomat*, 6.03.1992, C3, 31.

weapons stockpile belonging to the CIS in the capital of the Dniester district, Tiraspol.⁴⁶

As HS reported on the 17th of March under the headline 'Moldovan government issued an ultimatum to the Dniester separatists. Russian activists responded by declaring martial law,' tensions were rising. The story included a map of the disputed territory of Transnistria and a photograph of Romanian Moldovan refugees fleeing from Transnistria. As for the news's content, it demonstrated that Igor Smirnov remained defiant in Tiraspol despite the Moldovan government's ultimatum to comply within 48 hours. In the article, the substance of the state of emergency was described in depth, and the situation in Transnistria was carefully assessed. The Dniester area was industrialised, ethnically diverse (40% Moldovans and 50% others, mostly Slavic), and dominated by apparatchiks from the Soviet period. The role of the Soviet Army in the region was highlighted, and Cossacks were implicated in the theft of weaponry intended for use against the government in Chisinau.⁴⁷ On the 18th of March, it was reported in HS that 600 Dniesterian National Guards, accompanied by Cossacks, had attacked the Moldovan police. According to the sources cited in HS from the Ministry of the Interior, the villagers supported the legitimate Moldovan authorities causing new war victims.⁴⁸

Leo Pugin signed an almost half-page-long piece dated 20th March outlining the efforts by the Republic of Moldova to preserve its integrity. He rightly traced the origins of the war to the national-



Figure 5: Romanian speaking population fleeing Transnistria as a result of the Dniester War, source: Helsingin Sanomat, 18.03.1992.

⁴⁶ *Helsingin Sanomat*, 16.03.1992, C1, 25.

⁴⁷ *Helsingin Sanomat*, 17.03.1992, C3, 27.

⁴⁸ *Helsingin Sanomat*, 18.03.1992, C1, 31.

ity policy of the former Soviet Union and compared the situation in Moldova to that in Nagorno-Karabakh and South Ossetia, where 'guns prevailed over diplomacy.' The author recalled that Moldova was part of Romania until 1940, when the Soviet Union, under Stalin, forcibly acquired Bessarabia and Northern Bucovina. Stalin reorganised the annexed provinces and added Transnistria to this region in order to diminish Romanian influence. Transnistria was largely industrialised, whereas Moldova remained an agricultural and wine-producing region. In his article, Pugin described, in great detail, the independence of the Republic of Moldova after the failed Soviet coup in August 1991, as well as the crossroads between reunion with Romania and independence. If originally President Mircea Snegur advocated reunification with Romania, he quickly retracted these statements and claimed that Moldova could only maintain outstanding ties with Romania but that political unity was out of the question. Hence, he implicitly sought to allay the fears in Transnistria, although events were already gradually moving in the direction of Dniester secession. Igor Smirnov, the leader of the separatists, was detained, an action that inflamed the insurgency, particularly among the elderly people of the area. Residents erected barricades in several sections of the region, impeding the movement of trains to other parts of Moldova. When Smirnov and his companions were freed, the situation seemed to settle, but in early March, the long-feared firefights between the Moldovan police and fighters in the Dniester area began in earnest. In addition, the involvement of the CIS troops and Cossacks from southern Russia and Ukraine, who arrived to support the combatants of the Dniester leadership, was emphasised. The pillaging of armament depots and bases, including armoured vehicles, convinced Pugin that the professed neutrality of CIS troops was a sham and that the Russian Army sponsored the rebels. Even though the latest ceasefire had lasted for many days, Pugin had little reason to be optimistic. Despite the demographic and geographical advantages of the Moldavian government, the Dniester region's leadership showed little willingness to negotiate with the opposing side which benefited from the industrialised sites and two power plants located on its territory. As an OSCE state, Moldova sought to avoid open confrontation and being blamed by the West. The worst-case scenario was the Dniester Slavs and Gagauz forming an alliance against the

rest of Moldova. Pugin concludes that President Snegur sought to avoid any of these scenarios.⁴⁹



Figure 6: The map of Transnistria, source: Helsingin Sanomat, 21.05.1992. Source: Helsingin Sanomat, 18.03.1992.

operated privately and armed on other territories. According to Kozyrev, the Cossacks, acting as in the Tsarist times as private mercenaries, were at war at least in Moldova, South Ossetia, and Georgia but were not supported by the Russian government.⁵⁰ Despite Ukraine's efforts to disband them, the Cossacks' strongholds remained in the Don area, where hundreds of them, led by conservative Communists, were recruited, armed, and deployed to the fighting fronts. In a lengthy analysis spanning the upper half of one page devoted to international affairs, Valkonen detailed Kozyrev's promise to safeguard Russian minority in other CIS countries by force, if necessary, while adhering to international law; however, he applauded the clarifications of the shared border with Finland. The Finnish journalist also addressed the restructuring of the Russian armed forces into mobile rapid-strike formations of 1.2 to 1.3 million soldiers, comprising the northern, north-eastern, and western armies, as well as the armies of the Moldovan and Caucasian military districts and the Caspian Fleet.⁵¹

On the 31st of March, HS reported that violence continued unabatedly. The Moldovan state officials and the chairman of the Dniester region, Igor Smirnov, both cited instances in which one of the warring sides should be held accountable for civilian deaths. The authorities in Tiraspol transformed the region's industries for military uses, led the

armed opposition, and demanded independence, while simultaneously accusing Moldova of plotting reunion with Romania.⁵²

This issue of HS also featured a Reuters report from Moscow outlining the attack on Bender by Moldovan troops in an attempt to crush the uprising, which had resulted in at least five deaths. A spokeswoman for the Ministry of the Interior declared that the raid was intended to 'eliminate armed bandits and restore law and order in the area'. A photograph depicting a young armed Moldovan policeman operating under his country's flag on the Dniester was also included.⁵³

According to Associated Press (AP) and Reuters reports from Chisinau, the President of Moldova declared a state of emergency in an effort to quell the insurrection of the Russian minority; these reports were used by HS to assess Snegur's efforts to end the crisis. The judgment was based on the assumption that the separatists had rejected every attempt to terminate the military conflict despite the president's repeated efforts to negotiate a settlement. During the state of emergency, public rallies were prohibited, police patrols were enhanced, and the mobility of citizens was limited in some parts of the Republic. The separatist authorities likewise imposed martial law in the Transnistrian territory. It was reported that the majority of the residents of the Republic of Moldova were Romanians who supported a stronger integration with Romania, whilst the separatists desired the formation of a separate country.⁵⁴

According to an article published in HS on the 3rd of April, the 14th Russian Army became involved in the battles in Transnistria; this article was accompanied by a photograph of a Moldovan police officer taking shelter from gunfire near Bender. In addition to providing examples of locations in the Dniester area where this occurred, the author provided information on the Russian Army's outfitting of separatist groups. Cases of casualties sustained by the two warring sides during the battle were cited. After President Snegur announced martial law in the Republic and separatist leaders pushed residents of the region to stand up in opposition, the fighting escalated. The news also reported on the separatists' suspicions that Moldova will eventually join Romania, as well as their desire to establish their own country or join Russia or the Ukraine. Meanwhile, it was an-

⁴⁹ Helsingin Sanomat, 20.03.1992, C1, 31.

⁵⁰ Helsingin Sanomat, 2.04.1992, A3, 3.

⁵¹ Helsingin Sanomat, 2.04.1992, C1, 27.

⁵² Helsingin Sanomat, 31.03.1992, B7, 31.

⁵³ Ibid.

⁵⁴ Helsingin Sanomat, 31.03.1992, C3, 27.

anticipated that representatives from Moldova, Russia, Romania, and Ukraine would engage in discussions to settle the conflict.⁵⁵

As reported by HS, the escalation of hostilities continued over the next days as discussions between the warring sides broke out. The speech of one of the prominent separatist local leaders, Vyacheslav Kogut, at the funeral of the conflict's victims where he expressed scepticism regarding a peaceful resolution of the conflict, inflamed the emotions. In addition to discussing the increasing pressure exerted by Moscow on Moldova, the news article also examined the deployment and combat readiness of the 14th Russian Army. President Snegur accused the CIS media of distorting the truth in their coverage of the Dniester War and banned these channels on Moldovan territory as part of the state of emergency.⁵⁶

The visit of Russian Vice President Aleksandr Rutskoi to the Dniester area proved Moscow's intrusion on Moldovan sovereignty and its backing for separatist militants, as HS revealed, based on a Reuters story. Rutskoi spoke with leaders of the Russian community and visited the units of the 14th army of the former Soviet Union stationed in the region, expressing his support for Transnistrian independence. However, President Snegur and the Chisinau government strongly condemned Rutskoi's uninvited visit and inflammatory words. The report also noted that scores of people were killed, and hundreds were injured in the clashes between Moldovans and Russians in the Dniester area within the month.⁵⁷

Likewise, Martti Valkonen assessed Aleksandr Rutskoi's visit to the Dniester region, concluding that it ignited nationalist feelings. In addition, he mentioned that the Russian Vice-President suggested that Russia could use its 14th Army in Moldova as a peacekeeping force and establish a buffer zone between predominantly Romanian nationals west of the Dniester and Russian colonists who had settled during Stalinist times and resided primarily on the river's eastern banks. Rutskoi had also reportedly insisted on Russian support for fellow citizens regardless of where they resided. According to Valkonen, Moldova's Mircea Snegur had refused to receive Rutskoi's visit, citing his travel as an interference in his country's internal affairs.⁵⁸

HS combined material sent by the Reuters news agency from Moscow emphasising the involvement of Russian military forces in the conflict against the Romanian-speaking population of Moldova. Therefore, the President of Moldova asked that the 14th Russian Army halt all attempts to escalate the conflict and depart from the territory of a sovereign state. President Snegur, desiring to deepen relations with Romania, met with Romanian President Iliescu to explore new avenues of collaboration.⁵⁹

'Russia threatens Moldova with a full-scale conflict in the Dniester area' was the headline of a HS article released on the 21st of May. The article contained President Snegur's charges against the Russian military's involvement in the conflict in the Dniester area and discussed the risk that the conflict could grow further. The Russian Army's tanks and 122-millimetre cannons were utilised in clashes against government troops. In contrast, Russian General Yevgeny Shaposhnikov viewed the situation from a different perspective, asserting the neutrality of the Russian forces in Transnistria and stating that they simply intervened to provide shelter for the victims of Moldovan military assaults.⁶⁰ Based on ATP - Reuters correspondents in Chisinau, who cited the Ministry of Interior of the Republic of Moldova, HS reported on the 23rd of May that six people had been killed and that 12, including a pregnant woman and two children, had been severely injured as a result of the war.⁶¹

A late-May vow by the Russian president to evacuate the 14th Russian Army from Moldova was welcomed by the Moldovan parliament, which referred to it as an occupying army. The legislators urged that the independence and sovereignty of the Republic of Moldova be strengthened. In the subsequent weeks, contrary to what Yeltsin had predicted, events unfolded differently.⁶²

The Russian Government meddling in Azerbaijan's Nakhichevan and Moldova's Transnistria was also discussed in HS on 21st May in relation to the two countries' independence from Russia.⁶³ Once again, this demonstrated that the Russian Federation remained uneasy regarding the sovereignty of the newly independent republics from the Soviet Union and wanted to maintain a tight control on

⁵⁵ *Helsingin Sanomat*, 3.04.1992, C3, 31.

⁵⁶ *Helsingin Sanomat*, 4.04.1992, C3, 37.

⁵⁷ *Helsingin Sanomat*, 6.04.1992, C5, 29.

⁵⁸ *Helsingin Sanomat*, 7.04.1992, C2, 26.

⁵⁹ *Helsingin Sanomat*, 20.05.1992, C1, 33.

⁶⁰ *Helsingin Sanomat*, 21.05.1992, C4, 32.

⁶¹ *Helsingin Sanomat*, 23.05.1992, C1, 33.

⁶² *Helsingin Sanomat*, 28.05.1992, C1, 25.

⁶³ *Helsingin Sanomat*, 21.05.1992, A3, 2.

them. Contrarily, as reported by HS on 1st June, Russia accused Romania of supplying arms to the Republic of Moldova, hence stoking the conflict. General Pavel Grachev, the Russian minister of defence, included firearms and armoured vehicles among the armaments provided by Bucharest to the Republic of Moldova. The Romanian Ministry of Foreign Affairs refuted the allegations and maintained that only transport equipment was sent to Moldova, a statement which was confirmed by Chisinau officials. The article highlights the paradox: although international law did not prohibit arms sales, Grachev did not want Romanian weaponry in the hands of the people of the Republic of Moldova.⁶⁴ Leslie H. Gelb, a well-known academician and columnist for the New York Times, stated in an article titled 'The West must stop Serbia gambling, if necessary by using force' that the Armed Forces of Russia would strike more violently against Romanians in Moldova, thereby drawing Bucharest into the conflict. He concluded vividly that 'the Balkans are not merely any region, as a chain reaction of wars would create a regional chamber of dread. Do the leaders of the West fully comprehend this, and will they act immediately?'⁶⁵

On the 23rd of June, an article titled 'Moldova prepares a counterattack; Russian armed forces have taken sides with the rebels of the Dniester' was written based on information from international correspondents in Chisinau, Bender, and Moscow and quoted by the HS. The correspondents indicated that the Russian Army attacked the city centre with heavy artillery, leaving hundreds dead on the streets. Their objective was to recover the city and then march on to Chisinau, the capital of Moldova.⁶⁶



Figure 7: The consequences of Russian bombings in Bender, source: Helsingin Sanomat, 28.06.1992.

⁶⁴ *Helsingin Sanomat*, 1.06.1992, C3, 27.

⁶⁵ *Helsingin Sanomat*, 2.06.1992, C1, 23.

⁶⁶ *Helsingin Sanomat*, 23.06.1992, B2, 26.

The photograph (Fig. 7) depicting the wreckage caused by the Russian bombardment of Bender is accompanied by a caption: 'New combat in Moldova on Friday. Ukraine warns of a potential environmental catastrophe on the Dniester River'. The heavy fighting which left up to 300 people dead and hundreds more wounded continued, with regional consequences as well. The various battlefields where the 14th Russian Army was strongly engaged on the side of the rebels were outlined by HS. The influx of refugees into Ukraine caused worry in Kiev, and the Ukrainian government reportedly warned that it might seek reimbursement for the costs incurred. In addition, the potential effects of the conflict on the power plant along River Dniester and the environment were causes of great concern to the Ukrainian government. The UN attempted to play a more active role, sending a team to the Republic of Moldova to engage with the Moldovan government and the Transnistrian insurgents before traveling to Moscow, Kiev, and Bucharest. After the fight escalated in the Dniester region, UN Secretary-General Boutros Boutros-Ghali requested that UN representatives assess the situation in Moldova.⁶⁷

A large piece titled 'Information War in Transnistria. The voices of all parties in the Moldovan issue can be heard on short and medium waves' was published in the Picture & Audio section of HS under the signature of Mika Palo. Monitoring the broadcasts of Radiodifuziunea Națională (National Broadcast) of Chisinau, Republic of Moldova, Radio Pridnestrovje in Grigoriopol, Transnistria, Radio Romania International, Radio Romania, Radio Ukraine International, Kyiv, and Moskovian radio: suomea (Moscow Radio in Finnish language), Palo enables us gain insight into how the war was reflected in the Republic of Moldova and its separatist eastern region, Romania, Ukraine, and the Russian Federation. The journalist wanted to depict the situation at a time when the joint cooperation of the Presidents of Moldova, Romania, Ukraine, and Russia at the Istanbul Summit on the 25th of June did not end the war in the east of Moldova, and the Republic of Moldova, led by Mircea Snegur, had no intentions of abandoning the eastern bank of the Dniester River. In Romania, for instance, the violent battles in eastern Moldova were viewed as either a struggle for Moldovan independence or the right to reunite with Romania. The Molotov-Ribbentrop Pact of

⁶⁷ *Helsingin Sanomat*, 28.06.1992, B6, 24.

1939 and the Soviet ultimatums of 1940 divided the nation into two. Therefore, the 'Past and Present' program, quoting Romanian broadcasts, regarded the Republic of Moldova's integration with Romania as entirely natural. The roles of the conflicting parties—the Republic of Moldova, the 14th Russian Army, the insurgents, and the Cossacks fighting on behalf of the separatists—were highlighted, and both the separatists and the 14th Russian Army were condemned for creating unrest in Moldova and causing damage to the civilian population through their actions. Instead, the Russian radio emphasised the injustices endured by the Russian community in Moldova and claimed, using the words of the commander of the 14th Russian Army, that a 'genocide' was perpetrated in Bender. Similarly, Radio Pridnestrovje repeatedly transmitted news on the fight in Bender from the separatists' perspective. The Ukrainian radio's international broadcasts focused primarily on Ukrainian concerns, but also reflected the situation in Moldova.⁶⁸

On the 22nd of June 1992, HS published an article titled 'Russia threatens to use force. According to Yeltsin, it is possible to deploy soldiers in Moldova', describing the threats made by President Yeltsin to his Moldovan counterpart in the context of the battle at Bender, which was initially in the hands of Moldovan forces but was slowly occupied by the Russian flag tanks firing at Moldovan soldiers. The article also drew parallels to other conflicts sponsored by Russia, such as that which occurred in South Ossetia.⁶⁹

A photograph of Moldovan soldiers manning an anti-aircraft gun during the attack of Russian helicopters in Bender provides context for a two-page story published on June 23 titled 'We are at war with Russia'. Additionally, a map of Russia's western neighbours was included on the page. The article highlighted the intervention of Russian troops in Transnistria and the response by Moldovan forces, as well as the war of words that took place between President Yeltsin, who threatened the use of force, and President Snegur, who acknowledged the de facto state of war with the Russian Federation before the Parliament of the Republic of Moldova.⁷⁰

General Boris Gromov's appointment as First Deputy Defence Minister of the Russian Federa-

tion prompted HS's Kyösti Karvonen to highlight, in his Moscow-based correspondence, the return of hawkish generals to influential posts in the Kremlin. Under General Boris's influence, General Aleksander Lebed was assigned to lead the 14th Russian Army in the Dniester region of Moldova, signalling a hard-line attitude towards Moldova. This was part of a shift in focus toward the security of Russian citizens and former Soviet officers residing abroad by force, if necessary.⁷¹

Reports from Tiraspol and Chisinau published in HS at the end of June estimated the number of war refugees in the Ukraine to be 8,000, most of whom were women and children; the reports also cited the victims' numbers as reported by Tiraspol's separatist authorities. The refugee issue appeared again on the pages of HS, reflecting the sorrow experienced by civilians because of the war.⁷²

The agreement between the Russian Federation and Ukraine about the division of the Black Sea Fleet was the centrepiece of Martti Valkonen's June 24 foreign policy page in HS. The writer never lost sight of the fact that the first state meeting between Boris Yeltsin and Leonid Kravchuk after the fall of the Soviet Union 'was clouded by deadly Moldovan battles, in which both nations have played a role'.⁷³ Next to this story was a *Timpul* daily newspaper and a Reuters-based analysis on the war in Moldova, emphasising the hundreds of war-related deaths that had occurred in the previous three weeks. According to a spokeswoman for the Moldovan Defence Ministry, President Ion Iliescu's attempt to broker a ceasefire was unsuccessful, since it had been violated after only a few hours. The battle for control of the city of Bender remained violent.⁷⁴

Negotiations leading to the end of the war

HS also keenly observed a number of conversations and peace efforts that were taking place. While seeking a peaceful resolution to the crisis, President Snegur criticised the conduct of Russian forces in the Dniester region at the beginning of April who had provided significant weaponry assistance to the rebels, including combat aircraft. He further argued that the separatists had planted bombs beneath bridges and industrial sites and were intending to escape the region after destroying everything in it.

⁶⁸ *Helsingin Sanomat*, 1.07.1992, B24, 54.

⁶⁹ *Helsingin Sanomat*, 22.06.1992, A29, 29.

⁷⁰ *Helsingin Sanomat*, 23.06.1992, A3, 3.

⁷¹ *Helsingin Sanomat*, 30.06.1992, B3, 27.

⁷² *Helsingin Sanomat*, 25.06.1992, B2, 30.

⁷³ *Helsingin Sanomat*, 24.06.1992, B3, 31.

⁷⁴ *Ibid.*

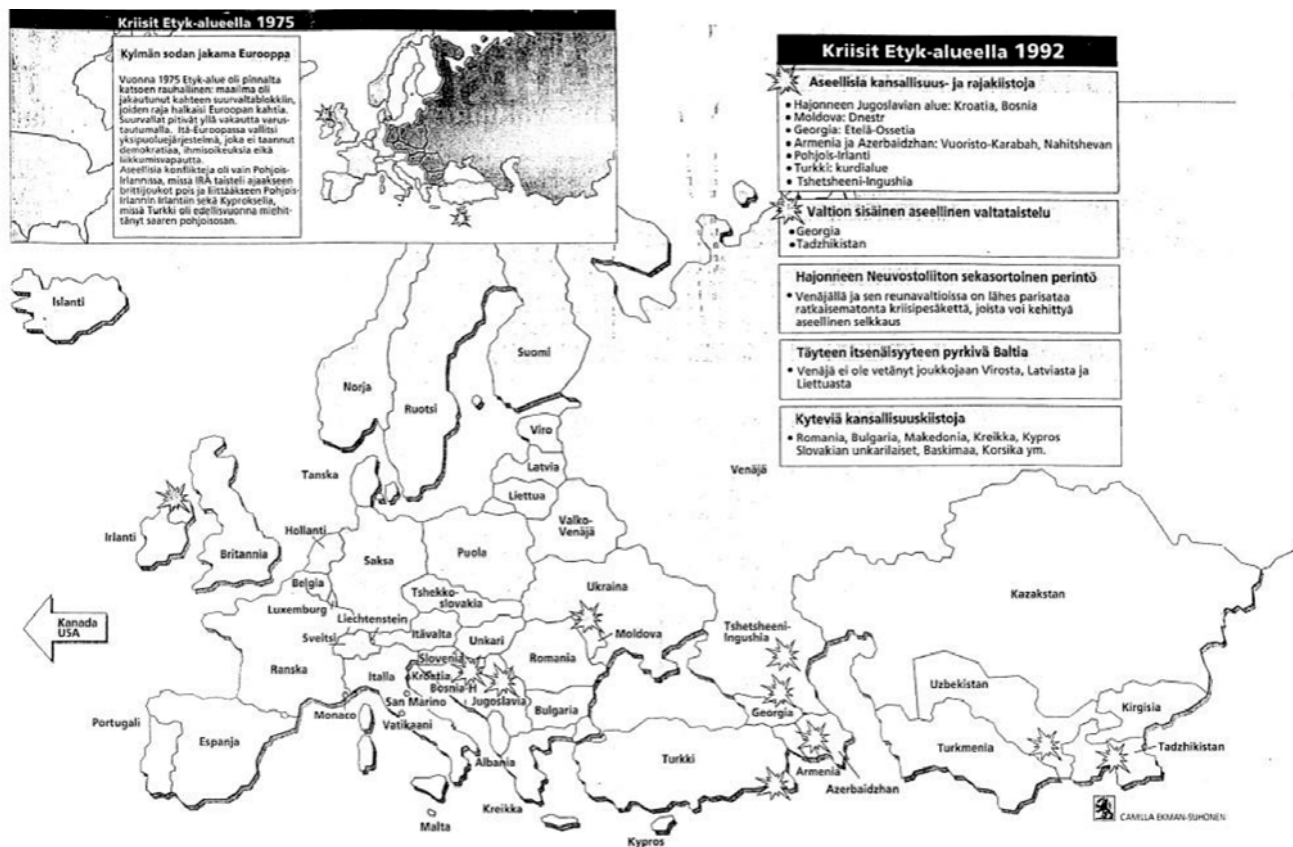


Figure 8: the international crises of 1992, source: Helsingin Sanomat, 7.07.1992.

However, to broker an end to the conflict, representatives of Russia, Romania, Ukraine, and Moldova gathered in Chisinau, with Ukraine preparing to act as the mediator. HS claimed, citing Reuters, that it was difficult to end the war because of the unyielding stance of the Russian minorities in Transnistria. The report was accompanied by a photograph of Cossack warriors fighting on behalf of rebels in the Dubasari region.⁷⁵

HS cited Ülo Nugis, the speaker of Estonia's Riigikogu, as saying that the Dniester dispute had the potential to be replicated in other countries. According to the Nugis, 'foreigners from other nations' residing in the north-eastern area of Estonia submitted a demand to the Estonian government, threatening to declare the territory independent from Estonia. Nugis feared that the Russian military may intervene in Estonia like they had in Moldova.⁷⁶ According to HS reports on 9th July, professor and diplomat Valdis Krastiņš of Latvia also shared the same perspective. Krastiņš was concerned about the timeline for the evacuation of Russian forces from Latvia, since they were still exploiting Latvian air supply, and he used the instance of Moldova to

illustrate the dangers presented by Moscow's military presence in his country. 'Russia shall respect Latvia's self-proclaimed right to independence', HS quoted him emphasising.⁷⁷

The suspension of Yugoslavia's rights at the OSCE was discussed in a key HS article titled 'Consensus minus one' in the context of the expansion of OSCE member states to 52. The author wondered what would happen if there was a 'sudden need for action on Tajikistan, Moldova, Ukraine, and Crimea?' And stated that 'the CSCE process, which has at best been tough and required patience, is clearly in risk of choking on inflated expectations.' The author also underlined that the scenario would typically be more problematic due to the presence of multiple violators or at least one dependable ally. In this instance as well, Russia was only persuaded to act against Belgrade through strong diplomatic efforts.⁷⁸

At the end of May, renewed efforts were made to settle the conflict. Boris Yeltsin planned to visit Odessa, Ukraine, to meet with Ukrainian President Leonid Kravchuk while attempting to play the role of peacemaker. He avoided assigning Romania any role in this regard. According to President Snegur,

⁷⁵ Helsingin Sanomat, 1.04.1992, C2, 34.

⁷⁶ Helsingin Sanomat, 4.04.1992, C1, 35.

⁷⁷ Helsingin Sanomat, 9.07.1992, B3, 27.

⁷⁸ Helsingin Sanomat, 14.05.1992, A1, 2.

the 14th Russian Army sided with the insurgents and provided them with heavy armaments such as tanks. Hundreds of war casualties were listed in the article.⁷⁹

As reported by HS on June 26, a meeting between Presidents Yeltsin and Snegur was occasioned by the conference of the Black Sea littoral states, which was committed to strengthening regional cooperation. In the presence of Kravchuk and Iliescu, the heads of state of Ukraine and Romania, respectively, Presidents Yeltsin and Snegur struck an agreement for a ceasefire and the possibility of a full-fledged accord behind closed doors.⁸⁰ However, this did not automatically result in a durable truce, as HS reported the next day that fighting had resumed, with both sides blaming the other. Based on reports from *Der Spiegel*, HS indicated the arrival of the hawkish General Albert Makashov in the Dniester region, with the intention of deploying all Transnistrian troops (including the 14th Russian Army) against the weak Moldovan forces as the cause of this. An item titled 'A new agreement on the Dniester region, Yeltsin and Snegur vowed to develop a framework for halting the conflict' was published on the 4th of July alongside a photograph of the two heads of state during their meeting at the Kremlin. The news item was based on reports from Reuters-AFP-DPA from Moscow. Yeltsin and Snegur were described as assuring that the end of the military conflict was in sight and expressing their support for a ceasefire mechanism involving the deployment of impartial soldiers to a neutral zone between the warring parties. In the news, it was reported that Russian conservatives exerted pressure on the government to intervene on behalf of the separatists, who were described as former communists who feared that Moldova would become too close to Romania and demanded greater independence. A plan for limited sovereignty in the Dniester region, granting the territory the right to secede in the event of unification with Romania, was also unveiled by the Moldovan Security Council. Transnistria was expected to be granted extensive autonomy by the Moldovan parliament, which would be implemented with the assistance of the Moldovan Ministry of Economic Affairs. According to press correspondents, the 14th Army of Russia was to be withdrawn from the Dniester area as

soon as the Moldovan Parliament resolved on the status of the region.⁸¹

As Moscow-based HS reporter Kyosti Karvonen stressed in an article, President Yeltsin came to favour a diplomatic solution to the Transnistrian conflict: 'I completely rule out a military solution'. This statement fully contradicted earlier threats made by Yeltsin and his aides to use military force in Moldova. Now, the Russian president was exerting pressure on the Moldovan Parliament to grant Transnistria a special status, despite his previously stated belief that the region ought to remain inside Moldova. Furthermore, he guaranteed the departure of the 14th Russian Army following the decision of the Moldovan Parliament and refused providing military help to Russians abroad, instead offering political and diplomatic support. However, he remained adamantly opposed to the unification of Moldova and Romania, which he referred to as an annexation.⁸²

The peacekeeping force was a top priority of the Moldovan Parliament, which requested that Russia, Ukraine, Belarus, Romania, and Bulgaria contribute troops to assist Moldovan soldiers in isolating the warring parties. According to a Reuters story from Chisinau, the decision on the peacekeeping mission was made by the CIS leaders in Moscow, and Russian President Boris Yeltsin oversaw the process.⁸³

On the 9th of July, HS reported that 'Moldova's combat parties have begun withdrawing forces', citing Ion Costas, the country's minister of defence. Following discussions between the presidents of Russia and Moldova, top military officials from Moldova and the Dniester area signed a ceasefire accord. However, spokespeople from both sides accused each other of launching grenades after the midnight truce came into effect. In addition, the new commander-in-chief of the 14th Russian Army, General Aleksander Lebed, took a hard stance towards the Chisinau authorities, accusing them of committing genocide against the separatists.⁸⁴

Leo Pugin from Moscow reported that the CIS countries reached a temporary agreement on common peacekeepers and that it was envisaged that peacekeeping forces would first be deployed to the Dniester region of Moldova and Nagorno-Karabakh.⁸⁵

⁷⁹ *Helsingin Sanomat*, 27.05.1992, C2, 30.

⁸⁰ *Helsingin Sanomat*, 26.06.1992, B3, 29.

⁸¹ *Helsingin Sanomat*, 4.07.1992, C2, 27.

⁸² *Helsingin Sanomat*, 5.07.1992, B6, 22.

⁸³ *Helsingin Sanomat*, 8.07.1992, B3, 27.

⁸⁴ *Helsingin Sanomat*, 9.07.1992, B5, 29.

⁸⁵ *Helsingin Sanomat*, 17.07.1992, B2, 24.

The agreement signed by the Russian and Moldovan presidents, Boris Yeltsin and Mircea Snegur, to send combined peacekeeping forces to the Dniester region as soon as possible to end the conflict in the region was reported on the 22nd of July based on the Russian news outlet Itar-Tass quoted by HS. Interfax reportedly informed that the agreement secured the Russians living in the eastern bank of the Dniester and their right to determine their own future in the event that Moldova joined Romania.⁸⁶

The destructions, direct and indirect costs, and the fact that the majority of Moldova's industry was centred around the eastern bank of the Dniester river, impeding distribution elsewhere, all contributed to the war's severe economic impact. According to Reuters news, the economic turmoil resulted to the resignation of the first Prime Minister of independent Moldova, Valeriu Muravschi, as reported by HS.⁸⁷

The OSCE Summit of 1992, which was attended by fifty-one countries, was marked in HS with miniature portraits of the heads of state and government of the participating nations. According to a brief biography, 'President Mircea Snegur was elected to office in 1990. He is an ex-communist. Snegur advocated Moldova's independence and opposed uniting the territory with Romania. Moldova is on the verge of civil war as the predominantly Russian-populated area of Dniester seeks independence and its own republic. In February, Snegur signed the OSCE document.'⁸⁸

The OSCE conference, which reiterated the demand that Russian forces withdraw from the Baltic states, was intensively covered by HS. The situation in Moldova was also addressed, including President Ion Iliescu's statements that Romania was willing and able to contribute to a peacekeeping force in Moldova; Presidents Iliescu and Snegur had ended their latest meeting in this regard. As solicited by Chisinau, Ukraine was also prepared to aid Moldova in its pursuit of security by supplying peacekeepers.⁸⁹ As pointed out by Teppo Tiilikainen of HS, a consensus could not be reached regarding Nagorno-Karabakh and Moldova during the OSCE summit, and no statements could be drafted about these crises, nor was it possible to respond to Albania's request to examine the tensions in Kosovo.⁹⁰

Eventually, the Dniester war became a frozen conflict, and the region became a museum of communist practices and rhetoric that melted into market greed and the grey economy. The 75th anniversary of the Bolshevik takeover in Petrograd was celebrated by separatist Dniesterin and Gagauz republics seeking communist and Russian backing against Moldova and Romania, as reported by HS.⁹¹

In Moscow, Russian generals play a crucial role in the country's progressive retreat from its pursuit of Western integration and its return to delusions of grandeur. Vesa Santavuori commented in HS on the 25th of November that the generals were at the centre of the Russian Federation's superpower ambitions. Thus, General Mikhail Kalashnikov warned against any meddling by other countries in regions where Russia controls the peacekeeping mission, including Moldova and Nagorno-Karabakh.⁹²

Conclusions

I began my study of the coverage of the Transnistrian War in the Finnish press on the basis of wrong assumptions. The supposition that the long-term reflections of Finlandisation, the cautious meddling of Finnish authors (including journalists) in matters pertaining to Russia, and the major transformations in Europe and the world after 1989 would leave little room for coverage of the dynamic events in the Republic of Moldova proved to be incorrect. According to quantitative research, the degree of interest in the Dniester War shown by the most popular and widely read newspaper in Finland was rather high, and the stories seemed to have reached a relatively large audience. However, virtually all of the interest was generated by current events, even though they were also approached from the historical perspective; the interest was sparked by the war but waned as soon as the war ended and the frozen conflict began.

The second assumption, that the information originated nearly exclusively from Moscow and maybe Bucharest, was also partially inaccurate. It is fair to say that majority of the articles and correspondences published by HS were either relayed from Moscow by Finnish journalists or compiled using news agency reports. However, news from reporters in Chisinau, Tiraspol, and Bucharest was also published. In addition, essential pieces were written by Finnish journalists with expertise in Eastern Europe

⁸⁶ *Helsingin Sanomat*, 22.07.1992, B1, 25.

⁸⁷ *Helsingin Sanomat*, 1.07.1992, B3, 33.

⁸⁸ *Helsingin Sanomat*, 7.07.1992, B4, 26.

⁸⁹ *Helsingin Sanomat*, 9.07.1992, B1, 25.

⁹⁰ *Helsingin Sanomat*, 11.07.1992, B1, 25.

⁹¹ *Helsingin Sanomat*, 8.11.1992, B3, 25.

⁹² *Helsingin Sanomat*, 25.11.1992, C2, 30.

or by specialists and journalists based overseas. They covered the war from a broader diachronic and regional viewpoint and were very perceptive about its origins, evolutions, and effects. Finnish journalists such as Leo Pugin, Sole Lahtinen, Jukka Luoma, Mikael Pentikainen, Martti Valkonen, Mika Palo, Kyosti Karvonen, Teppo Tiilikavuori, and Vesa Santavuori, as well as international experts such as Charles Dick covered the conflict, the active role of Russian Federation and the 14th Russian Army in the war, the policies of Chisinau and Tiraspol, the guerrilla fighters such as Conservative Communist Cossacks coming to the aid of the separatists, the regional effect, and the reorientation of Russian policy toward fellow Russians assuming more intrusive assistance in the former Soviet area.

Qualitative analysis demonstrated the broad range of actors, developments, and perspectives addressed by HS. The viewpoints of the decision-makers in Moscow, Chisinau, Tiraspol, Bucharest, and Kyiv were carefully observed and faithfully duplicated. The policies of the different parties involved in the conflict, as well as their adaptations and adjustments, were identified and reported to the public with great insight. The rhetoric of the belligerents disguising their objectives and deeds was revealed, and the Soviet Union's policies were held accountable for dragging the war to the forefront. Accurately analysed were the severing, from Moldova, of the north and south of the lands taken from Romania as a consequence of the Molotov-Ribbentrop Pact and the incorporation of Transnistria into the former Soviet republic, with its ethnical divides. Allegations that the Republic of Moldova sought reunion with Romania were refuted, whilst Transnistrian officials were shown to seek either the establishment of an independent state or unification with either Russia or the Ukraine.

While both sides engaged in warfare that resulted in civilian losses and fuelled the conflict, the war was never contained within the borders of the Republic of Moldova. Among other things, Charles Dick accurately depicted the regional process as a chain reaction of conflicts that would later produce a regional chamber of dread. The Russian Federation, the 14th Russian Army, and pro-Russian Cossack mercenaries played an active role in the fight. Additionally, as time passed, their role increased. President Yeltsin expressed harsher attitudes towards Chisinau, his vice-president, Rutskoi, travelled to the Dniester area and incited Russian-speakers against

the sovereignty of Moldova, and generals Boris Gromov and Aleksandr Lebed took a more hawkish posture towards Moldova. Efforts by the UN and the OSCE to end the war were unsuccessful. President Mircea Snegur was inclined to acknowledge Transnistria's autonomy but not its independence, whereas Igor Smirnov was adamant on Transnistria's complete separation from Moldova. On several instances when a ceasefire was agreed upon, it was quickly violated, with both sides blaming each other. As a consequence of the warfare, humanitarian and environmental issues arose, with people seeking sanctuary in the neighbouring Ukraine.

In regional decisions, the Russian Federation continued to play the trump card, sometimes joined by the Ukraine, while Romania remained side-lined. The war was ultimately resolved by giving Transnistria complete autonomy, establishing a buffer zone, and pledging the deployment of neutral peacekeeping troops and the departure of the 14th Russian Army. However, Moscow never fulfilled its pledge to transfer the 14th Russian Army, and once the war turned into a frozen battle, Transnistria remained a Soviet-era backward province.

Based on my analysis, the extent to which the representation of the conflict in Finland's most read newspaper influenced the Finnish public's opinion is easier to discern than the extent to which it influenced the evolution of Helsinki's policy toward Russia and the former Soviet space, a topic worthy of further study. Finland was moving away from Finlandisation, seeking to join the European Union and sign official agreements with NATO. Finnish decision-makers could not have ignored the fact that the conflict coincided with the strenuous efforts of the Baltic republics to evacuate Russian soldiers from their countries and with the re-emergence of Russian superpower attitudes reminiscent of the powerful Soviet Union. Analysing the viewpoints of other Finnish media outlets regarding the Transnistria conflict could also be worthwhile.

Even though the Cold War had ended, people's minds and attitudes didn't change overnight, as the Transnistrian war demonstrated. In the end, it became a link in a chain of international upheavals beginning in the Baltic nations and extending through Transnistria to the present war of conquest in Ukraine.⁹³

⁹³ *Helsingin Sanomat*, 27.06.1992, B3, 27.

RUSSIAN PROPAGANDA MESSAGES ON THE DEVELOPMENTS AND PROSPECTS OF THE TRANSNISTRIAN CONFLICT: “*MOLDOVA OTKAZALAS’ OT PRIDNESTROV’YA*” VS. „*STATUS PRIDNESTROV’E V SOSTAVE EDINOY MOLDOVY*”¹

Adrian NAE

Abstract

In the last 30 years Russia has constantly used Transnistria as a lever of influence towards the Republic of Moldova. From a military perspective, the conflict was frozen indeed, but from a communicational point of view, Moscow often appealed the unfreezing of the conflict in order to maintain its geopolitical grip on Chisinau.

This study aims to analyze two apparently different Russian perspectives on the Transnistrian conflict, after Maia Sandu’s victory in the presidential elections of 2020. Firstly, I look into how the Russian press – Rossiyskaya Gazeta, and especially Nezavisimaya Gazeta – portray the status of the Transnistrian conflict and Chisinau-Tiraspol relations. Secondly, I analyze a Transnistrian propaganda movie, in order to shed light on Tiraspol’s self-perception and its goals in relation to Chisinau.

For both endeavors, I identify three core-themes and interpret them in order to understand better Moscow’s/ Tiraspol’s intentions and objectives. In the context of the Ukrainian war (second phase, started on February, 24, 2022), anticipating Russia’s steps could be of utmost importance for Chisinau and its future relations with Moscow and Tiraspol.

Keywords: Russian propaganda, the Republic of Moldova, Transnistria, Russia, Nezavisimaya Gazeta.

Introduction

Transnistria and the issue of settling the Transnistrian conflict have been constant vectors of Russian pressure on the Republic of Moldova over the past 30 years, especially when it comes to the geopolitical possibilities of Chisinau. In fact, it can be said that Moscow managed to transform Transnistria (and the idea of unfreezing the conflict) in

one of the most powerful and efficient levers meant to keep Chisinau in Russia’s sphere of influence.

The prospect of a thaw in the conflict – with a humanitarian, social and economic catastrophe that it will drag out – is in itself an instrument of pressure on the Republic of Moldova and, accordingly, on the whole of Europe. The last 30 years have fully demonstrated this assertion: when pro-Russian forces were in power in Chisinau, the security situation remained calm and the specter of a thaw of the conflict did not haunt the public space so much. When pro-European forces took power, Transnistria became problematic again. It is enough to remember the case of Vadim Pisari (Moldavian citizen) from the beginning of 2012, when Pisari was shot by one of the so-called Transnistrian peacekeepers. The case brought back to public attention the issue of Russian occupation of Transnistria, but it should also be noted that the incident took place during a pro-European government.

Recently, especially against the background of the Russian war in Ukraine, the issue of the settlement of the Transnistrian conflict is even more astutely present in the public space. Whether the Transnistrian conundrum is part of the energy dossier – as lever of influence on the Republic of Moldova –, or whether Transnistria reappears as a regional topic that has to be dealt with on fast forward (the Russian insistence for a political settlement of the conflict as soon as possible), it becomes quite clear that Russia has a natural predisposition towards treating Transnistria as an element of *geopolitical bullying*.

As Ben Dubow (analyst at the Center for European Policy Analysis) notes, Russia is using the energy blackmail in order to try to maintain its influence over the Republic of Moldova. Dubow states that pro-Europeans are being blackmailed with high prices for natural gas supplies, while pro-Russian governments have benefited from preferential tariffs.

¹ The research leading to these results has received funding from the EEA Grants 2014-2021, under the Project “Interdisciplinary Research on Russia’s Geopolitics in the Black Sea and the Arctic Ocean”, contract no. 35/2021.

However, the economic blackmail to which the Republic of Moldova was subjected to in the autumn of 2021 also brought a surprise to Russia: Chisinau did not have to face Russia's pressure alone, benefiting instead from a concerted European action meant to compensate, at least partially, the dependence on Moscow. The situation also saw Romania as being one of the most active supporters of the Republic of Moldova² in the field of opposing Russia.

For the first time since gaining independence, the entire scaffolding of power in Chisinau is comprised of pro-European forces, which came to power on an unprecedented wave of popular support. The situation irritated Moscow which started exploiting the specter of the Transnistrian conflict more and more, in addition to economic blackmail. As Sebastian Schäffer and Jack Gill point out, Russia is using a wide range of tools in order to fulfill its neo-imperialist ambitions and expand its sphere of influence³. Transnistria, along with economic, energy and propaganda levers, is part of Russia's toolkit of influence.

This article aims to present two facets of Russian communication on the subject of Transnistria/Transnistrian conflict settlement. It is practically an analysis of a double-language with which Moscow has accustomed the international community on several topics over the course of years.

30 years after the Transnistrian conflict, one can see both a refinement of Russian propaganda on the subject of the conflict, and a specialization – a division of labor –, when it comes to information warfare.

In an analytical report published by RAND Corporation, Christopher Paul and Miriam Matthews point out that, following the 2008 aggression on Georgia, Russia has developed and refined its propaganda techniques, demonstrating its full ability to influence public perceptions in episodes such as the annexation of Crimea and the involvement in the Syrian conflict⁴.

² Ben Dubow, "Escaping the Russian Cage? Not So Fast," Center for European Policy Analysis, November 9, 2021, <https://cepa.org/escaping-the-russian-cage-not-so-fast/>.

³ Sebastian Schäffer, Jack Gill, "Rethinking the Eastern Partnership and EU-Russia relations," Institut für den Donauraum und Mitteleuropa, IDM Policy Paper Series 3/2021: 1 <http://www.idm.at/publikationen/idmpps/item/idm-policy-paper-series-3-2021>.

⁴ Christopher Paul, Miriam Matthews, "The Russian „Fire-

As Paul & Matthews note, in the case of Russia, propaganda is a key dimension of the non-linear war waged against the West since 2008. From a paradigmatic/terminological perspective, we frame propaganda as part of a non-linear aggression on the model of distinction between hybrid and non-linear aggressions proposed by Tad A. Schnauffer II. Hybrid confrontations are more the prerogative of non-state actors (e.g., terrorist organizations), while non-linear warfare is specific to Russia – with arguments such as: non-linear warfare was theorized by Valery Gerasimov (2013), and it has additional dimensions of action compared to hybrid aggressions (economic, informational, diplomatic, social and political)⁵.

Two features of Russian propaganda (as identified by Paul & Matthews) are of interest for this study. The first one – very large number of messages spread across multiple channels (*Propaganda is high-volume and multichannel*) – refers to the fact that Russian propaganda produces a huge number of narratives and sub-narratives, distributed through mainstream press, radio, TV and social media⁶. The second feature – *Propaganda is not committed to consistency* – is related to the fact that, apparently, there is no coordination messages between the channels of Russian propaganda. It is just an appearance because the so-called non-coordination is just a test for the public. Different Russian vectors disseminate different messages not because they do not act in coordination, but because they seek to assess which type of message has the greatest impact⁷.

In addition to RAND's findings, I would add that the apparent non-coordination is a tactic designed: a) to prevent the rapid identification of the network of pro-Russian vectors and b) to present as many alternative versions of reality as possible so as to increase public confusion. We can frame this tactic in the logic of what Paweł Surowiec calls "hybridization of soft power", i.e., the ability of a state

hose of Falsehood" Propaganda Model: Why It Might Work and Options to Counter It," RAND Corporation, 2016: 1 <https://www.rand.org/pubs/perspectives/PE198.html>.

⁵ Tad A. Schnauffer, II. "Redefining Hybrid Warfare Russia's Non-linear War against the West," Journal of Strategic Security, no. 1 (2017): 19-21, <http://www.jstor.org/stable/26466892>.

⁶ Paul, Matthews, "The Russian „Firehose of Falsehood" Propaganda Model," 2.

⁷ *Ibidem*, 7-8.

to project its foreign policy interests, through soft-power means/ mechanisms, but by using the technology to increase external impact⁸.

The external impact of Moscow's narratives is greater when the media vectors used are not directly related to the Kremlin. That is why we can talk about a hybridization of communication and soft power. Technology amplifies Russia's messages and, at the same time, induces confusion about the initiator of a certain narrative and his real interests.

It should also be noted that in analyzing the postulates of Gerasimov and other Russian analysts on non-linear warfare, Klein assesses that the instrumentation of technology – the projection of force through digital means – can wreak havoc on any democratic society and has the same devastating effects as any classical form of war⁹.

The fact that Russian propaganda (both in terms of vectors and in terms of messages) has political coordination, but implicit motives and political goals, and that differences between messages are not an expression of error, is also noted by the Russian political scientist. Alexander Belousov. He points out that at the level of the Administration of the President of the Russian Federation, messages and vectors of information are adapted in accordance with the data of sociological studies designed to identify ways of understanding and consuming information by ordinary citizens¹⁰.

Fischer gives us a different explanation for the many messages being spread by pro-Russian vectors, messages that seem to have nothing to do with each other. Differences between narratives are caused by differences between objectives and are not the result of a lack of coordination. Fisher's study of Russia's case shows that efforts to project a negative image of an adversary tend to have a higher success rate than propaganda aimed at improving the image of the communicator (e.g., the state that "writes" and implements propaganda messages)¹¹.

Basically, it is a division of labor, that can be exemplified as such: some media vectors seek to denigrate Russia's opponents, while others (mainstream media, for instance) aim to improve Moscow's international image. Obviously, between the two extremes there are many other types of vectors with different objectives.

Methodological specifications

From a methodological point of view, in order to analyze the way in which the Moscow media writes about the Transnistrian conflict, we will qualitatively analyze the articles published by two of the most famous Russian media entities: Rossiyskaya Gazeta (*hereinafter abbreviated "RG"*) and Nezavisimaya Gazeta (*hereinafter abbreviated "NG"*). The time frame for the analysis is December 2020 to December 2021 – from Maia Sandu's election as President of the Republic of Moldova until the reconfirmation of the so-called Transnistrian leader, Vadim Krasnoselski.

The two publications were chosen for the following reasons: they are very popular in Russia¹² (both in print format and online access); RG is an official publication of the Russian state, so we can consider it an official amplifier of the Kremlin's narratives; in the case of NG – one of its most journalists, on topics pertaining to the Republic of Moldova and/ or Transnistria, is Svetlana Gamova. Within NG, she is in charge of the Department dealing with the member-states of the Commonwealth of Independent State¹³. She was also a correspondent for Izvestia/Novye Izvestia in Chisinau and Tiraspol¹⁴ in the 1990s, reporting on the Transnistrian conflict. RG's articles on Transnistria were identified based on a Google search. The search results were refined to match the period December 25th, 2020 to December 31st, 2021. The actual search was performed using the keyword "Приднестровье" (the

⁸ Paweł Surowiec, "Post-Truth Soft Power: Changing Facets of Propaganda, Compromise, and Democracy," *Georgetown Journal of International Affairs*, no. 3 (Fall 2017): 21-2, <https://doi.org/10.1353/gia.2017.0033>.

⁹ Hans Klein, "Information Warfare and Information Operations: Russian and US Perspectives," *Journal of International Affairs*, no. 1.5 (2018): 137, <https://www.jstor.org/stable/26508127>.

¹⁰ Aleksandr Belousov, "Political Propaganda in Contemporary Russia," *Russian Politics & Law*, 50:3 (2012): 57-8, <https://doi.org/10.2753/RUP1061-1940500304>.

¹¹ Alexander Fisher, "Demonizing the enemy: the influence

of Russian state-sponsored media on American audiences," *Post-Soviet Affairs*, no. 4 (2020): 10, <https://doi.org/10.1080/1060586X.2020.1730121>.

¹² According to data available at <https://medialandscapes.org/country/russia/media/print>, last accessed on March 20, 2022.

¹³ According to the data available on the NG website, at <https://www.ng.ru/authors/11557/articles/paper/>, last accessed on March 20, 2022.

¹⁴ According to a very short description of her journalistic career – available at https://www.rbth.com/opinion/2013/06/21/moldova_and_transdnister_new_faces_stir_old_foes_27319.html, last accessed on March 20, 2022.

search was made in Cyrillic). The Google search string was: “Приднестровье site:rg.ru”, in the interval mentioned above. A total of 20 articles were identified, but only two¹⁵ of them were more than mere factual reports about the elections in the unrecognized republic, the pensions of the Transnistrians, etc. In the case of materials published by NG, the selection was made exclusively on the basis of the archive of articles published by Svetlana Gamova in the above-mentioned reference period. Gamova publishes opinion articles, so it is easier for us to follow messages and methods of propaganda/influence. During the reference period, 54 articles by Svetlana Gamova concerning the relationship between Chisinau and Tiraspol were identified. Out of these 54, 10 were selected – the most relevant (from the perspective of the narratives used to describe the relationship between Chisinau and Tiraspol; in the initial 54 articles there were also recurring themes)¹⁶.

In the second part of this research, I looked at how Tiraspol tells the story of its own so-called statehood. In order to analyze the statehood-building narrative, I did not focus on articles published by the pro-Tiraspol press, but on a propaganda film released back in 2020 from the perspective of the 30th anniversary of the end of the conflict. The motivation for choosing a movie is simple: film productions have been an extremely effective tool for influencing the masses ever since World War II.

The film chosen for analysis is *Pridnestrov'e – 30 let* (*trans.* Transnistria – 30 years), a so-called documentary produced by the “national” broadcaster in Tiraspol, available also on Youtube – <https://www.youtube.com/watch?v=MkQwh1JVGc>.

There is no doubt that the analyzed film is brilliantly in line with the tradition of neo-Stalinist

propaganda through films. According to Shlapentokh and Shlapentokh¹⁷, an important feature of neo-Stalinist film productions is the way in which Russia's national leaders and representatives of state authorities are heroically represented. Leaders, along with siloviki, are the backbone of society, the element that ensures its survival and ability to reinvent and develop permanently. We find the same features in the real film: the way the leaders (Smirnov, Krasnoselsky) and the security and defense structures (in this case the army) are presented shows that they almost completely define Transnistria. Leaders and power structures have been providential for the establishment of the state and are presented as essential for the future. From a methodological perspective, it is important to draw a short conclusion. I noticed a dual rhetorical approach of the pro-Russian forces: on the one hand, we have the Russian press interested in putting pressure on Chisinau to develop a plan to resolve the conflict; on the other hand, the so-called Transnistrian officials and media loyal to the Tiraspol regime. In the latter's case, we also notice a bivalent rhetoric: amplifying the narrative on Transnistrian independence and identity (obviously, different from that of the Republic of Moldova), along with comments accrediting the perception that the Republic of Moldova has given up Transnistria and is acting only to block the development of the region.

Status Pridnestrov'e v sostave edinoi Moldovy (trans. Transnistria's status in a United Moldova) – the perspective of the Moscow press on the Transnistrian conflict. The integrated analysis of selected materials from two publications, NG and RG, resulted in three major propaganda topics on Transnistria.

I. Transnistria – the target of a blockade established by the Republic of Moldova

Thirty years after the end of the Transnistrian conflict, the Russian press continues to spread a narrative that portrays Chisinau as an aggressor. Tiraspol is presented as the favorite target of a vindictive Chisinau who seeks to weaken the statehood of the so-called republic in order to forcibly re-incorporate it.

¹⁵ As to avoid long footnote entries for all articles, I hereby provide the links: <https://rg.ru/2021/12/26/sodruzhestvu-nezavisimyh-gosudarstv-ispolnilos-30-let.html>, <https://rg.ru/2021/12/18/administraciia-prezidenta-moldavii-raziasnila-poziciuu-v-otnoshenii-posla-rf.html>.

¹⁶ Links: https://www.ng.ru/cis/2021-12-29/1_8339_moldova.html, https://www.ng.ru/cis/2021-12-22/1_8333_moldova.html, https://www.ng.ru/cis/2021-12-15/1_8327_moldova.html, https://www.ng.ru/cis/2021-12-02/1_8317_moldova.html, https://www.ng.ru/cis/2021-09-09/1_8248_moldova.html, https://www.ng.ru/cis/2021-08-26/1_8236_transnistria.html, https://www.ng.ru/cis/2021-08-11/5_8222_moldova.html, https://www.ng.ru/cis/2021-06-07/1_8167_moldova.html, https://www.ng.ru/cis/2021-05-25/1_8156_transnistria.html, https://www.ng.ru/cis/2021-03-18/1_8106_moldova.html.

¹⁷ Vladimir Shlapentokh, Dmitry Shlapentokh, “Insights into Soviet Life Provided by Soviet Movies: Political Actors and Their Ideologies in the 1970s and 1980s,” in *Annals of the International Communication Association*, ed. Stanley Deetz, (New York: Routledge, 1992): 172-3, <https://doi.org/10.4324/9780203856178>.

It should be noted that in all reports on Transnistria, the Moscow media openly or subliminally seek to assert the statehood of the republic. In practice, they talk about a conflict between two states, about a conflict that arises due to divergent geopolitical guidelines. The so-called blockade of Tiraspol is in full swing and covers all levels: economic, political, geopolitical, banking and military. The pandemic was also a great opportunity for the Russian media and so-called politicians in Tiraspol to invoke the fact that Chisinau wants to exterminate the Transnistrians by blocking the delivery of Sputnik-V vaccines. What the Russian press forgets to point out is that, although Transnistria remains loyal to Russia and makes accusations against the Republic of Moldova, Chisinau – along with the EU – has acted constantly to ensure a stable economic climate for the separatist region. For example, the Cuciurgan thermal power plant has not been prevented from exporting in any way, and Chisinau has made every effort to bring Transnistria back into the economic and customs space of the Republic of Moldova¹⁸.

Ukraine is perceived as the main partner of the Republic of Moldova in terms of efforts to establish a blockade on the Transnistrian region. Ukraine's involvement is (was) perceived in the same vindictive logic: Kiev sought to take revenge on Russia for the annexation of Crimea in 2014 by imposing a blockade on Transnistria.

II. US and Romania – the main vectors of external influence on the Chisinau-Tiraspol relationship

Again, it is worth noting the equivalence promoted by NG: there is talk of a relationship between equals, in terms of international law, Chisinau and Tiraspol.

From the perspective of the analyzed articles, the following conclusion emerges: The Republic of Moldova is not interested in a peaceful settlement of the Transnistrian conflict, but in a forced takeover of the region. Chisinau is not even credited with its own will in this regard, the US and, subsequently, Romania being accused of influencing and

dictating Chisinau's actions in the 5+2 negotiations format.

An explanation of this negative reaction towards Romania can be identified in the actions of Bucharest. On the eastern flank of NATO, Romania (and Poland) are the most active states in terms of signaling the danger that Russia poses to the stability and territorial integrity of the Allied members. Promoters of formats such as Bucharest 9 (B9) and the Three Seas Initiative (both appreciated in Washington), Romania and Poland are directly interested in the development and stability of the ex-Soviet states in NATO's neighborhood¹⁹.

The analyzed articles clearly show that Moscow is building the perception that the Republic of Moldova seeks to annex the Transnistrian region by force, through an armed conflict. The good relations of Chisinau with Washington and Bucharest are also interpreted in this logic, especially after Maia Sandu's presidential victory and her former party's success in the legislative elections.

The war and NATO involvement in the conflict on the Dniester are the scary stories that NG tells to the public. Subliminally, Chisinau's insistence on the withdrawing of the Russian troops from the region is perceived as a deception employed by the Republic of Moldova, which seeks to disarm Transnistria so that it would become defenseless. Of course, Chisinau invasion would benefit from foreign support.

After the takeover of power by the pro-European forces in Chisinau, Moldovan-Russian are described as being stalled because of the West's negative influence and interferences. NG's narrative about the good relations between Chisinau and other Euro-Atlantic partners is bizarrely intertwined with the idea of a blockade on Transnistria. In a December 2021 article (*Sandu mozhет sdat' Pridnestrovie Kyivu*), NG quotes a former pro-Russian politician from the Republic of Moldova, Victor Shelin, who claims that a decision was made in Chisinau to block the development/survival of Transnistria with the help of European money. In this case, according to Russian logic, the EU will act through Romania, which is building the Iasi-Ung-

¹⁸ Brian Milakovsky, "Trade or Blockade? Economic Relations with Uncontrolled Territories in Moldova and Ukraine," Wilson Center, no. 48 (2020): 1, <https://www.wilsoncenter.org/publication/kennan-cable-no-48-trade-or-blockade-economic-relations-uncontrolled-territories>.

¹⁹ Andreas Umland, Vasile Rotaru, "How Romania and Poland Can Strengthen NATO and the EU," Foreign Affairs, <https://www.foreignaffairs.com/articles/central-europe/2017-11-10/how-romania-and-poland-can-strengthen-nato-and-eu>.

heni gas pipeline with European money in order to isolate the Transnistrian region. After the completion of the isolation, Transnistria can be divided between Chisinau and Kyiv.

III. The prospect of war

This theme is practically a corollary of the two topics mentioned above and looms over all NG reports on the developments in the Transnistrian case. This perspective has been subliminally (and sometimes even directly) induced since Maia Sandu took over the presidenThe lack of progress in the conflict settlement process, the firm geopolitical orientation of Chisinau towards the West, the insistence of the Republic of Moldova to treat institutionally any developments, were perceived by NG as preparations for: a) in the first phase – a formal renunciation of Chisinau so as to falsely calm the regional situation and b) in the second phase – the reincorporation by force of the region.

Indirectly, the prospect of a war is offered a so-called remedy: a bilateral meeting between Maia Sandu and Vladimir Putin to regulate the situation in the region. *Vstrecha Putina i Sandu reshita sud'bu Pridnestrov'ya* – claimed NG in August 2021, quoting Anatol Tsaranu, who mentioned that if the Republic of Moldova is truly committed to a non-conflicting approach, the Chisinau should be keener on dialogue and compromise with all parties involved in resolving the conflict, including Russia.

The prospect of avoiding war and especially the antidote to such an evolution is also the reason why I titled this part *Status Pridnestrov'ya v sostave edinyoy Moldovy*. At the moment, the analyzed Russian press perceives Transnistria as being abandoned by the Republic of Moldova, which is under the influence of the West. In order to change this situation and avoid a war, a negotiation between Maia Sandu and Vladimir Putin is highly needed. And the result will be a united Republic of Moldova, but obviously in Moscow's terms. Such a potential evolution was already highlighted by Euro-Atlantic think-tanks. For example, Andrew Wilson (researcher at the European Council on Foreign Relations) notes that Moscow is in a hurry to settle the Transnistrian conflict, since this would also mean a public relations victory²⁰.

²⁰ Andrew Wilson, "Moldovan lessons for the Ukraine conflict," European Council on Foreign Relations, <https://ecfr.eu/article/moldovan-lessons-for-the-ukraine-conflict/>.

From the perspective of the narrative that assumes a looming war over the Republic of Moldova, Chisinau seems to be in Kiev's situation prior to Russia's aggression from 2014 and February 2022. The Republic of Moldova is not yet directly threatened, but, looking closely at what Russian media says about Chisinau, one can identify the use of a certain narratives employed towards Kyiv prior to the wars: the leaders are controlled by the US. Yet, another important element of Russian political discourse is missing in the case of Chisinau: the Moldovan leaders are not called Nazis and Russia doesn't say that they have perpetrated crimes against the ethnic Russians. These two narratives, which could potentially signal the start of Russian aggression, were identified by Boyte in a study of Russian messages as intended to justify/legitimize the 2014 actions against Ukraine.²¹

"Moldova otkazalas' ot Pridnestrov'ya" (trans. Moldova gave up Transnistria) – how is the Transnistrian conflict perceived by the so-called Tiraspol leaders?

The separatist leaders are both fueling and taking over Moscow media's views on the current situation regarding the settlement of the Transnistrian conflict. A cohesive and coordinated narrative flow between the two sides (Moscow and the separatist leaders) can be seen very easily – a perfectly normal aspect from the perspective of geopolitical/ on the field realities.

However, the separatist leaders insist more on the messages emphasizing that the Republic of Moldova no longer wants to solve the conflict. There are two purposes for such a *modus operandi*: on the one hand, it feeds Moscow's warlike narratives – if the Republic of Moldova does not want peaceful settlement, then it means that Chisinau is preparing for war -, and, on the other hand, it offers the so-called politicians from Tiraspol the perfect pretext to come up with messages/ rhetoric meant to emphasize the statehood of Transnistria (distinct from that of the Republic of Moldova).

In the propaganda film *Pridnestrov'ye – 30 let*, the following topics are highlighted:

²¹ KJ Boyte, "An Analysis of the Social-Media Technology, Tactics, and Narratives Used to Control Perception in the Propaganda War Over Ukraine," *Journal of Information Warfare*, no. 1 (Winter 2017): 95-6, <https://www.jstor.org/stable/26502878>.

I. The post-USSR evolution of the statehood of Transnistria. The documentary states right from the beginning that after the disintegration of the USSR, the idea of nationalism began to come to life, and the Transnistrians declared themselves “for the friendship and equality of all peoples, for a loyal nationalism”. Smirnov is quoted saying: “*We have not left the MSSR or the Soviet Union. The state was set up to defend what existed. For the right to life. To go to work. To speak your language. Make friends with whoever you want*”.

It is noted in this context that the birth of Transnistria came as a reaction to a so-called Moldovan nationalism, which sought to violate the right to vote and freedom of expression of the Transnistrian citizens. From this point of view, the logic is similar to that of NG (previously analyzed): The Republic of Moldova has been and remains a vengeful player in relation to Transnistria.

An excerpt from the film: “*Tiraspol 1989 – it is the middle of the working day, but the market is full of workers, tens of thousands of people, with placards, calling for a referendum! «We are for unity!», «Yes to loyal nationalism!»*.”

Authors’ note: On the posters in the documentary, we can see inscriptions such as – «yes to friendship, not to nationalism!», «We are for the friendship and equality of all peoples!».

A similar rally took place in Râbnîța. Strikes ignite in factories. The goal – to stop the nationalism. But the Moldovan leadership continued to ignore what was happening.

Transnistria’s independence referendum «makes a statement». The overwhelming majority was «for » Transnistria (95.8%). But in reality, the majority of the population of Transnistria is shocked when they face the new life – without the right to vote. But Transnistrians had an alternative – to end Moldova’s discriminatory policies, to take their lives in their own hands”.

Though not explicitly mentioned, we find in these statements – in the so-called fears of Moldovan nationalism – the traits of a logic that opposes Romania. This logic has been inoculated in the region since the times of the USSR, as noted by Sergiy Gerasymchuk: “If the Republic of Moldova gains independence, it will immediately unite with Romania, and the Transnistrians will suffer on the hands of “Romanian Nazis”²².

²² Sergiy Gerasymchuk, “Frozen Conflict in Moldova’s Transnistria: A Fitting Analogy to Ukraine’s Hybrid

The aggressive logic in which Chisinau is supposed to have acted 30 years ago is exemplified by classic/official propaganda drawn from those days: “in Dubasari in the 1990s, peaceful inhabitants were shot”. It is clearly pointed out that in Chisinau “to this day they have not recognized those crimes”. Dubasari, then Bender, are mentioned as “turning points” of the conflict in which “the Transnistrians came out to defend their homeland, culture, history. And they succeeded in doing so”.

II. Russia’s role in strengthening Transnistrian statehood. In fact, the consolidation of Transnistria’s statehood is a reaction to Chisinau’s so-called abandonment of the region. The change of tone in Chisinau’s strategy towards Tiraspol – a real/ solid settlement of the conflict, not just small steps on technical issues²³ – is perceived by Russia and Transnistria as total disengagement.

The very accusations of Tiraspol/Moscow against the Republic of Moldova regarding the disengagement from the regulatory process are by themselves solid proof that Chisinau has not given up Transnistria. As Nicu Popescu remarked in 2013, when Chisinau is indifferent to Transnistria, the specter of thawing the conflict does not appear in the public sphere²⁴.

It is noteworthy that Tiraspol is making continuous efforts for international state recognition and practically misses no opportunity to draw attention to its international contacts, the peaceful nature of the so-called Transnistrian state and Russia’s efforts to present Transnistria as part of the international community.

The propaganda disseminated in the analyzed film brings to attention exactly these attributes: a) Krasnoselski adopted in 2019 a decree/ strategy (set for 2026) which provides for “strengthening Transnistria’s independence with a focus on international recognition and implementation of the 2006 referendum results” and b) Transnistrian

War?” Atlantic Council, <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/ukrainealert/frozen-conflict-in-moldova-s-transnistria-a-fitting-analogy-to-ukraine-s-hybrid-war/>.

²³ Victoria Roșa, “The Transnistrian Conflict: 30 Years Searching for a Settlement,” Stockholm Center for Eastern European Studies (October 2021): 11, <https://www.ui.se/globalassets/evenemang/bilder-till-programmen/sceeus/sceeus-report-no-4-2021.pdf>.

²⁴ Nicu Popescu, Leonid Litra, “Transnistria: A Bottom-Up Solution,” European Council on Foreign Relations (September 2012): 3, https://ecfr.eu/wp-content/uploads/ECFR63_TRANSNISTRIA_BRIEF_AW.pdf.

leaders continue the process of forming the “community” of the “Transnistrian people” and building a “market economy-oriented state”.

The propaganda documentary highlights the thesis of the abandonment of Transnistria by the Republic of Moldova in the early 1990s. The induced perception is that the Republic of Moldova no longer needed Transnistria, but it changed its mind later, and thus the war on the Dniester took place.

Excerpt from the movie: “An important detail that Chisinau does not like to be reminded of – in fact, Moldova itself has refused/ rejected Transnistria: on June 23rd, 1990, two statements were adopted in Chisinau – on the sovereignty of the Moldovan SSR and the recognition the Ribbentrop-Molotov’s Pact. [...]. That was the very liquidation of Moldova. Chisinau tried to redress its own political mistakes with weapons later.

Transnistria has continued its path to independence. Desires were simple – to live in peace, to develop, but without foreign political ideologies. Transnistria was willing to engage in dialogue and compromise, which is why it accepted the OSCE’s initiative to build a federation, but the Republic of Moldova ignored the idea. Important dates: 1991 – the activity of the commission working on a common constitution was interrupted; 1996 – Moldova establishes an economic blockade. For this reason, in the referendum of September 17th, 2006, Transnistrians voted for leaving the Republic of Moldova and joining the Russian Federation (“For Transnistria and Russia” – 97.1%).

November 2017, Moscow – at the Federal Palace of Lawyers of the Russian Federation, lawyers, deputies of the State Duma, historians, give the following verdict after analyzing all historical documents and facts: Transnistria has every legal basis for its independence.”

As it can be seen, in this whole process of perfecting the statehood, a special role belongs to Moscow, “a guarantor of peace on both sides of the Dniester”. It is explicitly pointed out that without Russia’s involvement, it would not have been possible to persuade Chisinau to take part in the settlement process, and “the 5+2 dialogue works thanks to Transnistria, Russia and other international partners”. In this context, it is indicated that the State Duma of Russia is the place where the interests of Transnistrians are heard and represented. An important role in consolidating the Tiraspol-Moscow relationship is also played by the Transnistrian

“diplomatic office” in the Russian capital (since January 2019).

The Transnistrian Moscow office has, in addition to the role of establishing relations with Russia, the objective of international lobby for the recognition of the statehood of Transnistria. For example, the documentary stresses out that Leonid Manakov, the Transnistrian representative in Moscow, participated in UN meetings 4 times, at the initiative of the UN, Transnistria thus having the opportunity “to ask for peace”.

It is worth noting that, in Transnistria’s view, consolidating statehood is not the ultimate goal. It is merely just a stage, the end-point being the integration into Russia.

Another important point that needs to be noted is that the road to Russia – which is passing through the independence of the so-called republic – is intertwined with militarization, since Transnistrian leaders seem to want to become a Russian military outpost.

Excerpt from the movie: “Transnistria has a flag, a coat of arms, an anthem. Since 2014, it has its own currency. “Made in Transnistria” is already a brand, with exports to dozens of countries. It has three official languages – Russian, Ukrainian, Moldovan. Representatives of over 70 nationalities live in Transnistria.

Transnistria claims internationally that it is open to dialogue and cooperation, that it wants to be a nation for life, by ensuring political stability, economic independence/ self-sufficiency and social equity. This is the plan for the future, adopted by a special decree of the President in 2019.

Transnistria is for peace, but the army is always ready and getting stronger every year. Almost 90% of the country’s population recognizes and respects the authority of the military. Since 1993, the Ministry of Defense, through its university, has trained about 7,000 military specialists.

[...]

Transnistria is ready to assume independence. But in 2020 this was denied again due to the COVID pandemic. It “hit” the population, the state, the national objectives. But economic growth has allowed anti-crisis measures to be taken, pensions and salaries have been paid, hospitals have been modernized. (...)

May 9, 2020 – The COVID-19 pandemic has not stopped people from filling the streets with respect for those who saved the world from fascism. Historians

are looking for data on the Transnistrian heroes of World War II. Two more books on this topic will be published in 2020. There was a “staging” of historical events so that young people could learn history and pass it on.

Transnistria is changing: parks have emerged; the most important – Aleksandr Nevski. Tiraspol was also modernized, fountains were built; in the parks are statues (of Ecaterina, or Suvorov – who contributed to the passage of Transnistria under Russian control, after the Russo-Turkish War 1787-1791, the region between the Bug and the Dniester rivers became part of Russia).

(...)

Russia – the guarantor of peace on the banks of the Dniester and a strategic partner. De facto, the republic was established. De jure – it is a matter of time. Without Russia’s help, it would have been difficult to persuade Moldova to sit down at the negotiating table.

Aleksei Pushkov (member of the Federation Council of the Federal Assembly of the Russian Federation): we refused an artificial divorce, a consequence of the disintegration of the USSR.

III. Transnistria – a state like any other. The documentary abounds in Krasnoselski’s explanations not only about the historical evolution of the region and the relationship with Moscow, but also in data/ statistics regarding the daily realities of the so-called republic.

The purpose of such messages is to create and maintain the perception that Transnistria is no different from other internationally recognized states, with industry, economy, high-performance education (Russian-style) and an army – always ready to defend the country.

The propaganda film presents Krasnoselski’s conclusions about: a) the creation of 15,000 jobs in 2018, b) the increase of the average salary by 5 to 17%, c) the modernization of factories – an aspect that allowed the accession to international markets, d) low dependence on imports (“food security is one of the points of Transnistria’s development strategy”), e) GDP’s growth by 6.5% from 2019 onwards.

With regard to the last point – economic growth and development – the geopolitical rhetoric of dissatisfaction with the Republic of Moldova is evident again. The rising economic trend has allowed Tiraspol to buy apartments for veterans/ invalids “who have defended Transnistria”.

Excerpt from the movie: “In 2017-2018, Transnistria’s economy recovered from the crisis, and in 2019, it entered a trend of sustainable growth. GDP grew by 6.5%. So, the authorities decided who to help – the money goes to raising the standard of living. 200,000 Transnistrians receive allowances and benefits, more Transnistrians benefit from paying for treatment abroad, utility tariffs have remained unchanged. Gas, water, heat and electricity networks are being modernized.

Due to the economic growth, the state was able to buy apartments for the disabled who defended Transnistria and orphans (in 2019, about 50 orphans received apartments). Apartments were built and bought by public servants, with the help of the state.

Particular attention is paid to people with disabilities – construction of care centers, schools and sports facilities in Bender, Dubasari.

In the period 2018-2020, 53 kindergartens were rehabilitated (45.4 million rubles). Many of them had not been repaired since the Soviet era.

Increased attention is paid to the healthcare system. 34 medical facilities were repaired – costs: 101.5 million rubles.

In the period of 2017-2019, 50.5 km of communal roads were rehabilitated.

Transnistrian products: over 100 fish products, bed linen – which are exported to West and East, Kvint, factories for D&G and Armani, electricity – 4,243 million kw for domestic and foreign markets; There are over 110 amazing industrial enterprises in Transnistria.

Conclusions

This study aimed to highlight the public rhetoric of the Russian press and so-called Transnistrian leaders 30 years after the Dniester conflict. It can be noticed that the two sides coordinate their narratives, with the final objective of pressuring Chisinau to accept a settlement solution that fits Moscow’s regional interests.

Apparently, different communication strategies are adopted: Russian pro-Kremlin media pays attention to the reasons why Transnistria is not yet part of the Republic of Moldova, blaming Chisinau for blocking the 5+2 negotiations. On the other hand, the alleged authorities in Tiraspol are attacking Chisinau, using Russia-specific propaganda techniques and insisting on the statehood of the so-called republic.

Only in appearance there is a cleavage between the two strategies because, in essence, the same purpose is pursued: the reintegration of the Republic of Moldova in a formula favorable to Moscow. Giving up the so-called statehood would only a pseudo-compromise that Tiraspol would make for Moscow if Russia manages to persuade Chisinau to accept its terms of reintegration.

This analysis of the communication strategies used by Russian vectors regarding the Transnistrian conflict – and by extension, regarding the Republic of Moldova – has, first of all, a descriptive role. The aim of the research was to decipher a *modus operandi* of Russian propaganda and to highlight the peculiarities of the Russian points of view that are transparent in the public space.

On the other hand, the documentation for this article – and the writing in itself – was done in the midst of Russia's war against Ukraine. The invasion of February 24th, 2022 is certainly a game-changer of geopolitical realities. In this volatile context, there will certainly be effects on the Republic of Moldova and the Transnistrian settlement process. For anyone who still had doubts, Russia has shown that it does not hesitate to instrument frozen conflicts in order to impose its own view of the international arena.

POLITICA EXTERNĂ A FEDERAȚIEI RUSE ÎN RAPORT CU PROBLEMATICA TRANSNISTREANĂ

Mihai MELINTEI

Abstract

From a geopolitical point of view, the Transnistrian region is an arena for the confrontation of a significant number of international and regional actors. Historically and politically, the Russian Federation is the main participant in the Transnistrian conflict settlement process. The foreign policy of the Russian Federation in resolving the Transnistrian conflict, as well as in its attitude towards other conflicts in the post-Soviet space as a whole, was based on the principles of pragmatism and depended directly on national geopolitical interests. This circumstance is conceptually important and must be taken into account in the analysis of the current state of the Transnistrian conflict settlement process. On the one hand, the Russian leadership has assumed non-interference in the internal affairs of the Republic of Moldova, including the Transnistrian region. On the other hand, there were circumstances that ruled out distancing the Russian authorities from participating in the Transnistrian conflict. Thus, the article proposes a factual analysis of the foreign policy directions of the Russian Federation towards the Transnistrian conflict, based on the research of documents and normative acts of the Kremlin administration.

Keywords: foreign policy, Russian Federation, Transnistrian conflict, post-Soviet space

Remarci introductive cu privire la politica externă a Federației Ruse în anii 90 ai sec. XX

Politica externă a Federației Ruse la începutul anilor '90 este una aflată la început, dificil de definit și imposibil de previzionat.¹ În plus, înțelegerea cursului de politică externă pe care Rusia îl demara în perioada anilor '90 este complicată din cauza escaladării conflictelor regionale în spațiul post-sovietic precum și în interiorul Federației Ruse.

Federația Rusă, după prăbușirea URSS a trebuit să-și revizuiască spațiul geopolitic, să formeze relații cu țările din cadrul spațiului post-sovietic/vecină-

tatea apropiată și să se ocupe de soluționarea conflictelor regionale, încercând simultan să restabilească continuitatea istorică a politicii sale externe. Pe de o parte, conducerea țării și-a declarat aderența la dreptul internațional și, în special, la integritatea teritorială, ceea ce a însemnat ne-interferența în afacerile interne ale Republicii Moldova și Georgiei, inclusiv în privința problematicei transnistrene, a Osetiei de Sud și Abhaziei. Pe de altă parte, au existat circumstanțe care au exclus distanțarea autorităților ruse de la participarea în regiunile de conflict. Politica externă a Federației Ruse în afara cadrului URSS încă din primele zile a fost strâns legată de căutarea propriei identități naționale, luând în considerare că orientările geopolitice sovietice s-au prăbușit, iar cele noi nu au fost încă formate.²

Începutul anilor '90 în politica externă rusă este o etapă de tranziție dificilă. A fost nevoie de timp pentru a elabora noi linii directoare și pentru a înțelege noua situație în care s-a aflat Rusia. Primele încercări au fost făcute pentru a determina direcțiile și prioritățile politicii externe ale Federației Ruse.

Inițial, politica externă a Rusiei a avut un caracter unilateral, în care principala prioritate nu era dezvoltarea relațiilor cu fostele republici sovietice, ci stabilirea legăturilor cu comunitatea euro-atlantică, care reflecta conceptul pro-occidental: „Rusia este un stat al lumii occidentale – ar trebui să fie o parte a Occidentului și ar trebui să imite Occidentul cât mai mult posibil în dezvoltarea sa”, a remarcat Zbigniew Brzezinski³. Această abordare, care nu implica atenția Moscovei în raport cu fostele republici sovietice, nu a dominat mult timp în politica externă rusă. Politologul american Stephen Larrabee a remarcat schimbări în politica externă a Rusiei deja la mijlocul anului 1992.⁴ În opinia lui Michael Man-

² Mihai Melintei, „Direcțiile și instrumentele de politică externă ale Federației Ruse în problema transnistreană”, în: *Anuarul Laboratorului pentru Analiza Conflictului Transnistrean*, vol. III, nr. 1 (Sibiu: 2019), 103.

³ Zb. Brzezinskiy, *Velikaya shakhmatnaya doska. Gospodstvo Ameriki i yego strategicheskiye imperativy* (Moskva: Mezhdunarodnie Otnosheniya, 1998), 121.

⁴ S. Larrabee, *East European security after the Cold war* (Santa-Monica (CA): RAND, 1993), 162.

¹ P. Kubicek, „Russian foreign policy and the West”, in: *Political Science Quarterly*, vol. 114, nr. 4 (New-York: Winter 1999-2000), 547.

delbaum, expert în politică externă, principiul „cooperării și integrării în comunitatea occidentală” a ocupat un loc fundamental în politica externă rusă până la sfârșitul anului 1993.⁵ Cert este că, deja în data de 22 octombrie 1992, ministrul de externe al Federației Ruse, A.V. Kozârev, în cadrul ședinței Sovietului Suprem, a remarcat că: „Rusia nu ar trebui să-și restrângă sfera parteneriatului, alegând între Est și Vest. Spectrul intereselor sale este mult mai larg”⁶. De la sfârșitul anului 1992, Rusia a început să-și determine direcțiile și prioritățile politicii externe, demonstrând dorința de a-și revizui pozițiile sale pe plan internațional.⁷

„Cooperarea și integrarea occidentală” din direcția politicii externe a Federației Ruse a fost înlocuită în 1993 cu o doctrină care sugerează înăsprirea politicii ruse pentru a-și apăra propriile interese și o atenție sporită la problemele spațiului post-sovietic. Astfel, în loc de urmărirea obiectivului al integrării cu Occidentul, Moscova a identificat trei priorități principale ale politicii externe: 1) Rusia trebuie să-și câștige dominația în spațiul post-sovietic; 2) să-și ocupe locul de drept printre marile puteri mondiale; 3) să rămână o putere nucleară.⁸ În acest context, noile priorități ale politicii externe sau remarcat cel mai viabil la nivel regional. O politică mai realistă a Moscovei a vizat în primul rând integrarea statelor CSI. Autoritățile ruse au adoptat un fel de „doctrină Monroe” pentru spațiul post-sovietic, care presupunea utilizarea instrumentelor militare, economice și politice pentru a promova interesele ruse în spațiul post-sovietic.⁹

Zbigniew Brzezinski, a susținut ipoteza conform căreia conducerea rusă, după o scurtă perioadă de urmărire a Occidentului, în primul rând către Statele Unite ale Americii, și-a mutat accentul pe „vecinătatea apropiată/spațiul post-sovietic”. Acest lucru înseamnă o politică externă al cărei accent principal este crearea în spațiul geopolitic pe care l-a ocupat Uniunea Sovietică a unei structuri viabile

cu Moscova drept centru de decizie.¹⁰ Concentrarea conducerii ruse asupra „vecinătății apropiate” este remarcată și de Stephen Larrabee, care consideră că Moscova „dorește ca comunitatea internațională să aprobe spațiul post-sovietic ca sferă specială de influență, unde Rusia are drepturi și interese recunoscute la nivel internațional”.¹¹

Motivele transformării politicii externe ale Federației Ruse îndreptate spre spațiul post-sovietic se regăsesc atât în circumstanțele interne, cât și în conjunctura externă, care s-a manifestat în primii ani ai existenței Federației Ruse. În acest context se poate remarca că linia de acțiune aleasă inițial de conducerea rusă pe arena internațională a fost aspru criticată de „flancul național”, precum și de reprezentanții instituțiilor politice interne, deseori definiți ca „suveranii”.¹² De asemenea, schimbarea vectorului de politică externă a fost influențat de fricțiunile emergente dintre Rusia și comunitatea occidentală din anii '90, cauzate de: atitudinea ambiguă a Rusiei față de republicile baltice; așteptarea elitei ruse că Occidentul va ajuta, sau cel puțin nu va interfera în restabilirea rolului dominant al Moscovei în spațiul post-sovietic; extinderea comunității euro-atlantice spre Europa de Est; critica comunității occidentale asupra situației din Cecenia; participarea Rusiei la conflictele regionale din spațiul post-sovietic (conflictul transnistrean, conflictul din Osetia de Sud, conflictul din Abhazia, războiul civil din Turkmenistan etc.).¹³

Andrey Kozyrev, ministrul afacerilor externe al Federației Ruse (primul ministru de externe al Rusiei care a deținut această funcție după destrămarea URSS), a remarcat în 1992 că politica externă a Rusiei în interacțiunea cu fostele republici sovietice se va baza pe principiile inviolabilității frontierelor, promovarea drepturilor omului și minorităților naționale, cooperarea reciproc avantajoasă. Astfel, în perioada anilor '90, Rusia a folosit două instrumente de politică externă în direcția spațiului post-sovietic: primul instrument consta în dislocarea forțelor militare și a bazelor militare ale fostei URSS

⁵ M. Mandelbaum, *The New Russian foreign policy* (New York: Council on Foreign Relations Press, 1998), 5.

⁶ V. Korotkevich, *Istoriia sovremennoi Rosii, 1991-2003* (Sankt-Peterburg: Izdatel'stvo Sankt-Peterburgskogo Universiteta, 2004), 42.

⁷ *Ibidem*, 42.

⁸ L. Aron, „Foreign Policy Doctrine of post-communist Rusia”, in: *The New Russian Foreign Policy*, ed. M. Mandelbaum (New-York: Council on Foreign Relations Press, 1998), 27.

⁹ M. Olcott, *Kazakhstan: neproydennyi puti* (Moskva: Gendalf, 2003), 58.

¹⁰ Zb. Bzhezinski, *Velikaia šahmatnaia doska. Gospodstvo Ameriki i ego strategicheskie imperativy* (Moskva: Mezhdunarodnâe Otnoşeniia, 1998), 128.

¹¹ S. Larrabee, *East European security after the Cold war* (Santa-Monica (CA): RAND, 1993), 163.

¹² P. Kubicek, „Russian foreign policy and the West”, in: *Political Science Quarterly*, vol. 114, nr. 4 (New-York: Winter, 1999-2000), 556.

¹³ Zb. Bzhezinski, 124-126.

pe teritoriul spațiului sovietic, al doilea instrument – CSI, asupra căruia Guvernul rus s-a și oprit în cele din urmă. În acest caz, Rusia a recunoscut suveranitatea și integritatea teritorială a fostelor republici sovietice și a salutat intrarea lor în structurile internaționale precum ONU și CSCE (OSCE de la 1 ianuarie 1995). Pe lângă acestea, s-a dezvoltat o relație în domeniile economic, politic, militar și cultural al Rusiei cu fostele republici ale URSS. Andrei Kozârev a considerat aceste relații drept cel mai important instrument care permite Rusiei să-și dezvolte o politică externă progresivă în direcția spațiului post-sovietic.¹⁴ Însă, o trăsătură caracteristică a politicii externe ruse din acea perioadă a fost lipsa unor centre reale pentru dezvoltarea și adoptarea deciziilor în problemele relațiilor cu statele membre CSI. Anii 1992-1994 au fost unii dintre cei mai dificili în domeniul securității din spațiul post-sovietic. Acești ani au înregistrat cel mai mare număr de conflicte, nu numai pe teritoriul statelor nou-formate în spațiul post-sovietic, dar și în interiorul Rusiei. În 1992 au escaladat conflictul transnistrean și cel din Osetia de Sud. În 1993 au avut loc ciocniri armate la Moscova, în 1994 a început războiul din Cecenia. În perioada anilor 1992-1994, Rusia a fost atrasă în aproape toate conflictele din spațiul post-sovietic. Afirmările privind interesele speciale ale Moscovei în spațiul post-sovietic au fost suprapuse eșecurilor grave ale conducerii ruse pe calea transformării democratice a Federației Ruse și a reformelor economice. În acea perioadă, Ministerul afacerilor externe al Rusiei în frunte cu A. Kozârev nu și-a concentrat în mâinile sale controlul asupra formării direcției politicii externe, în special în ceea ce privește spațiul post-sovietic. Această funcție a fost, adesea, îndeplinită de către Ministerul Apărării.¹⁵ Întrucât, în perioada anilor 1992-1994, Rusia a fost implicată în majoritatea conflictelor regionale din spațiul post-sovietic, a fost accentuată posibilitatea de a pierde controlul asupra formațiunilor militare individuale. Un exemplu este Armata a 14-a din regiunea transnistreană. Deși au fost lansate mecanismele diplomatice pentru desfășurarea operațiunilor de menținere a păcii, proclamate prin Acordul privind grupurile de observatori militari și forțele colective de menținere a păcii din Comunitatea State-

lor Independente¹⁶ semnat în martie 1992 la Kiev, totuși nicio astfel de operațiune nu a fost efectuată în conformitate cu condițiile Acordului. Odată cu reglementarea situației din regiunea transnistreană a început să se contureze practica prezenței militare a Federației Ruse în zonele de conflict din țările spațiului post-sovietic. Conflictul transnistrean a fost printre primele din conflicte la care Rusia post-sovietică a trebuit să participe militar. După cum a remarcat, Z. Brzezinski, „într-o perioadă scurtă de timp, Rusia, care până de curând a fost creatorul unei mari puteri teritoriale și liderul unui bloc ideologic, s-a transformat într-un stat național cu un potențial ridicat de conflicte regionale”.¹⁷ În urma conflictului transnistrean conducerea rusă și-a regândit rolul țării în astfel de zone de conflict. Apariția „diplomaților în uniformă” a fost, de asemenea, un motiv de îngrijorare. Pe viitor, Moscova a încercat să împiedice generalii să participe la problemele de politică externă.¹⁸

Cu privire la interferența/implicarea Federației Ruse în cadrul conflictelor din spațiul post-sovietic, expertul în politica externă a Federației Ruse, Thomas Goltz subliniază următoarea ipoteză de lucru: „de ce Federația Rusă se implică în treburile interne ale noilor state independente din spațiul post-sovietic este de înțeles. Nicio putere colonială de la Darius la De Gaulle nu a renunțat voluntar și pașnic la fosta sa sferă de influență, iar destrămarea Uniunii Sovietice este un alt exemplu de decolonizare dureroasă”.¹⁹ Întrucât Uniunea Sovietică a fost privită în Occident ca un imperiu, se poate face analogia între relațiile Federației Ruse cu statele formate după prăbușirea URSS și experiența istorică similară trăită de alte țări. Comparția „cazului rusesc” cu pozițiile în care s-au aflat Marea Britanie sau Franța după decolonizare pot fi nepotrivite, deoarece aceste state aveau colonii vaste peste mări, în timp ce Rusia și „periferia” sa aveau granițe comune, ceea ce a creat o situație complet diferită. Însă acest lucru ne permite

¹⁴ A. Kozârev, „Strategia partnerstva”, *Mezhdunarodnaya zhizn*, № 5 (Moskva: 1994), 9.

¹⁵ Yu. Fedorov, „Krizis vneshney politiki Rosii: kontseptualnâi aspekt”, în: *Pro et Contra*, Tom 6, № 1-2, (2001), 37.

¹⁶ „Soglašenje o Grupah voenâh nabliudatelei i Kolektivnâh silah po podderjaniu mira v Sodrujestve Nezavisimâh Gosudarstv”, în: *Edinâi reiestr pravovâh aktov i drugih dokumentov Sodrujestva Nezavisimâh Gosudarstv*, <http://cis.minsk.by/reestr/ru/index.html#reestr/view/text?doc=62> (accesat: 21.02.2022).

¹⁷ Zb. Bzhezinskiy, 118.

¹⁸ N. Jackson, *Russian Foreign Policy and the CIS* (London: Routledge, 2003), 96.

¹⁹ Th. Goltz, „Letter from Eurasia: The hidden Russia hand”, în: *Foreign Policy*, nr. 92, The Slate Group, Washington, (Autumn, 1993), 94.

să concluzionăm următorul lucru. Cele două puteri vest-europene (Marea Britanie și Franța) din cauza geografiei nu își pot exercita în continuare un rol important în afacerile interne ale fostelor posesiuni teritoriale, iar Rusia, care s-a extins teritorial, exercită acest drept în continuare. Așadar, calea distanțării și înstrăinării radicale față de fostele teritorii recent controlate este inaccesibilă pentru Federația Rusă. Totodată, spre deosebire de Marea Britanie și Franța, care au început să își creeze Imperiile după finalizarea procesului de formare a statelor naționale, atunci statul național rus și Imperiul Rus s-au format practic inseparabil. Astfel a apărut o coeziune strânsă între metropolă și teritoriile Imperiului, care s-a menținut inclusiv în perioada sovietică.²⁰

De-a lungul anilor 1990 multe acțiuni și politici ale Moscovei în relația cu vecinătatea apropiată au fost interpretate ca dovezi ale revenirii Rusiei la tradițiile imperiale ale acesteia din trecut.²¹ Unul dintre cei mai consistenți adepți ai acestui punct de vedere a fost Zbigniew Brzezinski, reprezentantul mișcării „șoimilor liberali” din comunitatea politică și academică a Statelor Unite ale Americii. Acesta afirma despre conținutul politicii rusești în spațiul post-sovietic că are un „context imperial”, iar „impulsul imperial” în acțiunile conducerii ruse nu numai că nu slăbește, dar se și intensifică în timp. În același timp, obiectivul politicii rusești în spațiul post-sovietic nu este de a recrea imperiul în forma sa clasică, deoarece acest lucru este nerealist, ci de a „crea un nou sistem de relații care vor permite Rusiei să-și mențină pozițiile geopolitice și economice dominante”.²² Moscova încearcă să realizeze acest lucru cu ajutorul pârgurilor economice și militare, precum și folosind mecanisme instituționale, în primul rând CSI.²³

Cercetătorul britanic Dov Lynch menționează că operațiunile de menținere a păcii din Republica Moldova și Georgia desfășurate în 1992 (în Georgia desființată în 2008), dacă nu sunt marcate cu ștampila „aspirațiilor neo-imperiale”, cel puțin au avut scopul „de a stabili hegemonia Rusiei asupra acestor state”.²⁴

Recunoscând prezența schimbărilor geopolitice, politica externă a Rusiei în raport cu spațiul post-sovietic se construia în jurul protecției intereselor naționale.²⁵ Luând în considerare trecutul Rusiei și puterea sa enormă, politica externă a început să cunoască o nouă treaptă de evoluție în raport cu fostele republici sovietice, având un specific/comportament revizionist. O caracteristică-cheie a acestui comportament, care distinge politica externă a Federației Ruse din anii '90 de imperialismul țarist și de politica externă sovietică, a fost refuzul de a-și asuma obligații pe termen lung și costisitoare cu privire la vecinătatea apropiată. Noile modificări geopolitice și apariția conflictelor regionale în spațiul post-sovietic au catalizat direcția realistă a politicii externe ruse, demarând abordarea externă bazată doar pe interesele naționale ale Federației Ruse. În același timp, Moscova, după numirea lui Evgeni Primakov în funcția de ministru de externe al Federației Ruse, a întreprins o abordare moderată și de compromis pentru rezolvarea problemelor legate de spațiul post-sovietic.²⁶

Profesorul David W. Rivera de la Universitatea din Michigan și Harvard, menționează că politica externă a Rusiei față de spațiul post-sovietic se bazează pe principiile realismului și remarcă un respect al Rusiei pentru suveranitatea fostelor republici sovietice, ceea ce contravine imperialismului militant. Ca o confirmare a acestei teze, D. Rivera formulează trei argumente:

- din toate statele din spațiul post-sovietic, care s-au opus planurilor Moscovei pentru integrarea militară în spațiul post-sovietic în prima jumătate a anilor 1990, doar două (Georgia și Azerbaidjan) au cunoscut o intervenție militară. Intervenția militară rusă în Republica Moldova a avut loc dintr-un alt motiv.
- în niciun conflict regional unde Moscova a intervenit militar, puterea sa nu a fost folosită la nivel larg de acțiuni militare. Ce-a mai mare desfășurare de trupe ruse în spațiul post-sovietic a avut loc în timpul războiului civil din Tadjikistan;

²⁰ J. Sherr, „Russia and the West: Reassessment”, *The Shrivenham Paper*, nr. 6, Defence Academy of the United Kingdom, Shrivenham, (2008), 9.

²¹ D.W. Rivera, „Engagement, containment and the international politics of Eurasia”, *Political Science Quarterly*, vol. 118, nr. 1 (New-York: Spring, 2003), 83.

²² Zb. Brzezinski, 130.

²³ *Ibidem*, 171.

²⁴ D. Lynch, „Separatist States and Post-Soviet Conflicts”,

International Affairs, vol. 78, nr. 4, Oxford University Press, (2002), 845.

²⁵ Dimitri Simes, „The Return of Russian History”, *Foreign Affairs*, vol. 73, nr. 1 (New-York: 1994), 81-82.

²⁶ L. Aron, „Foreign Policy Doctrine of post-communist Russia”, in: *The New Russian Foreign Policy*, ed. M. Mandelbaum (New-York: Council on Foreign Relations Press, 1998), 31-37.

- eforturile Rusiei de a implica fostele republici sovietice în orbita sa strategică, nicio dată nu au conținut amenințări cu măsuri extreme precum invazia sau pierderea completă a independenței și suveranității.²⁷

În același timp, indiferent de evaluarea naturii cursului de politică externă urmat de conducerea rusă în spațiul post-sovietic în perioada anilor '90, se poate distinge faptul că Moscova a avut la dispoziție o gamă întreagă de instrumente de influență asupra dezvoltării situației din regiune. Printre acestea, cel mai important a fost prezența militară a fostelor trupe sovietice, care au fost implicate în conflictele din Transnistria, Abhazia și Osetia de Sud etc.

Prezența militară a trupelor ruse în alte republici din spațiul post-sovietic a atras cea mai mare atenție. În etapa inițială, încercările Kremlinului de a forma un spațiu de apărare comun cu alte state din spațiul post-sovietic au fost interpretate ca o dorință de a limita suveranitatea altor țări. Acțiunile forțelor armate ruse în cadrul conflictelor regionale din spațiul post-sovietic au fost puternic criticate în Occident și au fost privite de majoritatea experților ca un instrument folosit de Moscova pentru „păstrarea sau recâștigarea controlului teritoriului fostului imperiu sovietic”.²⁸

În acest sens, este remarcat faptul că asistența militară rusă a avut o mare importanță pentru dezvoltarea conflictelor regionale care au izbucnit în spațiul post-sovietic în perioada anilor 90 ai secolului XX (Osh, Nagorno-Karabakh, Transnistria, Osetia de Sud, Abhazia, Tadjikistan etc.). Astfel, experții Occidentali menționează, de exemplu, că, „sprijinul militar și politic al Moscovei” a permis abhazilor să-și proclame independența²⁹, iar acțiunile celei de-a paisprezecea Armate din Transnistria „au pus capăt rapid unui conflict militar potențial catastrofal”, care nu ar fi escaladat fără ajutorul Rusiei.³⁰ În plus, potrivit Fiona Hill (expert al SUA în probleme privind Eurasia), Rusia a influențat conflictele oferind

detașamente de voluntari care susțineau unul dintre beligeranți cu trecere liberă peste granița sa.³¹

În general, politica externă a Rusiei și rolul ei în conflictele regionale din spațiul post-sovietic este privită prin prisma negativă și au fost adesea interpretate ca o modalitate prin care Moscova și-a atins obiectivele geopolitice. După cum a remarcat Z. Brzezinski, „jucând inteligent cartea cu mișcarea de autonomie din Abhazia, Moscova a primit drepturile de a stabili baze militare în Georgia; și-a legalizat prezența militară în Armenia, jucând nevoia Erevanului de a căuta sprijin în războiul cu Azerbaidjanul... în plus, războiul civil din Tadjikistan a făcut posibilă asigurarea prezenței permanente a trupelor fostei armate sovietice pe teritoriul său”.³²

Astfel, putem remarca că Rusia în anii '90 a trebuit să construiască o politică externă în relația cu statele din spațiul post-sovietic în condiții dificile de consolidare a independenței acestora față de Moscova, a turbulențelor politice interne, a intensificării conflictelor regionale din spațiul post-sovietic, precum și a activității în creștere a puterilor străine din regiune.

Trăsăturile caracteristice ale cursului politicii externe a Rusiei în spațiul post-sovietic pot fi constrânse în următoarele puncte:

- dezvoltarea proceselor de integrare în spațiul post-sovietic, care, în cele din urmă, are scopul de a contribui la întărirea pozițiilor Rusiei pe arenele regionale și internaționale;
- asigurarea dominației în zonă a „intereselor tradiționale ale Rusiei” și prevenirea prevalenței influenței puterilor străine în vecinătatea apropiată;
- neconcordanță în conduita politicii externe, „polifonia” acestora și absența unei legături rigide între retorică și practică, caracteristică mai ales înainte de 1996-1997.³³

Inconsecvența/neconcordanța poate fi explicată prin prisma dilemei dificile care a apărut în fața Kremlinului. Spre exemplu, în cazul conflictului transnistrean, părțile (Chișinău și Tiraspol) au contat pe sprijinul extern, în primul rând al Moscovei, care pentru mult timp nu și-a definit poziția clară în raport cu problema transnistreană, aflându-se

²⁷ D.W. Rivera, „Engagement, containment and the international politics of Eurasia”, *Political Science Quarterly*, vol. 118, nr. 1 (New-York: Spring, 2003), 95-96.

²⁸ Bz. Zbigniew, „Předčasně partnerství”, *Mezinárodní vztahy / Czech Journal of International Relations*, vol. 29, nr. 2, Institute of International Relations (Prague:1994), 7-10.

²⁹ R. Pipes, „Is Russia still an enemy?”, in: *Foreign Affairs*, vol. 76, nr. 5 (New-York: Sep. – Oct. 1997), 73.

³⁰ Ch. King, „Eurasia Letter: Moldova with a Russia face”, *Foreign Policy*, nr. 97, The Slate Group (Washington: Winter, 1994-1995), 106-107.

³¹ F. Hill, *Energy empire: oil, gas and Russian revival* (London: The Foreign Policy Center, 2004), 8.

³² Zb. Brzezinski, 171-172.

³³ N. Malcolm, A. Pravda, R. Allison, M. Light, *Internal factors in Russian Foreign Policy* (London: Royal Institute of International Affairs, 1996), 75.

într-o situație dificilă. În martie 1992, vorbind în fața deputaților, președintele Republicii Moldova, Mircea Snegur „și-a exprimat nedumerirea față de tăcerea conducerii ruse, care nu a răspuns la numeroasele apeluri ale Chișinăului în privința problematicei transnistrene”.³⁴ Aceasta fiind cauzată, pe de o parte, de tendințele secesioniste alarmante din regiunile rusești (zona caucaziană, în special), care necesită un tact diplomatic în reglementarea conflictelor regionale. Pe de altă parte, rolul declarat de apărător al tuturor rușilor și al vorbitorilor de rusă de pe teritoriul CSI a obligat Kremlinul să caute modalități de a răspunde la apelurile problematicei transnistrene. Astfel, reieșind din realitățile confruntărilor dintre Chișinău și Tiraspol, prezența delegației Sovietului Suprem al Federației Ruse la Chișinău în martie 1992 pentru a reglementa conflictul transnistrean nu a fost percepută ca o interferență în afacerile interne de către conducerea Republicii Moldova.

Per general, politica externă a Federației în anii '90 față de statele spațiului post-sovietic s-a bazat pe principiile pragmatismului și a depins în mod direct de interesele geopolitice naționale. Această circumstanță este importantă din punct de vedere conceptual și trebuie luată în considerare în analiza stării actuale ale proceselor geopolitice din spațiul post-sovietic.

După dezintegrarea Uniunii Sovietice, politica externă a Rusiei a urmat o cale de la „romantism și iluzii pro-occidentale” la „conștientizarea intereselor și pragmatismului național”. Prin urmare, cronologic, politica externă a Rusiei din anii '90 poate fi împărțită convențional în două perioade: „perioada unilaterală/romantică” (1990-1992), asociată cu numele ministrului de externe Andrei Kozărev și „perioada pragmatică” (1992-1999), asociată cu numele ministrului de externe și prim-ministrului Rusiei, Evgheni Primakov.

Particularitățile normative ale politicii externe ale Federației Ruse față de problematica transnistreană și misiunea de pacificare de pe Nistru

În lumea modernă coexistă în mod obiectiv pe de o parte, tendințele spre integrarea regională și globală, iar pe de altă parte, tendințele separatismului și iredentismului.³⁵ Politica externă a Federației

Ruse în soluționarea conflictului transnistrean, precum și în atitudinea sa față de problema statelor nerecunoscute, în ansamblu, s-a bazat pe principiile pragmatismului și a depins în mod direct de interesele geopolitice naționale. Creșterea influenței Rusiei în spațiul post-sovietic la începutul sec. XXI a fost numită „reconquista geopolitică”. Evident că în acest sens putem menționa diferite abordări ale Rusiei față de statele nerecunoscute din spațiul post-sovietic. Tipologizarea acestora ar fi următoarea: participarea la reglementarea conflictului, menținerea *status quo-ului*; excluderea escaladării conflictului și intervenția altor terți; sprijinirea economică; menținerea securității cu ajutorul forțelor de menținere a păcii; participarea la procesul de reglementare politică a conflictului, recunoașterea diplomatică a statelor nerecunoscute și formarea bazelor militare pe teritoriul acestora (referință strict pentru Osetia de Sud și Abhazia începând cu 2008).³⁶ Federația Rusă privește regiunea transnistreană drept un instrument pentru restabilirea influenței sale în Republica Moldova. Opțiunea de reintegrare a Republicii Moldova pe baza principiilor federației sau confederației ar permite Moscovei, pe de o parte, să își sporească semnificativ autoritatea internațională ca negociator și pacificator eficient și, pe de altă parte, prin Tiraspol, să obțină o influență semnificativ mai mare asupra politicilor interne și externe ale Chișinăului. În același timp, în retorica oficială a Federației Ruse, cursul de reintegrare al Republicii Moldova se schimbă periodic cu strategia „suveranității” regiunii transnistrene. Această direcție apare în momentele când recunoașterea regiunii transnistrene este corelată cu politica externă a Federației Ruse.³⁷

Președintele Federației Ruse, Boris Elțan, din toamna anului 1992 sublinia că Moscova va sprijini regiunea transnistreană și că cere Republicii Moldova să ofere un statut special regiunii transnistrene.³⁸ La data de 17 noiembrie 1995, în baza obiectivelor aprobate prin Decretul Președintelui

³⁴ „Prekraščenje ognia na Dnestre – peredâška dlia Kișineva”, în: *Izvestia* (18 martie 1992).

³⁵ S.G. Sizov, „Etnicheski separatism v geopoliticheskom protivoborstve v kontse XX – nachale XXI”, în: *Nauka o cheloveke: gumanitarnâe isledovanie*, №2 (12) (Omsk: Omskaia Gumanitarnaia Akademia, 2013), 14-20.

³⁶ S.G. Sizov, „Nepriznanâe gosudarstva na postsovetском prostranstve i poziciia Rosii”, *Vestnik Omskogo Universiteta. Seria «Istoricheskie nauki»*, №1 (Omsk: 2017), 124-128.

³⁷ A.V. Deviatkov, „Mejdunarodno-politicheskie posledstva «De-fakto gosudarstvenosti» Pridnestrovia”, în: *Vestnik Tiumenskogo Gosudarstvennogo Universiteta. Sotsialno-ekonomicheskie i pravovâie isledovania*, №2, (Tyumen: 2014), 51-56.

³⁸ Martin Malek, „Der Konflikt im Dnjestr-Gebiet (Moldova)”, în: *Schriftenreihe der Landesverteidigungsakademie*, nr. 7 (Wien: BMLV/LVAk, 2006), 23.

Federației Ruse din 14 septembrie 1995 nr. 940 privind Cursului strategic al Federației Ruse cu statele părți ale Comunității Statelor Independente și luând în considerare realitățile politice din Europa și recursul Sovietului Suprem al regiunii transnistrene, Duma de Stat a Adunării Federale a Federației Ruse a decis să propună Președintelui Federației Ruse spre analiză problema unei negocieri trilaterale a reprezentanților autorităților legislative și executive din Rusia, R. Moldova și Transnistria privind recunoașterea regiunii transnistrene ca stat independent și suveran (punctul 2 din Decizie).³⁹ În punctul 1 al Deciziei, președintelui Rusiei i se recomandă să recunoască Transnistria drept o „zonă specială a intereselor strategice ale Federației Ruse”. Pentru această Decizie au votat 265 de deputați, 58,9% (mai multe detalii în cronica Ședinței Dumei de Stat din 17 noiembrie 1995⁴⁰). La data de 9 februarie 1996 Duma de Stat a adoptat o decizie potrivit căreia trebuia determinat statutul Transnistriei la negocierile internaționale (punctul 2 din Decizie), iar Grupului Operativ de Trupe Ruse din regiunea transnistreană (GOTR) i-a fost recunoscut rolul stabilizator, prin urmare, Guvernului rus i-a fost recomandat să finanțeze și să sprijine material GOTR și să mențină statutul acestuia (punctul 3).⁴¹ Decizia a fost adoptată cu votul a 301 de deputați, 66,9%.⁴² O altă *Decizie a Dumei de Stat din 13 noiembrie 1996 privind unele aspecte de cooperare a Federației Ruse cu Transnistria*,⁴³ declară Transnistria drept o „zonă specială a intereselor strategice ale Federației Ruse” și, prin urmare, este luată în considerare problema dislocării permanente a unui

contingent de forțe militare ale Federației Ruse pe teritoriul regiunii transnistrene. Acest aspect a fost propus spre examinare președintelui Rusiei și Consiliul Federației Adunării Federale a Federației Ruse (punctul 2 din Decizie). Pe de altă parte, poziția președintelui Federației Ruse Boris Elțan consta în semnarea unui acord provizoriu care ar conține principiile de bază pentru soluționarea problemei transnistrene. În 1996, această propunere a fost cuprinsă în mesajul președintelui Federației Ruse, Boris Elțan către omologul său, președintele Republicii Moldova, Mircea Snegur. Mesajul a fost transmis președintelui Republicii Moldova de către ambasadorul Yuriy Karlov, plenipotențiarul președintelui rus în negocierile privind soluționarea problemei transnistrene. Poziția președintelui Rusiei a fost exprimată și prin vizita ministrului Afacerilor Externe al Federației Ruse, E. Primakov din aprilie 1997. O parte importantă a vizitei ministrului Afacerilor Externe a Rusiei a fost discuția cu privire la Memorandumul privind bazele normalizării relațiilor dintre Republica Moldova și Transnistria. Textul Memorandumului din 28 iunie 1996 a fost completat cu un nou articol, care declară că „părțile își construiesc relațiile în cadrul unui stat comun, în granițele RSSM din ianuarie 1990” (Articolul 11). În prezența ministrului Afacerilor Externe, E. Primakov, a fost semnat între părți și Protocolul cu privire la măsurile suplimentare de normalizare definitivă a relațiilor dintre Republica Moldova și Transnistria. În același timp, Chișinăul insistă pe o variantă a unei autonomii administrativ-teritoriale a regiunii, în timp ce Transnistria dorea o formalizare a relațiilor contractuale pe o bază confederațivă.⁴⁴ În urma semnării *Memorandumului privind bazele normalizării relațiilor dintre Republica Moldova și Transnistria*, 8 mai 1997, Duma de Stat a Federației Ruse, în octombrie 1997 a emis o *Decizie privind noua etapă de reglementare a situației din Transnistria*. În punctul 2 al Deciziei se propune crearea unui grup de lucru (experți) privind determinarea statutului regiunii transnistrene și realizarea soluționării problemei privind GOTR, ținând seama de interesele Transnistriei.⁴⁵

³⁹ „Gosudarstvennaya Duma Federal'nogo Sobraniya Rossiyskoy Federatsii, Postanovleniye Ot 17 Noyabrya 1995 G. N 1334-1 GD”, Consultant Plus, <http://www.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?base=EXP&dst=0&-hash=0&n=240946&req=doc#020673708936684143> (accesat 22.02.2022).

⁴⁰ „Zasedaniye № 136”, Gosudarstvennaya Duma, <http://api.duma.gov.ru/api/transcriptFull/1995-11-17> (accesat: 22.02.2022)

⁴¹ „Postanovleniye Gosudarstvennoy Dumy Federal'nogo Sobraniya Rossiyskoy Federatsii ot 09.02.1996 № 62-II GD”, Seychas, <https://www.lawmix.ru/expertlaw/243319> (accesat: 22.02.2022).

⁴² „Zasedaniye № 7”, Gosudarstvennaya Duma, <http://api.duma.gov.ru/api/transcriptFull/1996-02-09> (accesat: 22.02.2022).

⁴³ „Postanovleniye Gosudarstvennoy Dumy Federal'nogo Sobraniya Rossiyskoy Federatsii ot 13.11.1996 № 799-II GD”, Seychas, <https://www.lawmix.ru/expertlaw/235331> (accesat: 22.02.2022).

⁴⁴ Mihai Melintei, „Direcțiile și instrumentele de politică externă ale Federației Ruse în problema transnistreană”, în: *Anuarul Laboratorului pentru Analiza Conflictului Transnistrean*, vol. III, no. 1 (Sibiu: 2019), 108.

⁴⁵ „Postanovlenie Gosudarstvenoi Dumî Federal'nogo Sobraniya Rossiiskoi Federatsii nr. 1812-II GD”, Pravo, http://www.pravo.gov.ru/proxy/ips/?doc_itself=&nd=102049

La data de 9 decembrie 1997, pe baza unei decizii a Consiliului Dumei de Stat a Federației Ruse din 18 noiembrie 1997 (Protocolul nr. 109), Comitetul Dumei de Stat pentru Afaceri cu CSI și relațiile cu compatrioții ruși, împreună cu Comitetul Dumei de Stat pentru Geopolitică și cu Comisia Dumei de Stat pentru asistență în reglementarea situației politice și economice din Transnistria au inițiat audierile parlamentare deschise: „Rusia-Moldova-Transnistria. Interesele strategice ale Rusiei”. În urma acestor audieri, președintelui Rusiei i-a fost recomandat să recunoască regiunea transnistreană drept zonă specială a intereselor strategice ale Federației Ruse și să respingă proiectului legii federale privind ratificarea *Acordului între Federația Rusă și Republica Moldova cu privire la statutul juridic, procedura și termenele limită pentru retragerea formațiunilor militare ale Federației Ruse aflate temporar pe teritoriul Republicii Moldova*.⁴⁶ Înainte de aceasta, în data de 20 iunie 1995, președintele Rusiei a emis o Dispoziție⁴⁷ privind problema ratificării Acordului. Ministerului de Externe al Federației Ruse i-a fost încredințat, conform art. 9 al Legii Federației Ruse privind *Tratatele internaționale ale Rusiei*, să prezinte un proiect de acord internațional între Rusia și Transnistria, în care să fie formulate condițiile prezenței formațiunilor militare ale Federației Ruse în regiunea transnistreană cu scopul de a oferi siguranță intereselor economice, politice și militare pe termen lung ale Rusiei în zonă.⁴⁸

La data de 19 februarie 1999, Duma de Stat a Federației Ruse a adoptat *Decizia nr. 3689-II GD privind punerea în aplicare a Acordului cu privire la soluționarea politică a relațiilor dintre Republica*

Moldova și Transnistria.⁴⁹ Conform acestei Decizii a fost recunoscută importanța specială a regiunii transnistrene pentru interesele strategice și de securitate ale Federației Ruse.

În februarie 2002, Duma de Stat a Federației Ruse a făcut un Apel către președintele Federației Ruse, Vladimir Putin, cu privire la reluarea procesului de negocieri între Chișinău și Tiraspol.⁵⁰

În contextul politicii externe ale Federației Ruse față de problematica transnistreană trebuie menționat faptul că există un număr de Decizii ale Dumei de Stat a Federației Ruse care reflectă poziția cu referire la Armata a 14-a din regiunea transnistreană (din 1995 GOTR). În aprilie 1995, Duma de Stat a Adunării Federale a Federației Ruse a adoptat o *Decizie cu privire la situația din jurul Armatei a 14-a a Forțelor Armate ale Federației Ruse*.⁵¹ Prin această Decizie, este menționat rolul important al Armatei a 14-a în îndeplinirea funcției de stabilizare a situației și prevenirii conflictului. Punctul 1 din Decizie stabilește că retragerea contingentului de trupe ruse din regiunea transnistreană va conduce la escaladarea situației. La data de 18 aprilie 1995, șeful Statului Major al Forțelor Armate ale Federației Ruse emite Directiva nr. 314/2/0296, conform căreia Armata a 14-a este redenumită în Grupul Operativ de Trupe Ruse din regiunea transnistreană a Republicii Moldova, iar la 26 octombrie 1995, este emisă Directiva nr. 312/1/314, care afirmă că, începând cu 8 iunie 1996, funcția de menținere a păcii din partea Federației Ruse în regiunea transnistreană este alocată Grupului Operativ de Trupe Ruse.⁵² Tot în 1995, la 24 mai, Duma de Stat a adoptat *Decizia nr. 809-I GD cu privire*

⁴⁹ „Zasedaniye № 240”, Gosudarstvennaya Duma, <http://api.duma.gov.ru/api/transcriptFull/1999-02-19> (accesat: 23.02.2022).

⁵⁰ „Postanovlenie Gosudarstvennoi Dumy Federalnogo Sobraniya Rossiiskoi Federatsii ot 22.02.2002 g. №2515-III GD”, Sobranie Zakonodatelstva Rossiiskoi Federatsii, http://www.szrf.ru/szrf/docslist.phtml?md=0&nb=100&year=&issid=1002002009000&div_id=2 (accesat: 23.02.2022).

⁵¹ „Postanovlenie Gosudarstvennoi Dumy Federalnogo Sobraniya Rossiiskoi Federatsii ot 26.04.1995 g. №744-I GD”, Sobranie Zakonodatelstva Rossiiskoi Federatsii, <http://www.szrf.ru/szrf/doc.phtml?nb=100&issid=1001995019000&docid=16> (accesat: 23.02.2022).

⁵² „Spravocino – Analiticeskaia Informatsiia «Ob osobennostiakh provedeniia mirotvorcheskoi operatsii v Pridnestrovie»”, Ofitsialnâi Sait Delegatsii predstavitelei v Obiedinennoi Kontrolnoi Komissii ot PRM, <http://okk-pridnestrovie.org/spravka.htm> (accesat: 23.02.2022).

⁴⁶ „Soglašenje mejdu Rosiiskoi Federatsiei i Respublikoi Moldova o pravovom statuse, poriadke i srokah vâvo da voinskih formirovanii Rossiiskoi Federatsii, vremenno nahodiasihsia na territorii Respubliki Moldova, 21 oktiabria 1994”, Garant <http://base.garant.ru/1119052/#friends> (accesat: 23.02.2022).

⁴⁷ „Rasporiazhenie Prezidenta Rossiiskoi Federatsii ot 20.06.1995 g. № 277-rp”, Prezident Rossii, <http://www.kremlin.ru/acts/bank/7975> (accesat: 23.02.2022).

⁴⁸ V.V. Lâsenko, *Pravovoi status i roli obșestvenâh obiedinenii v sisteme vnutrigosudarstvennâh i mejdunarodnâh otnoșenii: opât Rossii, Moldovî i Pridnestrovia* (Moskva: Prospekt, 2015), 159.

la asigurarea depozitării în condiții de siguranță a armelor, echipamentelor și bunurilor Armatei a 14-a a Forțelor Armate ale Federației Ruse. Se recomandă abținerea de la schimbările de personal în comandamentul Armatei a 14-a până când problema depozitelor militare din Transnistria nu va fi rezolvată pe deplin.⁵³ Din iulie 1996, rotația militarilor ruși din misiunea de pacificare se efectuează pe baza Grupului Operativ de Trupe Ruse din regiunea transnistreană a Republicii Moldova (GOTR). O altă Decizie a Dumei de Stat privind contingentul de trupe ruse din regiunea transnistreană a fost emisă la data de 22 iunie 1999. Aceasta a fost emisă în legătură cu semnarea, la 21 aprilie 1999⁵⁴, la Chișinău a Protocolului dintre Guvernul Federației Ruse și Guvernul Republicii Moldova cu privire la soluționarea reciprocă a șederii temporare a unităților militare ale Federației Ruse în regiunea transnistreană a Republicii Moldova.⁵⁵

În aceste acte juridice este menționată poziția Dumei de Stat a Adunării Federale a Federației Ruse privind problematica transnistreană și contingentul de trupe ruse din regiunea transnistreană. Aceste acte indică prezența anumitor interese strategice ale Federației Ruse în regiune. Însă, luând în considerare faptul că Federația Rusă este o republică prezidențială, cursul politicii externe a țării este stabilit de președinte, iar atribuțiile Dumei de Stat a Adunării Federale în această direcție sunt limitate. Astfel, putem trage concluzia că anumite Decizii ale Dumei de Stat nu au fost *de jure* implementate. Rusia *de jure* nu își publică direct interesele strategice și prioritățile față de regiunea transnistreană. Acest factor influențează formarea reperelor politicii externe a Rusiei în cadrul realităților contemporane.

⁵³ „Postanovlenie Gosudarstvennoi Dumî Federalnogo Sobraniia Rossiiskoi Federații ot 24.05.1995 g. №809-I GD”, Sobranie Zakonodatelstva Rossiiskoi Federații, <http://www.szrf.ru/szrf/doc.phtml?nb=100&issid=1001995023000&docid=97> (accesat: 23.02.2022).

⁵⁴ „Postanovlenie Gosudarstvennoi Dumî Federalnogo Sobraniia Rossiiskoi Federații ot 22.06.1999 № 4180-II GD”, Sbornik Zakonov, <http://sbornik-zakonov.ru/177992.html> (accesat: 23.02.2022).

⁵⁵ „Protokol mezhdû Pravitelstvom Rossiiskoi Federații i Pravitelstvom Respubliki Moldova o vzaimorasšetah, sviazanâh s vremennâm prebâvaniem voinskih formirovaniî Rossiiskoi Federații v Pridnestrovskom regione Respubliki Moldova, ot 21 apreliia 1999 g.”, Sobranie Zakonodatelstva Rossiiskoi Federații, <http://www.szrf.ru/szrf/doc.phtml?nb=102&issid=1021999007000&docid=1870> (accesat 23.02.2022).

Cu toate acestea, angajamentul Rusiei de a participa la operațiunile de menținere a păcii se reflectă în Doctrina Militară a Federației Ruse, art. 20; 55 (g); 56 (g) și (e). Aceste articole solicită Rusiei să „participe la activitățile internaționale de menținere a păcii, inclusiv sub auspiciile Organizației Națiunilor Unite și în cadrul interacțiunii cu organizațiile internaționale (regionale)”.⁵⁶ Doctrina servește drept bază oficială pentru participarea Rusiei la operațiunile de menținere a păcii efectuate nu numai de ONU, ci și de organizațiile regionale și, de asemenea, la misiuni de menținere a păcii pe baza Acordurilor sale interguvernamentale semnate cu alte state (în special, cele din spațiul post-sovietic). La rândul său, misiunile de menținere a păcii din spațiul post-sovietic sunt deseori criticate pentru faptul că întăresc influența Rusiei, împiedicând participarea reprezentanților țărilor din afara regiunii la misiunile de menținere a păcii și obstrucționând libertatea vecinilor mai slabi ai Rusiei de a-și alege propriul drum de dezvoltare.

Principala preocupare a Rusiei cu privire la misiunile de menținere a păcii, care poate fi atribuită și la menținerea actualului format pacificator din regiunea transnistreană, este formulată în Conceptul de Politică Externă al Federației Ruse (Capitolul IV, art. 58).⁵⁷ Rusia vede două aspecte potențial problematice ale schimbării formatului operațiunii de menținere a păcii: 1) această operațiune poate fi utilizată unilateral pentru a obține beneficii geopolitice și economice; și 2) astfel de operațiuni, concepute și realizate pentru atingerea obiectivelor geopolitice, pot conduce la un haos și instabilitate în regiune. De asemenea, conform Conceptului de Politică Externă a Federației Ruse din 2016, în ceea ce privește conflictele din spațiul post-sovietic, Moscova stabilește instrumente și direcții diferite/selective. În Abhazia și Osetia de Sud (Georgia), Moscova încearcă să promoveze „formarea” lor ca „state moderne”, pe când regiunea transnistreană (Republica Moldova) este văzută doar ca participant al procesului de negociere în cadrul integrității

⁵⁶ „Voennaia doktrina Rossiiskoi Federații (v redakții ot 2014 g.)”, Ministerstvo inostranâh del Rossiiskoi Federații, http://www.mid.ru/foreign_policy/official_documents/-/asset_publisher/CptICkBgBZ29/content/-id/589760 (accesat: 23.02.2022).

⁵⁷ „Ukaz Prezidenta Rossiiskoi Federații ot 30.11.2016 g. № 640”, Prezident Rossii, <http://kremlin.ru/acts/bank/41451/page/1> (accesat: 24.02.2022).

teritoriale a Republicii Moldova.⁵⁸ Prin urmare, conceptul de politică externă pune sub semnul întrebării integritatea teritorială a Georgiei, dar nu și a Republicii Moldova.

Astfel, viziunea modernă a Rusiei privind forma și obiectivele operațiunii de menținere a păcii din regiunea transnistreană ar trebui să fie luată în considerare în cadrul perspectivei strategice a Rusiei față de ordinea internațională. Elementele-cheie care caracterizează viziunea Rusiei asupra Lumii pot fi rezumate în felul următor: respectarea principiilor intereselor geopolitice ale Rusiei în spațiul post-sovietic și reconfigurarea geopolitică a vecinătății apropiate (însă fără a schimba configurația existentă a sistemului internațional).⁵⁹

Moscova insistă asupra necesității unei coordonări între marile puteri prin mecanismul compromisurilor și balanței intereselor. Acest punct de vedere este prezentat în mod constant în documentele-cheie ale politicii externe a Rusiei, inclusiv în Conceptul de Politică Externă (Capitolul II, art. 4), care afirmă în mod clar: „Lumea modernă trece printr-o perioadă de schimbări profunde, esența căreia constă în formarea unui sistem internațional policentric”.⁶⁰

Potrivit Moscovei, misiunea de menținere a păcii din regiunea transnistreană își păstrează până în prezent fundamentele-cheie și formatul de interacțiune. Înțelegerile de bază (Acordul din 21 iulie 1992, Statutul CUC, Regulamentul CUC), care definesc parametrii mecanismului de menținere a păcii, nu s-au schimbat semnificativ, ceea ce confirmă sustenabilitatea misiunii de menținere a păcii în regiunea transnistreană. În ceea ce privește problema prezenței militare rusești în regiunea transnistreană, poziția Kremlinului este bine cunoscută: datorită pacificatorilor Rusiei, pacea este menținută în regiune și sunt prevăzute condiții pentru găsirea unei forme viabile de reglementare a conflictului moldo-transnistrean.⁶¹ Modificarea Zonei de Secu-

ritate și transformarea operațiunii de menținere a păcii într-o misiune civilă sub mandat internațional, în convingerea Rusiei, va conduce părțile la o confruntare directă. Consecințele acestui fapt ar trebui să fie recunoscute în mod clar de către persoanele care doresc să efectueze o astfel de modificare. O abordare idealistă a acestei probleme foarte dificile și sensibile este pur și simplu o iresponsabilitate.

Federația Rusă remarcă faptul că orice acțiuni menite să submineze actualul format de menținere a păcii vor fi privite drept inacceptabile, până la reglementarea politică a conflictului transnistrean. Aceste acțiuni, referitoare la stadiul actual al procesului de menținere a păcii de pe Nistru, sunt considerate a fi elemente ale dezvoltării situației geopolitice și geostrategice din Republica Moldova și regiunea transnistreană.

Din punct de vedere geostrategic, regiunea transnistreană are o importanță militară pentru Federația Rusă. Astfel, Kremlinul folosește trupele ruse din regiune prin prisma a două perspective. Prima se concretizează într-un mecanism de pacificare, iar a doua apare ca un instrument de menținere a intereselor naționale în regiune. Al doilea interes pare mult mai important pentru Rusia, mai ales în contextul actual al abordării geopolitice a conflictului transnistrean și al evoluției războiului din Ucraina. Astfel, problema retragerii trupelor ruse din regiunea transnistreană și toate evenimentele ce au loc cu privire la GOTR, potrivit Moscovei destabilizează procesul de negociere și creează un mediu de conțențiune suplimentară între părți. Cu privire la această problemă, ministrul de externe al Federației Ruse S. Lavrov consideră că „nu este nevoie de anticipat un război... este o linie de constrângere a Federației Ruse”.⁶² Astfel, putem afirma că Kremlinul abordează GOTR din regiunea transnistreană într-o dublă perspectivă de apărare și ofensivă regională. Mai mult decât atât, din decembrie 2017 GOTR îndeplinește ordinul Comandamentului Districtului Militar de Vest, cu privire la organizarea unor activități de formare militară și patriotică a cetățenilor.⁶³

⁵⁸ *Ibidem*.

⁵⁹ Maksim V. Braterskii, „Rossia i mirotvorcheskie operatii: konseptualnâe i prakticheskie sostavliaušie rossiiskoi politiki”, în: *Vestnik Mezhdunarodnykh Organizatsiy*, T. 13, nr. 1 (Moskva: 2018), 168.

⁶⁰ „Ukaz Prezidenta Rossiyskoy Federatsii ot 30.11.2016 g. № 640”, Prezident Rossii, <http://kremlin.ru/acts/bank/41451/page/1> (accesat: 24.02.2022).

⁶¹ *Aktualnâe aspektî bezopasnosti: opât mirotvorchestva na Dnestre*, Pod obshch. red. V.V. Ignatieva, (Tiraspol: MID PMR, 2017), 46.

⁶² „Lavrov: voini v Pridnestrovie hotiat te, kto dobivaetâ vâvoda voienâh RF iz reghiona”, TASS, <https://tass.ru/politika/4524142> (accesat: 26.02.2022).

⁶³ „Prikaz Komanduyushchego Voyskami Zapadnogo Voennogo Okruga”, Administrația Sankt-Peterburga, № 820 dsp, <https://www.gov.spb.ru/static/writable/ckeditor/uploads/2018/01/09/prikaz%20820.pdf> (accesat: 26.02.2022).

Concluzii

Modificarea ordinii internaționale, dar și confruntarea tendințelor de globalizare cu consolidarea frontierelor naționale conduc în mod firesc ca toate părțile implicate în reglementarea conflictului transnistrean să fie interesate să rezolve conflictul. Însă, ca și în alte regiuni ale spațiului post-sovietic (Abhazia, Osetia de Sud, Nagorno-Karabakh), există forțe interesate de existența unor tendințe instabile. Acest lucru este o chestiune complet diferită de un proces de negociere cu intermediari, garanți și observatori. Abundența actorilor internaționali, mai ales în perioada ultimilor cinci ani, a complicat și mai mult negocierea privind problema staționării trupelor ruse din regiunea transnistreană. Diferențele și interesele naționale împiedică orice cooperare substanțială.⁶⁴ În prezent, interesele geopolitice ale Moscovei sunt mult mai locale în comparație cu cele din perioada sovietică. Deși, în conformitate cu conceptul de politică externă din 2016, Federația Rusă „este pe deplin conștientă de responsabilitatea sa specială pentru menținerea securității în lume, atât la nivel global, cât și la nivel regional”. Cu toate acestea, prioritatea Rusiei este spațiul post-sovietic. Asigurarea securității intereselor sale naționale în această parte a lumii este văzută nu ca o restabilire a „imperiului”, nu ca o relatare a istoriei sau ca o traumă din colapsul sovietic, ci ca o îndeplinire a sarcinilor/obiectivelor actuale.

Aceste aspecte politice, care au câștigat o pondere suplimentară în condițiile prevalente după 2014 (criza din Ucraina), devin puncte cheie în implementarea politicii externe ruse în direcția sud-vest. Însă, activitatea Rusiei în această direcție este mai mult forțată decât naturală. Din perspectiva politicii externe, Rusia este interesată în primul rând de menținerea neutralității Republicii Moldova pe arena internațională, și de staționarea contingentului de trupe ruse pe teritoriul regiunii transnistrene până la soluționarea definitivă a conflictului transnistrean. Direcția Rusiei în problema transnistreană este strâns legată, pe de o parte, de situația geopolitică din zonă și, pe de altă parte, de faptul că strategia aleasă de Rusia în ceea ce privește problema transnistreană are un caracter de menținere a *status quo-lui* actual al Republicii Moldova.

În încheiere, se poate remarca faptul că lipsește un consens internațional și regional coerent privind problematica transnistreană, iar pe fundalul complexității spațiului de securitate din regiune, în speță războiul din Ucraina, Federația Rusă își creează instrumente suplimentare de contențiune în problematica transnistreană.

⁶⁴ Mihai Melinte, „Grupul Operativ de Trupe Ruse și influența sa asupra mediului de securitate regional”, în: *Anuarul Laboratorului pentru Analiza Conflictului Transnistrean*, vol. II, nr. 1 (Sibiu: 2018), 242-248.

ROLUL STRATEGIEI NAȚIONALE DE MANAGEMENT INTEGRAT AL FRONTIEREI DE STAT ÎN SOLUȚIONAREA CONFLICTULUI TRANSNISTREAN: REALIZĂRI ȘI PERSPECTIVE

Anatoli BUZEV

Abstract

Moldova's immediate rapprochement with the European Union has made it inevitable to reconfigure the relevant security policies, in accordance with those of the EU. A separate approach is also the case of securing the 453 km segment of the Moldovan-Ukrainian border, not controlled by the constitutional authorities.

This article aims to investigate the main actions taken by the Republic of Moldova in the context of the implementation of integrated state border management, which provides for the reform of the state border control and surveillance system, tools to facilitate the exchange of information, intensify international and interstate cooperation, resuscitation of infrastructure at the state border. The national strategy for integrated state border management is one of the key tools that contribute to solving the problems related to ensuring national and regional security, strengthening control over the entire state border segment.

Keywords: integrated management, Transnistria, EUBAM, border control, national security, risk

Introducere

Extinderea Uniunii Europene și NATO a constituit un context favorabil reconsiderării atitudinilor Occidentului față de problema transnistreană. În condițiile în care Republica Moldova, în anul 2004 a devenit vecin direct cu NATO și în anul 2007 cu UE, problema transnistreană a cunoscut o nouă abordare, unde instituțiile europene au o implicare directă în procesul de soluționare. O posibilă soluționare a conflictului transnistrean a luat un nou avânt, prin participarea activă a UE în formatul de negocieri 5+2 și prin intermediul misiunii de asistență la frontiera UE. Schimbarea de atitudine a UE față de problema transnistreană nu este un proces autonom, ci se înscrie în cadrul Politicilor Europene de Securitate și Apărare și a unei politici față de „noii vecini”. Dezvoltarea graduală a acestor instrumente de politică externă ale UE duce la

reevaluarea rolului internațional al Uniunii și constituie o oportunitate pentru autoritățile Republicii Moldova în procesul de reglementare a problemei transnistrene și al eforturilor de apropiere de UE.

Frontiera de stat a Republicii Moldova are o lungime totală de 1906 km, dintre care 684 km cu România (frontieră externă a UE) și 1222 km cu Ucraina. Frontiera de răsărit are o întindere de 453 km, frontieră pe uscat cu Ucraina, care încă se află sub controlul neconstituțional al autorităților autoproclamatei „republici moldovenești nistrene”. La nivel național, controlul frontierei de stat se realizează de către Poliția de Frontieră prin structurile sale centrale, operaționale și tactice. Actualmente patrularea comună a frontierei de stat moldo-ucrainene este efectuată pe un segment de 937,4 km din totalul de 1222 km, ceea ce constituie 77%. Totodată, pe segmentul central (transnistrean) patrularea comună se desfășoară pe teritoriul Ucrainei în limita a 9 subdiviziuni tactice de frontieră ale Ucrainei, pe o lungime totală de circa 168,8 km din totalul de 453 km, ceea ce constituie aproximativ 37%¹. Securitatea frontalieră este prioritate națională, ceea ce determină preocuparea sporită a autorităților Republicii Moldova față de circumstanțele create prin care situația din regiune prezintă riscuri și amenințări la adresa securității naționale și regionale. Subsecvent, lipsa unui control integral asupra granițelor generează riscul de intensificare pe acest fond a criminalității transfrontaliere, migrației ilegale, precum și a altor activități infracționale. Acestea reprezintă amenințări severe la adresa securității frontaliere a Republicii Moldova, inclusiv pentru stat și societate, precum și la nivel internațional.

¹ Raportul anual de analiză a gradului de implementare a Strategiei Naționale de Management Integrat al Frontierei de stat pentru perioada 2018-2023. 17 p. [https://www.mai.gov.md/sites/default/files/rapoarte/rapoarte%202018/19.03.04%201312An%20STI%20info%20mai.gov.md%20Raport%20implementare%20SNMIFS%202018%20\(1\).pdf](https://www.mai.gov.md/sites/default/files/rapoarte/rapoarte%202018/19.03.04%201312An%20STI%20info%20mai.gov.md%20Raport%20implementare%20SNMIFS%202018%20(1).pdf) (accesat 04.01.2022).

Conform Strategiei securității naționale a Republicii Moldova, adoptată de Parlament la 15 iulie 2011, „securitatea națională este abordată multilateral, având un caracter multidimensional și interdependent, determinat atât de starea de lucruri din domeniul politic, militar și cel al ordinii publice din țară, cât și de situația din sfera economică, socială, ecologică, energetică și de altă natură. Interesele naționale vitale ale Republicii Moldova rezidă în asigurarea și în apărarea independenței, suveranității, integrității teritoriale, a frontierelor inalienabile ale statului, a siguranței cetățenilor, în respectarea și în protejarea drepturilor și a libertăților omului, în consolidarea democrației, ceea ce permite dezvoltarea unui stat de drept și a unei economii de piață”².

În definiție, frontiera de stat a Republicii Moldova reprezintă linia naturală sau convențională, care marchează limitele externe ale teritoriului asupra căruia Republica Moldova își exercită suveranitatea exclusivă pe uscat, pe sectoarele acvatice, subterane, aeriene și care trece, în linie dreaptă, de la un semn de frontieră la altul ori, acolo unde frontiera de stat nu este marcată în teren cu semne de frontieră, de la un punct de coordonate la altul. Pe fluvii și pe celelalte ape curgătoare frontiera de stat este cea stabilită prin tratatele încheiate de Republica Moldova cu statele vecine, respectându-se principiul dreptului internațional, conform căruia frontiera de stat trece pe mijlocul șenalului navigabil principal, iar pe apele curgătoare nenavigabile, pe la mijlocul pânzei de apă³. Securitatea frontierei, este o stare a frontierei protejate de oricare pericol sau care nu este expusă vreunui pericol. Referitor la această stare a frontierei, se face referință în Legea cu privire la frontiera de stat a Republicii Moldova, unde unul dintre principiile controlului frontierei îl reprezintă „inviolabilitatea frontierei”. Acest principiu necesită a fi examinat împreună cu alt principiu, nu mai puțin important, integritatea teritorială a statului, deoarece frontiera de stat stabilește limitele teritoriului statului, iar integritatea teritorială este inerent legată cu asigurarea inviolabilității frontierei.

În opinia expertei în securitate N. Albu, amenințările pot surveni și de la mișcări susținute intern

și extern (de exemplu, interese personale/de grup în nereglementarea conflictului transnistrean) sau factori/procese interne de genul corupției. Astfel, tradiționalele crize politice interne, amplificate de deficiențe ale substratului social-politic al statului și desfășurarea imprevizibilă a conflictului transnistrean, fac Moldova deosebit de vulnerabilă presiunii externe⁴. În scopul asigurării securității Republicii Moldova, securizarea frontierei de răsărit a țării constituie una dintre problemele prioritare ale autorităților naționale. În contextul în care asocierea la UE impune anumite criterii, Republica Moldova urmează să se conformeze acestora. O acțiune nerealizată rămâne gestionarea integrală a segmentului central (transnistrean) al frontierei moldo-ucrainene. Întrucât nicio guvernare a Republicii Moldova nu va admite crearea unei granițe pe Nistru, acest segment necontrolat de către autoritățile de la Chișinău rămâne în mare măsură vulnerabil.

Managementul integrat al frontierei de stat în consolidarea controlului pe segmentul central (transnistrean) al frontierei

Managementul integrat al frontierei de stat este unul dintre instrumentele-cheie în menținerea (protejarea) stării de securitate națională, fiind îndreptat împotriva migrației ilegale, infracțiunilor transfrontaliere și a altor infracțiuni conexe. Actualmente, Republica Moldova a implementat mai multe politici și proiecte în ceea ce privește controlul frontierei de stat: dezvoltarea infrastructurii la frontieră, perfecționarea tehnologiilor și echipamentului de control la trecerea frontierei, utilizarea sistemelor și dispozitivelor electronice de control al frontierei de la distanță. Un element esențial în consolidarea eforturilor la gestionarea frontierei a fost elaborarea Strategiei Naționale privind Managementul Integrat al Frontierei de Stat, fiind documentul principal de politici ce reflectă prioritățile și viziunea statului în domeniul managementului integrat al frontierei pentru asigurarea securității frontaliere, implicit pentru prevenirea și combaterea migrației ilegale și criminalității transfrontaliere.

În premieră națională, la 27 decembrie 2010 Guvernul Republicii Moldova aprobă hotărârea nr. 1212 cu privire la Strategia națională de mana-

² Strategia securității naționale a Republicii Moldova. Hotărârea Parlamentului nr. 153 din 15.07.2011., în: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 170-175 (14.10.2011), 41.

³ Legea privind frontiera de stat a Republicii Moldova, nr. 215 (04.11.2011), în: Monitorul Oficial, nr. 76-80, art. nr. 243 din 20.04.2012.

⁴ N. Albu, Aspecte în elaborarea Strategiei de Securitate Națională: structura, mediul de securitate, stare de securitate, în: POLITICA DE SECURITATE NAȚIONALĂ A REPUBLICII MOLDOVA: PREMISE PENTRU O NOUĂ STRATEGIE. DISCUSSION PAPER (2021), 58.

gement integrat al frontierei de stat pentru anii 2011-2013. Strategia a fost elaborată de către Consiliul Național pentru Managementul Integrat al Frontierei de Stat (CNMIFS), creat prin Hotărârea Guvernului nr. 855 din 21 septembrie 2010. Obiectivul de bază al CNMIFS este activitatea de promovare a politicii statului în domeniul managementului integrat al frontierei de stat pe termen mediu, identificând segmentele specifice care necesită reformare. Drept fundament al acestor obiective servesc prevederile și cerințele principalelor documente de politici internaționale, naționale și regionale, care au drept scop reformarea managementului de frontieră. Totodată, la elaborarea Strategiei s-a ținut cont de legislația UE, recomandările Organizației pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE), Misiunii Uniunii Europene de Asistență la Frontieră din Republica Moldova și Ucraina (EUBAM), Centrului pentru Control Democratic al Forțelor Armate (DCAF) și a altor organizații internaționale. Beneficiile statului în urma implementării strategiei fiind axate pe: dezvoltarea comerțului și a investițiilor, facilitarea și urgentarea tranzitului transfrontalier, un control mai bun al migrației ilegale (din/prin Moldova) orientat spre UE, promovarea turismului, reducerea pierderilor fiscale și vamale generate de contrabandă, asigurarea unui mediu de securitate mai stabil și sigur în regiune.

Totodată, implementarea Strategiei naționale de management integrat al frontierei de stat pentru anii 2011-2013 este condiționată de negocierea Acordului de Asociere cu UE și a dialogului cu privire la liberalizarea regimului de vize cu UE. Punerea în aplicare a Strategiei transmite partenerilor Republicii Moldova mesajul că statul nostru este pregătit să contribuie la securitatea în regiune, astfel încât să devină un partener de încredere al UE în domeniul controlului la frontieră și gestionare a fluxurilor migraționale⁵. Republica Moldova a aprobat mai multe acte legislative și normative menite să asigure implementarea MIFS, să armonizeze legislația la standardele UE, punând accent pe domeniul securizării frontierei, asigurarea unui model de organizare și funcționare a Poliției de Frontieră în scopul adaptării organizatorice a instituției la standardele UE, prin extinderea competenței pe întreg teritoriul țării, atribuirea competențelor de

urmărire penală, de examinare a contravențiilor, precum și competențe de efectuare a expertizei documentelor de călătorie.

La 04 noiembrie 2011, Parlamentul aprobă o nouă lege organică – Legea cu privire la frontiera de stat a Republicii Moldova, nr. 215, care în esență transpune Regulamentul (EC) nr. 562/2006 al Parlamentului European și al Consiliului Uniunii Europene din 15 martie 2006 de instituire a unui Cod comunitar privind regimul de trecere a frontierelor de către persoane (Codul Frontierelor Schengen) și creează cadrul necesar de aplicare a Directivei 2004/82/CE a Consiliului din 29 aprilie 2004 privind obligația operatorilor de transport de a comunica datele privind pasagerii. În scopul securizării frontierelor, Poliția de Frontieră a implementat un șir de proiecte de asistență externă prin intermediul instituțiilor Uniunii Europene, care are menirea de a furniza informații referitoare la evaluarea riscurilor, ca parte a efortului de a consolida controalele și supravegherea la frontiera externă a UE. Astfel, prin intermediul acestor instituții, Poliția de Frontieră în perioada anilor 2011-2013 a primit o investiție din partea UE în mărime de 22 milioane de euro și a constat dint-un sistem dintre cele mai performante de comunicații și monitorizare la frontieră.

Un rol important în securizarea frontierei Republicii Moldova l-a constituit și Misiunea EUBAM. Această Misiune a contribuit la dezvoltarea capacităților instituționale ale Poliției de Frontieră, dezvoltarea managementului integrat al frontierei de stat, dezvoltarea cooperării interinstituționale și internaționale. EUBAM a contribuit la elaborarea și dezvoltarea conceptului echipelor mobile și a Centrului Național de Coordonare a Poliției de Frontieră, precum și la pregătirea personalului pentru activitatea în cadrul echipelor mobile ale Poliției de Frontieră. Un aport aparte al Misiunii EUBAM în securizarea frontierei naționale a constat în pregătirea calitativă a Poliției de Frontieră spre misiunile de evaluare ale UE privind implementarea condițiilor Planului de Acțiuni Republica Moldova – Uniunea Europeană în domeniul liberalizării regimului de vize. În rezultatul misiunilor, experții UE au calificat managementul frontierei în Republica Moldova la un nivel înalt. Din analiza subiectului securizării frontierei nu poate fi omisă abordarea cooperărilor bilaterale cu statele vecine pe segmentul asigurării securității transfrontaliere⁶. Perfecționarea contro-

⁵ Strategia națională de management integrat al frontierei de stat pentru anii 2011-2013. Hotărârea Guvernului nr. 1212 din 27.12.2010, în: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 16-17 (21.01.2011), 27.

⁶ M. Bencheci, „Securizarea frontierelor Republicii Moldova ca oportunitate de încadrare în sistemul securității

lului și supravegherii frontierei de stat a fost axat pe implementarea în practica de serviciu a mijloacelor și echipamentului modern, în special pe dezvoltarea mobilității terestre și aeriene, luând în considerare principiile conceptului Sistemului European de Supraveghere a Frontierelor (EUROSUR). În contextul implementării modelului Managementului integrat al frontierei, cu suportul EUBAM, a fost lansat procesul de finalizare a demarcării frontierei de stat și realizată ieșirea experților în teren și verificarea semnelor de frontieră la sectorul central transnistrean al frontierei moldo-ucrainene.

Modelul de management integrat al frontierei dezvoltat în UE și-a dovedit viabilitatea, oferind Republicii Moldova un exemplu concludent de experiențe și bune practici. Pe de o parte, acesta asigură echilibrul necesar între facilitarea circulației persoanelor și mărfurilor, având la bază respectarea drepturilor fundamentale ale omului. Pe de altă parte, permite prevenirea și combaterea migrației ilegale, criminalității transfrontaliere și altor situații ce periclitează securitatea frontierelor. Preluarea și aplicarea de către Republica Moldova a modelului european de management integrat al frontierei a reprezentat o decizie strategică importantă, care a permis dezvoltarea parteneriatului dintre țara noastră și UE pe aspecte frontaliere specifice. Asimilarea modelului european s-a realizat în cadrul Strategiei naționale de management integrat al frontierei de stat 2011-2013, primul exercițiu de acest fel practicat în Republica Moldova. Faptul în cauză a contribuit, de asemenea, la realizarea scopului comun de menținere a stabilității și securității în regiune⁷.

La finalul implementării primei Strategii, în anul 2014, autoritățile nu au reușit încă atingerea nivelului adecvat de integrare operațională, iar cooperarea, inclusiv cea internațională, a fost una deficitară din cauza experienței insuficiente, deficitului de pregătire pentru desfășurarea de activități întrunite, a incompatibilităților, interoperabilității și integrării reduse între sistemele de conducere, coordonare și informaționale. Astfel, la 10 decembrie 2014 Guvernul Republicii Moldova aprobă o nouă Strategie care este elaborată în conformitate

internațională”, în: *Securitatea națională a Republicii Moldova în contextul evoluțiilor geopolitice regionale*, (Chișinău: 2016). 180 p.

⁷ Strategia națională de management integrat al frontierei de stat pentru perioada 2015-2017. Hotărârea Guvernului nr. 1005 (10.12.2014), în: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 372-384 (19.12.2014), 61 p.

cu Programul de activitate al Guvernului „Integrarea Europeană: Libertate, Democrație, Bunăstare” pentru 2013-2014 și prevede aplicarea principiilor managementului integrat al frontierei de stat, fiind conformă cu Strategia națională de dezvoltare „Moldova 2020” și cadrul de politici publice specifice. Totodată, Strategia contribuia la realizarea obiectivului strategic de aderare europeană a Republicii Moldova, inclusiv a reformelor ce derivă din procesul de liberalizare a regimului de vize cu UE pentru cetățenii moldoveni (în vigoare din 28 aprilie 2014), precum și din Acordul de Asociere cu UE (semnat la 27 iunie 2014). O sarcină distinctă a fost valorificarea potențialului național de cooperare bi și multilaterală în cadrul acordurilor de cooperare în vigoare cu privire la domeniul managementului integrat al frontierei de stat privind: schimbul de date și informații, patrulări și control comun al frontierei pe segmentul central (transnistrean), puncte de contact și practici de readmisie, puncte comune de trecere a frontierei.

La data de 19 decembrie 2017, a fost lansată patrularea comună pe segmentul central (transnistrean) al frontierei moldo-ucrainene, care va fi realizată de către Poliția de Frontieră a Republicii Moldova și Serviciul Grăniceresc de Stat al Ucrainei. Astfel, au fost organizate și desfășurate operațiuni comune de supraveghere a frontierei cu serviciile de frontieră ale statelor vecine, inclusiv patrularea comună a frontierei moldo-ucrainene. În perioada respectivă se poate observa o creștere a numărului și calității acestor acțiuni, precum:

- Anul 2015: 1038 de patrulări comune desfășurate cu Serviciul Grăniceri al Ucrainei;
- Anul 2016: 1259 de patrulări comune desfășurate cu Serviciul Grăniceri al Ucrainei;
- Anul 2017: 1593 de patrulări comune desfășurate cu Serviciul Grăniceri al Ucrainei⁸.
- Anul 2018: 1425 de patrulări comune desfășurate cu Serviciul Grăniceri al Ucrainei, dintre care 367 de patrulări comune pe segmentul central (transnistrean);
- Anul 2019: 1920 de patrulări comune desfășurate cu Serviciul Grăniceri al Ucrainei,

⁸ Raport final privind gradul de realizare a Planului de implementare a Strategiei naționale de management integrat al frontierei de stat pentru anii 2015-2017, 62 p., <https://www.border.gov.md/files/images/docs/Raport%20final%20privind%20gradul%20de%20realizare%20a%20Planului%20de%20implementare%20a%20SN%20MIFS%20pentru%20anii%202015-2017%20.pdf> (accesat: 04.01.2022).

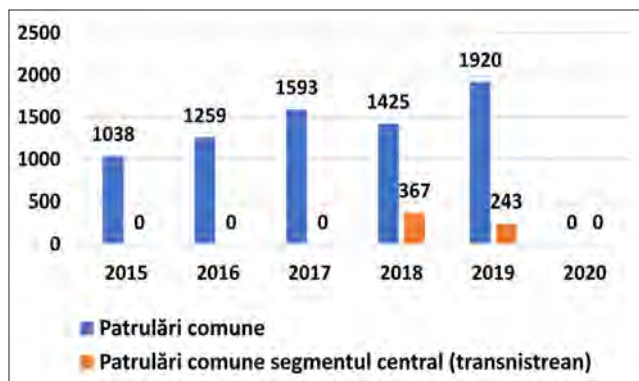


Figura 1. Patrulări comune desfășurate cu Serviciul Grăniceri al Ucrainei.

Sursă: Raport final privind gradul de realizare a Planului de implementare a Strategiei naționale de management integrat al frontierei de stat pentru anii 2015-2017.

dintre care 243 de patrulări efectuate pe segmentul central (transnistrean);

- Anul 2020: 0 patrulări comune, activitate suspendată datorită situației epidemiologice, determinată de răspândirea virusului SARS-CoV-2⁹.

Raport de activitate al Inspectoratului General al Poliției de Frontieră

Reprezentanții Poliției de Frontieră și ai Serviciului Vamal au participat pe parcursul anilor 2015-2020 la un număr de peste 125 de operațiuni internaționale comune^{10 11}.

Activitățile de consolidare a cooperării inter-instituționale și internaționale în domeniul prevenirii și combaterii migrației ilegale și a criminalității transfrontaliere au atins un nou nivel. Organizarea, în comun cu EUBAM, FRONTEX, Oficiul European de Luptă Antifraudă și cu sprijinul Centrului

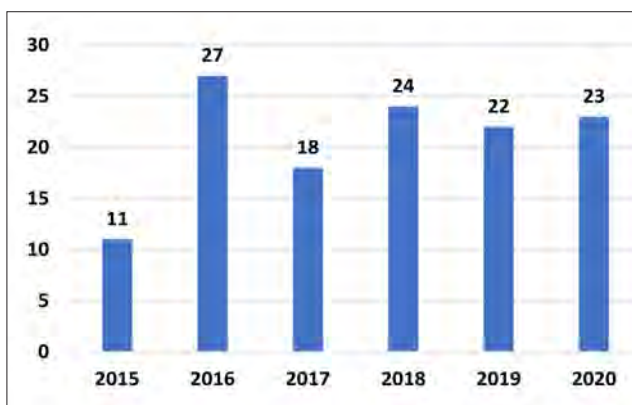


Figura 2. Operațiuni comune internaționale

Sursă: Raport final privind gradul de realizare a Planului de implementare a Strategiei naționale de management integrat al frontierei de stat pentru anii 2015-2017; 2018-2020

de Aplicare a Legii în Europa de Sud-Est a operațiunilor în vederea prevenirii și combaterii criminalității transfrontaliere, făcând uz de cele mai actuale și eficiente tehnici și metode, tehnici din dotare și donate, în conformitate cu bunele practici europene. Consolidarea cooperării internaționale a constituit o acțiune de mare importanță pentru întărirea capacității instituționale a autorităților cu atribuții la frontieră și asimilarea celor mai bune practici europene în acest domeniu.

Tabel 1. Bunuri reținute pe segmentul central (transnistrean) al frontierei de stat

Anul	Bunuri reținute					
	Țigărete buc.	Alcool litri	Droguri kg	Arme/muniții buc.	Auto unit.	Doc. false buc.
2015	13 000 000	16 722	0	11	18	11
2016	39 765 240	72 740	7	29	50	34
2017	14 097 927	16 813	1	228	84	67
2018	1 702 740	6 297	1	346	93	21
2019	19 096 840	17 698	2456	75	87	17
2020	1 135 000	583	14	61	5	0

Sursă: EUBAM. Rapoartele anuale de activitate ¹².

O activitate semnificativă realizată în cadrul Consiliului Național pentru Managementul Integrat al Frontierei de Stat a fost finalizarea procesului de demarcare a frontierei de stat. În acest scop au fost

⁹ Raport de activitate al Inspectoratului General al Poliției de Frontieră, <https://www.border.gov.md/ro/documente-de-planificare-si-minitorizare> (accesat: 12.01.2022).

¹⁰ Raport final privind gradul de realizare a Planului de implementare a Strategiei naționale de management integrat al frontierei de stat pentru anii 2015-2017, 62 p., <https://www.border.gov.md/files/images/docs/Raport%20final%20privind%20gradul%20de%20realizare%20a%20Planului%20de%20implementare%20a%20SN%20MIFS%20pentru%20anii%202015-2017%20.pdf> (accesat: 04.01.2022).

¹¹ Raport de evaluare intermediară privind implementarea strategiei naționale de management integrat al frontierei de stat pentru perioada 2018-2023 (2018-2020), 59 p. <https://mai.gov.md/sites/default/files/rapoarte/rapoarte%202020/210225%202658a%20STI%20solicitare%20plasare%20pagina%20web%20MAI%20raport%20evaluare%203%20ani%20SNMIFS%2020182020.pdf> (accesat: 05.01.2022).

¹² EUBAM raport anual, <https://eubam.org/ru/publications/> (accesat: 12.01.2022).

organizate peste 60 de ședințe ale grupului de lucru moldo-ucrainean pentru pregătirea documentelor finale de demarcare a frontierei. Ca rezultat, s-a comunicat despre demararea lucrărilor de identificare a locurilor de instalare a semnelor de frontieră pe segmentul central (transnistrean) al frontierei de stat. De asemenea, începând din vara anului 2016, partea moldovenească a început lucrările de reabilitare a semnelor de frontieră deteriorate.

În cadrul celei de-a XIV Reuniuni a Panelului privind Managementul Integrat al Frontierei în cadrul Parteneriatului Estic, desfășurate la Chișinău în perioada 15-16.06.2016, delegația UE la Kiev a informat că patru proiecte de asistență depuse anterior au fost comasate în proiectul „Consolidarea managementului integrat al frontierelor prin control comun și schimbul de informații la frontiera moldo-ucraineană”, care include dezvoltarea infrastructurii punctelor de trecere Pervomaisc-Cuciurgan și Giurgiulești-Reni pentru realizarea controlului comun pe teritoriul Ucrainei, crearea punctului de contact Palanca și schimbul de informații în format electronic între Poliția de Frontieră a Republicii Moldova și Serviciul Grăniceri al Ucrainei. Ulterior, la 6 octombrie 2017 la Chișinău, a fost semnat Acordul privind controlul în comun al persoanelor, mijloacelor de transport, mărfurilor și obiectelor în punctele comune ale frontierei de stat moldo-ucrainene¹³, unde în premieră se menționează prezența autorităților de frontieră a Republicii Moldova în punctul de trecere a frontierei „Pervomaisc-Cuciurgan” situat pe segmentul central (transnistrean) al frontierei de stat.

Prima etapă a controlului comun în punctul de trecere a frontierei „Pervomaisc-Cuciurgan” a fost inițiat în luna mai 2017, care viza doar operațiunile de export-import. A doua etapă urmează a fi extinsă prin introducerea controlului de pașapoarte ale tuturor călătorilor, acțiune nerealizată nici până în prezent, fiind amânată de mai multe ori.

La finalizarea celei de-a doua etape de implementare a Strategiei naționale de management integrat al frontierei de stat, obiectivele și rezultatele scontate au fost realizate în măsură de cca 92%. Evaluarea implementării Strategiei naționale de management integrat al frontierei de stat pen-

tru perioada 2015-2017 a scos în evidență problemele rămase nesoluționate, principalele fiind: insuficiența și fluctuația de personal în cadrul autorităților din sistemul managementului integrat al frontierei de stat; cadrul incomplet al procedurilor operaționale, în special în domeniul analitic; infrastructura insuficient dezvoltată a instituțiilor cu competențe nemijlocite la frontiera de stat¹⁴. Paradigma „frontiera controlată-frontieră sigură” impune autoritățile naționale implementarea unei noi Strategii de management integrat al frontierei de stat pentru perioada 2018-2023, care va contribui substanțial la sporirea securității regionale și a celei internaționale.

Rezultatele scontate la realizarea măsurilor și acțiunilor planificate va spori multidimensional nivelul securității frontaliere, inclusiv pe segmentul central (transnistrean) al frontierei moldo-ucrainene. Astfel, în perioada anilor 2018-2020 s-a achiziționat echipament și tehnică necesară pentru asigurarea activității de control al trecerii frontierei de stat în cadrul punctelor de trecere a frontierei de stat, situate pe segmentul central (transnistrean) al frontierei moldo-ucrainene. Totodată, în cadrul proiectului „Consolidarea managementului integrat al frontierei de-a lungul frontierei între Republica Moldova și Ucraina”, au fost achiziționate mai multe loturi de echipament special destinat controlului trecerii frontierei în punctele de trecere a frontierei de stat „Giurgiulești-Reni” și „Cuciurgan-Pervomaisc”.

Analizând, în cadrul ultimei sale ședințe din 9 decembrie 2020¹⁵, influența factorilor interni și externi, cum ar fi: caracterul complex al activităților necesare pentru realizarea acțiunilor, impactul situației epidemiologice, determinată de răspân-

¹⁴ Raport de evaluare intermediară privind implementarea strategiei naționale de management integrat al frontierei de stat pentru perioada 2018-2023 (2018-2020), 59 p. <https://mai.gov.md/sites/default/files/rapoarte/rapoarte%202020/210225%202658a%20STI%20solicitare%20plasare%20pagina%20web%20MAI%20raport%20evaluare%203%20ani%20SNMIFS%2020182020.pdf> (accesat: 05.01.2022).

¹⁵ Raport de evaluare intermediară privind implementarea strategiei naționale de management integrat al frontierei de stat pentru perioada 2018-2023 (2018-2020), 59 p. <https://mai.gov.md/sites/default/files/rapoarte/rapoarte%202020/210225%202658a%20STI%20solicitare%20plasare%20pagina%20web%20MAI%20raport%20evaluare%203%20ani%20SNMIFS%2020182020.pdf> (accesat: 05.01.2022).

¹³ Strategia națională de management integrat al frontierei de stat pentru perioada 2018-2023. Hotărârea Guvernului nr. 1101 din 14.11.2014, în: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 448-460 (07.12.2018), 15 p.

direa virusului SARS-CoV-2, necesitatea implicării autorităților de frontieră ale Ucrainei, precum și alte motive obiective, Consiliul Național pentru Managementul Integrat al Frontierei de Stat a decis extinderea termenului de implementare a acțiunilor care prevăd extinderea controlului comun pe întreg segment central (transnistrean) al frontierei de stat, prin transferul acesteia pentru perioada a doua de implementare a Strategiei în Planul de acțiuni pentru anii 2021-2023.

Concluzii

În rezultatul analizei efectuate, constatăm că baza securizării frontierelor Republicii Moldova trebuie să fie în continuare axată pe principiul cooperării transfrontaliere, care poate fi îndeplinită atunci când autoritățile naționale, cu atribuții în managementul integrat al frontierei, cooperează între ele, asigură schimbul constant de informații cu privire la problemele identificate și împărtășesc aceeași viziune cu privire la strategia de securizare a frontierei în spiritul întăririi securității regionale și internaționale.

Consolidarea sistemului de securitate națională rămâne o prioritate strategică pe agenda reformelor din domeniul securității, inclusiv componenta criminalității transfrontaliere care urmează a fi ajustată la prevederile Codului Schengen și a responsabilităților asumate de Republica Moldova

în cadrul Acordului de Asociere cu UE privind controlul și securizarea frontierelor. Astfel, una dintre prerogativele naționale ține de preluarea controlului integral asupra frontierei de stat și asigurarea legalității intrării, șederii și aflării pe teritoriul Republicii Moldova. Actualmente, controlul frontierei pe segmentul central al frontierei moldo-ucrainene vizează domeniul unor activități comune promovate de către autoritățile cu atribuții în domeniu, împreună cu suportul instituțiilor Uniunii Europene acreditate în acest sens.

Frontiera controlată de autoritățile constituționale ale Republicii Moldova este o frontieră sigură, iar Strategia Națională de management integrat a frontierelor este și va rămâne unicul instrument viabil în realizarea acestui obiectiv. Pentru perioada imediat următoare rămâne a fi prioritară:

- continuarea procesului de negociere și semnarea Acordului interstatal cu Ucraina privind regimul de frontieră;
- semnarea și implementarea Protocoalelor privind organizarea controlului în comun în toate punctele de trecere la frontiera moldo-ucraineană;
- dezvoltarea sistemelor informaționale interoperabile și dezvoltarea activităților într-unite;
- dezvoltarea mobilității terestre și aeriene.

EVOLUȚIA ABORDĂRII CONFLICTULUI TRANSNISTREAN ÎN PRESA ONLINE DIN ROMÂNIA ÎNTRE ANII 2017-2021.

Studiu de caz: www.adevarul.ro

George Damian MOCANU

Abstract

The quantitative analysis of the articles published about Transnistria in the Romanian online press allows us to draw a portrait of how the Transnistrian issue is perceived. The quantitative analysis of the articles about the Transnistrian conflict published on www.adevarul.ro shows a dilution of classical journalism in favour of political statements and official press releases, but at the same time there is a sufficient amount of local analysis that allows us to have our own view on the Transnistrian issue.

Keywords: Transnistria, Republic of Moldova, media, quantitative analysis.

Cercetarea de față a pornit de la ideea realizării unei analize cantitative a articolelor apărute în presa scrisă online din România pe o perioadă cât mai lungă de timp pentru a vedea evoluțiile în abordarea acestui subiect, scopul fiind de a face un „portret” al Transnistriei așa cum este văzut de români prin filtrul presei românești.

Din păcate, nu am putut atinge această țintă din mai multe cauze obiective. În primul rând nu toate publicațiile pun la dispoziție online arhiva pe ultimii 10 ani, nu sunt foarte multe publicații care să aibă o continuitate de apariție pe termen lung, motoarele de căutare internă ale acestor pagini online dau de multe ori rateuri, nu funcționează așa cum ar trebui etc. În plus cantitatea de informație este mult mai mare decât am estimat la demararea acestei cercetări, astfel că pentru colectarea de date la nivelul la care ele există ar fi nevoie de recurgera la tehnologii automatizate, programe de tipul web-scraping care să colecteze datele necesare – or, majoritatea paginilor online descurajează acest tip de culegere de date din mai multe motive, practice și legale. Având în vedere toate aceste impedimente, ne-am rezumat la colectarea manuală a articolelor publicate online de ziarul Adevărul între anii 2017-2021 pe subiectul Transnistria, cu speranța că rezultatele acestui efort încurajează o extindere a acestei cercetări și către alte publicații pentru o perioadă mai lungă de timp.

Metodologia cercetării

Pentru analiza articolelor publicate despre conflictul din Transnistria am pornit de la definiția propusă de Kimberley Neuendorf conform căreia analiza de conținut media este în primul rând o analiză cantitativă a mesajelor transmise. Am preferat această abordare deoarece prin ea ne îndepărtăm de posibile interpretări subiective¹.

Baza de date de la care pornește prezenta analiză cantitativă include 862 de articole publicate pe pagina de internet www.adevarul.ro în perioada ianuarie 2017-decembrie 2021. Pentru analizarea acestei baze de date am folosit următoarele criterii de clasificare a articolelor care se referă la subiectul Transnistria:

Subiectul articolului. La acest criteriu am avut în vedere ce problemă anume tratează fiecare dintre articolele incluse în baza de date, rezultând următoarele categorii: 1) articol despre negocierile legate de Transnistria; 2) articol despre un eveniment din Transnistria; 3) articol care face o referire de context/comparație cu Transnistria; (Pentru stabilirea acestor categorii, am avut în vedere o serie de studii recente care tratează problematica transnistreană²).

Sursa informațiilor din articol. Pentru clasificarea surselor de informații de la care pornesc articolele analizate în cercetarea de față am avut în vedere locul de unde este transmisă informația, fiind luate în calcul în primul rând țările implicate în procesul de negociere, dar și principalele instituții internaționale: 1) Republica Moldova, 2) Transnistria, 3) România, 4) Rusia, 5) OSCE, 6) NATO, 7) UE, 8) SUA,

¹ Jim Macnamara, „Media content analysis: Its uses; benefits and best practice methodology”, în: *Asia Pacific Public Relations Journal*, 6(1), 1–34 (1996).

² Magdalena Dembinska, „Carving out the nation with the enemy's kin: double strategy of boundarymaking in Transnistria and Abkhazia”, în: *Nations and Nationalism*, Volume 25, Issue 1, January 2019, Pages 298-317; Alexandr Voronovici, „Internationalist Separatism and the Political Use of «Historical Statehood» in the Unrecognized Republics of Transnistria and Donbass”, în: *Problems of Post-Communism*, Volume 67, Issue 3 (2020), 288-302.

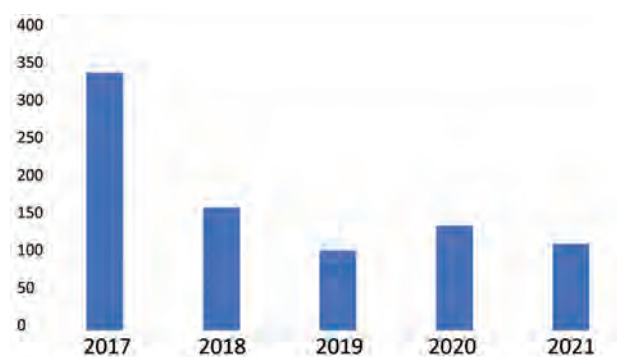
9) Ucraina, 10) Polonia. (Ca și anterior, ne-am ghidat pentru stabilirea criteriilor după publicațiile recente dedicate acestei chestiuni³.)

Genul jurnalistic al articolului. Pentru categoriile incluse în acest criteriu de clasificare am folosit împărțirea clasică pe genuri din jurnalismul de presă scrisă⁴: 1) declarație de presă, 2) comunicat de presă, 3) analiză, 4) investigație, 5) interviu, 6) reportaj;

Domeniul articolului. Aici am avut în vedere tot încadrarea clasică a secțiunilor dintr-o publicație periodică: 1) diplomatie, 2) militar, 3) politică, 4) social, 5) economie, 6) infracțiuni, 7) cultură, 8) sport.

Frecvența apariției articolelor despre Transnistria

Problema transnistreană reprezintă o chestiune prezentă în mod curent în spațiul mediatic din România. Pentru publicația studiată în anul 2017 avem o frecvență de practic 1 articol/ zi despre Transnistria, în 2018 această frecvență scade la jumătate, urmând o revenire în anii 2021-2022. Această evoluție poate fi, este explicată prin eforturile diplomatice de reglementare a conflictului transnistrean între anii 2017-2018, scăderea interesului în 2019 față de Transnistria a fost generată de confruntarea electorală din acest an a cărei agendă a cuprins în principal probleme de politică internă a Republicii Moldova, în anii 2021-2022 a fost remarcată o implicare crescută a Transnistriei în politica internă de la Chișinău, inclusiv prin disputa privind participarea cetățenilor din stânga Nistrului la alegeri.

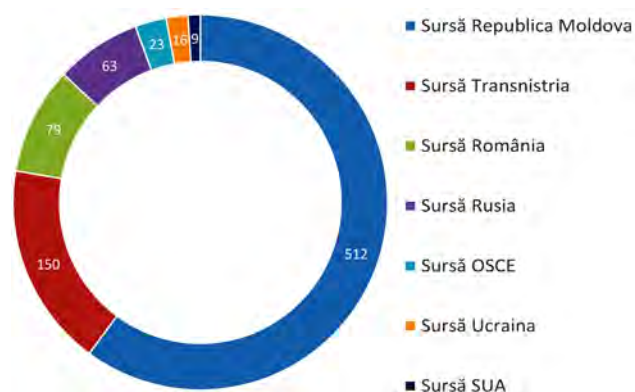


3 Magdalena Dembinska, Frederic Merand, „The role of international brokers in frozen conflicts: the case of Transnistria”, în: *Asia Europe Journal* 17(3):1-16 (March 2019); Adrian Rogstad, „The Next Crimea? Getting Russia's Transnistria Policy Right”, în: *Problems of Post-Communism*, Volume 65, Issue 1, (2018), 49-64.

4 Mihai Coman, *Manual de jurnalism* (Iași: Editura Polirom, 2009).

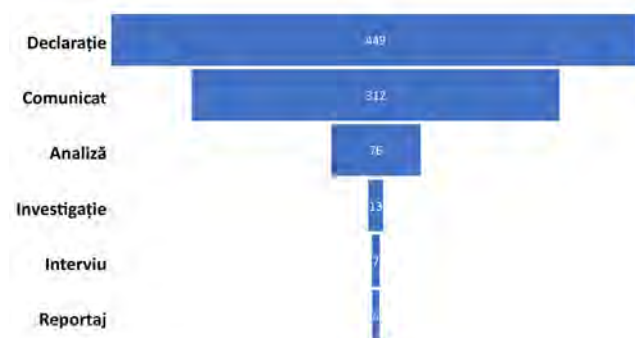
Sursa articolelor despre Transnistria

Prin sursa articolelor înțeleg proveniența emițătorului mesajului, nu neapărat sursa jurnalistică, este vorba de locul de unde provine informația respectivă. Aici domină clar sursele din Republica Moldova cu un procent de peste 60%, urmate de sursele din Transnistria. Pe locul al treilea se găsește România, apoi OSCE, Ucraina, SUA, NATO – dar în proporții nesemnificative. Practic imaginea problematicii transnistrene în publicația www.adevarul.ro este definită prin prisma surselor localizate în Republica Moldova.



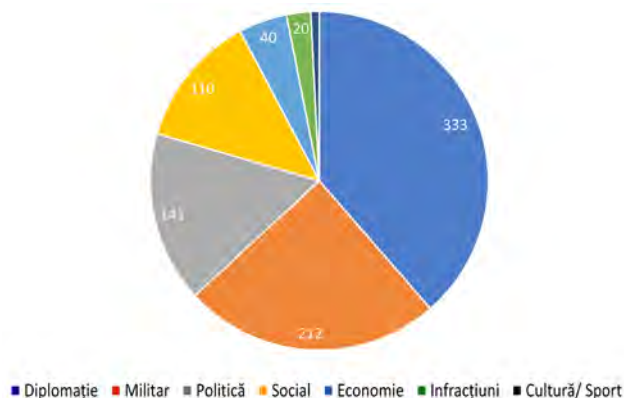
Genul jurnalistic al articolelor despre Transnistria

Și aici constatăm o dominație absolută, anume a declarațiilor – respectiv majoritatea articolelor sunt redactate în baza unor declarații ale diversilor actori implicați în chestiunea transnistreană (actori politici, actori instituționali, experți etc.). Pe locul al doilea se găsesc comunicatele de presă, tot cu un număr foarte mare. Un loc important îl ocupă analizele, iar genurile jurnalistice clasice precum investigația, interviul sau reportajul sunt nesemnificative ca pondere în masa de informații despre Transnistria.



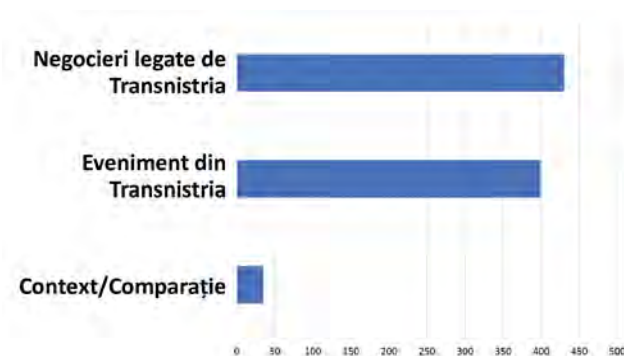
Domeniul articolelor despre Transnistria

La acest criteriu domină diplomația și chestiunile de natură militară, urmate îndeaproape de politică și domeniul social. Cultura și sportul din Transnistria sunt practic invizibile (de fapt, este vorba mai degrabă de relatări despre echipa de fotbal Sherif Tiraspol).



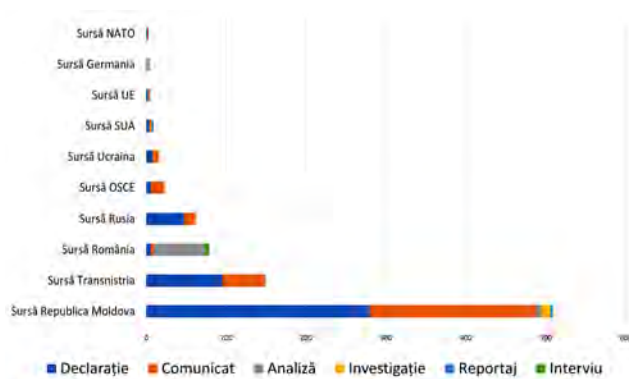
Subiectul articolelor despre Transnistria

La această categorie am constatat că există în proporții relativ egale relatări despre negocierile legate de chestiunea transnistreană și relatări despre evenimente din Transnistria, în vreme ce referirile contextuale sunt net minoritare.



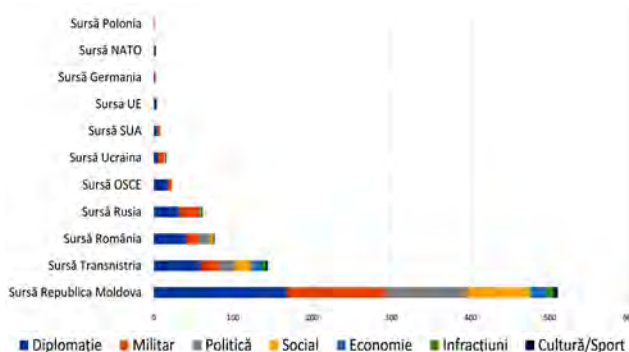
Distribuția genurilor jurnalistice în funcție de sursa informației

Aici pentru Republica Moldova, Transnistria și Rusia (alături de OSCE) avem o distribuție relativ apropiată între declarații și comunicate. În mod interesant genul jurnalistic al articolelor care au ca sursă România este analiza, existând extrem de puține declarații și comunicate românești legate de Transnistria. Sursele articolelor din România încearcă să înțeleagă și să explice publicului ce se întâmplă cu și în Transnistria.



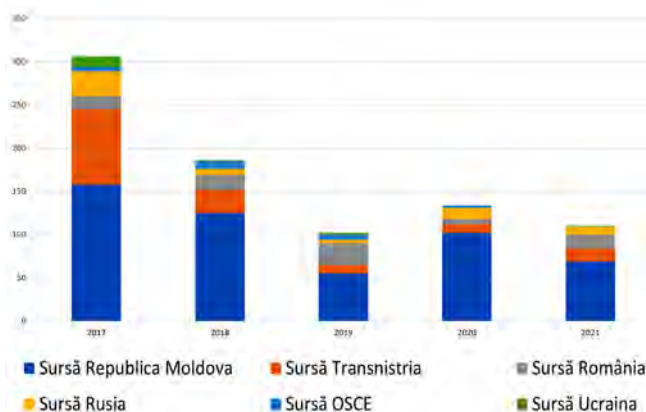
Distribuția domeniilor în funcție de sursa informației

Pentru Republica Moldova, Transnistria și România constatăm o distribuție procentual apropiată între domeniile diplomației, militar, politică și social. Restul surselor se referă la domeniul diplomației și cel militar.



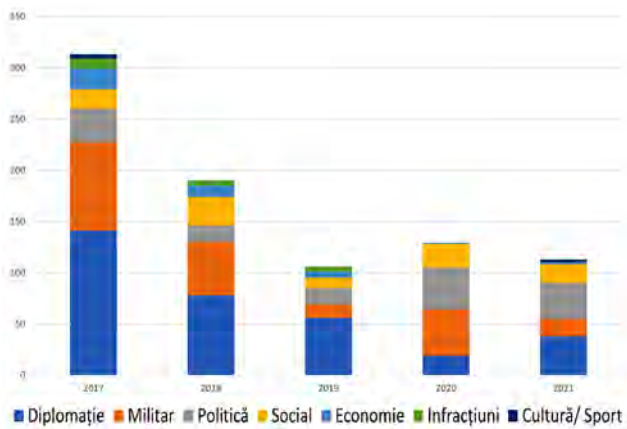
Desfășurarea în timp a surselor pentru articolele despre Transnistria

În afară de dominația netă a surselor din Republica Moldova referitoare la chestiunea transnistreană indiferent de an și de numărul articolelor apărute, mai putem observa o reducere în timp a surselor din Transnistria. În același timp sursele din Rusia își păstrează o pondere relativ constantă, iar sursele organismelor internaționale precum OSCE sunt minime.



Desfășurarea în timp a domeniilor pentru articolele despre Transnistria

În cazul acestui criteriu observăm modificări importante în ultimii ani. Domeniul diplomației, dominant în 2017 scade constant până în 2019, în 2020, este surclasat de cel militar. În 2019 începe să se impună domeniul politic în articolele despre Transnistria și își păstrează poziția și în 2021. În mod interesant, domeniul social rămâne cu o pondere relativ constantă de-a lungul celor 5 ani analizați.



Portretul problemei transnistrene în ziarul Adevărul, România

Putem schița un portret al problematicei transnistrene așa cum este perceput de publicul din România în lumina celor arătate mai sus:

- Dominația netă a surselor din Republica Moldova, deși sunt prezente surse din Transnistria și Rusia, deși în inferioritate netă. **Românii văd chestiunea transnistreană prin perspectiva Republicii Moldova.**
- Dominația netă a problemelor de natură diplomatică și militară, deși în ultimii ani Transnistria pare să fi devenit și o chestiune

de natură politică. Există o cantitate semnificativă de informații din domeniul economic și social, deși net inferioară. **Românii văd Transnistria ca pe o problemă diplomatică și militară.**

- Din punctul de vedere al genurilor jurnalistice constatăm o dispariție a genurilor clasice (investigație, interviu, reportaj). Domină net declarațiile și comunicatele, însă **numărul mare de analize provenite din România le permite românilor să înțeleagă Transnistria dintr-o perspectivă românească.**

Dominația netă a știrilor provenite din Republica Moldova despre chestiunea transnistreană face să se contureze un punct de vedere care riscă să devină unilateral. În vreme ce informațiile provenite din surse transnistrene sau ruse pot fi puse sub semnul întrebării ca fiind de natură propagandistică, totuși lipsesc relatările pe cât posibil independente despre ceea ce se petrece în Transnistria. Această proveniență cvasi-unilaterală a informațiilor trebuie cuplată cu dispariția genurilor clasice ale jurnalismului (investigația, reportajul, interviul). Aglomerarea de informații provenite din comunicate sau declarații de presă sugerează un control asupra fluxului informațional din partea actorilor instituționali și politici – din nou lipsesc relatările independente. La o primă privire calitativă analizele publicate în ziarul Adevărul se bazează pe informații ale căror probleme le-am expus, astfel că, deși există un număr mare de analize, rămâne un semn de întrebare cu privire la precizia lor câtă vreme folosesc informațiile din spațiul public provenite din comunicate și declarații.

NISTRUL ȘI CONSTRUCȚIA STATELOR ÎN EUROPA CENTRALĂ ȘI DE EST DUPĂ 1990

Marius VĂCĂRELU

Abstract

The Dniester river complex situation created since its beginning a deep lack of trust on European continent to Russian Federation geopolitical visions. In fact, the conflict which had started in the last decade of 2nd millennium was a perfect indicator of political behaviours in Central and Eastern Europe, representing a real source for democratisation, politico-administrative consolidation and economic growth. The fear from a second Dniester-case helped most of the European people to get a faster close of their communist past and to make all necessary steps for a real democratisation, who create a good start to some new processes, among them mentioning the NATO and EU accession. It is necessary to understand the real meaning of Dniester conflict from its sources to present „evolution”, just to appreciate more the work of people who oppose communism for many years, because their sacrifice brought to almost all Europe a peaceful existence. Today situation in Eastern Europe underline once more that ignoring problems is just a way to gangrene a body and – sometimes – a nation or even a continent, forcing people to spent too much time to cure it.

Keywords: Dniester, ideology, mistrust, political-administrative construction, democratization.

Introducere

Este în firea omenească să își sporească importanța faptelor și activităților în care a fost implicat, lăsând de o parte obiectivitatea și pragmatismul analitic. Ca urmare a acestui tip de distorsiune, anumite evenimente sunt subliniate și cunoscute mai temeinic decât altele, iar personalitatea anumitor lideri – politici, economici, administrativi, culturali etc. – ajunge sub atenția mai multor oameni decât ar fi meritat în realitate. Evident, importanța geopolitică a unor țări face ca evenimente de mică amplitudine din istoria acestora să fie privite drept chei ale istoriei, fără a rezista însă la o examinare mai atentă din partea specialiștilor.

Cu toate acestea, există situații în care locuri considerate mai puțin importante pe harta lumii

se dovedesc a deține chei foarte utile ale înțelegerii comportamentelor geopolitice ale diferitelor țări, uneori și a marilor puteri. Din această perspectivă, o primă concluzie se desprinde – anume aceea de a nu ignora fapte și oameni, dar nici de a nu le supraestima. Din păcate, îi este greu majorității oamenilor – indiferent cât de mare le este gradul de specializare în acest domeniu – de a fi complet obiective, pentru că diferite interese sau viziuni le modifică percepția logicii evenimentelor, iar rezultatul este unul negativ pentru toți cei care sunt afectați de aceste distorsionări. Consecințele sunt de-a dreptul grave dacă aceste erori de percepție a adevărilor istorice, economice, geografice, politice etc. ajung să influențeze viziunile liderilor politici de anvergură, indiferent de puterea statelor pe care le conduc, deoarece un *casus belli* poate fi constituit oricând pe baza acestor inadvertențe.

Eurocentrism, geopolitică și organizarea lumii

Situația teritoriului din stânga Nistrului – o așa-zisă entitate politică reală, efectivă, cu „autorități legitime” – se înscrie în categoria punctelor-cheie ale Europei și lumii, iar anumite trăsături pe care timpul le-a relevat în acest areal geopolitic au o importanță sporită față de o bună parte a continentului nostru. Având în vedere situația deosebit de tensionată de la finalul anului 2021, care s-a transformat în primăvara anului 2022 într-o confruntare nedorită de niciun om înțelept, devine mai important ca oricând să analizăm aspectele principale ale situației geopolitice a arealului Nistrului – privit într-o perspectivă largă – pentru a înțelege mai bine și chiar pentru a formula diferite perspective pentru viitorul continentului.

Situația de la Nistru nu a fost – și nu este – un simplu experiment sau caz de analiză în perspectiva geopolitică sau istorică. Realitatea faptelor relevă două trăsături fundamentale pentru care acest areal geopolitic trebuie studiat cu atenție. Mai întâi, situarea geografică a arealului fluviului Nistru este una europeană, ceea ce aduce mereu în

discuție influența continentului nostru asupra tehnicilor și metodelor de educare geopolitică a elitei și populației. Concret, eurocentrismul manifestat în geopolitică și analiza de drept internațional a fost o realitate a ultimelor două secole¹, și doar după 1945 el a fost în parte diminuat în analizele publicate în volume². Chiar dacă practica ultimelor decenii – în special după ascensiunea Chinei – a adus în discuție mai multe cazuri din Asia și Africa, ceea ce este în Europa interesează întreaga planetă, deoarece aici au apărut marile puteri geopolitico-industriale care au fixat cadrele de dezvoltare științifico-juridice-administrative pentru toate țările lumii. Or, cum situația de la Nistru a implicat nu doar continentul european, ci și una dintre marile puteri geopolitice ale lumii, analiza cazului în sine nu a interesat doar actorii cu frontiera comună părților direct implicate, ci a fost realizată în toate capitalele lumii.

Secundo, a existat un al doilea cerc al analizelor geopolitice și deciziilor guvernamentale. Am putea să îl denumim eurocentrism în cadrul eurocentrismului, sau mai precis analizarea de către europeni a conduitelor marilor forțe geopolitice ale continentului. Situația geopolitică a arealului Nistrului a implicat una dintre marile forțe ale continentului și a reprezentat un temei excelent de analiză a conduitei a trei țări – R. Moldova, F. Rusă și Ucraina – în noua perspectivă a independenței lor, dintre acestea distingându-se clar necesitatea studierii temeinice a acțiunilor Moscovei, ca moștenitoare a fostei Uniuni Sovietice. Pentru o comparație a disproporției dintre gradele de eurocentrism al eurocentrismului a se vedea studierea relațiilor din Atena și Skopje³, or analiza geopoliticii Albaniei⁴,

zone care au o importanță economică mai redusă în economia continentului, implicit și a conexiunii cu interesele altor actori geopolitici majori.

Dintre toate țările care au analizat temeinic situația geopolitică de la Nistru, trăgând concluzii care le vor conduce pe acestea direct către formularea de cereri de aderare la NATO vom regăsi mai întâi statele din zona care a reprezentat în perioada 1944-1989 arealul comunist european. Toate capitalele eliberate de sub comunism își puneau întrebări despre posibilele acțiuni geopolitice ale Moscovei post-1989, iar situația de la Nistru – începută încă din anul 1990, când încă Uniunea Sovietică mai exista, și cu dezvoltări în anul 1992, când aceasta fusese înlocuită de către Federația Rusă – a jucat rolul de „turnesol”, deoarece a relevat anumite „limitări ale viziunii geopolitice ruse”. În fond, nu există nicio carte care să fi descris care ar fi putut fi geopolitica Europei dacă nu ar fi existat evenimentele de la Nistru, care ar fi fost relațiile dintre state și ce învățăminte s-ar fi putut trage pentru decidenții diferitelor țări ale continentului nostru.

Dacă despre istorie se spune că exclude sintagma „dacă s-ar fi întâmplat așa ...”, nu același lucru este specific și geopoliticii. Aici este chiar indicat să avem în vedere că o acțiune politică de substanță poate să fi fost planificată cu mulți ani înainte, dar executarea ei s-a realizat defectuos sau chiar s-a întâmplat să fie blocată ori deturnată de către comportamentul adversarilor. În această situație, chiar dacă trebuie să cunoaștem în detaliu consecințele de la finalul acțiunilor *pro* sau *contra*, este necesar să avem în vedere tabloul în forma sa extinsă, deoarece eșecul de astăzi poate fi anulat peste un număr de ani printr-o acțiune mai bine executată, sau chiar ca urmare a unor contexte noi care forțează anumite guverne să dezvolte linii operaționale în cadre care contrazic viziuni anterioare etc. Pe scurt, versul eminescian „Cei mână pe ei în luptă, ce-a voit...” are o relevanță covârșitoare în geopolitică, iar situația spațiului Nistrului este o dovadă în plus a necesității înțelegerii diferitelor variante aflate pe masa unor decidenți.

De fapt, strategiile geopolitice sunt construcții ale ideii de „ce s-ar întâmpla, dacă ne-am comporta așa”, iar rezultatul pe care oamenii competenți îl dau prin diferitele lor analize opresc liderii politici din acțiunea pe diferite căi care nu promet efecte

ences-of-External-Powers-in-the-Western-Balkans_0.pdf (accesat: 12.04.2022).

¹ Pentru o critică a eurocentrismului vezi primul capitol din John Darwin, în: *Visul imperial. Ascensiunea și căderea puterilor globale, 1400-2000* (București: Editura Litera, 2021).

² Juliette Tolay, “Inadvertent Reproduction of Eurocentrism in IR: The Politics of Critiquing Eurocentrism”, în: *Review of International Studies* 47, no. 5 (2021): 692-713. DOI: 10.1017/S0260210521000176 (accesat: 12.04.2022).

³ Aristotle Tziampiris, Greece and FYROM, „A partnership for stability in Southeastern Europe?”, în: *Southeast European and Black Sea Studies*, 2:1, (2002), 215-225, DOI: 10.1080/14683850208454682 (accesat: 12.04.2022).

⁴ Dr. Arlinda Rustemi, Professor Rob de Wijk, Connor Dunlop, Jovana Perovska, Lirije Palushi (eds.), *Geopolitical Influences of External Powers in the Western Balkans*, The Hague Centre for Strategic Studies, 2021, https://hcsc.nl/wp-content/uploads/2021/01/Geopolitical-Influences-of-External-Powers-in-the-Western-Balkans_0.pdf (accesat: 12.04.2022).

pozitive. Din această perspectivă, este obligatoriu să avem în vedere o separare clară între efectele pe termen scurt și cele pe termen lung, deoarece istoria ne arată la fel de bine că această diferențiere temporală face distincția dintre oamenii politici de mică anvergură și liderii care au ambiția de a-și lăsa o amprentă substanțială asupra teritoriilor și generațiilor viitoare.

De regulă oamenii politici de slabă calitate se gândesc cel mult la situația următorului moment electoral – iar în secolul Internetului este clar că și acest moment este pentru mulți dintre ei un prag temporal prea îndepărtat – deoarece ei au în vedere că nu vor putea exista pentru vecie în anumite funcții de conducere, și atunci măsurile pe care le adoptă sunt folositoare în primul rând carierelor lor și, eventual, propriilor buzunare. Vom vedea pe parcursul textului că în situația geopolitică a arealului Nistrului acest tip de abordare este destul de prezent, iar efectele acestui tip de comportament au condus și mai mult la o afundare a zonei într-un abis din care nici cel mai competent economist nu ar mai putea-o scoate.

A doua abordare presupune o viziune pe termen lung. Deși prin renumita afirmație a lui Churchill aici ar fi diferența dintre oamenii politici și oamenii de stat, realitatea este mai diversă. Ea se subsumează mai multor paradigme, iar liderii politici ai diferitelor timpuri nu au avut întotdeauna în minte doar o singură perspectivă de lucru.

Astfel, țările/imperiile care au avut subtilitate geopolitică au ales puncte-cheie din diferite zone (insule; confluența unor fluvii; orașe aflate la intersecția unor mari artere comerciale; locuri geografice care aveau o greutate militară ridicată, în raport cu vecinii lor etc.) pentru care au luptat zeci sau sute de ani, fără a se extinde nesăbuit. În această situație, harta a vorbit atât în forma sa extensivă, dar mai ales în aceea sintetică⁵. O a doua perspectivă a fost aceea în care activitatea depusă de unitățile militare ale unei/unui țări/imperiu au avut de la început ca scop eliminarea completă a unei populații de pe un teritoriu anume, pentru a înlesni o deplasare a altor locuitori, cu scopul de a consolida sau disloca anumite realități demografice.

De asemenea, istoria ne arată că multe dintre stăpâniri s-au dorit a fi eterne, iar acțiunea geopo-

litică a fost încadrată în această perspectivă temporală, fără a avea în vedere o altă posibilă desfășurare a evenimentelor ulterioare. Trebuie să admitem cu obiectivitate că momentul în care o țară își schimbă viziunea politică – transformându-se într-un imperiu – se face pentru mai multe generații. Transformarea mentală nu este doar una cantitativă, exprimându-se în „nevoia de kilometri pătrați”, ci mai ales una calitativă, în care se constată o viziune supraordonată a etniilor, ceea ce înseamnă că poporul care se consideră superior celorlalte începe să creadă că are o misiune civilizatoare, de educare a altor națiuni. Or, acest tip de asumare a viziunii supraordonate se poate exprima și prin mesianism, care – la rândul său – dă naștere unei perspective ușor de înțeles, dar la fel de costisitoare, unde se vor decela urmele unui anumit exclusivism etnic, care va provoca în timp o puternică acțiune administrativă de deznaționalizare a locuitorilor din țările pe care ajung să le subjuge.

Dacă aceste scheme temporale și mentale au fost comune istoriei tuturor continentelor, apariția ideologiei comuniste a complicat și mai mult perspectiva acțiunilor geopolitice ale fiecărei țări. Concret, fără a face o analiză largă a principalelor prevederi ale acesteia, trebuie avut în vedere că a fost pentru prima dată în istorie când o modalitate de organizare politico-economică a societății a fost considerată mai importantă decât organizarea constituțională și administrativă a unui stat. Pretenția celor ce au fixat ideologia de a fi universală a fost însoțită – la fel de logic – atât de mesianism, în sensul impunerii propriilor concepte la nivel global, dar și de o asumare a perfecțiunii⁶. În toate descrierile pe care adepții acestei ideologii le-au făcut scrierilor fondatorilor ideologiei – mai degrabă a celor ce au fixat-o într-un anumit cadru – se subliniază că în acele rânduri există știința la nivel superior, imposibil de contrazis. Or, asta înseamnă că orice formă de opoziție este nu doar inutilă, ci mai ales eretică – din perspectivă științifică – iar statele care se opun adoptării ideologiei comuniste sunt incompetente și nu merită să mai existe, confirmându-se astfel necesitatea înființării statului unic universal comunist.

⁵ Vezi pe larg Tim Marshall, *Prizonierii geografiei. Lumea noastră explicată în 12 hărți simple* (București: Editura Littera, 2020).

⁶ A se vedea, spre exemplu, modul în care V. Molotov se exprimă relativ la scrierile lui Lenin și Marx, menționând de mai multe ori că „în ele este știință”. Pe larg în: Feliks Ciuev, Viaceslav Molotov, *Conversații cu Molotov* (București: Editura Corint, 2017).

Comunismul și efectele sale asupra geopoliticii Uniunii Sovietice

Viziunea ideologică a comunismului este cea care va jalona geopolitica arealului Nistrului, iar a face abstracție de ea este echivalent cu a nu dori să înțelegem, de fapt, resorturile interne ale acțiunilor multora dintre actorii implicați în acest spațiu. Deși există o importantă proporție a relațiilor româno-ruse și ucrainene în ecuația generală a problematicii Nistrului, mai consistentă este dimensiunea preceptelor comuniste în decelarea conduitelor multora dintre cei care s-au implicat în această speță.

Concret, ideologia comunistă ar fi putut rămâne una marginală în absența Primului Război Mondial, deoarece în vestul Europei condițiile economice se îmbunătățiseră în bună măsură pe parcursul sec. XIX, iar în est problematica socială – destul de importantă – era secundară, pentru că adevărata chestiune care jalona existența guvernelor era aceea a naționalităților. Faptul că doar în partea centrală și de est a continentului mai existau imperii – statele din partea vestică își desfășuraseră colonizarea pe alte continente, în alte cadre politico-economice – adusesse cu sine și o decalibrare a economiilor, astfel încât statisticile relevă că cele mai reduse niveluri de trai se aflau în Austro-Ungaria, dar mai ales în Imperiul Țarist și cel Otoman. Prelungirea anilor de luptă a făcut ca sistemul economic al Imperiului Țarist să colapseze, iar cele mai potențial periculoase perspective pentru stăpânirea petersburgheză erau la începutul primăverilor, când o bună parte din proviziile anului anterior se terminau și nu apăruseră produsele noilor recolte, mai ales că situația climaterică a acestei entități politice nu este una foarte favorabilă locuirii. După cum realitatea a arătat-o pe deplin, a treia iarnă petrecută în război (1916-1917) a eliminat orice formă de coerență economică, în condițiile absenței mâinii de lucru bărbătești din agricultură, iar ca rezultat s-a consemnat revolta din capitala imperiului, urmată de abdicarea țarului. Din acel moment ideologia comunistă a avut un loc propice implementării, care s-a reușit în condiții pe care nu le vom detalia aici.

Primul Război Mondial nu s-a terminat la modul real în anul 1918, ci doar patru ani mai târziu, timp în care au avut loc mai multe acțiuni în estul continentului european, care vor fi sursa altor probleme atât peste doar două decenii, dar și după anul 1989. Fără a discuta aici problematica războiului gre-

co-turc dintre anii 1919-1922, să menționăm doar faptul că Rusia sovietică – și mai apoi Uniunea Sovietică – nu a acceptat frontierele rezultate în urma primei mari conflagrații a secolului XX, iar în acest sens a acționat pe mai multe fronturi, între care unul dintre cele mai importante avea să fie cel contra României. Ciocnirile de pe frontiera Nistrului au fost ceva obișnuit până între anii 1919-1934; în anul 1924 la Tatar-Bunar s-a acționat în vederea proclamării unui stat sovietic român, care să se extindă apoi etc. Oprirea acestor acțiuni a fost realizată cu pierderi majore de prestigiu ale sovieticilor, astfel încât mișcarea comunistă în România nu a avut aderență la mase – singurii care au acceptat-o fiind mai degrabă inadaptați social sau economic, precum și reprezentanți ai diferitelor minorități care se considerau nedreptățite de către politica statului român.

Momentul-cheie în geopolitica estului Europei – implicit și al arealului Nistrului – l-a reprezentat contextul psihologic al anilor 1939-1946, când Uniunea Sovietică a reușit să își extindă stăpânirea politico-administrativă asupra unor teritorii în care etnia rusă nu era majoritară. Procesul de creștere a teritoriului s-a făcut printr-un război crunt, care a consumat resurse materiale în cantități mari – care ar fi adus mult mai multe beneficii în industria civilă – aducând cu sine moartea multor milioane de persoane. Conștientizarea acestor pierderi a adus o reputație deosebită pe plan internațional Uniunii Sovietice și ideologiei comuniste⁷, dar acest lucru nu a fost însoțit și de o acceptare a prestigiului respectiv pe teritoriile preluate de Moscova. Toate popoarele de pe teritoriile dobândite de către URSS au luptat în diferite modalități pentru întărirea ființei naționale proprii, iar acest lucru a fost perceput ca atare de către organele de securitate internă ale puterii sovietice.

Diferențierile de abordare a problemelor curente dintre organele de securitate și organele de partid de la Moscova au fost unele majore în perioada 1945-1989, aceasta și pentru că selecția de personal în cele două tipuri de structuri era diferită. Dacă reprezentativitatea unui partid unic obligă la atragerea în diferite funcții de conducere a persoanelor din toate straturile sociale, diferitele structuri

⁷ Geoffrey Roberts, „Ideology, calculation, and improvisation: spheres of influence and Soviet foreign policy 1939-1945”, în: *Review of International Studies* (1999), 25, 655-673, <https://library.fes.de/libalt/journals/swetsfull-text/15222753.pdf> (accesat: 12.04.2022).

administrative – civile sau militare – sunt subordonate unei legislații privitoare la recrutare pe baza competențelor profesionale⁸. La această perspectivă trebuie adăugată o perspectivă geografică a Uniunii Sovietice, reprezentată de dimensiunea uriașă a statului, ceea ce făcea ca experiențele istorice ale oamenilor să fie foarte diferite – spre exemplu, nu se poate compara adecvat trecutul și paradigma mentală a locuitorilor zonei Altaiului cu ceea ce este specific Mării Baltice, și de asemenea nu vom putea compara arealul din Caucaz cu cel din zona Iakutia etc. Consecința acestor diferențieri era dată de necesitatea acceptării ideii că interesele Moscovei sunt perfect definite doar în capitala statului, iar nu și la nivel local, ceea ce însemna, de fapt, subordonarea realismului geografic față de o viziune politică, în-diferent care este aceasta.

Din aceste motive, ideologia comunismului practic a luat locul unei cunoașteri și abordări rafinate din partea politicianilor Uniunii Sovietice, indiferent de locul unde aceștia se aflau, pentru că singura perspectivă mentală avută era aceea a menținerii puterii sovietice asupra tuturor⁹. Ca efect al acestei realități politice, orice persoană membră a activului de partid putea fi trimisă în orice punct al URSS, îndeplinind aceleași ordine uniformizatoare și conformându-se aceleiași dorințe de preservare a puterii sovietice, fără a ține cont de faptul că fiecărui areal geopolitic intern îi era necesară o altă abordare¹⁰. Practic, apariția „liderilor” de la Tiraspol a fost o exprimare a acestei tipologii de șablonizare a politicii sovietice, iar rezultatul negativ a fost mai mult decât previzibil pentru orice observator obiectiv.

Ca rezultat al acestei discrepanțe teritoriale și de selecție a personalului, ideologia sovietică după 1945 a trebuit să inventeze un mit puternic, care să legitimeze din nou stăpânirea sovietică pe plan intern, deoarece numărul imens de morți pune problema privind calitatea conducerii statului în vremea războiului, și implicit a răspunderii juridice și politice relativ la milioanele de decedați. Cumva acesta a fost creat având în vedere nu doar

înfrângerea național-socialiștilor germani, ci și plătând națiunile slave – implicit și limba rusă – într-o poziție superioară¹¹, considerându-se că proporția pierderilor reclama această ierarhizare, fără a se accepta, totuși, că și etnicii ruși aveau nenumărate întrebări legate de calitatea actului de conducere a URSS din perioada 1939-1945, pentru că tocmai lipsa competenței liderilor statului a condus la rezultate demografice catastrofale. Faptul că în timpul lui Stalin această întrebare nu s-a pus public avea să crească pasivul ideologic, pentru că erorile de guvernare și administrare s-au adunat, și din momentul în care a apărut o situație care a pus în discuție publică poziția supraordonată a partidului în societate – în speță, aceasta a fost modul în care Moscova a gestionat efectele exploziei de la Cernobîl – statul sovietic a fost condamnat la deces. Rezultatul propagandei cotidiene și a miturilor create în urma războiului vor fuziona într-un nou mesianism¹², care prevedea că URSS a învins național-socialismul german deoarece ideologia ei era cea corectă, iar cei mai importanți purtători ai ei sunt națiunile slave din statul unional, pentru că ele au suportat cele mai multe victime ale războiului fiind victime ale unei operațiuni de genocid, dispusă de Hitler pentru a-i elimina pe cei mai buni dintre comuniști. Astfel, viziunea dementă a lui Hitler de degradare a popoarelor slave era inversată prin propagandă și s-a obținut ca rezultat o asumare din partea nomenclurii comuniste de la Moscova a poziției de „lumină a lumii”, de ghid spiritual și economic, exprimată prin cântece, filme, poezii etc.

Dacă nomenclatura PCUS a avut în minte faptul că este purtătoarea de cuvânt a adevărului suprem asupra vieții oamenilor – iar aici rolul chintesențial în revenea Biroului Politic – în mod logic s-a mai creat o aversiune totală pentru orice formă de opoziție

⁸ *Soviet Union. A case study. Chapter 5: Social structure*, disponibil la https://www.marines.mil/portals/1/Publications/Soviet%20Union%20Study_4.pdf?ver=2012-10-11-163259-797 (accesat: 12.04.2022).

⁹ Pe larg în Ronald Wintrobe, *The political economy of dictatorship* (Cambridge University Press, 2012), 197-216.

¹⁰ A se vedea pe larg și Michael Voslenski, *Nomenklatura: the Soviet ruling class* (Doubleday, 1984).

¹¹ Zbigniew Wojnowski, „The Soviet people: national and supranational identities in the USSR after 1945”, în: *Nationalities Papers*, (2015), 43:1, 1-7, DOI: 10.1080/00905992.2014.953467 (accesat: 12.04.2022).

¹² Nikolas K. Gvosdev, „Their Proclamation Has Gone Out Into All The Earth: Soviet Messianism and the International System”, în: *Canadian Slavonic Papers / Revue Canadienne Des Slavistes* 32, no. 4 (1990), 431-443, <http://www.jstor.org/stable/40869232>, consultat la 12.04.2022 și Elena Goerttler-Reck, interviu cu Alicja Curanovic, „Russian messianism is a counter-hegemonic narrative of Russia as an underdog”, disponibil la <https://www.zois-berlin.de/en/publications/meet-the-author/russian-messianism-is-a-counter-hegemonic-narrative-of-russia-as-an-underdog> (accesat: 12.04.2022).

în fața ideilor, principiilor și ierarhiilor pe care Moscova le dorea sau încerca să le stabilească. Practic în această perspectivă trebuie interpretate cele patru mari „încercări” pe care Uniunea Sovietică a trebuit să le suporte. Importanța acestora a rezidat atât în faptul că trei dintre ele au fost pe continentul european, chiar în țările unde eforturile lui Stalin schimbaseră forma de organizare statală, comunizându-le, iar al patrulea caz a pus în discuție cea mai mare țară ca populație a planetei, ceea ce făcea ca ochii lumii să fie fixați asupra relației bilaterale.

Prima încercare a fost aceea a unguirilor, care vor încerca în anul 1956 să adopte un alt tip de curs economic și politic, influențați fiind de protestele izbucnite cu câteva luni înainte în Polonia. De fapt, începând cu același an 1956 se va manifesta din ce în ce mai deschis o opoziție față de rolul Moscovei în cadrul mișcării comuniste mondiale, ca rezultat la denunțării crimelor lui Stalin la congresul PCUS din februarie a aceluiași an. Evident, aceasta nu putea fi decât apanajul Chinei, pentru că doar Beijingul putea înfrunta demografic și geografic puterea militară a URSS, chiar dacă programul nuclear al marii puteri asiatice nu se va concretiza mai devreme de anul 1964. Diferențierea geografică – centrul demografic al Uniunii Sovietice fiind în Europa, unde locuia cca. 70% din populație – de China a permis liderilor de la Beijing să se manifeste destul de liber, fiind imposibil guvernului moscovit să deplaseze populația de la Vest de munții Ural spre Asia. Această perspectivă geografică a culminat în anii 1960-1961, iar din acel moment confruntările ideologico-ierarhice vor ajunge și la faze acute, purtate mai ales pe fluviul Ussuri, fiind necesară desființarea URSS pentru a se ajunge la un acord, care va fi încheiat în anul 2003, principalele clauze fiind în favoarea Chinei.

Momentul-cheie în ceea ce privește relația altor partide comuniste cu Moscova a avut loc în anul 1962, când – fără a avea sprijinul nici unei alte țări – Biroul Politic al PCUS decide amplasarea mai multor rachete în Cuba. Nemulțumirea Chinei și României – care începuseră să acționeze concertat din anul 1958, după ce Bucureștiul reușise să obțină retragerea trupelor sovietice de pe teritoriul național – a ajuns la Washington, ceea ce avea să contureze cu o tușă subțire un triumf al neîncrederii față de Moscova.

Faptul că cele două disensiuni ale începutului anilor 1960 – URSS vs China și URSS vs România

– nu au ajuns la o evoluție militară directă a fost perceput de către diferiți lideri ai PCUS drept o slăbiciune. Evident, faptul că în anii 1961 și 1962 s-au mai înregistrat alte două mari eșecuri – construcția zidului Berlinului și criza rachetelor din Cuba – geopolitice și de imagine a avut ca efect o schimbare a percepției Uniunii Sovietice¹³, care a devenit clar „un adversar de învins”, inclusiv în cadrul lumii comuniste. Peste toate acestea anul 1964 va fi finalizat prin înlocuirea secretarului general al PCUS, de data aceasta fără ca eliminarea sa din funcția cea mai importantă în jocul politic moscovit să fie realizată în mod violent. Practic, alegerea lui Brejnev a fost un mod de a se pretinde că anumite idei și practici nu mai sunt necesare și – implicit – că nu vor mai fi urmate.

Având această perspectivă în minte comuniștii cehoslovaci au dezvoltat după anul 1965 o tendință din ce în ce mai analitică a sistemului, profitând de faptul că revista generală internațională de dezbatere ideologică a sistemului comunist avea sediul la Praga (denumirea pentru spațiul comunizat era „Probleme generale ale păcii și socialismului”, iar în engleză titlul era *World Marxist Review* – a funcționat între 1958 și 1990). Procesul analitic a mers lent, dar direcția era una singură, pe care capacitățile intelectuale ale uneia dintre cele mai serioase națiuni europene le-ar fi atins fără echi-voc: comunismul nu mai putea funcționa în starea în care se afla, fiind necesară o corecție substanțială a ideologiei și practicilor. Or, ambele idei care erau puse în discuție de către intelectualitatea cehoslovacă însemnau o adevărată erezie pentru Moscova, iar reacția pe care noul lider a avut-o a demonstrat o dată în plus inadecvarea completă a ideologiei comuniste față de libertatea umană. Reacția a avut loc în momentul în care partidul comunist cehoslovac a acceptat în bună măsură noile direcții de analiză și acțiune, mai precis în anul 1968, după înlocuirea vechiului lider al partidului, Antonin Novotny. Intervenția sovietică din august 1968 – secondată de majoritatea țărilor membre ale Organizației Tratatului de la Varșovia, cu excepția României – a însemnat un eșec geopolitic și de imagine complet

¹³ Andrei Kokoshin, „*Reflections on the Cuban Missile Crisis in the Context of Strategic Stability*”, în: Discussion Paper #2012 – 12, Belfer Center for Science and International Affairs, Harvard Kennedy School, September 2012, disponibil la <https://www.belfercenter.org/sites/default/files/legacy/files/09.25.12.%20kokoshin%20paper%20final%20combined.pdf> (accesat: 12.04.2022).

al Moscovei, care a fost potențat de faptul că în primăvara aceluiași an în vestul Europei izbucniseră mișcări de protest studențești care contestau ordinea socială și perspectivele fundamentale ale administrației publice din țările libere, dar care nu au fost reprimare cu armele. Printre efectele directe ale acestei intervenții vom enumera, exemplificativ: pentru început, o eclipsare a poziției sovietice în cadrul mișcării ideologice comuniste internaționale în favoarea Chinei, care va prelua o bună parte din prim-planul ghidării partidelor comuniste; în al doilea rând, vom nota schimbarea perspectivelor de negociere dintre Vest și Est pe continentul european, în care aspectele politice au devenit secundare, iar chestiunile de natură economică vor prelua prim-planul pentru un deceniu; în al treilea rând, creșterea neîncrederii cetățenilor țărilor comuniste comunizate după 1945 în Moscova, ceea ce va întări mișcările de protest pe plan intern, sovieticii fiind obligați să accepte faptul că nu mai pot interveni militar pe teritoriul nici uneia dintre aceste țări; în final vom nota accentuarea neîncrederii bilaterale București – Moscova, deoarece refuzul României de a invada Cehoslovacia a pus Uniunea Sovietică într-o situație umilitoare, aspect pe care Brejnev personal nu l-a putut accepta, deoarece una dintre primele sale funcții importante fusese aceea de secretar al organizației PCUS din RSS Moldovenească.

Prăbușirea comunismului în Europa și desființarea Uniunii Sovietice

Nereușitele Uniunii Sovietice pe plan economic s-au accentuat după anul 1970, în primul rând ca urmare a epuizării morale și tehnologice a industriei țării, coroborată cu sumele din ce în ce mai mari oferite complexului militar-industrial unional. Miile de întreprinderi și milioanele de angajați ai acestuia consumau cele mai mari cantități de materii prime, pe de o parte, dar și debalansau sectoarele economiei sovietice, astfel încât agricultura și industria dedicată nevoilor cotidiene ale omului primeau foarte puțin¹⁴. De notat și faptul că până în anul 1974 locuitorii satelor din Uniunea Sovietică nu aveau cărți de identitate (în limbaj sovie-

tic „pașapoarte” – termen impropriu, dar sugestiv, deoarece la origine cuvântul înseamnă „document care atestă permisiunea trecerii printr-un anumit loc”), ceea ce îi împiedica să participe la majoritatea activităților economice și politice din statul sovietic, lipsind astfel bugetul de stat de posibile contribuții sporite a milioane de persoane. Lipsurile din economie vor fi sporite de o politică de menținere a cadrelor de decizie ale partidului din sfera politică și economică, astfel încât cea mai probabilă modalitate de înlocuire a unui lider local sau unional era moartea acestuia. Toate aceste caracteristici vor fi denumite de către „sovietologi” drept „stagnarea brejneviană”, deși în realitate acest rezultat era logic, dacă s-ar fi cunoscut mai bine modalitatea de selecție a elitelor în partidele comuniste.

Schimbarea liderilor generației care a activat în timpul celui de-al Doilea Război Mondial s-a făcut foarte târziu, începutul acestui proces fiind abia în anul 1985, când cei mai în vârstă reprezentanți ai generației Baby-Boom vor avea 40 de ani. Acești tineri erau crescuți într-o paradigmă ideologică neconvingătoare – practic, din țările libere nimeni nu dorea să emigreze în țările conduse de către partidele comuniste, aspect relevat în manieră inversă în locurile unde marxismul ajunsese la putere – care era dublată de o perspectivă geopolitică la fel de neadevărată, anume aceea a sferelor de putere. Ambele erori ar fi putut fi măcar acceptate pentru câteva săptămâni sau luni – nicidecum ani – dacă nivelul de trai din țările comuniste ar fi fost unul ridicat. Or, cum acesta era mult mai redus decât cel al statelor din lumea liberă¹⁵ – de menționat că, atunci când se compară arealele economice dinainte de 1990, pentru țările comuniste etalonul îl reprezintă entitățile politice din Europa, care erau însă mult mai dezvoltate decât ceea ce marxismul african și/sau asiatic „oferea” – propaganda Moscovei devenea irelevantă la nivel global, inclusiv pentru propriii cetățeni. Continuarea până în anul 1985 a dominației vechilor lideri i-a unit pentru singura dată în istorie pe toți cetățenii Uniunii Sovietice, iar acest fir unificator a fost acela al nevoii de schimbare radicale, profunde a sistemului politico-economic. Acesta avea să fie singurul punct comun al națiunilor și triburilor din URSS,

¹⁴ Igor Filatovchev, Trevor Buck & Mike Wright, „The military-industrial complex of the former USSR: Asset or liability?”, în: *Communist Economies and Economic Transformation*, (1993), 5:2, 187-204, DOI: 10.1080/14631379308427752 (accesat:12.04.2022).

¹⁵ Nicholas Eberstadt, „Mortality and the fate of communist states”, în: *Communist Economies and Economic Transformation*, (1993), 5:4, 499-517, DOI: 10.1080/14631379308427772 (accesat: 12.04.2022).

pentru că modalitățile de schimbare erau diferite, în funcție de locul de unde proveneau diferitele proiecte de modificare a realităților timpului. Cel mai dificil aspect pe care Moscova a trebuit să îl accepte – sau nu, după cum anumite evenimente din anii 1990 au arătat-o – a fost că națiunile din statul sovietic considerau că cea mai mare problemă cu care trebuiau să se confrunte nu era ideologia, ci însăși arhitectura geopolitică a URSS, care era stabilită eronat. Or, geopolitica înseamnă națiuni și teritorii, iar atunci când aceste două fundamente se îngemănează înseamnă că frontierele diferitelor țări sunt puse în discuție.

După anul 1986 Uniunea Sovietică intră în disoluție, ca efect al zecilor de ani de dictatură, incompetență economică și acțiuni geopolitice inadecvate. Trebuie considerat anul 1986 ca fiind „începutul sfârșitului comunismului sovietic” prin raportare la luna aprilie, când s-a produs o catastrofă energo-ecologică majoră, care a convins o dată în plus toată populația Uniunii Sovietice că nu există o soluție reală de îmbunătățire a comunismului, și doar eliminarea sa în totalitate ar mai putea oferi speranțe pentru viitor cetățenilor și comunităților de orice fel. Modul incompetent în care autoritățile comuniste de la Moscova și Kiev au acționat în prezentarea exploziei de la Cernobîl a trasat linia finală de demarcație dintre cetățeni și mediul politic comunist, astfel încât distrugerea partidului comunist a devenit un obiectiv fundamental pentru toți locuitorii URSS. Evident, problema care s-a pus a fost aceea a eliminării nu doar a partidului, ci și a tuturor agenților lui, atât de pe plan local, cât și din structurile ierarhizate unionale, ceea ce însemna de fapt nu doar anihilarea legală a supremației partidului, ci și desființarea Uniunii Sovietice, deoarece aceasta fusese creată de la început ca efect al poziției pe care comuniștii o obținuseră într-un anumit stat.

Marile schimbări care vor avea loc în anul 1989 vor produce un șoc la Moscova, iar cei mai afectați vor fi planificatorii din sfera politicii externe – atât cei de la ministerul de resort, cât și cei din departamentul de relații internaționale al PCUS – deoarece dintr-o dată cuvântul estului nu mai era ascultat de peste 100 de milioane de europeni. Dispariția acestor multe milioane de „ascultători” a realizat – în câteva luni doar – o anihilare a unuia dintre pilonii funcționali ai politicii și propagandei interne și externe a Uniunii Sovietice, anume efec-

tul marelui război de la jumătatea secolului trecut. Dintr-odată vocea Moscovei nu mai era prima audiată în mai multe capitale, astfel încât din acest moment au apărut mai multe probleme pe care liderii de la Kremlin nu și le mai imaginau, cel puțin din 1945, iar dintre acestea două au apărut în prim-plan: situația teritoriilor și a frontierelor în Europa, rezultate în urma mării conflagrații mondiale – pe de o parte – și legitimitatea partidului comunist în interiorul Uniunii Sovietice.

Practic, eliberarea de comunism a Europei din anul 1989 a adus în discuție mai multe direcții de propagandă internă, printre care trebuie amintite: „Pentru ce am luptat în războiul cel mare (evident, în viziunea oficială sovietică)? Pentru ce am luptat 45 de ani după război (în aceeași viziune)? Pentru ce am investit atât de mult în armament, dacă am „pierdut” câteva țări fără să tragem un glonte? De ce nimeni nu s-a ridicat în apărarea partidului comunist în țările din Europa – oare vor face la fel și în Uniunea Sovietică (întrebarea fundamentală al Comitetului Central al PCUS)?

Dacă întrebarea privind costurile și beneficiile celui de-al Doilea Război Mondial a zguduit ministerul Apărării de la Moscova, întrebarea privind absența oricărei forme de apărare publică a partidului a zdruncinat violent Comitetul Central al PCUS, care a înțeles că, de fapt, nu există nici o altă opțiune pentru cariera lor decât să mențină dominația partidului cu orice preț. Practic, eliminarea partidelor comuniste din Europa Centrală și de Est a însemnat o catastrofă imagologică, căreia nu i se putea opune nimic de la nivelurile intelectuale și politice ale URSS. În acel moment liderii PCUS au fost obligați să își analizeze cu atenție propria imagine publică, și au constatat cu același sentiment de panică faptul că exista o identitate nu doar între comunism și Uniunea Sovietică (cel puțin pe plan european), ci și o a doua fixare terminologică, anume aceea dintre comunism și Moscova, cu particularizarea faptului că Moscova însemna dominația etniei ruse în interiorul URSS.

Or, această identitate însemna, de fapt, că dorința de a elimina comunismul însemna la propriu și eradicarea oricărei forme de autoritate politică a Moscovei în afara teritoriilor în care etnia rusă era majoritară. Practic națiunile își reafirmau o dată în plus capacitatea eternă de a acționa, în competiția pe care incompetenții „vizionari” de secol XIX o lansaseră, oferind ca adversar o ideologie cu esențial

caracter universal. În același timp trebuie să subliniem cu obiectivitate că identitatea între Moscova și comunism era inevitabilă în perspectiva mentală a oricărui european – și cu atât mai mult în viziunea unui cetățean al Uniunii Sovietice – deoarece centralizarea politico-administrativă din ultimele secole a eliminat mult din ceea ce însemna fiefurile aristocratice ale Evului Mediu, transformându-le în cel mult autonomii locale, controlate legislativ. De aceea, înfrângerea comunismului în țările Europei Centrale și de Est a însemnat o înfrângere a Moscovei, ca centru politic, și astfel națiunile componente ale URSS au început să se delimiteze de către cei care pierduseră competiția politică – practic, nimeni nu dorește să rămână lângă cei care pierd! Faptul că o parte consistentă a populației din cadrul Uniunii Sovietice aveau altă etnie decât cea dominantă în orașul Moscova¹⁶ a însemnat, de fapt, că înfrângerea din Europa era în principal atât a comunismului, cât și a etniei ruse, iar printre cauzele care conduseseră la acest rezultat era și tratarea incompetentă a problemei națiunilor. Evident, toate aceste raționamente s-au cristalizat în diferite forme – mai aspre sau mai edulcorate – dar concluzia a fost aceeași: națiunea rusă a fost aceea care a preluat prima comunismul, în numele comunismului s-au modificat frontiere, iar în toate zonele unde comunismul a ajuns să exercite conducerea politico-administrativă nivelul de trai, precum și gradul libertăților și drepturilor omului a scăzut. În fața unei astfel de concluzii nu mai existau decât două opțiuni: ori elimini comunismul de pe teritoriul tău, dar implicit elimini și controlul Moscovei, sau rămâi alături de elitele ruse, căutând o nouă viziune politico-economică. Faptul că această nouă viziune nu a putut fi produsă – mai ales că era nevoie de o înlocuire practic instantanee, la nivelul anului 1989, iar nu mai târziu – a lăsat doar o singură perspectivă de evoluție a evenimentelor, ușor previzibilă omului înțelept, anume destrămarea Uniunii Sovietice, deoarece nici liantul ideologic, și cu atât mai puțin cel etno-lingvistic nu erau funcționale, încă din 7 noiembrie 1917.

Printre momentele de alungare a comunismului din Europa Centrală și de Est s-a regăsit și cazul ro-

mânesc, care a fost sângeros, iar efectele de imagine ale acestuia în spațiul Uniunii Sovietice au fost majore. Practic, tuturor liderilor în funcție din anul 1990 și până acum de la Moscova, Kiev, Erevan, Tașkent etc. diferiți opozanți – din sfera asumat politico-administrativă sau din stradă – li s-a atras atenția că ar putea avea soarta lui Nicolae Ceaușescu, iar avertismentul a fost bine conștientizat la toate nivelurile politice respective. În absența acestui episod poate că și destrămarea Uniunii Sovietice s-ar fi făcut cel mai probabil pașnic, fără ciocnirile din diferitele capitale ale republicilor sovietice socialiste – dar acest lucru nu poate fi garantat. În oricare situație însă, a fost evident refuzul forțelor armate de a trage în propriile popoare, iar acest lucru a însemnat că și asupra Armatei URSS plana o suspiciune de nealialitate față de partid. Această lipsă de încredere în partidul comunist avea să fie complet confirmată în august 1991, când o grupare care a încercat menținerea unei anumite forme comuniste vetuste a statului sovietic a fost învinsă și prin faptul că unitățile militare au refuzat să înece în sânge orașele și satele.

Desființarea Uniunii Sovietice și geopolitica Nistrului

Dacă în anul 1989 propaganda comunistă nu mai putea funcționa în cadrul Uniunii Sovietice, trebuia pus ceva în loc, pentru că în absența unei idei comune statul s-ar fi dezintegrat. Evident, Moscova nu avea nici o posibilitate de a înlocui ideologia comunistă, iar eșecul din Europa Centrală și de Est făcea imposibilă orice tentativă de cârpire a doctrinei marxiste. În această perspectivă, a fost clar că în economie direcția va fi aceea a schimbărilor către capital și piață, dar politica nu mai putea oferi nici măcar un motiv pentru care națiunile din cadrul Uniunii Sovietice să rămână în cadrul construcției politice comuniste. Acest lucru a fost înțeles în fiecare casă și instituție din URSS, iar rezultatul nu putea fi decât destrămarea statului condus de la Moscova. Din acel moment a început o competiție între diferitele structuri pentru afirmarea propriilor interese, iar cele din republici au acționat într-o singură direcție: desprinderea de către Moscova.

În această ipoteză, la Moscova au început să se contureze două direcții de acțiune: fie păstrarea Uniunii Sovietice, în diferite forme, fie crearea unei noi entități politice, care să preia teritoriul și populația Republicii Sovietice Federative Ruse – cea mai mare

¹⁶ Potrivit Recensământului populației din anul 1989 din Uniunea Sovietică etnia rusă reprezenta doar 50,8% din totalul locuitorilor. U.S. Bureau of the Census, *USA/ USSR: Facts and Figures*, U.S. Government Printing Office, Washington, DC, 1991, 1-2, disponibil la <https://www.census.gov/content/dam/Census/library/publications/1991/demo/ussr.pdf> (accesat: 12.04.2022).

din statul nordic. Evident, niciun lider comunist al PCUS nu putea să accepte reducerea dominației proprii cu încă 150 de milioane de locuitori, iar acțiunile din anii 1990 și 1991 au urmat această logică, fără a fi urmată însă nici măcar de către poporul rus, care va ieși pe stradă în sprijinirea mișcărilor de independență a Țărilor Baltice, precum și împotriva intervențiilor armatei sau miliției contra civililor. Din această perspectivă implozia Uniunii Sovietice a devenit lesne observabilă în toate capitalele lumii, ceea ce avea să producă panică la Washington, Londra, Paris, Berlin etc., pentru că nimănui nu îi era clar ce tip de conducere va urma celei sovietice, și mai ales ce se va întâmpla cu arsenalul nuclear de pe teritoriul tuturor republicilor sovietice – preocupare care a apărut din nou importantă în anul 2022, cel puțin prin raportare la diferite declarații lansate în spațiul media de limbă rusă.

Unul dintre efectele eliberării de comunism din anul 1989 a fost acela al readucerii în dezbaterea publică a problemei frontierelor în Europa. Practic, țările care au pierdut teritorii în anul 1945 au ajuns dintr-odată să discute liber despre ce au pierdut, precum și despre ce au suferit în timpul aplicării ideologiei comuniste, iar rezultatul a fost că din anul 1990 Moscova a trebuit să se obișnuiască cu criticile dure din partea fostelor țări pe care le controla în diferite forme.

Dintre țările europene care aveau multe de reproșat Moscovei se detașau patru, care pierduseră teritorii, dar care nu fuseseră ocupate complet: Finlanda, Polonia, Cehoslovacia și România. Dintre acestea, cea mai periculoasă pentru frontierele URSS era România, deoarece finlandezii au plecat din Carelia în primul deceniu de după război, polonezii au fost trimiși din ceea ce astăzi este Ucraina și Belarusul de Vest, iar Cehoslovacia avea peste frontiera comună o populație foarte redusă. De partea cealaltă, România avea peste frontieră nu doar o populație numeroasă, ci și o republică în cadrul Uniunii Sovietice, indiferent de numele ei. Probabil că această perspectivă a fost temeiul pentru care au început tulburări în zona fluviului Nistru, care au angrenat mai întâi ideea de comunism, și care vor urma să se modifice în timp într-o „simplă” confruntare a națiunilor.

Tulburările de la Nistru ar fi putut fi oprite foarte rapid, dacă Sovietul Suprem ar fi modificat în anul 1990 sau 1991 frontierele RSS Moldovenești – la modul obiectiv, liderii de la Chișinău nu ar fi putut să se opună acestora. Problemele pe care guvernarea

de la București le avea pe plan intern – mineriade și contestarea puternică a noilor elite politice post-decembriste – au favorizat o abordare mai degrabă de mefiență față de elementul geopolitic românesc pe plan european, iar aceasta (abordarea) s-a regăsit și la Moscova. În oricare situații, faptul că până la 25 decembrie 1991 problemele din zona Nistrului au continuat să se acutizeze au relevat fără echivoc sprijinul direct al Biroului Politic al PCUS, care ar fi putut rezolva situația într-un mod sau altul în orice moment. Evident, pentru țările europene care în 1989 repudiaseră comunismul conduita Politbiroului față de acest subiect a fost perfect înțeleasă, oferindu-le astfel suficiente argumente pentru a acționa în vederea eliminării din prim-planul scenei politice proprii a foștilor activiști ai partidului comunist național, iar în acest sens au fost adoptate legi ale lustrației (eliminarea din sfera funcțiilor publice pentru o perioadă de câțiva ani a persoanelor care îndepliniseră sarcini în cadrul partidului comunist). Putem spune deci că situația de la Nistru a reprezentat un imbold util proceselor de democratizare la nivel european, ceea ce este un rezultat deosebit de important pentru întregul continent – și, prin extensie civilizațională, pentru întreaga planetă – cu atât mai mult cu cât dintotdeauna au fost doar puține persoane care cunoșteau foarte clar unde este situat fluviul în sine toate subtilitățile geopolitice ale arealului.

Un al doilea moment-cheie avea să fie în luna martie 1992, când au început atacurile contra statului R. Moldova în zona Nistrului. Din nou, nu era un secret pentru nimeni că în absența unei sprijin de la Moscova, acestea nu ar fi existat, iar faptul că Kievul a contribuit cu „voluntari” la aceste acțiuni a fost interpretat într-o singură direcție atât la București, cât și în alte capitale europene ce doar cu puțină vreme în urmă abordau drapelul roșu pe clădiri: Federația Rusă dorește să continue nu doar personalitatea juridică a fostei Uniuni Sovietice, ci și anumite practici agresive care îi fuseseră comune în perioada 1918-1991¹⁷. Pentru București a fost adăugată o notă legată de comportamentul Ucrainei, care avea să producă efecte până în prezent.

¹⁷ Elena Nistor, „Războiul de pe Nistru: cauze, actori, consecințe”, în: *STUDIUM*, Vol. 10, 2017, *Supplement 1 – Geopolitics, History and Population in Eastern Europe. New research directions in Humanities and Political Sciences*, https://studium.ugal.ro/ARTICOLE_STUDIUM/ARTICOLE%20STUDIUM%2010-S1/1010%20-%20S1%20-%20NISTOR.pdf (accesat: 12.04.2022).

Este mai mult decât legitimă întrebarea geopolitică: care ar fi fost tabloul estului și centrului Europei în absența problemelor de la Nistru? Ar fi fost grăbită intrarea în NATO a țărilor europene care au fost în perioada 1955-1991 membre ale Organizației Tratatului de la Varșovia¹⁸? Răspunsul este destul de ușor de dat¹⁹, deoarece abordarea sovietică și ulterior rusă de la Nistru avea să fie urmată de un alt război, în Cecenia, iar de aici încolo percepția acțiunii geopolitice a Moscovei a fost clară pentru toate capitalele din fostul spațiu comunist european. Faptul că în anii 1997 și 1999 președintele Federației Ruse va solicita atât un *gentlemen's agreement* pentru ca nicio țară ce rezultase în urma destrămării Uniunii Sovietice să nu intre în NATO, precum și ca Europa întreagă să fie controlată militar și geopolitic de către Moscova²⁰ – în ambele cazuri, după ce extinderea NATO către est la cererea statelor europene foste comuniste fusese aprobată – s-a înscris pentru Washington într-o perspectivă pe care mai multe capitale din apropierea Nistrului o detectaseră încă de la începerea acțiunilor agresive din anul 1990.

În acest sens, toate procesele de consolidare politică, juridică, economică, militară și geopolitică din estul și centrul Europei au luat avânt, deoarece tuturor țărilor le era clar care ar putea fi perspectivele în caz de nereușită. În același timp, erau necesare corecții structurale asupra sistemelor juridice, politice și economice ale țărilor ce eliminaseră comunismul, iar acestea au fost impulsionate de către evenimentele pe care arealul Nistrului le releva din toamna anului 1990. Neîncrederea pe care evenimentele din acest spațiu – minor din punct de vedere geografic – au menținut-o în centrul și estul Europei relativ la Moscova²¹ au grăbit măsuri

de democratizare, precum și întregul complex de acțiuni care vor conduce în final la extinderea NATO într-un areal pe care cu mai puțin de 10 ani înainte strategii de la Washington și Bruxelles îl considerau drept o amenințare majoră.

După cum precizam mai sus, nu avem nicio analiză detaliată de tip dubitativ asupra situației Estului Europei dacă destrămarea Uniunii Sovietice s-ar fi realizat complet pașnic, fără a exista o situație tensionată pe Nistru. Nu trebuie uitat că cel considerat în cadrul Federației Ruse drept erou – anume generalul Lebed – va candida în anul 1996 pentru funcția de președinte al acesteia, ajungând pe poziția a III, oferind ulterior voturile lui Boris Elțîn, iar pentru sine va primi funcția de președinte al Consiliului de Securitate. Într-o perioadă în care Uniunea Sovietică și Federația Rusă se retrăgeau, singurul loc unde pozițiile Moscovei au fost menținute a fost la Nistru – tocmai un areal care conta în vechea formulă militară sovietică de atacare a Europei: în speță, direcția Sud²². De asemenea, faptul că voluntari ucraineni au acționat în deplin acord cu militarii Federației Ruse au pus în discuție în mai multe capitale dimensiunea reală a separării dintre conducerea de la Kiev și aceea de la Moscova, precum și subiectul viziunii geopolitice pe care Ucraina dorea să o dezvolte după obținerea independenței.

Mai trebuie precizate două chestiuni, ambele în raport de dimensiunea prezenței situației de la Nistru în analize și spațiul media. Am notat numărul de prezențe în motorul de căutare Google a doar unei singure sintagme – „situația din Transnistria”²³ – în șase limbi: română, rusă, cehă, maghiară, polonă și ucraineană, chiar dacă această formulare nu acoperă integral întreaga dimensiune a geopoliticii arealului Nistrului. Mai întâi, am constatat o diferențiere majoră între rezultate, regăsind cca. 12 500 itemi în maghiară, cca. 35 000 în cehă, cca. 145 000 în polonă, cca. 142 000 în ucraineană, cca. 1 270 000 în română și cca. 3,65 milioane în rusă. Evident, aceste dimensiuni relevă o anumită abordare atât la nivelul capitalelor, cât și a institutelor de cercetare care au ca obiect politica internațională, dreptul internațional, economia etc.

Editura Humanitas, 2018), 11-24.

²² Beatrice Heuser, „Warsaw pact military doctrines in the 1970s and 1980s: Findings in the East German archives”, în: *Comparative Strategy*, (1993), 12:4, 437-457, DOI: 10.1080/01495939308402943 (accesat: 12.04.2022).

²³ Rezultate obținute la 25 aprilie 2022.

¹⁸ A se vedea și mențiunile asupra Consiliului de Cooperare Nord-Atlantic, creat în noiembrie 1991, ca efect al lobby-ului diplomatico-politic al țărilor din Europa Centrală și de Est, disponibile la https://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_69344.htm (accesat: 12.04.2022).

¹⁹ Vezi pe larg Andrei Zagorski (ed.), *Russia and East Central Europe After the Cold War. A Fundamentally Transformed Relationship*. Prague: Human Rights Publishers, 2015.

²⁰ Octavian Manea, „Îți cer un singur lucru: dă Europa Rusiei.” *Atunci s-a tranșat și soarta României*, disponibil la <https://cursdeguvernare.ro/iti-cer-un-singur-lucru-da-europa-rusiei-atunci-s-transat-si-soarta-romaniei.html> (accesat: 12.04.2022).

²¹ Vezi pe larg prefața autorului pentru ediția românească a unui volum dedicat acțiunilor Federației Ruse în spațiul geopolitic post-1990: Edward Lucas, *Joc dublu. Spionii, minciunile și mistificările Rusiei în Occident* (București:

Secundo, trebuie avut în vedere că rezultatele analizelor publicate în anii 1990 în țările din estul Europei asupra problematicei geopoliticii Nistrului ajung mai greu pe internet, deoarece în acea perioadă infrastructura digitală a țărilor în cauză nu era foarte dezvoltată. În plus, sensibilitatea temei făcea ca nu orice analiză să ajungă în spațiul public, inclusiv prin reamintirea faptului că în acel deceniu conducerile de la Praga, Varșovia, Budapesta etc. aveau o problemă în plus, anume eliminarea a cât mai mulți din oamenii care pactizaseră în perioada 1945-1989 cu structurile politice comuniste. Nu există suficienți indicatori la dispoziția noastră pentru a analiza integral presa din anii 1990-1993 din țările menționate, și, cu atât mai puțin, nu dispunem de cercetări profunde asupra percepțiilor locuitorilor și politicienilor de vârf din aceste state în aceeași perioadă. Cu toate acestea, este neîndoielnic faptul că destrămarea Uniunii Sovietice și primul an al noii Federații Ruse a fost studiat atent în toate capitalele din fostul bloc comunist european, trăgându-se concluzii ferme, care au condus ulterior la o ofensivă largă pentru intrarea în NATO și Uniunea Europeană.

Concluzii

Situația de la Nistru a dovedit o dată în plus că nu este necesar întotdeauna ca marile evenimente să aibă temeiuri în rezultatul unor acțiuni de amploare, desfășurate pe sute de mii de kilometri pătrați. Neîncrederea geopolitică care a rezultat din conduita părților implicate în acțiunile agresive de la Nistru a fost folosită cu înțelepciune în mai multe capitale, astfel încât procesele de consolidare democratică și juridică au avansat rapid, trasându-se astfel linii de forță capabile să asigure ancorarea națiunilor care suferiseră cumplit între anii 1939-1989 într-un spațiu al libertății și legalității. Estul Europei – greu încercat pentru aproape întreaga perioadă a secolului XX – a dorit ca eliberarea de comunism să fie însoțită de pace și posibilitatea dezvoltării nivelului de trai, fără ca să mai existe amenințări la adresa existenței lor. Conflictul de pe Nistru a arătat însă că mai puteau exista amenințări – iar solicitările lui Boris Elțîn din 1997 le vor reconfirma această percepție – și că era necesară găsirea unor metode sau organizații care să poată sprijini acest deziderat de siguranță a frontierelor.

Ca rezultat final, extinderea NATO și UE vor oferi mai multe perspective de dezvoltare națiunilor

din estul Europei, iar diferențele economice – PIB/capita în termeni nominali – între fostul spațiu al Uniunii Sovietice și fostele țări europene comuniste după 1945 vor crește an de an, indiferent cât de mare a fost prețul global și continental al materiilor prime²⁴. Și toate acestea, deoarece voința PCUS a fost aceea de a nu accepta că a eșuat nu doar pe planul economiei, ci mai ales acela al libertăților cetățenești. Continuarea naivă sau incompetentă a aceluiași comportament de către Federația Rusă va contribui la consolidarea unor idei și atitudini de loc noi, dar care de data aceasta vor produce efecte majore, care se văd mai ales în acest an complicat.

²⁴ World Bank, *GDP per capita (current US\$) – Central Europe and the Baltics* (1990-2020), disponibil la https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?locations=B8&name_desc=true (accesat: 12.04.2022).